ԱՂՕԹԻՔ ԲԱՑԵԱ.

արարեալ

Պետրոս Եպիսկոպոսի Բերթումեան Մշա-
մալեանց, միաբանի Սրբոյ Էջմիածնի

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Տ. ՆԵՐՍԷՍԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ
ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ
ՋԱՆԱՋԱՆ ՆՇԱՆԱՑ ԱՍՊԵՏԻ։

Արդեամբք Բարեպաշտօն Աղայ Թովմասու Սալվազեան Բա-
գուեցւոյ ի յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց։

Ի Ս. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1845 ՌՄՂԴ

Ա. Զ. Դ.

Տա՛ւ. որում խնդրեն, Աստուածային է վարդապետութիւն, յոր օրինակ ընծայեալ մեր զանձն, փութամք աւասիկ զղձս խնդ-րողի մատենիս լցուցանել, արդիւնաւոր վաստակոյ սրբազան Ե-պիսկոպոսին Պետրոսի Բերթումեան գրասպութեամբ ի լոյս. որ-պէս զի եռանդ հայրենասէր խնդրողին յերեւան հանցի ազգիս հասարակութեան, և մեր անձնընծայութիւն ի սոյն՝ յաշխատա-ւորաց թուեսցի սակի. խրախոյս տուեալ և որոց ջերմեռանդքն ի վայելս աշխատանաց անմահանուն մերոց նախնեաց և գովանի վարդապետաց եկեղեցւոյ։

Այսպէս ի լոյս հասարակութեան արձակեմք զառաջին զայս զումնէ հարկ է, զարժանին շնորհակալութիւն. զի բարե-պաշտօն Աղայ Թովմաս Ալավերդեան Բաքուեցի ուսումնական փութով խնդրեաց զտպագրութիւն մատենիս ի լուսաւորչական հայոց Սինոդոսէ Էջմիածնի արդեամբք իւրովք ի յիշատակ ծնողաց իւրոց, ի քաջալեր հայրենասիրութեան լսելիս մատու-ցեալ։ Եւ ոչ եթող զայս գանձ Բերթումեան զայս բացեալ աղբիւր՝ ծածկեալ յագարակի, այլ փութացաւ վտակել ըզ-սոյն ի միտս ցանկացողաց ազգիս ի զովութիւն սրտից ծարա-ւելոց Աւետարանեան Առաքեաց։

Ի վայելս ազգիս մատուցեալ զսոյն, աներկմի՛տ ակնու-նիմք, զի վայելեսցուք զախորժ ընդունելութիւն և զհաճութի-նոցին ընդ այս առաջին տպագրութիւն մատենիս, որ քաղդա-տեալ է ընդ վեց ձեռագիրս. յորդոր զսոյն ոչ սակաւ համա-րեալ հայրենասիրաց յայսօրինակ ձեռնարկ, մանաւանդ որոց ախոր-ժեմս անձնանուէր ծառայ

Գերատեսուչ Տպարանի Սրբոյ Էջմիածնի

Սքէլ Նորընծայ Վարդապետ Մխիթարեանց։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

Մխիթարաբար եւ Հոգեշարժ Աւետարանիչն Մատթէոս՝ յետ պատմելոյ զոմանս առակս՝ բերէ զպատճառն ասելով. «Զայս ամենայն խօսեցաւ Յիսուս առակօք ընդ ժողովրդեանն, զի լցցի ասացեալն ՚ի մարգարէէն. Բացից առակօք զբերան իմ բղխեցից ըզծածկեալսն ՚ի սկզբանէ աշխարհի»: Մատթ. ԺԳ. 34 · 35

Արդ՝ թէպէտ Տէրն մեր ՚ի բացայայտելն զպայծառութիւն եւ զօգտակարութիւն Աւետարանին բազմաց լրաց նմանեցոյց, այսինքն. պատուական մարգարտի, գանձի ծածկելոյ, ուռկանի, խմորոյ, եւն, բայց սակայն՝ մեք մասնաւորապէս խօսիմք, առ ՚ի ըղձակերտս առնելոյ համբակագունից զառակսն Քրիստոսի. զորս նմանութեամբ միայն յառաջ բերելով, ՚ի յառաջ եդեալ բանին բաւականասցուք. զի ըստ որում ասէ՝ բղխեցից զծածկեալսն ՚ի սկզբանէ աշխարհի՝ ասացաք չորից լրաց բերել զնմանութիւն. նախ՝ աղբեր՝ որ բղխէ զջուր. երկրորդ արեգական՝ որ բղխէ զլոյս. երրորդ պարտիզի՝ որ բղխէ զխոտս եւ զծաղս. չորրորդ երկրի՝ որ բղխէ զգանձ: Ասեմ նախ՝ թէ առակքն Քի նմանին աղբեր. զի որպէս աղբիւրն պատճառի ՚ի ջրոց եւ յանձրեւաց երկնից, ըստ որում կուտեալ եւ ժողովեալ ՚ի համբարանս լերանց եւ բլրոց բղխեն ՚ի ծործորս, այսպէս եւ առակքն Քրիստոսի երկնային խորհրդովք լցեալք,

բղխեցան 'ի ծործորս աշխարհիս. ուստի ասէ. Ընդու-
Բ. Օրէն. նելի լիցի որպէս անձրև բարբառ իմ, և իջցեն որպէս
ԼԲ. 2. ցօղ պատգամք իմ։

Երկրորդ՝ զի որպէս աղբիւրքն 'ի սրտէ երկրի, ուր ծածկեալ կան՝ բղխեն, այսպէս և առակքն 'ի սրտէ բանին Աստուծոյ, ուր ծածկեալ կային 'ի սկզբանէ աշխարհի ծածուկ խորհրդով՝ արտաբղխեցան, որ պարունակեն յինքեանս զհրամանն և զպատուիրանն մշտնջենաւոր. վասն որոյ ասի։ Աղբիւր իմաստութեան բանն Աստուծոյ 'ի բարձունս, և մուտք նորա՝ պատուիրան մշտնջենաւոր.

Երրորդ՝ այս աղբիւր կենդանի՝ 'ի բարձանց հոսեցաւ 'ի մեր պարտէզ, զի արբուսցէ զբողբոջ 'ի բերել հոգ-
Երգ Եր. ւոյ մեր զպտուղ. ուստի ասի յերգս թէ։ Աղբիւր պար-
Դ. 15. տիզաց՝ ջրհոր ջրոյ կենդանւոյ հոսեցելոյ 'ի Լիբանանէ։

Չորրորդ՝ որ 'ի մեզ՝ 'ի ներքուստ բղխէ. բայց այս ջրհոր 'ի վերուստ 'ի Լիբանանէ հոսէ. եթէ ուրուք հո-
գևոր պարտէզ երաշտ իցէ, յառակաւոր աղբերացն
Քրիստոսի առցէ զջուր 'ի ցնծութեն պարտիզի իւրոյ.
Եսայի. ԺԲ. որպէս հրամայէ մարգարէն ասելով. Եւ առէք ըղ-
3. ջուր ուրախութեան յաղբերացն փրկութեն, այսինքն 'ի
Յովհան. Է. փրկչէն մերմէ. և ինքն ասէր. Եթէ ոք ծարաւի իցէ՝
37. եկեսցէ առ իս և արբցէ. զի սա է աղբիւրն յորդ, որ
Ծննդ. Բ. ելանէր յերկրէն և ոռոգէր զամենայն երեսս երկրի.
10. և յառակապէս զդրախտն, այսինքն զեկեղեցին Քսի.

Աղբիւրս այս՝ մի՛ զարմանար, թէ փոքր գոլով կարիցէ ոռոգել զբոլոր եկեղեցին Քսի. զի թէպէտ քանակութեամբ զգալի այսց երևի փոքր, բայց ներքագոյն խորհրդովքն՝ զոր պարունակէ, այնքան է մեծ ունակութեամբ, մինչև գերազանցել զանչափու գետով։

վասնորոյ՝ նմանի փոքր աղբերն Մուրթքեի, որ եղև գետ մեծ. զի որքան խոկաս՝ այնքան բազմանայ խորհուրդ, Ե. Բէր Թ. դրն. Թէպէտ մեք համառօտութեան աղագաւ ծաղկա, 10. քաղ անցաք.

Վ,ասնայսորիկ ասէ զինքենէ իմաստունն,, Ես իբ, որո-րև զխմուղ ջրոյ անչափու գետոյ. եւ թէ՝ ի ծովն ա, Իր. 59. ռատասացաւ խոկումն իւ և խորհուրդն յանդնդոյ մեծէ.

Այդպէս առակքն քո՝ են իբրև մի մի անդն, դախոր ծովք. 'ի յատակ որոյ ոչ ոք կարասցէ ժամա, նել մինչութեամբ բաւականապէս. թէպէտ մեք զայն աղբիւր կոչեցաք ծով, բայց ոչ են իբրև զծով դա, ռըն, այլ իբրև զքաղցր աղբիւր՝ քաղցր.

Այս այսոքիկ աղբիւրք էին ըստ կնքելոյ աղբերն՝ կնքեալ խորհրդութեամբ. իսկ մեք օժանդակութեամբ Աստուածաբանին, և լուսաւորութիւ Հոգւոյն Սրբոյ ախտակեալք, բացաք ըստ կարի մերում դիւրըմբռնելի առնել համբակաց, զի մի՝ ոք ծարաւ մնասցէ 'ի քաղց, րաբուղխ և յուրախարար աղբերացն քո.

Յոյն սակս և զանուն գրքոյս այսորիկ կոչեցաք ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ. զի որ ոք հանդիպեսցի ըմպելով ախորժաբար, պարզաբերս արասցէ զջուրն պարտէզ 'ի վայելս փեսային իւրոյ Յի համարձակապէս հրաւիրել, ըռ թէ,, Իջցէ եղբօրորդին իմ 'ի պարտէզ իւր և կերի, Երգ Եր-ցէ զպտուղս ծառոց իւրոց,, Է. 1.

Երկրորդ՝ ասացաք թէ՝ Առակքն քո նմանին Ճա, ռագայթից արեգական. զի որպէս ճառագայթք արե, գական բղխեալ լուսաւորեն զիմ՝ աստեղս, այսպէս և առակքն քո հանդոյն ճառագայթից արեգական՝ յի, մանալի արեգակնէն քո բղխեալ՝ նախ լուսաւորեն զամենայն աստեղս, այսինքն՝ զայլաբանական աստեղս

աստուածային սուրբ գրոց, փարատելով զխաւարն նսե-
մութեան և յայտնելով զճշմարտութի, որք կապա-
ցեալք կան ՚ի հրաշալի տնօրէնութիւնն Քրիստոսի. ուս-
Բ. Կոր. տի վասն այսորիկ ոչ իմանան հրէայք զմիտս ա՟ծային գը-
Գ. 15. րոց՝ զի ոչ հաւատան ՚ի տնօրէնութիւնն Քրիստոսի. և
այսպէս ուրեմն ընթեռնուն զգիրս սբս, նոյն առագաս-
տըն Մովսէսի երեսացն՝ մնացեալ կայ՝ զի Քրիստոսիւ
վերանալոց է։

Երկրորդապէս լուսաւորէ զխաւարեալ միտս մեր, որով իմանամք զկանխասացեալ նախնեաց մարգարէութիւն զՔս՟է, և զծածկեալ խորհուրդս տնօրէնութե՟ նորա ՚ի սկզբանէ աշխարհի. զի խորհուրդն ծածկեալ յազգաց և յաւիտենից, այժմ յայտնեցաւ. վասն որոյ ասէ՝ բացից առակօք զբերան իմ, բղխեցից զծած-
Ղու-կայ. ԺԷ. կեալսն ՚ի սկզբանէ աշխարհի։ Տես թէ առակ անուա-
11. Ժ. 33. նին, սամարացւոյն, և մոլորեալ ոչխարին, զմարդ լուսա-
ԺԵ. 4. բանեն մեզ զանապատ խորհուրդս փրկութեան մերոյ.
չէք այնքան գործունեայ ՚ի առագայթ զարթուցանող ըղ-
միտս մեր առ հաւատալիսն, որպէս են առակքն, որովք
յայտնապէս ցանէ զարքայութն, զդժոխս, և զարքայէն
և զդէն. ըստ որում և տեսանի յառակ որոմանց ա-
գարակին. զայսմանէ առակաւոր վարդապետութէ ասէ
"Յաւուր յայնմիկ ծագեսցի Աստուած խորհրդովք
Եսայ. Դ. իւրովք յերկիր, փառաւոր առնել զմնացորդս Յակով-
2. բայ։

Որոյ զկնի մնացն առ կայծեալ էջէ և սպասեալ ՚ի լուսոյ, բոլոր հարցի զծագումնէ այր լուսոյ. զի առ-բեք լուսաւորեալ ՚ի ձեռն զգալի նմանութեանցս ՚ի խորհրդական նշանակութիւն տնօրէնութեցն կնի վեր-ելցէ. զի վասն այսորիկ իսկ առակօք խօսեցաւ Քրիս-

տոսն, զի Թերևս զգալեօքս յիմանալիսն յորդորեսցէ ըզմիտս մեր։

Զի ըստ Արիստոտելի՝ ոչինչ է ՚ի իմացման, եթէ ոչ նախ լեալ ՚ի զգայութիւնս. ուստի որպէս ասէ գագաթն աստուածաբանից սրբն Դիոնեսիոս, թէ միտք մեր ոչ կարէ յիմանալի տեսութիւնս յարձակել անմիջաբար, եթէ ոչ իւր ընտանի և բնակից նմանութեամբ վերամբառնայցէ. Ուստի՝ այսոքիւք առակօք փրկիչն աշխարհի անկարութեան մերում օգնել կամեցաւ. այլ քի՝ դըժուարաւ մտանէ ՚ի խելապատակ ռամկին, յաղագս որոյ պարզաբանութեան լերրու ձեռամբ ածել կամիցաք զչամբակն ՚ի լոյս խորհրդոց Տեառն։

Ասեմ երրորդ՝ Թէ առակն քո՞ նմանի պարտիզի. զի որպէս պարտէզն բղխէ զզանազան ծաղկունս և ըզծառս, նոյնպէս Տրն մեր կազմեաց զյատուկ իմանալի պարտէզս, որք բղխեն զզանազան խորհուրդս ծածկեալ ՚ի սկզբանէ աշխարհի։

Որ ոք ըղձայ մտանել յայս պարտէզ, մտադիւր դի-
մեսցէ. զի Թէպէտ երբեմն՝ փակեալ դրօք նսեմա-
բանութեան, բայց արդ բացեալ եղև բանալեօք մեկնու-
թեան. բայց ՚ի մտանելն զգուշասցի դիմել ՚ի ծառն գի-
տութեան. և մի՝ ըստ հետաքրքիր անձանց առ եպերելոյ
զերկասիրացն րաբունեաց զջան, և այնու որպէս զա- Ծնն. Գ. 23
դամ ունայնաձեռն ելցէ ՚ի հոգևոր եդեմաստանաս պար-
տիզայս։

Զի ոչ եթէ մտացածին բանիւք յարձակեցաք ՚ի տեսութիւն սորա, այլ վսեմախոհ րաբունապետացն հետևելով կարծեաց. այլ զանձին օգուտ դիտելով ՚ի ըզմայլումն հոգւոյն ընդգաց մեղուաջան երկօք քաղեսցէ զծաղիկս առաքինութեանց, և փութասցէ ՚ի ծառն կե-

նոյն , քաղել անտի զքաղցր պտուղս խրատու և վար-
դապետութեան քոյ , զի կերիցէ գործով կատարելով
և կեցցէ յաւիտեան ։

Մուտ 'ի պարտէզս յայսոսիկ , եթէ լցես քան զհոտա-
ւէտս զի տեսցես աստ թէ որպէս ծաղկեալ է որթն յի-
սուս , որ բուրէ զհոտ անմահութեան . և թէ որպէս
ծաղկեալ է աստ նռնենին քրիստոս , որ բերէ զպտ-
Երգ. Երգ. տուղ բարեխառնութեան . քանզի 'ի սմա են ամ'փայտք
Է. 12. մրգաբերք , այսինքն նոր կատարմանք առ հնովն , զոր եա
մեզ մայր մեր սուրբ եկեղեցի . եթէ մտցես ուրեմն 'ի
սա , մի՛ հանգոյն անտառի խոզից կորացեալ գլխով
գլխանկանձ մոլութիւ ապականեր զսա , այլ որպէս
հաւատարիմ պարտիզպան հաւաքեա զպտուղս սրբոյն
առաքինութեանց . և պահեա հոգևորորդւոյ քոյ Յիսու-
Երգ. Երգ. սի , զի բերցես զհազարս մեծին սողոմոնի , որ անդրէն
Ը. 12 դարձուցանէ քեզ զերկերիւրս 'ի վարձ կրկնապատիկ ։

Այսմ և չորրորդն թէ՝ առաւելքն քոյ նմանին զանձալից
երկրի . զի որպէս հանքաւոր երկիրն բղխէ յինքենէ զար-
ծաթ և զոսկի և զակունս պատուականս , նմանապէս և
առակքս բղխեն զարծաթ բարոյական մեկնութեանք .
զոսկի՝ այլաբանականսն . և զակունս պատուականս՝
խորհրդականսն ։ Վասնորոյ ասէ՝ 'ի ձեռն առակացն՝
բղխեցից զծածկեալսն 'ի սկզբանէ աշխարհի ։

Այդ՝ եթէ լցես քան զմետաղսհան , հեզաբար ըն-
թերցմամբ պարտիս արտահանել անտի զհաւատ այլա-
բանութիւ , զսէր՝ բարոյականութեամբ , և զյոյս՝ վե-
րածականութեամբ . բայց որպէս զերկս ծանունս կրէ ,
որ ջանայ 'ի բովուց երկրի արտահանել զգանձ , սոյն-
պէս և մեք ծանր տքնութեամբ զընդառակօք իբր ընդ-
հողով ծածկեալ զգանձս աստուածային խորհրդոց՝

պարզաբանեալ ՚ի լոյս ածաք ձեռնտուութեամբ աս֊ տուածաբանից. քանզի "Բանք տեառն են բանք սուրբք, որպէս զարծաթ ընտրեալ և սրբեալ յերկրէ և պար֊ Սաղմ. զեալ եօթնպատիկ ՚ի հողոյ: ԺԱ. Է.

Ուստի՛ խորհուրդ առակացս, որք երբեմն էին գանձ ծածկեալ, այժմ եղեն գանձ յայտնեալ. զի ՚ի սոսա գտանի որդին Աստուծոյ Յիսուս, յորում գանձք ամ իմաստութեան և գիտութեան ծածկեալք կան: Ապա֊ քէն՝ ուր գանձ ձեր քրիստոս է, անդ և սիրտք ձեր ե֊ Ղուկ. ԺԲ. ղիցին. և ուր իցէ, եթէ ոչ՝ աստ: ԼԴ:

Մի ուրեմն սոսկ տեսութեամբ բաւականասցուք, որպէս ՚ի հայելւոջ զդէմս, զանցանիցեք. զի այն մանկա֊ բարոյ անմտաց վայելէ, որք զգոհար քարն լոկ համա֊ րելով ՚ի բաց ձգեն. ըստ այնմ, իբրև քարի փորձառու֊ Սիր. թեան վէմ ՚ի նոսա և ոչ յամեսցէն ՚ի բաց ձգել զնոսա, Զ. ԻԱ:

Յայսմ խոսիցս զգուշացեալ քրիստոս առակօք աւան֊ դեաց զխորհրդապետութիւն իւր, զի մի՛ մարգարիտն իւր Մատ. Է. արկանիցի առաջի խոզից. փոխանորդ ասէր, եկ որք ար֊ Զ: տաքինքն են՝ ամ ինչ առակօք լինի, զի տեսանելով տե֊ սանեն՝ և ոչ տեսանեն. այսինքն զզգալին միայն նշմարեն, և առ իմանալին՝ ոչինչ փոյթ է նոցա. զի ոչ ունին զա֊ չըս և զականջս ներքինս. ուստի և նախասացեալ աս֊ տուածաբանն ասէ, խորհրդական ասացելոյն բանից է լոյժ վայելուչ ՚ի ձեռն անճառելի և սրբոյն օրինա֊ կաց թագուցանել, և անմատչելի բազմաց կացուցանել զսրբին և զթագուցեալն գերազանց իմացութեանց զճշմար֊ տութի, քանզի ոչ ամ որ է Սրբոյն, և ոչ ամենեցուն է գիտութի, որպէս ասէ տիեզերական բաքունին.

Արդ՝ պարտ է ձեզ ը տեսանելն զայս գանձ յայտ֊ նեալ, ջանալ ստանալ առնելով, զի մի՛ և զմեզ արկանի֊

ցէք է մեղադրանօք իբր արկանող զմարգարիտն Քրիս_
տոսի՛ առաջի խոզից։

Տես թէ ըղձակք քանի տագնապին 'ի գիւտս մար_
գարտաց․ իսկ որ մինչեւ յանդորր այս ծով՝ անաշխատ
գտցէ զգեղեցիկ մարգարիտն Քրիստոսի։

Եւ արդ՝ չորեքկին նմանութիւնս է մասին ցուցեալ
զառաքելոյս զօրութիւն բաւականացուք․ մի՛ հեղգար_
ով խանդակաթ հոգւով բանից, առէպ դիմել յա_
ռաջին քեզ․ զի թէ ծառայի ես շնորհաց, ահա աղբիւր
բացեալ․ եւ եթէ խաւարեալ ես ագիտութեամբ, ահա ի_
մաստութեան ճառագայթ ծագեալ․ իսկ եթէ սովեալ ես_
'ի մահ, ահա պարարտ պտղով առ յցեալ․ ապա եթէ
աղքատ ես հոգւով, ահա հանճարոյ եւ աստուածպաշ_
տութեան գանձ բացեալ։ Տես ուրեմն՝ թէ քանի յօժա_
րութիւ եւ քանի սիրով պարտիս ընթեռնուլ․ եւ 'ի վե_
րայ այսր ամի գիտելի՛ է։

Նախ՝ զի առակքն քնքուշ խորագոյնք, 'ի բազում
տեղիս առք մեզ մերոյ ոչ դիւրեալ յատակացն իմա_
կութեն, միայն է կարծեօք ըղձալով անցաք, զոր եւ բա_
զումք յաստուածաբանից առնեն․ յոյն սակս բազմա_
պատկին մեկնութիւնք գրոց․ զի ոչ ըստ կամաց մարդկան
տուան մարգարէութիւնք երբէք, այլ 'ի Հոգւոյն սրբոյ կը_
րեալք՝ խօսեցան մարդիկ յԱստուծոյ։

Վասնորոյ դժուարէ իսկութիւ վերահասու գոլն․
զի եթէ առակքն Սողոմոնի առ նրբութեն կոչեցան ան_
քննինք, քանի եւս առակք ճշմարտին Սողոմոնի․ վասն_
որոյ եթէ յառակս իմաստութեն Հօր ոչ կարասցես զո_
մանս տեղիս հանդերձ մեկնութիւ 'ի միտ առնուլ, այլ
մնասցէ տարակուսութի, եւ զմեզ անբաւական համա_
րելով՝ երկիւղածութիւ մնց։

Գիտելի է երկրորդ՝ զի շուրջ զառակօք Քի յոմանս անցիս հերձուածողք մաքառելն. բայց մեք ոչ յառաջ բերաք զկարծիս նոցին՝ վասն երից պատճառաց. նախ՝ զի մի՛ ապականեսցուք զմիտս համբակագունից. երկրորդ՝ զի մի՛ ապականեսցուք զշրթունս մեր. զի որ մեր- Սիրաք.
ձենայ 'ի ձիւթ՝ աղտեղանայ: ԺԳ. 1:

Ուստի մի՛ յիշեսցին անուանք նոցա 'ի շրթունս մեր Սաղմ.
ուղղափառաց, Երրորդ՝ առ համառօտութեան զանց արա- ԺԵ. 5:
րաք. զի ոչ էր դիտումն մեր լայնատարած մեկնել զառակսն, այլ միայն զմիտսն ցուցանել. և զի 'ի հաստատելն զճշմարտութիւն՝ ստութիւնն ինքնին կործանի:

Իսկ չորրորդ՝ գիտելի է, որքան առ պատճառ մեկնութեան առակացս. զի ոչ ինքնակամ փութացաք յայս. նաև ամենեւին ոչ ունէաք զխորհուրդ ձեռն արկանելոյ 'ի սոյն, բաւական համարելով զտեսութիւն րաբունապետացն՝ որք յառաջագոյն զմեզ. բայց սակայն՝ սրբոյ մօրս մերոյ մեծի աթոռոյս ամենայն հայոց Էջմիածնի, գրագիր օշականցի տր Երեմիա աբեղայն՝ սիրահարեալ 'ի գեղ առակացն Քի, յաղերս մատուցեալ խնդրեաց 'ի մէնջ 'ի մի ժողովել զամ առակսն աւետարանական համառօտ բացատրութեամբ 'ի յուսումն իւր և փափագողաց:

Իսկ մեք թէպէտ չէաք առ այս բաւական, բայց զի մի՛ անկցուք 'ի դատաստան քանքարաթաքոյց ծառա- Մատթ.
յին, վասն որոյ՝ ապաւինեալ 'ի շնորհատու մարդասէր Ած

Յէ. 30, Հոգւն Աստուած, և 'ի տեսութի Աստուածաբանիցն, ժողովեալ զնոմ զառակսն՝ միադրեցաք 'ի սոյն մատենի կարճառօտ տեսութեբ. յորում եթէ գտցին բանք ինչ պիտանիք, այն՝ սք Հոգւոյն են պարգևք. իսկ եթէ անպիտան՝ մերոյս տկարութեն անլով զայն, ողջ լերուք:

Զերում Ազնուութեան

ծառայ պատրաստական

Նախիջևանցի Պետրոս Աղամալեան:

Յորդորակ յառակաւոր բանն Քրիստոսի։

Պա՛րզէ մարդոյ՝ գիտել զիմաստ և զհանճար,
որով յանճառ՝ պահու ինքեան՝ ճշդէ զձայր։
Եւ ընդունել՝ զդարձուած բանից՝ իմաստնոցաց,
առ խորհուրդ գոլ՝ զգործ յետին՝ խոհել արդար,
Տեղեկանալ՝ խորին բանից՝ և առակաց,
՚ի մէջ առնուլ՝ զհանճար ծերոց՝ խոհականաց,
Բանալ ՚ի մէջ՝ զիմաստ որբոց՝ կրակարանաց,
խոկալ այնու՝ զդէմ զգիշեր՝ զօրէնս կենաց։
Ունի՛ր ապա՝ մանուկ զառակս բանին խորոց,
զոր ՚ի ճարծել՝ յիմաստ զհամբակդ արդարեցելոց։
Սիրով մայր՝ զաւանդ ունել՝ զշնորհ առակաց,
զի մանկանց՝ լիցի բանին պերճութեանց։
Իմա՛ զուսին՝ մարդկութեան՝ դրուանք տապանին,
որոնք միայն՝ լինի տեղ մնալ՝ ՚ի խորս նորին,
Ա՛յ այսորիկ ընթեր եղեալ զբանաւորին,
Զի ՚ի դիմաց՝ ելացցեն ձայն՝ ընդդէմ տային։
Փայլ և ոսկի՝ են զորս գոհարք՝ անապական,
որով զգոնի՝ որպէս թագի՝ մէջ բանական,
Բանիւ՝ սրբէն յետամբ մարդոյ ՚ի տեղ համայն,
կապել վարուք պայծառ տայեալ անդրագոյն
Գեղեցկապէս ուսոյ՝ են զարդք երկնից՝ ընդ աստեղաց,
որք զարդարեն՝ զառեղարան՝ բանին կենաց։
Այդ թէ բացցէ՝ կենդր նորհեալ՝ ներկեալ մեղաց,
Ճանապարհին՝ զայս իմաստից և զհնարաց,
Պատմութեանց՝ անէտրին՝ զոր փէտ կանգնեաց,
է ամբարցեալ՝ ազատարանս՝ այս առակաց։
Եւթէ ՚ի մեն անկցի ՚ի յայսց՝ Թալաքինթաց,

անէրջեան էս 'ի չարէն մանգղեանց.
Տո՛ւր ճառս Հօր՝ որ գԲանն է՝ պայս յաղօթեաց,
Իսկ և Որդւոյ՝ և Սէ Հոգւոյն՝ իւր ճառաչեցաց
ի Հաւատի՝ Սէ պէնտւորաց՝ Հրեշտակաց,
Համնպերջ դասուդ՝ ձեռին զօրաց՝ առեպողաց:

Յայտնութիւն բանից քոց լուսաւոր է և իմաստուն առնէ զտղայս։

Սաղմոս։

ՅԱՂԱԳՍ ՏԵՍԱԿԱՒՈՐԵԱԼ ՀԱՒԱՏՈՅ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Փրկիչն աշխարհի Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս՝ մեղրածորան բերանովն հեզաբար յանդիմանէ ասելով.

Զի՛ կոչէք զիս Տէ՛ր Տէր, և զոր ասեմս՝ ո՛չ առնէք. Ղուկ. Զ. 46.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Մեծ նախատինք է հաւատացեալ զոմն գոլ ոք, և զոր ասէն՝ չառնել. ուստի՛ դատապարտէ Տէրն մարգարէիւն. * Եթէ ես Հայր եմ, ուր է պատիւն իմ, և այլն. Պատիւ Տեառն կայանայ Ա. 6. յերկնչելն ՚ի նմանէ, և յառնելն զհրաման նորա. բայց կեղծաւորքն ըստ Պօղոսի բանիւ հաւատան, և գործովք ուրանան. հաւատոյն այնպիսեաց մեռեալ է՝ և ոչ է կենդանի. որպէս ասէ առաքելական Յակովբոս. զոր օրինակ. * Մարմին առանց հոգւոյ մեռեալ է, նոյնպէս և Յակ. հաւատք առանց գործոց. Բ. 26.

Զի որպէս նիւթն առանց տեսակի ոչ կարէ կայանալ, այսպէս և հաւատք առանց գործոց. քանզի հաւատքն ունի ընդ ինքեան զգործն, (մանաւանդ սիրոյ.) որպէս հոգի և տեսակ. զի որպէս մեռեալ մարդն ոչ է մարդ, այսպէս և մեռեալ հաւատքն. վասն որոյ նըմանի հաւատոյ դիւաց, որ ոչ է ստուգապէս հաւատք՝ զըրկեալ գոլով ՚ի սիրոյ։ Հաւատքն անգործ, նմանի աներևոյթ և անպատրաստ երկրի. իսկ գործունեայն՝

լուսաւորելոյն և պատրաստելոյն ամենայն զարդուք։

Հաւատքն գործունեայ՝ սահմանի յառաջելոյն հաստատութիւն յուսացելոց իրաց. և յանդիմանութիւն այնոցիկ երևեցուցանող՝ որոց ոչն երևին. ուստի նը-մանի ականն և պայծառ դիտակին. զի որպէս նա զանե-րևոյթսն և զհեռաւորսն յանդիման առնէ. այսպէս և հաւատքն զծածկեալսն և զաստուածայինսն յաչաց հոգւոյն՝ ը ներկայացոյն յայտնէ և առարկէ։ Այս է
առղ. Ծ. 8։ իմաստութիւն վերին, որով տեսանեմք զերկնայինսն. զորմէ ասէ քնարն Հոգւոյն սրբոյ. * Դու տէր զանյայտս և զծածկեալս իմաստութեան քո յայտնեցեր ինձ. այսինքն հոգւովն սրբով և հաւատով. վասնորոյ Տէրն մեր զերկու ակնն նմանութիւն առնյս նիւթ յառաջ բերէ։
Մատ. Զ. 22։ Նախ՝ նմանեցուցանէ վառեալ ճրագի. ըստ այնմ. * Ճրագ մարմնոյ ակն է, իսկ ճրագ հոգւոյն՝ հաւատն։ Եթէ ակն քո առատ է. առատութի ճրագի է իւղալից գոլն, որ նշանակէ յատկապէս զսէրն, զողորմութիւն, զխնամատութիւն և զայլ բարեգործութիւս. Ամ մարմինդ
Իէ. 4։ լուսաւոր եղիցի. նոյնպէս և հոգին. այսպիսի էր լապ-տերն իմաստուն կուսանաց առատ իւղով։ Ապա թէ ա-կըն քո չար է, այսինքն խաւար. նշանակէ զմեռեալ հա-ւատքն ը խորհրդոյն. Ամ մարմինդ խաւարին եղիցի. այսինքն խաւարային։

Խորհրդապէս նշանակէ զլոյր անձն և զհաւատ
Իէ. 3։ մեղաւորացն. այսպէս էր լապտերն յիմար կուսանաց. զի որպէս ճրագ առանց իւղոյ խաւար է, այսպէս և հա-
Յակ. Բ. ւատ առանց գործոց. վասնորոյ ըստ աւետարանական
Ծա. 35. խրատուն պարտիմք զգոյշ լինել, գուցէ լոյս հաւատոյն, որ ՚ի մեզ է, խաւար իցէ, այսինքն՝ շիջեալ ՚ի սիրոյ և անտեսակէ։

Այլաբանօրէն՝ ծրագն նշանակէ զգլխաւորն եկեղե-
ցւոյ. եթէ առատ իցէ իւղով իմաստութե. և սիրոյ՝ նախ
ինքն, և ապա բոլոր եկեղեցին լուսաւորի և պայծա-
ռանայ. ապա եթէ նուազեալ իցէ յիւղոյ իմաստութե.
սիրոյ, և այնու եղեալ չար, նախ ինքն՝ և ապա բոլոր
եկեղեցին 'ի խաւարի եղիցին. որպէսև են տգէտ հովիւքն.

Երկրորդ՝ նմանեցուցանէ Տէր զգործունեայ հա-
ւատն վիմի՝ որ է հաստատ. իսկ անգործն՝ աւազոյ,
որ է դիւրասասան. այսպէս ունելով բանին. Ամենայն Մատթ. Է. 24.
որ լսէ զբանս իմ, այս ինքն՝ հաւատայ բանից իմոց. քան-
զի հաւատք 'ի լրոյ են ըստ առաքելոյն. և լուր՝ 'ի բա- Հռովմ.
նէն Քրիստոսի. և առնէ՝ որով մեկնաւորի հաւատն, Ժ. 17.
նմանեսցի առն իմաստնոյ, որ շինեաց զտուն իւր 'ի վի-
վիմի. յատուկ է իմաստնոյ 'ի կերտելն զտուն, հաստա-
տուն դնել զվէմն և զհիմն. * Որ հաւատայ և առնէ, ի- Ա. Կորնթ.
մաստնոյ է նման. զի դնէ զհիմն տան իւրոյ 'ի վերայ Գ. 10. 11.
վիմի. վէմն է ինքն Քրիստոս. իբրև իմաստուն զհիմն եդ.
բայց զի հիմն այլ ոք ոչ կարէ դնել քան զեդեալն,
որ է Յիսուս Քրիստոս, եթէ ոք շինէ 'ի վերայ այսր
հիման, ոչ խախտի տունն. Աւետարանականն բանքն են
գեղեցիկ հոգևոր քարինք՝ որք եդեալք 'ի վերայ հիմ-
նական քարին Քրիստոսի, անշարժ կայանան. * Եւ Ա. Պետ.
դուք իբրև զքարինս կենդանիս շինիք տաճար հոգևոր. Բ. 5.

Որ հաւատայ և առնէ՝ նմանի Աստուծոյ, որ զհի-
մըն տան իւրոյ հաստատուն դնէր, * ի ժամանակի յոր- Առակ. Ը.
ժամ հաստատուն դնէր զհիմունս երկրի, ընդ նմա էր 29.
իմաստութիւն անստեղծ. Իջին անձրևք, նշանակէ զդա-
ժին դևսն, որպէս ասի յերգս զայս անձրևէ. * Անձ- Երգ. Բ. 11.
րևք անցին և գնացեալ մեկնեցան. ցուցանէ թէ սկիզբն
փորձութեան լինի 'ի դիւէն. բայց ոչ առանց Աստուծոյ

նախախնամութեան. վասնորոյ տպաւորի յանձրև՝ որ ՚ի վերուստ տեղայ։

Ցատկաղէս նշանակէ աղբեւն դիւին զխոնաւադոյն մեզս մարմնական, զոր հանդոյն անձրևոյ կաթեցուցանէ ՚ի սիրտ մարդոյ։ Խաղաղին գետք. այսինքն հանդերձ. յորժամ գետոյ պատճառն յանձրևաց. նշանակէ թէ ՚ի գոյն դիւին յառնեն մեծամեծ փորձութիւնք, զեան բարոյականապէս նշանակէ զհեղեղս մեղաց ախտին, զոր յարուցանէ ՚ի սրտի ազդումն և անձրևն դիւին։

Ակամբանօրէն նշանակէ զհալածանս բռնաւորաց

Եսայ. ը. է. ըստ այնմ. *Ահաւասիկ ես ածեմ ՚ի վերայ դոցա զջուր գետոյն, զհզօրն և զյորդն. այսինքն՝ զարքայն կռապաշտից, զորս եած ՚ի վերայ երկրի. որքս սաստկանան անձրևօք դիւին դրդմամբ։

Ճնճղուկն հաւք։ Հոգիք են ունայն բաղձանք աշխարհի մեծութեանց, որք որպէս զհողմս հանդոյն առերևոյ միշտ շարժեն զսիրտ մարդկան, բայց առաջինի այրն ոչ սասանի ՚ի նոցանէ՝ զի հիմն հոգևոր տան իւրոյ ՚ի վերայ անշարժ վիմի հաստատեալ է. այլ ըստ ըստո-յիկեանց՝ պատրաստէ զինքն և խնդրէ եւ տեղալ։

Իմաստ որ ըղձէ և ոչ առնէ, նմանեցի առն յիմարի.

Արդ որ հաւատայ՝ և ոչ առնէ զոր հաւատայն՝ սորա գործոյս յիմար է. զի հաւատայ յանշարժ վէմն և շինէ ՚ի վերայ աւազոյ. հաւատայ զերկնաւորն՝ և գործէ զերկրաւորն. այսպիսւոյ հաւատն է անտեսակ և նման հաւատոյ դիւաց. զինչ օգուտ է ունել զճրագ շիջեալ և զոյս խաւարեալ։

Որ այսպիսիս եթէ տեղայ անձրև մեղաց ախտին, զոր[illegible] տունն՝ փլի. եթէ դիմեն գետք բռնաւորաց հալածանաց՝ զի է աւազահիմն՝ կործանի. և

թէ գայցեն մրրիկք փոթորկեալք բազմանաց մեծու-
թեանց, լինի նոցա ՚ի կործանումն. եթէ չիջեսցէ պատ-
րանք աշխարհիս, շարժէ ՚ի տեղւոյն, ոչ ևս երևի տեղի
նորա. զպատկերս յանդիմանէ տեսոյն ասելով, * Զի՞ կոչէք
զիս տէր տէր, և զոր ասեմս ոչ առնէք. ընդէր հաւա-
տայք և ոչ առնէք զոր հաւատայք, այսինքն՝ ճանաչելով
զճշմարտութիւն ճանապարհ, և յետոյ կալով ՚ի նմ պա-
տուիրանէ. և այսու ըստ կամագէտ ծառայն բազում
գանից զանձինս պարտաւորելով. քանզի պատիժ հաւա-
տացեալ մեղաւորին խստագոյն լինի քան զանհաւատին։

Այլ դու զոր ընթեռնուս, ՚ի մի՛տ առ. և զոր ուսա-
նիս, գործով կատարեա. զի մի՛ գուցէ և դու յանդիմա-
նեսցիս ՚ի տեառնէ՝ թէ զի՞ կոչէք զիս տէր տէր և այլն.

ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Բ։

Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, միջնորդն հաշտութեան
և խաղաղարար որդին այ, յօգուտ մեզ հրամայէ ասելով։

Եթէ եղբայր քո ունիցի ինչ զքէն՝ նախ հաշտեա՛ ընդ նմա, և մատթ. ե. 23։
ապա եկեալ մատուսցես զպատարագդ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Հաշտութիւնն է առաքինութիւն այնիկ, որ զբաժա-
նեալն խռովութեամբ՝ անդրէն միաւորէ և շաղկապէ. չո-
րեքկին կարէ լինիլ խռովութիւն, այս և հաշտութիւն
ընդ աստուծոյ, ընդ հրեշտակաց, ընդ մարդկան և ընդ ան-
ձին. վասն զի մարդն մինչ մեղանչէ՝ զոր հայր զԱծ
յարուցանէ ընդդէմ ինքեան արդար դատաւոր. որ ՚ի
բաց եդեալ զգութ հայրական, որպէս խռովեալ յառ-
նէ անպատուութեամբ երև յոլով, և երև զառեալ ՚ի դա-

տաստան վրէժխնդրութեն, որպէս երբեմն ՚ի վր տանցն
Դտ.Ժ.9. Յուդայ եւ եփրեմի. ուստի ապառնիս. *Եւ երբեմն զեբ-
Ծգ.6. ռով եղեց եփրեմի. եւ երբեմն զիսայեթայ տանն Յուդայ.
յորմէ այլազգ չեք հնար զերծանելոյ, բայց եթէ զղջմամբ,
պատարագօք եւ աղերսանօք։ Եւ քանզի ամենեքեան մե-
ղանչեմք, որով խռովեմք զտէրն, վասնորոյ հարկաւորեմք
զերծեալ այնր ահեղ դատաստանի աղաչել զՏր յորսայ, եւ այս
Յովէլ.Բ.17. ՚ի ձեռն պատարագաց եւ ընծայից։

Երդ՝ երկրպագելն է պատարագն; իրական՝ որ լինի մա-
տուցմամբ գառինն Տր. բանաւոր՝ որ է աղօթքն. որ ՚ի
ներդանս հոգւոյն՝ կամ յօսկի բուրվառէ սրտին առ
մատուցած եղանէ. զոյամանէ սաղմոսերգուն ասէ.
Սղմ.Ծ.19. *Պատարագ աստուծոյ հոգի խոնարհ։
Եւ երրորդ պատարագ մահացուցման, այն է ապաշխա-
րութիւն, որով ըստ սրբոյն Գրիգորի ՚ի Ճգնաւորական
վարս՝ հրով սիրոյն տր ողջակիզեալ մատուցանի աս-
տուծոյ՝ որպէս բոլորապտուղ պատարագ կենդանի։

Չրդ՝ յերից աստի որով եւ լցէ. եթէ մատչիցի ոք
հաշտեցուցանել զդատաւորն արդար, հարկ է նմա ու-
նել առոխ, կամ չարախօս եւ կամ խնդակալ. զի մի՛
գուցէ անպատրաստանելով շրջիցեն զաչս դատաւորի՝ ՚ի չը-
հայել յընծայս մեր. ուստի առ այս հարկէ տէրն,
երթալ նախ հաշտիլ ընդ եղբօրն. եւ ապա մատուցա-
նել զպատարագն։

Յայս միտ՝ նախ քան զէական քան պատարագին՝ ո-
րով մի խանկերպի ընծայն ՚ի խորհուրդ, հրամայէ եկե-
ղեցին զողջոյն հաշտութեան ընծայել միմեանց, զի մի՛
զրկեցիմք յառաջիկայ շնորհաց սրբոյ պատարագին. ամ-
բաստանելով զմիմեանց՝ զի եթէ ոչ թողուցումք միմեանց,
եւ ոչ հայրն երկնաւոր ընկալցի զպատարագն թողցէ

մեզ զյանցանս մեր։ Ո՛չ ասաց թէ՝ եթէ ունիցիս ըղ-
խէթ․ զի որ ունի զխէթ՝ ոչ է պիտոյ սպասել հրաման-
նի, այլ ինքնին փութալ ՚ի հաշտութիւն որպէս պար-
տաւոր ՚ի վճարել զպարտս իւր, և ոչ ՚ի լուսաստէս սը-
պասորել ՚ի միւս մեր զբանս իւր, յաւել տեառն մեր և
զօրինակ իմն հարկաւոր՝ Լե՛ր իրաւախոհ, այսինքն՝ իրաւու-
նըս խոկա ընդ ոսոխի քում։

Այսին է խէթ ունող․ յորժամ իրաւունս խոկամք,
մինչ համարիմք զմեզ պարտաւոր հաշտելոյ ընդ նմա,
կամ վճարմամբ, կամ քանիւ և կամ խոկալով՝ թէ գու-
ցէ կարծին ՚ի մէնջ իցէ ընկալեալ քինակալութեան,
կամ պարզապէս խոնարհելով առաջի նորա․ որ է լրու-
մըն արդարութեան․ ՏԹ այսինքն՝ ※ Թո՛յլ տուր, զի այսպէս Մատ․ գ․
վայել է մեզ լնուլ զամ արդարութիւն․ այսինքն խո- 15։
նարհութեամբ․ իսկ թէ որ ասասցէ՝ նա պարտի խո-
նարհել, ոչ է իրաւախոհ, այսինքն՝ միաբան և համա- Մատ․ ե․
խորհուրդ ընդ ոսոխի իւրում։ 32։

Բազում են ոսոխք մեղաւորաց․ նախ որդին սա-
տանայի, որ զամենայն ուրանայ առաջի հօր, և զամենայն
ամբաստանէ․ եթէ կամիս՝ թէ բարեխօս լիցի սա ըղ-
քէն՝ (որպէս և զեկեղեցւոյն հասարակաբար բարեխօս է Հռով․
միշտ, ՏԹ այսինքն՝ ※ Որ է ընդդէմ սատանայի, որ և բարե- Ը․ 34։
խօս իսկ է վասն մեր․ և ըստ Յովհաննու, ※ Եթէ ոք Ա․ Յովհ․
մեղիցէ՝ ունիմք բարեխօս զարդարն և զանարատն․ (այ- Բ․ 1․
սինքն երբ զզջանայ) պարտիս զզջալ ՚ի մեղաց, և պահել
զամենայն պատուիրանս նորա․ ապա թէ ոչ՝ ունի խէթ
զքէն որպէս թշնամի։

Այդ՝ խոկա թէ որպէս իրաւախոհ լինիլ պարտիս․
այսինքն հաշտ և միաբան․ զի մի՛ ՚ի մատուցանելն ըղ-
կատարած քո, ամբաստանեսցէ զքէն առաջի հօրն երկ-

նաւորի ։

Երկրորդ՝ հրեշտակք, թէ վասն այլոց՝ որք մինչ տե֊սանեն զպահպանեցեալն յինքեանց արհամարհեցեալ ՚ի մէնջ, ամբաստան լինին առաջի երկնաւորի հօրն իւր, ըստ այնմ․
Մատ․ ԺԸ․ *Զգոյշ լերուք զի մի արհամարհիցէք զմի ՚ի փոքրկանցս
10։ յայսցանէ․ զի հրեշտակք նոցա հանապազ տեսանեն զե֊
Երեմ․ ԾԱ․ Թ։ րեսս հօր իմոյ, որ յերկինս է․ եւ թէ վասն մեր՝ որպէս ամբաստան եղեն զբաբելոնէ՝ որոյ էին վերակացուք, ա֊սելով, *Բժշկեցաք զբաբելոն՝ եւ նա ոչ բժշկեցաւ․ քան֊զի պահապանք մեր առնեն՝ որ ինչ է յիւրեանց կողմա֊նէ․ իսկ եթէ մեք յամառիցեմք ոչ համահաւանելով աղդ֊մանց նոցա, յայնժամ ամբաստանեն զմէնջ․ ապա պար֊
Զաքար․ Ա․ տիմք իրաւախոհ լինել ընդ նոսա, զի եւ նոքա բարեխօսես֊
12։ ցեն՝ որպէս զի հեծէ, ըստ այնմ, *Մինչեւ յերբ ոչ ողորմիս Ե֊րուսաղեմի ։

Երրորդ՝ սուրբք են սոքին՝ որք չարախօս լինին զմեղա֊
Յայտ․ Զ․ 10 ւորաց․ ըստ այնմ, *Մինչեւ յերբ տէր ոչ դատես եւ առնուս զվրէժ արեան մերոյ ՚ի բնակչաց երկրի ։ Այսպէս եւ մովսէս չարախօսէ զինէն ըստ տեառն բանի․ որպէս մեծն
Յովհ․ Ե․ Ներսէս զիմաստասիրաց եւ զորդէտ ազգէն մերմէ․ ապա
45․ պա՛րտ է զգուշանալ ՚ի մեր կոյս շրջել, զի մի՛ առ մեծարանս երեսաց նոցա դատիցէ զմեզ աստուած ։

Չորրորդ՝ սուրբք են հասարակ եղբարք փառացեալք ՚ի մէնջ․ պարտիմք ապա եւ ընդ նոսա իրաւախոհ լինել եւ ոչ թշնամանադէր․ զի մի՛ չարախօսիցեն․ զի որպէս ՚ի միոյ կայծակէ զօրանայ հուր, սոյնպէս եւ ՚ի միոյ չարաբանէ, որ խօսիցի առ դատաւորն՝ սաստկութիւն տապականաց հուր բարկութեան նորա․ յորմէ յառաջանայ խստա֊
Առակ․ Գ․ գոյն դատաստան․ վասն որոյ զգուշացուցանէ իմաստունն
30։ *Մի թշնամանասէր լինել ՚ի տարապարտուց՝ զի մի՛ չար

ինչ գործիցէ քեզ. և յաղագս այսորիկ յորդորէ մեզ
առաքեալ աստուածային Պօղոս. *Եթէ հնար իցէ՝ ընդ
ամ մարդկան խաղաղութիւն ունիցիք։

Հինգերորդ՝ սուրբ լինին և օրէնքն անսխալ արարեալ.
իսկ իրաւախոհ լինիմք ընդ նմա՝ եթէ արասցուք զայն։
Արդ՝ զայսոսիկ հնգեսին եթէ ՚ի մեր կողմն ունիցիմք,
գլխաւոր սուրբն՝ Ած որում ոչէ այլ իրօք հնար իրաւա-
խոհ լինել, դիւրաւ յաղթահարի առ դատաւորին՝ որ է
սատանայ յատուկ շարախօս մեր. Ած այնմ *Կացէք հակա-
ռակ շարախօսին. և եթէ՝ անկաւ շարախօսն. և սրբազանն յակ. դ. 7։
Պետրոս ասէ, *Ոսոխն ձեր սատանայ առիւծաբար գո-չայ.
չելով. սա ոչ լռէ. եթէ ոչ գտցէ զիրաւունս շարախօսել. յայտ. ժբ. 10.
Իսկ՝ սուտ շարախօսէ զմեզ, որպէս Յոբայ ծանուցանի. յոբ. ա. պէտ.
վասնորոյ ոչ լռէ նմա արդար դատաւորն. զի յորժամ է. 9.
դատաւոր արդար նստցի յաթոռ՝ ոչ առաջի նորա կայ- յոբ. ա. 9։
րէ կեալ ամ չարագործ. այսինքն բնկեցին դիւաց։ սղ. ժ. 3։

Վարդապետն նախ զան ՚ի մտանէ ... դատաւորին, մինչդեռ իցէ
ընդ նմա ՚ի ճանապարհին։

Արդ՝ ճանապարհն է երեքկին. նախ՝ Քրիստոս. Ած, յով.
*Ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութի և կեանք. յով. ժդ. 6։
Երկրորդ՝ օրէնքն աստուածային, Ած *Հաստատեա զոտս իմ՝
իմ ՚ի ճանապարհի քում. և երրորդ՝ այս կենցաղս է, սղ. 5։
Ած *Երանելեն ամբիծք ՚ի ճանապարհի և որք գնան ճժը. 1։
յօրէնս տեառն. և եթէ՝ երանելէ այր ՚ի կենցաղս ա. 1.
յայս՝ որ ոչ գնաց ՚ի խորհուրդս ամբարշտաց, և ՚ի ճա-
նապարհի մեղաւորաց. յորում պարտիմք նախ քան զմե-
ռանիլն մեր՝ իրաւախոհ լինել Ած հնգից ատենականաց.
զուցէ մատնիցէ սոսին դատաւորի։ Գնացողք ՚ի դրունս
մարմնաւոր դատաւորաց՝ որչափ զգուշութեամբ հոգան. զի
եթէ հնար իցէ՝ զամ մարդիկ որք են ՚ի դրունս դատա-

ւորաց՝ ՚ի կողմն իւրեանց դարձուցանիցեն, զի մի՛ չարախօս գտցին անդէն. այսպէս պարտ է առնել և մեզ աստ, զի մի՛ անդէն անպատրաստ գտեալ, լուեալ ինչ որ աստ ՚ի կողմանէ դատաւորին՝ մատնիցէ անդէն. այլ աստ պարտիմք խրատախոհ լինելով առ զհաշիւն և զերծանել ՚ի նմանէ, և այն՝ զղջմամբ և ապաշխարութեամբ. Են ոմանք պատուիրանք, որք թուին յաչս մեր ոչինչ. գուցէ նոքա ոսոխ լեալ անդէն, մատնիցեն դատաւորի. վասն որոյ զգուշանալ ևս սոցին հոգ տանելի՛ է:

ԵՒ ԴԱՏԱՒՈՐՆ ԴԱՀՃԻ: Աստ բազում անգամ մատնել լինիմք, բայց բազում անգամ դէպ լինի՝ զի կամ ՚ի ձեռըն փաստից, կամ բարեխօսից և կամ կաշառաց շրջեմք զմիտս դատաւորին. բայց անդ միանգամ ամբաստանեալ՝ անհնար է զերծանել. զի ոչ ոսոխն ստէ, և ոչ դատաւորն կարէ խաբել կամ համոզել. վասն որոյ յետ մատնելոյն՝ իսկոյն տայ ՚ի ձեռս դահճի, ուստի ասէ,
Սաղ. ԽԸ. 8: *Եղբայր ոչ փրկէ, և ոչ փրկէ մարդ. Դիւին ամբաստանութիւն չէ ընդունելի. զի բազում անգամ ստէ. ոսոխին որում տալ պարտիմք զհաշիւն ոչ է յատկապէս դևն. զի ընդ նմա անհնար է խրատախոհ լինել և հաշտիլ. զի է անհաշտ ոսոխ. այլ միւսքն են՝ որոց ամբաստանութի ընդունելի է:

Դահիճն է կրկին. նախ՝ աստ կամ փորձիչ դևք, կամ բռնաւորքն, կամ այլ արարածք. որպէս գազանք, տարերք և այլք. միւսն անդ՝ զորոց ասէ. *Են հոգիք, որք
Սիրաք. ՚ի վրէժխնդրութիւն ստեղծանին:* ՚Ի ժամանակում
ԼԹ. 33: կատարածի հեղցեն զզօրութիւն և զբարկութի նր, որ արար զնոսա՝ հանդարտեցուսցեն.

ԵՒ ԱՐԿԱՆԻՑԻՍ ՚Ի ԲԱՆՏ: Ըստ դահճացն և բանտն է կրկին. մին է եկեղեցին, որ և կոչի քաւարան. զի անդ

Կրկին կերպիւ մատնին ՚ի բանդ. նախ ՚ի նեղութիւնս մատնեալ յաստուծոյ՝ ամբաստանութեամբ զրկելոց, Յայնմ, *Զրկեալն ՚ի ձէնջ աղաղակէ. և բողոք հնձողաց Յակ. եհաս յականջս տեառն զօրութեանց. երկրորդ՝ յա- ե. 4. պաշխարութիւնս կամաւ մատնեալ ՚ի յատենի խոստովանութեան. յայս բանդս յետ բաւարարութեան ելանել կարելի է. և զայս նեղութիւնս մարգարէն դա- Սաղմ. ւիթ աղաչէ զոր՝ հանել ՚ի բանդէ զանձն իւր. բան- ճխա. դք կրկին են յանցանք՝ մեծ և փոքր. վասն փոքունց ասէ տանջէ, զի ապրեսցին Յայնմ, *Ահաւասիկ ես արկանեմ զնոսա ՚ի նեղութիւնս մեծամեծս՝ զի ապաշխարեսցեն: Իսկ վասն մեծամեծացն ասէ, *Այս ամենայն կնքեալ պահի ՚ի գանձի իմում. յաւուր վրէժուց հատուցման հատուցից նոցա. այն է բանդն անելանելի. զի ոչ կարէ հատուցանել՝ զի ելանիցէ:

Նաքարակիտն և բնիոնին է յետին մասն պարտեաց. այսպէս և թագաւորք երկու ունին բանդս. ՚ի մին մանին փոքր յանցաւորք և ելանեն, իսկ ՚ի միւսն՝ քրէական յանցաւորք, և անելանելի մնան մինչև ցմահ: Արդ՝ եթէ կամիս գիտել, թէ ունիցի զքէն խէթ և կամ դու զումեք, հարց ցխղճմտանս քո, զի նա տեղեակ է յոյժ զումեք՝ ստգտանէ զքեզ. հաշտեաց և իրաւախոհ լեր ընդ խղճիդ՝ այնքան, մինչև ոչ ստգտանիցէ զքեզ. և յայնժամ ունիցիս համարձակութիւն առ ած ըստ աւետարանիս. Արդ՝ վասն Քրիստոսի պատգամաւորիք, հաշտեցարուք ընդ ած՝ միջնորդութեամբ Քրիստոսի:

ՅԱՂԱԳՍ ԹԷ ՈՐՔԱՆ ՉԱՐ Է ԽՍՏԱՍՐ-ՏՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Գ.

Իսկ նոյն խստասրտութիւն փարաւոնի՝ որ նման էր այսր զմարդն, տեսանելով մեզք ապականեալ, և քան զամ արարած անարգ գտեալ՝ զմեծ ազնուութի մե-ղաւորին յայտնելով էրրու փորանեալ ի մէտ իւր՝ ասէ,

Ծննդ. ծա. 16։ Ա՛մ նմանեցուցից զազգս զայս։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Զի որպէս գերազանցեալ վարարածոցն, նմանի արար-, չին, ... * Եւ ասաց թէ ստացուածք իւրեք։ Այս-, պէս մեզ քան զամ արարած յանարգութեն լինէ. նա որոյ խստասրտին հօր ոչ գտանէ ի մէջ արարածոց համանման նմա. յաղագս որոյ լեր անձնարացեալ նմանե-, ցուցանէ ի փոխանակ դարձեալ նոյնոյ տեսակի. նման է մանկանց։

Արդ՝ ազգն հրեից նմանեցաւ մանկանց, նախ՝ զի մա-, նուկն ոչ ճանաչէ զգուանն իւր. այսպէս և նոքա ոչ ճա-, նաչեն զժամանակ այցելութեան իւրեանց. * Եթէ գիտէիր զոր է խաղաղութեան քո. բայց այժմ ծածկեցաւ ի քէն։

Երկրորդ՝ մանուկն զերկեւելն միայն նկատէ. այսպէս և նոքա զերկեւելն ի մին դիտէին և գայթակղեցան. և ան-եղէ նոցա յայսմ մասին քար գայթակղութեան։

Որ նստին ի հրապարակս։ Այսինքն՝ ընդդարձակ տե-, ղիս քաղաքին, ուր ամենայն են բազմութիւնք ամբոխից ե-, լանել ի փողոց. և քանզի մանկական բարքն ազատ

դոլով ՚ի զբաղմանց աշխարհիս, մինչ ՚ի խաղս սպարա-
ալին ուր ուրեք և իցէ, և մինչ պատահի երբեմն նա և
՚ի մէջ ամբոխից հրապարակին յօրինել զխաղս. ՚ի տե-
սանելն զհասակակիցս իւրեանց եկեալս ընդ ամբոխին՝ որք
դեռ մեկնեալ ՚ի մանկութենէ, և ՚ի զբաղմունս առից և
արոյ արդէն անկեալ, և զառհաւատչեայ շահուցն ո-
րպէս առեալ, զանց առնեն զնոքօք. իսկ նոքա ՚ի վայե-
ճանի խաղուցն կարդան զընկերս իւրեանց այսինքն՝ կո-
չեն զնոսա և ասեն, մեք խաղացաք, ընդէ՞ր և դուք ընդ
մեզ ոչ խաղացիք. փող հարաք և ոչէք յօրինեցաք, իսկ դուք
և ոչ զմին ըղձակերտեցիք. որպէս ինձ թուի այս է:

Իսկ որքան առ խորհրդական միտ բանին՝ գիտելի է, զի
մանկունքն են Քրիստոս և Յովհաննէս. * Ահաւասիկ Եսայի.
՚ի միտ առցէ մանուկ իմ. և թէ՝ * Ժողովեցան ՚ի վե- ծբ. 13:
րայ մանկան քո. սոքա նստան ՚ի հրապարակս ենէմի՝ որէ Գործ.
մեծ թատրոն աստուածային ՚ի մէջ աշխարհի. էին իբ- Դ. 27:
րև երկու մեծաբարբառ փողք ամենադղրդեցիկք. քանզի
ընդ ամ երկիր ել բարբառ նոցա, և ընդ ծագս տիե-
զերաց խօսք նոցա:

Մին ողբաձայն դրդէր ասելով, ապաշխարեցէք և
սգազգեստ անձամբք ՚ի յողբ և ՚ի կոծ հրաւիրելով ա-
սէր, * Արարէք այսուհետև զպտուղ արժանի ապաշխա- Մարկ. Ա.
րութեան, * Յովհաննէս քարոզէր յանապատին զմկրտու- 15:
թիւն ապաշխարութեան:

Միւսն՝ քաղցրաձայն զեղանակ երգմնայն հարսա-
նեացն վարէր, * Մի՞թէ մարթ իցէ մանկանց առա-
գաստի սուգ առնուլ՝ մինչ փեսայն ընդ նոսա իցէ: Սոքա
կոչեցան մանկունք, զի էին ըստ մանկական բարուց ա-
զատք ՚ի զբաղմանց սնոտի ունայնութեանց. իսկ նոքա՝ որոց
սիրտք ՚ի զբաղմունս մեծամեծս, այսինքն փառաց՝ հեշ-

տուրմանց և ագահութեանց կենցաղոյս հեղձեալ էին, ոչ շարժեցան 'ի քաղցրերգանակ և յաղթողական փողոյ աստեղին էին սիրտք նոցա մեռեալք մեղօք։ Մեծն աղեքսանդր պատերազմական զերգանակ լուեալ յերաժշտէն՝ յառանէր 'ի խրախճանէն ի մարտ. խակ և զուարճական լուեալ նուագ՝ անդրէն 'ի բազմականն ձեմէր. բայց խստասիրտքն և ոչ 'ի միոյն յերկուց շարժեցան. զի կիրս սոցա բազմութիւնք ախտից դարձուցին յապառաժ. վասնորոյ յամառեալ էին 'ի կամս իւրեանց։

Երաժիշտն՝ մինչ տեսանէ, զի ոչ շարժին ողբականաւ՝ զուարճախօսական բաղխէ զմատն. բայց ոգիք՝ մինչ ոչ շարժին 'ի դժոխոյ՝ զարքայութեան աւետէ. դատաւորն՝ մինչ ոչ յաղթին յողորմանաց՝ զպատուհասն 'ի կիր արկանէ. զայս տամ 'ի ձեռն էառ Ծըխատոս և ո՛չ մնաց եղանակ ինչ, զոր ոչ նուագեաց աւագափողն. բայց ոչ շարժեցան՝ զի էին խստապարանոցք և անթլփատք սրտիւք. և ջիլք երկաթիք էին պարանոցք նոցա. և ունէին զսիրտ խիստ և չար՝ ապստամբ լինել յայս կենդանւոյ, որք՝ այսինքն դպիրք և փարիսեցիք կոչեցան լիկերք Քրիստոսի և Յովհաննու՝ զի էին համազգիք։

Փող հարէք յէր, ընդէր՝ ո՛ւ կարապետ։ Ո՛վ խստասիրտք, մի՛ թէ խառնաձայն արձակիւր փողն երկնային որակին էր ձեւն. վասնորոյ ոչ կամեցայք պատրաստել 'ի պարն. զի եթէ եօթն հրեշտակքն 'ի փողելն զփողս իւրեանց, լսէինք հնչէին, աստեղք անկանէին և ծովք խռովէին 'ի մեծ ազդմանէն, այպ քանի և պարտ էր ձեզ ազդումն ընդունել 'ի փողել մեծի հրեշտակի խորհրդոյ. բայց զի կարծրագոյն քան զապառաժն էիք, զինչ ինչ առնել պարտ էր ձեզ՝ և ոչ արար. քանի ձեւս եղանակեաց ձեզ 'ի զարթուցանել, և ոչ զար-

Թեայք ՚ի մահաբեր քնոյ չարութեանց ձերոց վասնորոյ եւ նախանձայոյզ որդիս իմաստութեան Հօր՝ վկայեմ հոգւոյն, եթէ անպայման է նա եւ արդար, զի որ ինչ էր յիւրն կոչմանէ՝ արար ձեզ։

Չոգեոր փոքր եկեղեցւոյ՝ են առաքեալք, քարոզիչք և հնչումն զանգակին։ Չարութիւնքն քրիստոսի ընդդէմ ձայնին պտղոյն փութալ յեկեղեցին եւ պարել ընդ հրեշտակս՝ յերգս հոգեւորս։

ԱՌԱԿ ՍԵՐՄԱՆԱՑԱՆԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Երկնային մշակն՝ յետ որոյ սատացաւ զբանական ագարակս, եւ խոփով խաչին ակօսաբեկ արար, հաճեցաւ ՚ի նմա սերմանել եւ զսերմն բարի.

Ահա ել սերմանահան, ասէ։ Մատթ. ԺԳ. Գ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Սերմանացան ոչ ասէ. զի սերմանացանն կարէ նշանակել եւ զ՚ի վարձու կալեալ մշակն՝ որոյ ոչ իւր էյէ սերմն. իսկ սերմանահանն նշանակէ զհեղինակն սերմանեաց. սերմանահան է Տէր. սերմն է բանն աստուծոյ. շտեմարան՝ յորմէ հանէ զսերմն, է խորին եւ ծածուկ խորհրդով լցեալ միտն Աստուծոյն. իսկ սերմանացան՝ են առաքեալքն եւ վարդապետք. սոցա շտեմարանք, յորմէ հանեն զսերմն, է խորհրդապէս Աստուածաշունչ սուրբ գիրքն։ Մինչ ՚ի էր ասա, եթէ ոչ սերմանիցէ սերմանացանն, ագարակն մեր ըստ ինքեան ոչ կարէ բերել զբա-

րի պտուղ, բայց միայն զխուշ մեղաց. որպէս զգայն ագարակն Թարց բարի սերման զմոլախոտս բուսուցանէ և զխուշ. ուստի յայտ է՝ թէ ամ՛ բարի արդիւնք յառաջանայ ՚ի շնորհաց մեզ թէպէտ և գործակցութեամբ մերով. զի թէ անձնիշխան կամքն մեր հնազանդութբ ոչ լիցի որպէս արդաւանդ երկիր՝ ոչ աճի։

Եւ ՚ի սերմանէն խոտան էր, որ անկաւ առ ճանապարհաւ։

Ո՛չ ոչ կարէ առաւել զխոհել զզօրութիւն բանին, քան զայն, որ ասէ. ասա պարտ է մեզ դնել մեկնութեան տեառն. արդ՝ ահէր մեր զայս բան խոր այսպէս մեկնէ, * Ամենայն որ լսէ զբան արքայութեան և ոչ առնու ՚ի միտ, գայ չարն և յափշտակէ զսերմանեալն ՚ի սիրտ նորա. այն է որ առ ճանապարհաւն սերմանեցաւ ։ Արդէն պտղաբերք ուսանիլ՝ թէ որքան զգուշութբ և հեզութբ պարտիմք պահել ՚ի միտս մեր ընդունիլ՝ և ամփոփել զբանն այս. զի եթէ տպաւորեսցի ՚ի միտս մեր զօրութ բանին, ոչ ևս կարէ յափշտակել չարն. իսկ եթէ ոչ մնասցէ ՚ի միտս մեր զօրութիւն և ուժ բանին, այլ միայն սակ հնչումն պատկերակերպութի յերևակայութե, յայնժամ չարն, որ լինէ միայն երևակայութեան և ոչ մտաց, ամբոխելով զերևակայութին բազմապատիկ տեսակաւ ունայնութեանց, զորս մերձ ապաւորէ առ ՚ի մոլորեցուցանել. յափշտակէ, այսինքն՝ եղծանէ զհետ բանին. որպէս սերմն, որ անկանի առ ճանապարհաւ, որ երթևեկաց կոխմամբ կարծրացեալ մնալով յերեսս հողոյ՝ թռչնոց լինի կերակուր. վասնորոյ հրամայէ ա-
յոհ. ա. 24։ ռաքեալն, * Հեզութեամբ ընդունիջիք զբանն ընդաբոյս՝ որ կարօղն է կեցուցանել զոգիս ձեր ։ Արեգ հողոյն է միտքն. իսկ ճանապարհն՝ երևակայութիւն. արդարև եթէ կամիս, թէ սերմն բանին մնասցէ ՚ի քեզ՝

և ոչ լինէր կեր դիւաց, թէ յընթեռնուլն՝ թէ ՚ի լսելն զաւետարանն, կամ զքարոզս, ՚ի միտ առ սիրով և պահեա յօժարութեամբ. յայս միտ յընթեռնուլն զաւետարանն՝ ասի, օրթի. այսինքն ուղիղ ունկնդիրք. պռօսխումէ, ուշ դիցուք. և ս երկիւղածութեամբ լուարուք։

Բարոյականապէս՝ բղխախոհն է ճանապարհ դիւաց, որ ընդ այս և ընդ ականջս մտանեն ՚ի սիրտ նորա, և յափշտակեն զբանն ՚ի նմանէ. զայսմանէ ասէ։ *Նստար ՚ի ճանապարհի իբրև ագռաւ միայնացեալ թափուր։ Երեմ. գ. բ։ Աստուստ իմա, թէ ագխութիւն ուծայլն բանից՝ որչափ վնասէ մարդոյ. քանզի թէպէտ ոմանք իմաստունք և ս լուեալ զանց առնեն, բայց ըստ մեծի մասին յիմարքըն են, որ չառնուն ՚ի միտ։

Եւ այն անկան յապառաժի. ըստ մեկնութեան տեառն՝ ապառաժն է անհաստատ մարդն. ոչ ասաց ՚ի քարուտ տեղիս, որ և նշանակէ զայն սիրտ՝ որ ոչ մեղաց ունի և բարեգործութեան հող. յորում երբեմն սերմն զօրանալով՝ ձգէ զարմատս ՚ի խոր և աճի, այլ յապառաժի. զի լինի յոմանս ագարակս այնպիսի տեղիս՝ յորս ընդ հողով թաքուցեալ լինի ապառաժ վէմ, յոր անկեալ սերմն՝ ջերմութեամբ վիմի և խոնաւութեամբ ոռոգմանն դիւրաւ բուծանի և բուսանի. բայց ՚ի ծագել արևու տապացեալ՝ ոչ այնչափ լինի՝ որքան վէմն որ ընդ նովաւ, ոչ ունելով զարմատ հաստատուն չորանայ։

Այդ բարոյականապէս՝ վէմն է կոշտութիւն սըրտին, որով մարդն է անհաստատ. ըստ այնմ, *Այր երկմիտ յակ. ա. է։ առանց հաստատութեան է յամ ճանապարհս իւր. և նման ծովու մէջ տրամութեան և թախծութեամբ ծփի, վասնորոյ ՚ի լսելն զբանս ... մխիթարութեան՝

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

խնդութեամբ և մխիթարար ընդունի և ջերմութեամբ հեռանի, կարծելով թէ՝ որպէս ՚ի սկզբանն խնդութեամբ ընկալաւ, միշտ այնպէս խնդալի՛ս մնալոց է: Այլ ՚ի ծագել առաւօտն, նշմարէ փորձութիւնս և եւսանդն նեղութիւն՝ զոր ոչ ծածկէ՝ կամ թողլ տայ դիւրին յաղթուցանել. զի որպէս արեգական տապն է հարկաւոր յաճախման բուսոյ, այնպէս և նեղութիւն յաճախման առաքինութեանց. վասն որոյ ասաց. ՚ի լինել նեղութեան վասն բանին, և այլուր թէ պարտ է գալ գայթագղութեանց:

Տապալի. Այսինքն վրդովեցաւ և ամբոխեցաւ. և սկսաւ յուսահատել և տրտմել երկմտան, զի ոչ ունէր զկարծիս ինչ նեղութեան դիպել. ՚ի գալն՝ վաղվաղակի գայթագղի. որ լսէ զբանն՝ եթէ կամի պտղաբերել, պարտի նախ մտածմամբ համ պարագայիցն ընդունել. երկմիտ և անհամբերն ոչ նախատեսանեն զպարագայսն. ապա թէ ոչ՝ ոչ ընդունելին. ոմանք յերկմտաց ըղձալով անհոգ կեալ մնալ, մտանեն խնդութեամբ ՚ի կրօնըս, և մինչ ճաշակեն անդ զնեղութիս, իսկոյն դառնացեալ ՚ի բոց հրաժարելն և տապացեալ չորանան. ոմանք ՚ի հրէից և ՚ի տաճկաց գան ՚ի հաւատն. և մինչ հանդիպին նեղութեան շօշափէ զնոսա, տապացեալ չորանան. ոմանք սիրով և խնդութեամբ մտանեն ՚ի յուսումն. և մինչ խրթնութի և դժուարութի ընդ առաջ եկանէ՝ տապացեալ չորանան, զի չունին հող բազում. այսինքն զընդունակութիւն մտաց ընդ խոնարհութեան և հեզութեան:

Եւ այլն անկաւ ՚ի մէջ փշոց: Ըստ տեառն բանի՝ փուշքն են հոգք աշխարհի և պատրանք մեծութեան. զի որպէս փուշքն պաշարելով զարմատ բուսոյն և ընդդիմանալով տապոյ և հողմոյ, հեղձուցանեն զբոյսն. այսպէս և հոգք աշխարհիս զհոգին պաշարելով ՚ի տապոյ

սիրոյն քոյ, և 'ի հողմոց շնորհաց հոգւոյն սրբոյ զրկելով
ընդդիմանալովն հերձուածողին ոչ այնքան զբանն, որքան
զհոգին: * Ցեց ոսկերաց, (այսինքն, զօրութեանց հո- Առակ.
գւոյն) սիրտ հոգած. վասնորոյ խրատէ տէրն, * Մի՛ հո- ԺԴ. 30.
գայք զկերակրոյ և զհանդերձէ: Իբրու թէ արգելով
զաւելորդ հոգսն և ոչ զպակասորդն, որ լինի հանդար-
տութեամբ հոգւոյ: Պատրանք մեծութեանցն է կրկին.
նախ՝ զնոսա պատրեն, որք փութան ստանալ զմեծու-
թիւն. և որք ցանկան մեծանալ՝ յանկանին 'ի փորձու-
թիւնս սատանայի. այն պատրեալն, որ բաց յաշխար-
հականաց՝ գտանին և այսպիսի ոմանք ախտաւոր եկե-
ղեցականք. երկրորդ զնոսա՝ որք արդէն ստացեալ ու-
նին. զի գեղեցկութեամբն իւրեանց պատրեն զգայու-
թիւնս, որք առաւել հեշտանան այնու՝ քան բանիւն
աստուծոյ. վասնորոյ 'ի լսելն զբանն՝ անփոյթ արարեալ
պատաղին 'ի հոգս մեծամեծս 'ի ստացուածս ցանկալեաց.
զի առաւել սիրեն զմարմին քան զհոգին: Այսպիսի էր
պատանին, որ կամէր ընդ մեծութեանցն և զկատարե- Մատ. ԺԹ.
լութիւն ունել զաւետարանական. և մինչ յանհնարինս 16.
փակեցաւ տէրն՝ առ մեծ սիրոյն որ առ ինչս՝ էհեղձ զզ-
բանն, թէպէտ որոմութեամբ. թշնամին նենգութեամբ
խնդրէ զամրոցն՝ խոստանալով զխաղաղութիւն և զհան-
գստութի. բայց մինչ 'ի ձեռս բերէ, թափէ զթոյնն. այս-
պէս և մեծութիւնն խոստանայ զխաղաղութի և հան-
գստութիւն, բայց մինչ գրաւէ զսիրտն, լնու անչափ
հոգովք: մանաւանդ՝ վշտօք և զբաղմամբք. այս է պատ-
րանք մեծութեան: Դարձեալ բարոյապէս՝ փուշք են
յատուկ կամք մարդոյն. որք զբարի բոյսն ծածկեն և
ոչ թողուն ընդ ինքեանց աճել. զի որպէս փուշքն ծած-
կեալ զբոյսն և ինքեանք համարձակ երեւին, այսպէս

և ուսուցանք ապաշխարութեան, անձնիշխան կամքն մեր, ըստ բաղձանաց իւրոց կամի գործել յորմէ հեղձանի բանին հրամանն։

Եւ այլն անկաւ յերկիր բարի։ Ըստ տեսութեան քանի՛ երկիր բարի է այն, որ լսէ զբանն և 'ի միտ առնու. որն իցէ այս, նախ՝ իմաստութեանն ըստ սողոմոնի, * Ունկնդիր լինի խորատու իմաստութեանն. երկրորդ՝ հնազանդն, որոյ պտուղն հարիւրաւոր. երրորդ՝ խոնարհն, որոյ պտուղն վաթսնաւոր. զոյսցանէ առէ առաքեալն պօղոս, * Գրեմք զմիտս 'ի հնազանդութիւն քրիստոսի. խոնարհեցայ միտքն հնազանդին բանիցն քրիստոսի. չորրորդ՝ հեզն, որոյ պտուղն է երեսնաւոր. ՃԼԵ, * Հեզն է ժառանգ երկրի։ Որպէս երկիրն ընդունի զանձրև, այսպէս և հեզն ոչ միայն զբանն ընդաբոյս, այսինքն՝ զբնական օրէնսն, այլև զսերմն բանին կենաց. երկիր բարի է այն միտն, որ չէ կորդացեալ յարձակմամբ ախտից, և ոչ ապառաժուտ երկմտութեամբ և անհամբերութեամբ. ոչ և փշաբեր՝ բնական բաղձանօք ձկտեալ յունայնութիւն աշխարհիս. այսպիսի միտ ունի զերիս աստիճանս. է բարի՝ բնական օրինօք, այս է երեսնաւոր. է բարեգոյն՝ յաւելեալ գրաւորականօքն, այս է վաթսնաւոր. և է բարեգունեղ՝ յաւելեալ և աւետարանականօքն. այս է հարիւրաւոր. և ը շնորհալոյն, օրինաւորն՝ երեսնաւոր. կուսութիւնն՝ վաթսնաւոր, և մարտիրոսքն՝ հարիւրաւոր. դարձեալ 'ի նոյնոյ. բարեգործն որ աստ՝ երեսնաւոր. որ 'ի դրախտին՝ վաթսնաւոր. և որ յերկինս այսինքն 'ի սէրն այ՝ հարիւրաւոր. բարեգործն աշխարհականաց՝ երեսնաւոր. վանականաց՝ վաթսնաւոր. անապատաւորաց՝ հարիւրաւոր. դարձեալ՝ սկսողացն՝ երեսնաւոր. զարգացողացն՝ վաթսնաւոր. և կա-

տարելոցն՝ հարիւրաւոր։ Արդ՝ երկիր այս բարի որ զայս-
օրինակ բերէ զպտուղ ոչ է թարց փորձանաց․ քանզի
առ այս եւս ծագի մեծատապ արեգակն. և շնչեն զօ-
րեղ հողմունք դիւրին․ բայց արձակեալ գոլով զարմա-
տըն իւր ՚ի խոր, ընդդիմանայ փորձանաց և տայ ըղ-
պտուղ ՚ի վեր՝ համբերութեամբ․ Եւ սերմանահանն։ Այս-
ինքն բանն եւ ՚ի հօրէ, եկն յագարակ աշխարհիս մար-
դեղութեամբ, և զսերմն բանին անխնայ առատութեամբ
սերմանեաց ոչ միայն ՚ի բարի երկիր հաւատացելոց,
այլ և ՚ի ճանապարհս հրէից, յապառաժս հեթանոսաց
և ՚ի փուշս տաճկաց.* Քարոզեաց աւետարանն ար-
քայութեան ընդ ամենայն տիեզերս։ Տես զգութ երկ-
նաւորի հօրն, որ ծագէ զարեգակն Քրիստոս և ա-
ծէ զանձրև բանի նորա ՚ի վերայ արդարոց և մեղա-
ւորաց անաչառապէս։

ՅԱՂԱԳՍ ՍԿԶԲԱՆ ԵՒ ԿԱՏԱՐԱԾԻ ՄԱՐԴՈՅՆ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Սքանչական վարդապետն տիեզերաց տէրն մեր Յի-
սուս Քրիստոս՝ տեսանելով զմարդկային բնութիւնս ծգ. ջե.
մոլորեալ ՚ի պէսպէս կարծիս սուտս սկզբան և կատա-
րածի մարդոյս, (զի ոմանք ոչ ընծայելով հաւատս ճշ-
մարտին սուրբ գրոց, զսկիզբն մարդոյ ասէին լինել ՚ի նա-
խաստեղծ արգաւանդ հողոյ՝ զօրութեամբ արեգական. իսկ
՚ի կատարածն զգուշապէս դիտեալ, ըստ այլ կենդա-
նեաց կարծէին ոչնչանալ մարդոյս. այսպիսիք էին տա-

Մարկ. ԺԲ. Սադուկեցիք և հետևողք նոցին, որք ասէին չիք յարութիւն)
ԺԸ։ առ 'ի յուղղել զ'արծիս ողջամիտ մարդկան և յանդիմանել զհոլովութիւն այնպիսեաց և յայտնի առնել օրինակաւ զխորհուրդ յարութեան՝ ասաց զառակս զայս։

Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն՝ որ սերմանիցէ զսերմն բարի յագարակի իւրում։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս առեալ՝ քրիստոս է արդարև արքայութի երկնից. արքայութիւն երկնից կայանայ 'ի տեսութե
Յովհան. հօր ։ ըմ ։ * Որ ետես զիս՝ ետես զհայր ։ Քանզի տե-
ԺԴ. Թ։ սութի քրիստոսի է դրախտ հոգևոր. յայս միտ առեալ լինի ասել բանն այն՝ զոր ասաց ցաւազակն ։ * Այսօր ընդ իս իցես 'ի դրախտին ։ զայսպիսի նկարագրական մեկնութի մերժեն ոմանք ։ բայց ոչ է պարտ ։ զի բոլոր խորհուրդն յայսմիկ կայանայ ։ խորհրդապէս նշանակէ զգինուորեալ եկեղեցին. զի որպէս մինչ ասեմք թագաւորութիւն պարսից ։ իմանի ազգն պարսից. այսպէս մինչ ասի արքայութիւն երկնից՝ իմանի եկեղեցին քրիստոսի. 'ի վերայ որոյ թագաւորէ քրիստոս, և ոչ լինէ թագաւորութի դժոխոց ըստ իմաստնոյն բանի. արդ՝ սորին սկիզբն և կատարած՝ ասի, նման առն սերմանողի զսերմն բարի յագարակի իւրում։

Եւ 'ի քուն լինել մարդկան ։ Այլաբանօրէն նշանակէ զտէր ագարակին, այսինքն՝ զքրիստոս. սա ասի ննջել այլաբանօրէն. զի ոչ տուեալ լինի նմա ճշմարիտ քուն. նշանակէ թոյլ տալ թշնամւոյն ։ * Զարթիր ընդ էր ննջես-

ջես տէր ։ Այսպէս երբեմն յիսուս ննջէր 'ի խելս նա- Մատթ.
ւին ․ * Եղեւ շարժումն մեծ 'ի մէջ ծովուն ։ մինչ Ը. 24.
աղաղակեցին՝ զարթեաւ որպէս 'ի քնոյ տէր ։ և սաստեաց Մարկ. Դ.
ծովուն ։ Ննջելն էր թոյլ տալն ։ զշարժումն՝ էր փորձա- 38.
նաց գալն ։ զի թէ ոչ ննջէ թմբրութեամբ ։ ոչ համար-
ձակի երբեք որոմնացանն գալ ։ Բարոյականապէս նշա-
նակէ զթուլամորթ սուսերողսն՝ զորս կացոյց տէրն 'ի
վերայ գերդաստանեաց իւրոց ․ որ անփոյթ արարեալ ըզ-
կաշառօնեկեցն՝ ուտեն ։ ըմպեն ։ արբենան ։ և 'ի մեղս նըն-
ջեն ․ որոց յանդարմանն թշնամին որոմնացանն արձակերա-
ման խառնայ ։ ահա պահապան կարգեն այգւոյ ․ բայց զայ-
գին իւրեանց ոչ պահեն ․ դարձեալ բարոյականապէս
նշանակէ և զանձն իւրաքանչիւր ․ զի սիրտ մարդոյն է
որպէս ագարակ՝ ընդունակ սերման բանին աստուծոյ ․
և միտքն է մշակ ․ պարտի արթնութեամբ պահել ըզ-
դրունս անկանջաց և աչաց ։ զի մի՛ որոմնացանն մուտ
գտցէ ․ վասնորոյ ասէ ։ * Ամենայն պահպանութեամբ Առակ. Դ.
պահեա զսիրտ քո ։ զի 'ի սմանէ են ելք կենաց ։ Երա- 23.
նութեան է արժանի ծառայն՝ եթէ տէրն եկեալ գտցէ
զնա արթուն ․ 'ի ժամանդել զայս երանութիւն ։ ասէր
եսայի փափագանօք ․ * Ո՛ դիցէ զիս պահել զոճ արտոյ
ագարակի ։ Թէպէտ քիփառոս վասն պատերազմող թըշ-
նամեաց եթող, անարգեալ զագարակն ազգին իւրոյ ։

Ո՛Վ ՏԷՐ ԲԱՐԻ ՏԷՐՄԱՆԷՑԷՐ, ԱՍՏԻ՛ ԱՆԷՑԻ ՂՈՒՐԱՄԻ ։ Զար-
մացող ծառայքն՝ են հրեշտակք որք զարմանան ընդ
բազմութիւն մեղաւորաց ․ նա և փարդապետք ։ մեղաւորն
գործէ զմեղս՝ բայց ոչ զարմանայ ․ զի ոչ գիտէ զծանրու-
թիւնն ։ քանզի խաւարեալ է իմացականն ․ այսպէս Սի-
րայել չհանդուրժեաց հայհոյութեան դատաստանին՝
ոչ ինքն հայհոյեաց ․ և ոչ 'ի դիւէն լսել կամեցաւ ։

Կամք՚ս չի երկիցսուս թուլեցուս զայն ՚ի բացուղեթէ եր-
կայնամիտ չլինէր աստուած, այլ թոյլ տայր հրեշտա-
կաց, ՚ի վայրկենի սպառելին զմեղաւորսն. զի ոչ հանդուր-
ժէին. այսպէս և սուրբք զարմանան, մինչ տեսանեն ՚ի
Եսայ. Ա. բարի սերմանէ տեառն՝ յառաջ եկեալ որոմն, լսա-
ԻԱ. պնիմ, * Զիարդ եղև պոռնիկ քաղաքն հաւատարիմ Սի-
ոն. Տէրն ոչ թողու, նախ՝ զի են նուէրք կրթութեան
Երեմ. ԺԲ. առաքինեաց. երկրորդ՝ արդարանան անտի զբարիս. եր-
Բ. րորդ՝ որոմանց արմատն է հատանել յայժմ ԸՍ. * Տնկե-
ցեր զնոսա և արմատացան. խակ արմատք բազում ցո-
րենոյ ՚ի նոսա, կամ մերձ նոցա հաստատեալք կան.
ուսանի՛ եթէ խլեսցի յարմատոյ, ցորեանքն վնասին. զոր-
օրինակ՝ եթէ թագաւորն առաջնոց ՚ի բաց խլեսցի որ-
պէս որոմն՝ բազումք ՚ի մեծամեծ բռնաւորնեսց, որք Ը
հովանեաւ նորա խաղաղութեամբ վարեն զկեանս՝ վը-
նասին.

՚Ի ծանուցմանս հնչողն՝ ասացից ընդ այլոյն. Հանճն է կը-
կին. առանձնական՝ որ է մահ իւրաքանչիւր մարդոյ
ցկատարած աշխարհիս. որքան առ այս՝ հրամայէ ժո-
ղովել զորոմն և զատել առ ՚ի յայրումն. տես, զի ոչ
ասէ, հաւաքեցէ՛ք ՚ի խրձունս և այրեցէ՛ք. այլ թէ առ ՚ի
յայրել. որով ցուցանի՝ թէ մեղաւորք ցկատարած աշ-
խարհի քաղեալք և ժողովեալք ՚ի հրեշտակաց, և կա-
պեալ ՚ի խրձունս ընդ իւրաքանչիւր տեսակաւ եղ-
եալքն մեղաց, հպարտք առանձինն, նախանձոտք առան-
ձինն, և այլն. ոչ առ ժամայն մատնին ՚ի յայրումն, այլ
պահին ցկատարած. երկրորդ՝ ընդհանրական, որ լինի.
յորժամ հասանի հունձն մարդկայնոյ տեսակի և ար-
կանեն հրեշտակք զմանգաղ յագարակ սորա:

Մարթէ՞ն աշխարհիս և այլն, մինչև՝ մի շատ սրբոցն

ագարակին՝ ի մէջ առականցն՝ զոր ասաց, այս էր դժուա-
րագոյն. և առաքեալքն ոչ բաւելով լեալ հասկանալ՝
խնդրեցին զմեկնութիւն. խոնարհ և ուսուցանասէր ա-
շակերտի է յայտնել զտարակուսանսն՝ վարդապետին.
որ ոք կամի յաշակերտաց յառաջանալ յուսումն՝ այս-
պէս պարտի առնել: Մեկնէ տէրն զբանս իւր. զոր
ծածկէր առակաւ ի մեծամեծաց՝ յայտնէ այժմ խո-
նարհաց:

ՈՐ ՍԵՐՄԱՆԷ ԶՍԵՐՄՆ ԲԱՐԻ՝ Է ՈՐԴԻ ՄԱՐԴՈՅ: Բարի սեր-
մամբ իմանին հասարակաբար ամենայն մարդիկ, որք ըստ
բնութեն բարի արարան. այսու յայտ առնէ՝ թէ մարդ-
կան ստեղծման հեղինակն է ինքն:

ԵՒ ԱԳԱՐԱԿՆ՝ ԱՇԽԱՐՀՍ Է: Ցանեցեալ առակին սերմն՝
էր բանն Այ. իսկ ագարակն՝ սիրտ մարդոյ. բայց աստ
սերմն են մարդիկ. իսկ ագարակն՝ աշխարհս. վասն որոյ
ասէ:

ՍԵՐՄՆ ԲԱՐԻ ՆՈՔԱ ԵՆ՝ ՈՐՔ ՈՐԴԻՔ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆՆ ԵՆ: Այս-
ինքն սուրբք և արդարք և բարեպաշտք: ԻՍԿ ՈՐՈՄՆ՝ ՈՐ-
ԴԻՔ ՉԱՐԻՆ ԵՆ, այսինքն՝ հետևմամբ. եղական բարին կա-
րէ պարտել ի չարէն՝ ըստ անյաղթ փիլիսոփային, և
այսպէս բարի սերմն լինի չար՝ ընդունելով զորոմն.
բայց ոչ ըստ բնութեան, այլ ըստ յօժարութեան. և չա-
րն կարէ լինել բարի. բազում անգամ որդիքն արքա-
յութեան ելեալ արտաքս՝ լինին որդիք սատանայի որ-
պէս Իսրայէլ՝ որ որդի անդրանիկ էր Այ և այնու որ-
դի արքայութեան, ելեալ արտաքս՝ կամ ընկալեալ զո-
րոմն՝ եղև որդի չարին. և բազում որդիք չարին եկեալ
յարևելից և յարևմտից՝ ընդ աբրահամու լինին որդիք Մատ.
արքայութեն. ուստի որոմն աստ նշանակէ զհերձուածողա- Ը. 11:
նս սատանայի. և ոչ թէ չարեաց սկիզբն լինէ սատա-

նայ՝ ըստ մանիքեսի։

Թշնամին՝ որ սերմանեաց զնոսա՝ սատանայ է։ Քրիստոս վարէ և հերկէ զսիրտն՝ ճշմարտութիւն յառաջադրելով. իսկ սատանայ յոյժ առ՝ վարէ՝ երբ պատրուակեալ բարեաւ բանիւ ՚ի հաւանութի ածելով մղանէ յագարակ սըր-տին. և ապա ըստ կամաց իւրոց ցանէ զորոմն չարու-թեան. է յատուկ Թշնամի մեր. զսատի պարտիմք ըղ-գուշանալ։

Հունձքն կատարած աշխարհի է։ Այսպիսակս նշանակէ զկատարած կենցաղոյս. բանիւ. տեսանի յայտ է թէ գոյ իսկապէս կատարած աշխարհիս. ընդդէմ հին փիլիսո-փայից, որք ծնունդ և ապականութիւն աշխարհիս ա-սէին գոլ յաւիտենական։

Հնձողքն հրեշտակք են։ Հարդեանս հնձողքն վարդա-պետքն են, որք ընդ սակաւ մշակաց առաքելոցն՝ հըն-ձեցին զագարակն սատանայի և ածին ՚ի կալն Քրիս-
Ղուկ. Ժ. 2. տոսի, ըստ այնմ, * Հունձք բազումք են և մշակք սակաւ։
Իսկ ՚ի կատարածի՝ հրեշտակք են հնձողքն, որք հնձեն
Յայտ. ԺԴ. 16. զագարակ մարդկան գերանդեաւ հրամանին Քրի. * Ա-
ռաքեաց զգերանդի իւր, որ նստէրն ՚ի վերայ ամպոյն՝ և հնձեցաւ երկիր։

Որպէս ժողովի որոմն՝ Այնպէս ժողովեսցին մեղաւորք ՚ի հրեշտակաց յարքայութենէ Քրիստոսի, այսինքն՝ ՚ի հաւատացելոց, որք են արքայութիւն Քրիստոսի. զի ՚ի նոսա թագաւորէ կամօք։

Զամենայն գայթագղութիւնս՝ զայնոսիկ որ գործեն զանօրէնութիւն։ Կոչէն գայթագղութիւնս. զի գայթագղեցան ՚ի բանէն՝ այթաքելով ՚ի քարն Քրիստոս. և զի եղեն գայ-թագղեցուցիչ բազմաց, ոչ սարսելով ՚ի բանէն. Թէ՝ * Որ ոք գայթագղեցուսցէ զմի ՚ի փոքրկանցս։

Ա. ի ննջ Հր ։ Ի յաւուր քաննէ Նախ ցուցանի թէ՝ յայնժամ են անկանելոց ընդ առաջին կապեալ խրձանցն ի հուր ։ երկրորդ ցուցանի թէ՝ գոյ և յարութի յետ հնչելոյն մահուանս ։ երրորդ ՝ թէ գոյ դժոխք և արքայ֊ յութիւն ։ չորրորդ ... ։ ըստ որում մեկնեցաք ։ այս֊ քանքն՝ յարդարոց ։ և ոչ թէ յարքայութեն երկնից ։ զի անդ ոչ կարեն մտանել որոմունք ։ զի միւսանգամ դժոխս֊ ցին ։ երանի այնմ ։ որ աստ փափագի յայնժամ խառնել ի շերտս ցորենոյն ։ և ըստ այնմ պատրաստէ զինքն ։ զի անդ ժողովեսցի ընդ բարի սերմանեացն ի շտեմարանս արքայութեան երկնից ։

Ա... ... ... ։ Աչքն մինչ զօկեն֊ լուսոյ՝ թափծումոց մաչի ։ մեղաւորաց աչքն զլխի յանկ֊ նելոյ ի քաղցր լոյսն քրխաւոս ։ վասն որոյ ի անխորութիւն հայլին յաւիտենան ։ Թէպէտ ոչ լինի անդ արտասուք՝ ոչ գոլով կերակուր և ըմպելի ։ բայց լինի կրճումն ատա֊ մանց ի ցրտոյ ։ Թէպէտ լինի հրական ցաւրտ ի դժոխս որպէս հաստատի յամենայն գրոց ։ բայց աստ այլապէս խօսի ։

Ա... ի ննջ Հր ։ Ի յաւիտեան ։ ի մէջ հրոյն եղիցի լալ բաց ի ցրտոյն՝ պատճառի կրճումն ատամանց նաև ի սաստիկ ցաւոց ։ զոր պատճառէ ի մեղաւորսն կապաղի ։ որով ոչ միայն կրճեն զատամունս՝ այլ և յայտն.
ծամեն զլեզուս իւրեանց ։ * Հեղեղ որդ հրեշտակն եհեղ ժզ. 10
ի սկաւառակէ իւրմէ ի վերայ աթոռոյ գազանին ։ և եղև թագաւորութիւն նորա խաւարեալ ։ և ծամէին զլեզուս իւրեանց յախտէ ցաւոցն ։ Հուրն մինչ այլ է ... ։ այնէ՝ խաւարեցուցանելն ։ այլ և՝ լինի ի սրամտութենէ ։ զոր ունին մեղաւորք ի դժոխս ։ * Բար֊ յոբ ժզ.
կութեամբ վարեալ կրճեաց զատամունս իւր ի վր իմ ։ 10

Գործ. Է.* Զայրանային և կրճտէին զատամունս իւրեանց ի
54։ վերայ նորա։ Մեղաւորք զայրանան ի դժոխս, ոչ միայն
ի վերայ միմեանց՝ այլ և ի վերայ տեղւոյն և հայհոյեն.
մեղքն է դարձումն յետս յաստուծոյ, և յարումն յա-
րարածս. վասնորոյ իրաւամբք զրկեսցին յաստուծոյ,
ուստի լքցեն և տանջեսցին յարարածոց. որով կրճ-
տեսցեն զատամունս. վասնորոյ դնէ զայս երկու սե-
ռական պատիժ, թէպէտ բազում են պատիժք անդ։

ՅԱՂԱԳՍ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԽՈԿՄԱՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ։

ԳԼՈՒԽ Զ։

Առակաբան երկրորդն առակումն գերազանցն յառաջնոյն՝ մինչ նմանեցոյց զարքայութիւնն բարի սերման ի հասարակի, զի մի՛ ոք տարակուսիցի թէ արդեօք որոյ սերման տիրապէս նմանի, յատկացուցանէ աստ մանանխով, շաւիղ հորդելով մեզ առ այլ սերմանեաց նմանութիւն։

Մատ. ԺԳ. Նման է արքայութիւնն երկնից հատոյ մանանխոյ, զոր առեալ մար-
31։ դոյ սերմանեաց յագարակի իւրում։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Մանանեխն որ աշխարհօրէն ասի հառտալ, է նման սերման թզոյ, որ փոքր է քան զամենայն սերմանիս. բայց յորժամ աճէ՝ մեծանայ քան զամ բանջարս, մինչև

թռչնոց երկնից հանգչէր յոստսն. այլ բանօրէն նշանա-
կէ զորն մր յիսուս քրիստոս, որ փոքր էր խոնարհութբ
քան զմարդիկ. բայց մինչ աճէր զայն մարդկան՝ այսինքն
յովսեփայ և նիկոդեմեայ սերմանեցին յագարակի գե-
րեզմանին թաղմամբ, բուսեալ յարութեամբն, աճեաց
և եղև մեծ ծառ երբև ծառն կենաց ի դրախտին։

Եւ [illegible]։ Ոստք սորա էին երկո-
տասան առաքեալքն՝ որք արմատեցան ընդ սերմանս,
և բազումք ի նախահաստատմանեալ թռչնոց և իմաստնոց
հեթանոսաց՝ հանգեան յոստս նորա հաւատալով. ծա-
ռըս այս մեծացաւ յոյժ՝ ըստ ծառոյն դանիէլի. բարձ-
րութիւն նորա հասա յերկինս՝ և լայնութիւն ընդ ե-
րեսս երկրի. ի ներքոյ սորա դադարէին հեթանոսք բնա-
կին, և յոստս սորա թռչունք երկնից հանգչէին. մին ի
մեծ ոստոց ծառոյս էր սրբազանն պօղոս, յոր հանգեաւ
երկնային թռչունն դիոնէսիոս։ Ի որ հրդուակէս նշանակէ
զեկեղեցին քրիստոսի, զի սա էր փոքր յոյժ երբև ըղ-
հատն մանանխոյ. բայց մինչ յագարակի աշխարհիս ո-
ռոգեցաւ երկնին վտակօք կողին բղխ, աճեցաւ յոյժ,
և արմատեցաւ ոստս սուրբ վարդապետաց. ընդ որոց
հովանեաւ վարդապետութեան հանգեան խոնարհ ան-
ձինք, որք էին բարձրաթռիչք երբև զթռչունս. Յովհան
✳ Պարծեսցի եղբայր խոնարհ ի բարձրութեան իւր։

Բարոյականապէս՝ նշանակէ զկոկումն արքայութեան
և սուրբ աւետարանին, որ է հայելի արքայութեան բան.
սա երբև անկանի ի սիրտ մարդոյ խոկմամբ, է փոքր
քան զհատն մանանխոյ ի սկզբանն. բայց եթէ արմատանայ
հանապազորդ խոկմամբ, զօրանայ և աճի յոյժ և ար-
ձակէ զոստս մեծամեծս առաքինութեանց, այսինքն, կու-
սութեան, աղքատութեան, խոնարհութեան և հեզու-

թն. մինչև գայ երկնային թագաւորն քրիստոս և հանդերձ յոյս նորա: * Եւ յոր հանգեայց, ևթէ ոչ 'ի հեզս և 'ի խոնարհս. Եւ ուր գայ քրիստոս՝ գան և այլ թագաւորք: * Բանակք հրեշտակաց շուրջ են զերկիւղածովք իւրովք: Վասն որոյ աւետարանական բանքն, որք զնա- ուեն զարքայութէն՝ նմանեն հատի, որ երբե զմանա- նեխ է փոքր, բայց մինչ անկանի յանդաստան արտի մար- դոյ 'ի միոյ բանէ, որպէս 'ի միոյ հատոյէ՝ զօրանայ հաւ- ատոյն քրիստոսի, և որպէս 'ի բարոյական մանանխոյ բուսանի ծառն առաքինութեան. Դարձեալ՝ խմորումն արքայութեան որ պատմի 'ի բանէն քրիստոսի, նը- մանի կանթեղաց անձրևաց, որք փոքր են քան զհատն մանանխոյ, բայց պատճառեն զգեստ մեծամեծ շնոր-
Յոհաննու. հաց, որով ոռոգանի բոլոր հոգին. ուսանի՝ յօգուտ մեզ հրամայէ առաքելոյն. * Զմերձին խորհեցարուք, ուր
Գ. Ջ. քրիստոս նստի ընդ աջմէ այ. նմանի և այնմ աղբեր, որ
Ե. ԲԷր. էր փոքր, բայց յորդեաց և եղև գետ մեծ. եսկ զպատ-
* 10. կութեանց մանանխոյն, ունս 'ի մեկն". մատ. ժգ. ՅԶ.
հաւատքն՝ երբե զմանանխի բոլորակ, շարժէ զերկինս դիւաց, և ընդունի զթագուոնս աղանի հոգին:

ՅԱՂԱԳՍ ԱՃՈՂԱԿԱՆ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ.

ԳԼՈՒԽ Է.

Տէրն մեր զաճողական զօրութիւն սուրբ աւետարանին՝ զառատ գութն իւր և ծայրագոյն խնամսն, որ առ ազգ մարդկան, ցուցանել կամելով՝ ասաց զառակս զայս։

Նման է՛ արքայութիւնն երկնից խմորոյ, զոր առեալ կին թաքոյց ՚ի գրիւս երիս ալեր, մինչև ամ խմորեսցի։ Մատթ. ԺԳ. 33։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Յատուկ է կնոջ թրել զխմոր. վասնորոյ ՚ի կին առակէ. խմորն զերիս նշանակէ, նախ՝ զմեղսն, թէ սկզբնական և թէ ներգործական. որովք ապականեցաւ աշխարհ. զայսմանէ ասէ պօղոս, * Սրբեցէք ՚ի բաց զհին խմորն՝ Ա. Կորնթ. զի իցէք նոր զանգուած։ Երկրորդ՝ զաղանդն, թէ հրէա֊ Ե. Է. կան և թէ սադովկական, յորոց պատուիրէ մեծապէս զգու֊ շանալ՝ որպէս ասէ տէրն, * Զգոյշ լերուք ՚ի խմորոյ Մատթ. սադուկեցւոց և փարիսեցւոց։ Երրորդ՝ նշանակէ զա֊ ԺԶ. Զ. ւետարանական օրէնսն, յոր ծածկեալ կայ արքայութեան խորհուրդ. յայս միտ առեալ լինի աստ. զի որպէս խմո֊ րն դարձուցանէ յինքն զբոլոր զանգուածն, այսպէս և աւետարանն յինքն շրջեաց զբոլոր աշխարհն. ՚ի խմո֊ րն է երեք ինչ՝ քացախ, աղ, ջուր. այսպէս աւետարանա֊ կան բանքն ունին խնամութեան աստուածային համե֊ մաւ քացախիւ աշխարհական խորհրդոյ հին օրինաց և

մարգարէից զօրացեալ և կենաց ջրով զխոստմամբն Քրիստոսի զանգեալ՝ եղև խմոր ազգու և զօրեղ խմորող ամենայն աշխարհի։

[illegible]։ Այլաբանօրէն նշանակէ զտէրն մեր Քրիստոս՝ որ կոչեցաւ կին. նախ՝ զի կինն այնքան գթած է առ զաւակս իւր՝ մինչ զի ուր ուրեմն մոռանայ. իսկ տեառն մերոյ գութ առ հոգևոր զաւակունս իւր այն-
Եսայ. քան է, մինչև անհնար է նմա մոռանալ. * Մի թէ մո-
ԽԹ.15. ռանայցէ կին զզաւակ իւր, կամ ոչ գթասցի ի ծնուն-
դըս որովայնի իւրոյ, և եթէ մոռասցի զայս կին, սա-
կայն ես ոչ մոռացայց զքեզ ասէ Տէր։ Երկրորդ՝
յատուկ է կնոջ թրել զալիւր և առնել զհաց ի սը-
նունդս զաւակաց և ընկալեալ հիւրոց։ Այսպէս Աբրահամ
Ծննդոց. ցկինն Սառրա, մինչ եկն առ նոսա Քրիստոս յանմարմնու-
ԺԸ.6. թեանն. * Փութա և թրեա զերիս գրիւս նաշհոյ ա-
լեր և արա նկանակս։ Իսկ սակի և անէրն մեր Աբրահամ-
եան Սառրա ի վճարել զպարտս իւր ի պատիւ հիւրոցն
յաշխարհի առեալ զխմոր, այսինքն՝ զէական բան ա-
ւետարանին՝ [illegible] այսինքն՝ յանձն իւր,
որ բաղկանայ յաստուածութենէն, ի հոգւոյն և ի
մարմնոյն. և արար մեզ նկանակս։ * Առէք կերայք.
Ա.Կորնթ. [illegible] խորհրդոյ։ * Հացն զոր ուտեմք, ոչ ապաքէն
Ժ.16. հաղորդութիւն է մարմնոյն Քրիստոսի. որով խմորեալ
ամենեքեան լինիմք մի նոր զանգուած. այսինքն՝
Մատթ.ԻԶ. խորհրդական մարմին Քրիստոսի. զայս ամենայն առնէ
26։ էական բանն. * Առէք կերէք՝ ։ Տեսեր զզօրութիւն
աւետարանին. խորհրդապէս կնաւն նշանակէ եկեղե-
ցին։ որ է խորհրդական հարսն Քրիստոսի. * Կին մի ե-
րևեցաւ յերկինս։ Սա առեալ զպղջու խմոր աւետա-
րանական բանին, թագոյց ի գրիւս, այսինքն՝ յերիս

չափս ածէր, յերկիս մասունս աշխարհի, որ է ասիա, ափրիկէ և եւրոպիա, զորս լցին որդիքն Նոյի ծննդովք իւրեանց։ Սեմ զափրիկէ, յորմէ ծնաւ Քրիստոս ըստ այնմ, * Որ սեմայն։ Յաբէթ՝ զասիա, յորում են և Հայք, Ղուկ․ Գ․ 36։
որք յուսադրեցան ՚ի Նոյէ՝ բնակել ՚ի տան սեմայ. ո- Ծննդ․
րով նշանակի կոչումն հայկազանց ՚ի հաւատն Քրիստո- Թ․ 27։
սի, եւ Քամ՝ զեւրոպիա. ըստ որում երեք սոքա էին որդիք Նոյի. և ՚ի սոցանէ սփռեցան ընդ ամենայն երկիր. Յայտ է թէ՝ երկիր ամենայն խմորեցաւ աւետարանաւն. քանզի և չորրորդ գրեան, որ է ամերիկա, այժմ սկսել է և նա խմորել։ Բարոյականապէս՝ նշանակէ զիւրաքանչիւր անձն՝ որ է հաւատով հարսն Քրիստոսի։ * Խօսե- Ովս․ Բ․ 20։
ցայց զքեզ ինձ հաւատով։ * Կամիմ եբր և զկոյս մի սբ զձեզ յանդիման կացուցանել Քրիստոսի։ Արդ որ հա- Բ Կոր․ ԺԱ․
ւատարիմ է և սիրելի հարսն Քրիստոսի, պարտի առ- 2։
նուլ զաղտ և ծառայական խմորն աւետարանական բանին և թագուցանել յերկիս գրեաս ածէր, այսինքն՝ յերկիս մասունս հոգւոյն, մինչև ամ՝ խմորեսցի. այսինքն՝ բանականն միշտ խորհեսցի զվերինն. ցասմնականն միշտ արտմեսցի ընդդէմ մեղաց. իսկ ցանկականն միշտ դիմեսցէ սիրով առ բարին Քրիստոս։ Այսպիսի էր Դաւիթ,
* ՚Ի սրտի իմում թագուցի զբանս քո, զի մի՛ մեղայց Սաղմ․
քեզ։ Եւ արդ՝ դու ով նորոգ հարսնացեալ Քրիստոսի ՃԺԸ․ 11։
խանդակաթ բանիս, բարւոք ՚ի միտ առ զխորհրդական խմոր բանիս, որով խմորեալ ես ամենայն մասամբ հոգւոյդ և միացեալ սիրով ես սիրելւոյն քո յիսուսի փեսայէդ, լիցիս մի զանգուած։ Դարձեալ կինն Քրիստոս առեալ զխմոր այսինքն՝ զհաւատն թագուց յեկեղեցին՝ բաշխելով յառաքելսն, որոց հաղորդութեամբն երեք մասունք աշխարհի խմորեցան։

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՆԻՑ.

ԳԼՈՒԽ Ը.

Սքանչելի խորհրդական տէրն մեր յիսուս քրիստոս՝ որ մինչ ցմահ ջանայր վասն մերոյ փրկութեան. անչափ գթութեամբ շարժեալ 'ի սէր մեր, տեսանելով զմեր մարդկան բովանդակ գրաւեալ յաւերկոյթ բարիս կենցաղոյս, վարի պէսպէս ձեռնարկութեամբ, հնարիւք և օրինակօք, զի թերևս կարասցէ զմեզ համոզել 'ի հաւանութիւն երկնային ճշմարիտ և անանց բարեացն. և այնու կորզել զմիտս մեր աստի առինքն. քանզի յայտնի է իմաստնոց 'ի ջատագովելն զոր ինչ, վարին պէսպէս փաստիւք 'ի համոզել զմիտս ներհակին. այսպէս խորամանկն սատանայ կամելով հրապուրել զմիտս տեառն, վարեցաւ պէսպէս հնարիւք 'ի փորձութեանն. արդ՝ խնամակալն մեր և հոգևոր մանկութեն մերոյ դաստիարակն՝ կամելով ըղձակերտս առնել մեզ զարքայութիւնն և զաւետարան՝ յառաջարկէ պէսպէս առակս և նմանութիւնս, որովք իբրու զանազան միջօք որսացեալ զողջական միտս մեր 'ի գիւտ և 'ի խնդդիր երկնային և ազնիւ անապական գանձուն՝ ասէ,

Մատ. ԺԳ. 44. Նման է արքայութիւնն երկնից գանձի ծածկելոյ յագարակի.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Յարարածոց ոչ իւիք իղձ այնքան սաստկապէս տիրապետէ և թագաւորէ սրտի մերում, որքան սէրն արծաթոյ.

չէ արծաթոյ լսէ ամենայն ոք՝ որպէս ասէ ժողովողն. 10։
վասնայսորիկ ակըն ճշմարիտ փորձառուն ոսկւոց մերոց.
առ 'ի մեծապէս շարժել զսիրտս մեր 'ի սէր արքայու-
թեան, նմանեցուցանէ գանձի ծածկելոյ յագարակի.
Թէ որքան խնդութիւն պաշարէ զսիրտ մարդոյ՝ մինչ
ծանիցէ յագարակի իմիք գոլ գանձ, և թէ որպիսի սի-
րով և փութով՝ թէ և չունիցի զբաւական ինչս առ ձե-
ռըն պատրաստ, վաճառէ զամենայն ինչս իւր և ջանայ
'ի ձեռս բերել զագարակն զայն, յայտ է ամենե-
ցուն. այնպէս պարտիս առնել և դու, եթէ ծանիցես՝ թէ
յորում յագարակի իցէ գանձն արքայութեան երկնից.
փութա ապա ճանաչել թէ ուր իցէ։

Ս. Հայրաբանօրէն՝ ագարակն է սուրբ աւետարանն. իսկ
գանձն 'ի նմա՝ է ինքն Քրիստոս. որ ոք կամի ստանալ
զգանձս զայս՝ պարտի գնել զաւետարանն նախ՝ ուսա-
մամբ, և յայնժամ ծանիցէ արիւնն Քրիստոսի գոլ 'ի Ա. պետր.
նմա անապական գանձ, որով գնեցան 'ի ձեռաց սա- Ա. 18.
տանայի ազգ որդւոց մարդկան. * Զի ոչ ապականացու
արծաթեղինօք և ոսկեղինօք փրկեցայք 'ի ձերոց ունայ-
նութեց և 'ի հայրենաւոր գնացից, այլ պատուական
արեամբն Քրիստոսի, իբրև անբիծ և անարատ գառինն։
և թէ՝ * Զենար և գնեցեր զմեզ Այ՝ արեամբ քով։ յայտն.
Երկրորդ զուսեալն առնելովայս է իսկական գին ա. է. 9։
ագարակի աւետարանին, որով սիրապէս ստանայ զգան-
ձըն Ածային ։ * Նա եղիցի յառնելն իւրում երանե- յակ. Ա. 25։
լի։ * Որ պահէ զպատուիրանս իմ, ես և Հայր իմ առնա յովհան.
եկեսցուք, և օթևանս առ նմա արասցուք։ ահա գանձն ԺԴ. 23։
ծածկեալ. յորում ամենայն գանձք իմաստութեան և
գիտութեան ծածկեալ կան, Տես թէ որքան հարկաւոր
է ուսումն աւետարանին. վայ նոցա, որք և ոչ գնայր.

մտին լուսաւորք գիտեն․ ահա գին այսր ագարակի պա-
հանջի, զի զոր ինչ ունի մարդն՝ վաճառեսցէ․ * Երթ վա-
ճառեա զինչս քո՝ և տուր աղքատաց․ և ունիցիս գան-
ձս յերկինս․ և եկ զկնի իմ․ ինչքն մարդոյ տիրապէս են
յատուկ կամքն․ ՚ի կամաց քոց հրաժարեա, և գնա զը-
կնի քրիստոսի։ Խորհրդաւորս ագարակն է եկեղեցին․
Եսայ․ իսկ գանձն ՚ի նմա՝ է ածայինն աւետարանն․ * Էհա
ԼԳ․ 6։ իմաստութիւն և գիտութիւն և ածպաշտութիւն, այս-
ինքն՝ աւետարան․ այսոքիկ են գանձք արդարութեան։
* Երանելի է այր, որ եգիտ զիմաստութիւն այսինքն՝
զաւետարանն․ որ գտանէ զնա՝ գտանէ և զգանձ․ առ
՚ի գնումն այսր ագարակի պահանջի, զի ուրասցի մարդ
զամբարշտութիւն՝ և զաշխարհական ցանկութի․ և դի-
մեսցէ ՚ի կաթուղիկէ եկեղեցին քրիստոսի հաւատով․
առ ՚ի կեալ ածպաշտութեամբ․ և յայնժամ գտցէ զը-
գանձ աւետարանական, որ է ծածկեալ յեկեղեցին․
զոր կուրացեալ հրէայքն և անհաւատքն ոչ կարեն գը-
տանել, մինչև հաւատասցեն, ըստ պօղոսի։ Բարոյակա-
նապէս՝ ագարակն է սիրտ առաքինի․ յոր ծածկի գան-
Ղ--կ․ ԺԷ․ ձըն արքայութեան։ * Արքայութիւն ածոյ ՚ի ներ-
21։ քս ՚ի ձեզ է։ Որ ոք կամիցի զայսպիսի ագարակ ու-
նել՝ զի երևեսցի ՚ի նմա գանձն ածայինն, պարտի վաճա-
ռել և երկու տալ զսէր աշխարհին, և առնուլ զսէրն
ածայինն․ որով հոգին զուեալ մաքրեսցի ՚ի մեղաց կենցա-
ղոյս․ և որպէս հայելի անախտ պայծառասցի․ յորում
Մտթ․ Ե․ 8։ երևեսցի գանձն արքայութեան ածյ։ * Երանի՛, որք սուրբ
են սրտիւք, զի նոքա զած տեսցեն․ Դարձեալ ագա-
րակն է աղքատութիւն քրիստոսի, յորում գանձն արքա-
յութեան պարունակեալ կայ․ եթէ ոք կամի գտանել
զսյն՝ պարտի գնել զաղքատութիւնն քրիստոսի․ ընդ-

լով աղքատ հոգւով. որ է հրաժարել յամենայն ցան-
կութեանց կենցաղոյս և մերկանալ յերկրաւոր ըղձի-
ցս, և լինել սրտիւ յերկրաւորացս իբրև թափուր.
* Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն Մտթ. Ե.
երկնից: Սիրտն թափուր յերկրաւորացս՝ ունի գանձս Գ.
յերկինս. և ուր Քրիստոս է գանձն իւր, անդ և սիրտ
իւր եղիցի. այնպիսին նա և 'ի թագաւորութեան լինի
աղքատ. միայն զաստուած խնդրելով և ոչ այլ ինչ.
* Զինչ կայ իմ ընդ յերկինս, կամ 'ի քէն զինչ ևս Սաղ. ՀԲ.
խնդրեցից յերկրի. ա՟ծ սրտի իմոյ, բաժին իմ աստուած ԻԵ.
յաւիտեան: Ով ոք իցէ առաւել ագահ՝ դիմեսցէ յայն
գանձ. զի թերևս յագեսցի լայնապարար բերանն ցան-
կութեան. այս գանձ նախ ծածկեցաւ յագարակ գե-
րեզմանին. ապա հեղաւ 'ի դաշտն արարածեան. և այ-
ժմ է յագարակն երկնից 'ի ներքին կողմն փարագու-
րին ընդ աջմէ ա՟յ: Ահա տացի զտեղին, որ ոք կամի
ստանալ զնա, վաճառեսցէ զհոգս աշխարհի և դիմե-
ցէ ուխտիւք 'ի սուրբ քաղաքն երուսաղէմ, և 'ի սբ
էջմիածին. ընդ որս լինի մուտք հաւատով և սիրով 'ի
յերկնային ագարակն:

ՅԱՂԱԳՍ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐՔԱՅՈՒ-
ԹԵԱՆ ԵՐԿՆԻՑ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Գեղեցիկն յորդիս մարդկան լինել կամելով
սիրահարս առնել զմեզ արքայութեան իւրոյ, բացա-

յայտնէ զայն ՚ի ձեռն պատուական մարգարտի, որում ամենայն ոչ ցանկայ։

Մատ. ԺԳ. 45. Նման է արքայութիւնն երկնից առն վաճառականի. որ խնդրէր մարգարիտս գեղեցիկս ;

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Սորին գերազանցութիւն, որքան առաւել իցէ, այնքան և բազում նմանութիւնս պահանջէ. որով մարթ լիցի պարզաբանել և բացայայտել յատկութեանց նո. և բանզի արքայութիւնն է ամենագերազանց, վասն որոյ տէրն մեր բազմաց իրաց նմանեցուցանէ, առ ՚ի ծանուցանել մեզ զզանազան մեծութիւն նորա. Թէպէտ ոչինչ
Ա. Կորնթ. Բ. 9. յելից կարէ տիրապէս նմանել նմա, ըմ, * Զոր ակն ոչ ետես, և ունկն ոչ լուաւ, և ՚ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ, զոր պատրաստեաց Ած սիրելեաց իւրոց։ Նկարագրապէս արքայութիւն երկնից՝ է տէրն մեր Քրիստոս,
Յովհան. ԺԴ. 6. * Ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութի և կեանք։ Սա նմանի առն վաճառականի. Նախ՝ զի որպէս վաճառականն ելանէ յերկրէն և գնայ յայլ աշխարհ, սոյնպէս և տէրն մեր. * Ելի ՚ի Հօրէ և եկի յաշխարհ. Երկրորդ՝ խնդրէ զցանկալի ինչս. և տէրն մեր խնդրէր զմարգարիտս գեղեցիկս ։ Մարգարիտն է այլաբանօրէն հոգին մարդոյ. զի որպէս նա գոյանայ ՚ի ցօղոյ երկնից յօտարէս, այսպէս և հոգին մարդոյ իջանէ հանգոյն
Ծն. Բ. ցօղոյ ստեղծմամբն յԱյ ՚ի մարմինն. * Հոգին դարձցի
Ժող. ԺԲ. 7. առ Ած, որ ետ զնա։ Եւ որպէս նա է գեղեցիկ՝ այսպէս և հոգին, զի է ՚ի պատկերի Աստուծոյ քան զոր ոչինչ գեղեցիկ ։ Գտեալ մի պատուական մարգարիտ.

(այսինքն, շնորհին Տեառն) Համարեաց զոր ինչ ունէր, ինչքն քան
են քաղցր կեանքն, զոր եդ ՚ի վ(ե)ր մեր, և ամբիծ ար֊
իւնն անապականն՝ զոր եհեղ վասն մեր առատութք,
զի գնեսցէ զպատուական մարգարիտն ազամ. նա և
՚ի ծովէ աշխարհիս զլուսաւորեալ մարգարիտն մարդ֊
ան. ծմ, * ՚ի ծովային բերանց՝ շնորհաւորս մարգա֊
րիտ: Ցայսմ մասին ոգին մեր նմանեցաւ լուղակի. զի
որպէս լուղակն սիրով մարգարտին յանձն առեալ ըզ֊
մահ, սուզանի յատակս ծովուն ՚ի գիւտ տարփալւոյն
իւրոյ մարգարտին, այսպէս ոգին մեր սիրով պատկերի
մարգարտի իւրոյ՝ յանձն առեալ զխաչ, մեռեալ ՚ի ծով
չարչարանաց և սուզեալ յանդունդս դժոխոց, ՚ի վեր
եած զաստուածային մարգարիտն հանդերձ ծննդովք: Այլաբա֊
նորէն՝ քրիստոս է գեղեցիկ մարգարիտ, որ ՚ի վերուստ
որպէս զցօղ ցողեալ ՚ի յարգանդ սրբասրբոյ կուսին,
անտի ծնաւ մեզ լուսափայլ մարգարիտ, ըստ շնորհա֊
ւոյն Ներսիսի. * Մարգարտորէն ծնունդ կուսին, ած
և մարդ մի երկոքին: Մարգարտախնդիր վաճառա֊
կանքն են ծծապաշտքն. ծմ, * Հաւաքածոյ մեծ ծ. փիլոք.
է աստուածպաշտութիւն: Այսպիսիք են՝ որք վաճառեն զ. 6.
զամ ինչս, այսինքն՝ մերկանան յերկրաւոր իրաց ՚ի ըս֊
տանալ զքրիստոս մարգարիտն. եւ որպէս լուղակ մեր֊
կացեալ յաշխարհիս ըղձից, և մտեալ ՚ի ծով աւետա֊
րանական խորին իմաստից, ընդ ախտային ալիսն կռո֊
ւեալ՝ հանեն քրիստ զանգին մարգարիտն. որ է բոլոր
ծնունդ գեղեցիկ, մարդկութեամբն անարատ ՚ի մեղաց,
և մեծագին յարամնայութեամբ: * Ամենևին գեղեցիկ
ես եղբօրորդի իմ, և արատ ինչ ոչ գոյ ՚ի քեզ: Իսկ չար֊ Երգ. Եր.
քըն շահավաճառ համարելով զաստուածպաշտութիւն՝ վա. դ. Գ.
րագուրաւ ծծպաշտուն ՚ի գործ ածելով զխորհուրդ

Ծտ.5. Եկեղեցւոյ՝ և զայլ բարեգործութիւնս, ժողովեն զգանձս,
որոնեն զհեշտութիւնս և խնդրեն զպատիւ և անուն, որհ-
նեալ ոտք՝ և մեծացուք. այսու նմանին չար վաճառա-
կանի, զի ոչ խնդրեն զեկեղեցին մարգարիտն անանց եր-
ջանկութե, այլ զոգեղ եղծանելի և բեկանաւոր խեցե-
ղէնս՝ այսր յաւիտենի սպականութեան կացուցանելով
զերջանկութիւն իւրեանց ի մեծութիւն, ի հեշտութիւն և յեր-
կանութիւն անցաւորիս: Դարձեալ խորհրդապէս՝ արքա-
յութիւն երկնից է գեղեցիկ մարգարիտ, այսինքն ած. զի եթէ
արեգակն՝ որ արարած է ած, այնքան գեղեցկագոյն է,
ապա քրիստոս մեծ է տէր և գեղեցիկ յոյժ, որ արարն
զնա. ապա վաճառականք աշխարհիս, մի՛ ընդ գեղ այդ-
լուսաւոր մարգարտոյդ պատրեալ, վաճառեսցեն զինչս
իւրեանց հեթանոսաց. այսինքն մի՛ գերեսցեն զմիտս
իւրեանց ի պաշտօն դորա, այլ անդրաբերցեն զխոր-
հուրդս և զսէրս իւրեանց ի տէր և ի պաշտօն դո-
րին արարչին ծանուցելով, զի որ գեղեցկութե ճարտարա-
պետն է, նա հաստատեաց զնա, որոյ գեղեցկութիւնն
այնքան է, զի որ միանգամ արժանասցի տեսանել ըզ-
նա, այնպէս գրաւեսցի սիրան՝ և ըմբռնեսցի միտքն ի
գեղ նո, մինչև ոչ կարասցէ շրջել զաչն մտաց իւրոյ ան-
յովհան. տի յաւիտեան. յոյս միտս սոր, * Ուրախութի ձեր ոչ
ծզ.22. ոք հանցէ ի ձէնջ. և թէ * Հրեշտակք նոցա հանապազ
Մտթ. ժը. տեսանեն զերեսս հօր իմոյ, որ յերկինս է. Վասն որոյ
յ10. ասաց, * Ցոյց մեզ զհայր և շատ է մեզ. հապա, փու-
յովհան. թասցուք գնել զայս անգին մարգարիտ, կոխոտելով որ
ծդ.8. ինչ առ սոս է. Բարոյականապէս գեղեցիկ մարգարիտ
առակ.ը. է իմաստութիւն կամ աստուածայինն, ըստ, պատուականա-
11. հմ. գոյն է քան զակունս պատուականս, զայս թէ սոա-
գ.15. նամք, մեծանամք ըստ առաքինութեամբ. զի թէ արդա-

րութիւն որ սիրեսցէ՝ վաստակք նորա առաքինութիւնք Իմաստ.
են. բայց 'ի ստացումն սորա պարտիմք վարժել զմիտ Ը. 7։
հեշտութիւն և զծուլութիւն ։ *Արկ զոտն քո յոտնա- Սիրաք
կապս նորա, և յանուրս նորա զպարանոց քո. և մի՛ Զ. 25։
ծուլանար 'ի շղթայից նորա ։ Համանմանութեամբ գեղեցիկ
մարգարէին է ճշմարիտ բարեկամն, յորոյ 'ի ստացումն
պարտիմք ոչ խնայել յինչս, այլ և զմիտ տալ. Ըստ այնմ. Կորո Սիրաք
զարծաթ քո վասն բարեկամին. և՛ս և երանի գտողին ԻԹ. 13։
զճշմարիտն ։

ՑԱՂԱԳՍ ԱՄԵՆԱԳՐԱՒ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐ- ՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՆԻՑ։

ԳԼՈՒԽ Ժ։

Տէրն մեր ցուցանել կամելով մեզ զամենակալ զօրութիւն արքայութեան, կամ աւետարանին՝ ասէ.

Նման է արքայութիւն երկնից ուռկանի։ Մատթ. ԺԳ. 47։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս խոկումն արքայութեան երկնից նմանի ուռկանի. զի որպէս ուռկանն անզերծանելի պաշարէ՝ զոր ըմբռնէ, այսպէս և խոկումն արքայութեան այնպէս գրաւէ զսիրտ մարդոյ, յոր անկանի, մինչև անհնարին լինել նմա խուսել 'ի նմանէ. քանզի մինչ յառաջ եդեալ մտացն է ճշմարիտն, և կամացն բարին,

արքայութիւնն երկնից անուանի և երօք գոլով լինի ընդ հա-
նուր բարի, զի այնմ ըմբռնէ զմիտս մեր, և հաճի կամ-
քըն. անհնարին է թողուլ զայն բարին կամակար մի-
տօք, բայց ևթէ վրիպմամբ. զի ևթէ կեղծեալ բարին զօ-
րէ ուռկանաբար զմիտս մարդոյն գրաւել, որպէս է
ցանկութի կնոջ՝ որ յափշտակէ զմիտս անզգամաց հան-
Ժողով. գոյն ուռկանի, որպէս ասէ սողոմոն, հանդերձ կնաւն՝
Է. 27. որ է որս՝ և ուռկան սիրտ նորա. քանզի են խակական
բարին, որոյ ցանկութեան ուռկան զարշեալ ամենայն
յինքն գրաւեայ. քանզի գրեթէ ամենայն ազգք դիմեն
յարքայութի սատանայ ջատագովելով։

Խորհրդապէս նշանակէ աւետարանն քրիստոսի. քանզի որսորդք են առաքեալք և վարդապետք. ուռ-
կան է սա աւետարանն. ծով է աշխարհս. ձկունք են
Երեմ. մարդիկք. զի, * Ահա ես առաքեմ ձկնորսս բազումս՝
Ժզ. 16. ասէ տէր. որք են առաքեալք. և յետ այնորիկ առա-
քեցից որսորդս բազումս, և սոքա են վարդապետք, և
որսասցեն զնոսա ՚ի վերայ լերանց, և յամենայն բլրոց.
Գործ. և ՚ի ծակուց վիմաց։ Այսպէս առաքեալն պետրոս զա-
Բ. 41. ւետարանական ուռկանն արկանելով միանգամ ՚ի ծով
աշխարհիս՝ զերեք հազար ձկունս կալաւ ՚ի մահուա-
նէ ՚ի կեանս. յորոյ օրինակ հրամանաւ տեառն ար-
Յովհ. կեալ զուռկանն ՚ի ծով, զհարիւր յիսուն և զերիս մե-
ԻԱ. 11. ծամեծ ձկունս եհան ՚ի վեր. ցուցեալ թէ՝ երից ազ-
նից՝ այսինքն, յերից մասանց աշխարհիս՝ ՚ի փառս երեք-
անձնեայ էութեան որսալոց են զմարդիկ ՚ի կեանս.
վասն որոյ ասաց տէրն, Յայսմհետէ զմարդիկ որսասցես
՚ի կեանս։

Եւ ամենայն ազգաց ժողովելոյ։ Ուռկանն մինչ արկանի
՚ի ծով, ոչ միայն ձկունք, այլ և այլեայլք զեռունք ըմ-

բռնին ՚ի նմա, սապէս և աւետարանն ոչ միայն զհրէ-այս՝ այլ և զհեթանոսս ըմբռնեաց. որ օրինակեցաւ ՚ի տեսիլն պետրոսի. որում հրամայեցաւ զենուլ և ու-տել: Ժողովեցին զբարիսն յամանս: Բարի բարին են ըստ. Մ. 13: տիր ընտիր սերմն. ամենն է արքայութիւնն երկնից կամ երկիննն. ՚ի զինուորեալ եկեղեցւոջ բազումք են ըմբռ-նեալք կամ կոչեցեալք. իսկ ՚ի յաղթողն՝ սակաւք ընտ-րին. քանզի սակաւ է ցորեանն առ բազմութեամբ յարդին. Այսպէս եղիցի ՚ի կատարածի աշխարհի. զուգանէ թէ կատարեալ որոշումն բարեաց և չարեաց՝ ՚ի կատարա-ծի է լինելոց. սաստ մեծ երկիւղ պէտք է մեզ, զուգէ խոստան գտանիցեմք. քանզի սակաւք են ընտրեալքն. վասնորոյ պարտէ մեզ ջանալ՝ բարեացն գործով հաս-տատուն զմեր կոչումն և զընտրութիւն պահել: Անդ եղիցի լալ և կրճել ատամանց. զայսմանէ տես յառակն ո-րոմանց ագարակի.

ԹԷ ՈՐՔԱՆ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԹՈՂՈՒԼ ԶՅԱՆՑԱՆՍ ԵՂԲՕՐՆ:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Ո՛չ ոք կարէ ժառանգել զարքայութիւնն աստու-ծոյ՝ եթէ ոչ ողորմութեամբ նորին. իսկ առ ՚ի գտանել վերջին զողորմութիւնն իւր, որով արժանանամք արքա-յութեան, պարտիմք պատասխանել նախընթաց ողոր-մութեան նորա. որ հանգոյն արեգական յառաւօտէ կե-նաց մերոց՝ մինչ ցերեկոյ մահուան անընդհատ ծագէ

Ողբ. Գ. ՚ի վերայ մեր, Տէր, * ի նորոգումն առաւօտու բազմանայ
ԻԳ: ողորմութիւն քո Տէր. Արդ՝ այսմիկ ողորմութեան պա-
տասխանեմք՝ եթէ մեք եւ [illegible] կարի ողորմեսցուք եղ-
բարց մերոց՝ որ լինի երկակի, նախ՝ բառնալ զկարիս եղ-
բօրն կամ քերոն. թէ հոգևոր, որպէս է ուսուցանել ըզ-
տգէտս՝ խրատել զմոլորեալսն. և այլն: և թէ մարմնա-
ւոր. որպէս է կերակրել զքաղցեալս, զգեցուցանել ըզ-
մերկս. և այլն: Երկրորդ՝ թողուլ զպարտս, թէ հոգևոր,
որպէս է բամբասանք և զրպարտութիւնք. և այլն: և թէ
մարմնաւոր՝ որպէս է զրկանք, վնասք. և այլն: առ առա-
ջինն այսինքն՝ ՚ի բառնալ զկարիս՝ ոչ են ամենեքեան
բաւական. իսկ առ երկրորդն՝ որ է թողուլ ՚ի սրտէ ըզ-
յանցանս, ամենեքեան են բաւական, և այս է հարկա-
ւոր յոյժ. առանց սորա անհնար է գտանել զողորմու-
թիւն ՚ի վերջին. վասնորոյ ներող փրկիչն մեր ՚ի զգու-
շութիւն հետևողաց իւրոց՝ ասաց զառակս զայս,

Մատ. ԺԸ. Վասն այսորիկ նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն թագա-
ԻԳ: ւորի՝ որ կամեցաւ համար առնուլ ՚ի ծառայից իւրոց.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս՝ ՚ի բազում տեղիս Թագաւորք ունին վաճառականս, որպէս յայտ է յեւրոպիա, որք յարքունական գանձուց իւրեանց տան ծառայից առ ՚ի շահեցուցանել. իսկ ՚ի համար առնուլն՝ եթէ վատնեալ իցեն մեծաւ իրաւամբք հրամայի վաճառել ըզնա՝ և զկինն և զորդիսն և այլն: զի ՚ի նոցա լինի վատնել արքունական գանձուն. և քանզի կորուսանել զարքունական գանձս, ոչ է իր թեթև, վասնորոյ խստիւ

պահանջել. նա և քաղաքական օրէնքն ՚ի հնումն հրամա֊
յէր ՚ի չքաւոր պարտապանաց զորդիս գրաւել. ըստ այնմ,
* փոխատուն եկն առնուլ զերկոսին որդիս իմ իւր ՚ի դ. Թագ.
ծառայութիւն։ Արդ՝ յադնուլն զհամար գթած Թա֊ դ. 1։
գաւորին, որ ինչ դիմեցաւ բեւր քանքարոյ պարտապա֊
նին, նոյն հոգևոցապէս հանդիպի չար մեղաւորին՝ ՚ի
քննութեան երկնաւոր Թագաւորին. եթէ զանգթու֊
թեան նորա բերցէ զօրինակ։ Արդ՝ հոգևորապէս ար֊
քայութի երկնից աստ՝ է հայրն երկնաւոր. որով բաղ֊
կանայ արքայութիւնն. սա հանգոյն Թագաւորին բա֊
ժանէ զքանքարս շնորհաց հոգւոյն՝ ծառայից իւրոց ըստ
իւրաքանչիւր կարի. և երբ կամիցի զհամար առնուլ,
զոմանս խոնարհեցուցանելով, և զոմանս բարձրացու֊
ցանելով, զոմանս պատժելով, և զոմանս փառաւորելով.
խորագոյն արդարութեամբ, զոր ոչ կարեմք աստէն ճա֊
նաչել։ Համառօտ պարտապանն մի բեւր քանքարոյ։ Արդ՝ բեւր
քանքարն նշանակէ զշնորհսն աստուածայինս. մի միայն
մեղօք մարդն լինի պարտապան բեւր քանքարոյ. այսինքն՝
շնորհաց և պարգևայն Աստուծոյ. որպէս է ստեղծու֊
մըն՝ նորոգումն և լուսաւորումն, որ գերազանց է քան
զամենայն գանձս աշխարհի։ Դարձեալ բեւր քանքարն
է պատիւն՝ Աստուծոյ. վասն զի մարդն մեղանչելով
արհամարհէ զԱստուած, որով պարտաւորի անհուն
քանքարաց. ըստ որում մեղանչէ ընդդէմ անհնոյն։ Հռով.
* Ցանցանել ընդ օրէնսն՝ զԱստուած անարգէ. Ծա֊ Բ. 23։
ռայ իմ արհամարհեցաք զիս. որ է քրէական մեղք։ Դար֊
ձեալ՝ մարդն մեղանչելով արհամարհէ զերախտիսն քսի
որով լինի բեւրեկս բեւր քանքարոյ պարտապան. * Զոր ՚եբր. Ժ. 29։
դին Աստուծոյ առ ոտս հարկանէն։ ՚Եբր. Ժ. Գոր. Հա֊
[illegible] հրամայեաց վաճառել զնա տէր նորա։ Մեղքն այն֊

պէս կողոպտէ զմարդն 'ի բարեաց արդեանց, մինչ զի
Ղու-կ. ԺԷ. բոլորովին Թողու ունայն և չքաւոր. որպէս ասէ զանա֊
14: ռակ որդւոյն. սկսաւ չքաւորել. ամենայն բարութիւքն
Եզեկ. զորս արար, մի' յիշեսցին. և աստ տեսին եսես՝ զի ոչ
ԺԸ.24: ունէր հատուցանել. բայց մեծ չարն է՝ զի առնու և
պարտաւոր մնայ անհուն քանքարաց. Հրամայեաց կոչա֊
ℳ Բ-աԳ. ռել։ Ընաւ մինչ մեղաւ 'ի խոսրովէ, հրամայեաց հանդերձ
ԺԷ.24: ծննդովքն կորուսանել։ Աքար մինչ մեղաւ 'ի նզովս, հր֊
ամայեաց տէր մովսեսի զնոյն առնել։ Նաբաղ միայն մե֊
ղաւ առ դաւիթ. բայց երդուաւ չթողուլ 'ի տանէ նորա,
Բ-ա-Թ. որ մեզիցէ զորմով։ Այսպէս դաթան և աբիրոն և այլք՝
ԺԶ.32: հանդերձ ազգայնովքն բնաջինջ եղեն. դաւիթ միայն
Բ.Բ-աԳ. մեղաւ, բայց 'ի պատճառս նորա անթիւք սպանեցան.
ԻԴ.15: բարկութիւնն աստուծոյ ոչ միայն տարածի 'ի ներկայ
Եւ.Լ.Դ.Գ: ծնաւնդս ամբարշտաց, այլ և 'ի յապագայս, մինչև յե֊
չորրորդ ազգս. և ակ ողորմութիւն մինչև ցհազարս. ուս֊
Իմաստ. տի ասէ սուրբ գիրն՝ * Որդիք ամբարշտաց թերակա֊
Գ.16: տարք եղիցին և Թէ. * Ծնանիցին զորդիս յանէծս. և
Սիրաք. ասէ հօր անգթոյ խնդրին որդիք. զի վասն նորա են
Իա.12.10: 'ի նախատինս. Պատճառն է, զի աստուած արդարութե
վարի յորդիս նոյա, Թողով երթալ ըստ բնութեան
իւրեանց ընդ հասարակ շնորհօք. և զի ապականեալ
բնութիւնն ոչ կարէ յորդիսն յառաջանալ, վասնորոյ
արդարապէս անկանի ի պատժով. այսու բանիւ ճշշ֊
Եզեկ. մարտի այն՝ որ ասի. * Անձն որ մեղիցէ, նոյն և մեռցի։
ԺԸ.4: Զի ոչ երթէ որդի անմեղ գողով վասն մեղաց հօրն դա֊
տապարտի, այլ վասն յատուկ մեղաց իւրոց. զոր կամ
'ի հօրէն ուսաւ՝ կամ ինքն յաւել 'ի մեղս հօրն. բայց
պատահի 'ի ծնունդս ամբարշտաց նախատանացն ոք
'ի նախատեսեալ արդեանցն, և այն փրկի շնորհօք։

Այսպէս էր սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր, և կոռ-
նելոս Հարիւրապետն, և Յովսէփ Արիմաթեացին, և
այլք։ Աստուած խրատամբք վարժէ զմեղաւորս ՚ի ձե-
ռըս սատանայի. զի զոմանս ունի ստեղծմամբ ծառայ,
և զոմանս արեամբ գնեալ. և զի են փառաւորք քան-
քարաց և շնորհաց. Եւ ամենայն ծառայն երկիրպագանէր նմա
և ասէր՝ երկայնամիտ լեր առ իս, և զամենայն հատուցից քեզ։
կարէ հատուցանել մեղաւորն զամենայն քանքարս պար-
տուց՝ կամիլ մի արտասուօք, խառնեալ յորիւն կո-
ղին Քրիստոսի, այլապէս անհնար է. որպէս Մագդաղենա- Ղու. է.
ցին զպարտս բիւր քանքարացն արտասուօք հատոյց. և 38. 48։
լուաւ թէ՝ ※ Թողեալ լիցին մեղք քո։ Գթացեալ տէր ծա-
ռային այնորիկ՝ արձակեաց զնա, և զփոխն եթող նմա։ Աստէն
ցուցանի մեծ զօրութիւն խոնարհական աղօթից. քան-
զի ո՞ զքանքարապարտնէր բարկացեալ սիրտ թագաւորին
շըջեաց ՚ի հեզութիւն և ՚ի գթութիւն, եթէ ոչ խոնար-
հական երկրպագութեամբ աղերսելն ծառային. եթէ
կամիս և դու քոյոյդ պարտուց ընկալնուլ զշնորհս մի
զիջուցանելով ՚ի գթութիւն զերկնաւոր արքայն, խո-
նարհական ծնրադրութեամբ յաղօթս պարապեա՛. ՚ի
մի՛տ առ և զանհուն գթութիւն երկնաւոր հօրն, թէ
որպէս միով ապաշխարութեամբ մեղաւորին, այնքան
պարտուց լուծումն շնորհէ, ※ Զողորմութիւնս քո տէր
յաւիտեան օրհնեցից։ Սաղմ. ՁԸ. 1։

Եւ ելեալ ծառայն եգիտ զմի ՚ի ծառայակցացն իւրոց,
որ պարտէր նմա հարիւր դահեկան. Ցուցանէ տէրն այսու,
թէ որքան պարտս կարեն ունել մարդիկ առ մի-
մեանս՝ համեմատութեամբ պարտուցն, զոր կարեն ու-
նել առ ած. է որպէս հարիւր դահեկան առ բազ-
մութիւն բիւր քանքարացն։ Տես դու աստ զփոքրոգութի

մարդոյս, և զմեծասրտութիւն նորա. նա միանգամ աղաչելով
զպարտս բիւր քանքարացն շնորհէ. բայց են ոմանք խս-
տասիրտք՝ որք թէ և բիւրիցս աղաչեսցեն լինին՝ ոչ զանց
առնեն զմիով դահեկանաւ. այսպիսի է քանքարակորոյս
չար ծառայս, այնքան կծմար, մինչև անգամ ՚ի միտ ոչ-
ած թէ՝ սա որովհետև ծառայակից իմ է, այն իմ զոր-
պէսի խնամս յիս եցոյց՝ զայնօրինակ խնամ ունի և ՚ի սա.
կուցէ լուեալ զարարից իմոց, որոտմեսցի կամ զայրասցի
տէրն. սա մինչ էր ՚ի ներքոյ ծանր պարտուց՝ նրհեալ
էր ոտն. և մինչ զերծաւ, արծարծեցաւ. մինչև մատնել
զծառայակիցն իւր դահճի, և արկանել ՚ի բանտ. այս-
պիսիք են ոմանք չար աշխարհականք, կամ եկեղեցականք.
որք մինչ են ՚ի ներքոյ ծանր պարտուց՝ այսինքն, են
երբեմն զմի ՚ի հասարակաց յանցանս ընդունելով զկիրս՝ զո-
խս որպէս զթոյն օձից յիժասարաս սիրտս իւրեանց մը-
թերեն. իսկ մինչ բարձրանան ՚ի պատիւ, յայնժամ ըս-
կսանին զմանգաւորս իւրեանց խեղդել, նեղել, աքսո-
րել, մատնել դահճի և արկանել ՚ի բանտ. առ այն-
Մրկ. պիսիսն ասէ՝ * Ցեշեմ զդատաստան բարձրելոյն և ան-
տես արա զողորմութիւն մերձաւորին:

Անօգտակալքն նմանին աղաւնեաց, որք ոչ ունին զլե-
Ղուկ. ԺԴ. ղի. այսպիսի էր տէրն. որ բամբասեալ և չարչարեալ՝ ոչ պա-
34: հէր ոխս, և ՚ի խաչին ասէր, * Հայր թող դոցա: զայն-
պիսեացն անքաստանողք բազում լինին, հրեշտակք և
ծառայակիցք. և տէրն զթած լայ անքաստանութեանց
նոցա: Տեսեալ ծառայակիցքն որ ինչ եղեն պատմեցին տեառն :
Եւ արդ պաշտօնէք մինչ տեսանեն զոխակալս և զանիրաւ՝
խեղդել զպարտաւորս իւրեանց՝ կրթւել տրտմին յոյժ.
Սաղմ. Իմ. * Հայեցի յանմտորոյս և մաշէի, զի զպատուիրանս
ՃԺԸ. 158: քո ոչ պահեցին. նա և անքաստանեն. որպէս յայտ է զեր-

զինչ է, զերեմիայէ և զդաւթէ և զայլոց. յորոց ոմանք Գ. Թագ.
ամբաստանեն զմեղաւորաց, և ոմանք անիծանեն, այլ ԾԲ. 10։
և սուրբք յերկինս ամբաստանեն. [illegible]
[illegible] 3։
[illegible] Թէպէտ ամենայն մեղաւորք են չարք, բայց չա֊ [illegible]
րութեան անուն ի վերայ խստասրտաց առաւել յատ֊ 18։
կանայ. վասն զի յատկութիւն է չարութեան հաղորդել զխ֊ [illegible]
քըն այլոց, ԺԲ սրբոյն դիոնեսիոսի, որ լինի սիրով և գը֊ 01։
թով. խակ որ ոչ թողու զպարտս եղբօրն՝ ոչ զգութ ու֊
նի՝ և ոչ զսէր. և այսպէս մերկանայ ի բանէ բարւոյն,
և զգենու զկերպարան չարին։ [illegible] ասանէն
զերկուս ուսանիմք. նախ՝ թէ որ աղաչէ զտր՝ զամենայն
զպարտս նր թողու. երկրորդ՝ թէ որ աղաչէ զմեզ, և մեք
պարտիմք զնմ պարտս նորա թողուլ. վասնորոյ ասէ,

[illegible]
[illegible]

Դատաստանն մինչ արդարութբ լինի, և ոչ հակա֊
ռակորդն կամ պարտաւորն կարէ բողոքել. վասնորոյ
եհարց ցչար ծառայն՝ և ոչ կարաց պատասխանել. քան֊
զի ճշմարտութին բռնադատէ զմնհաւան մեզ յամա֊
ռօղաց. զի որպէս աչքն ոչ կարէ լուսոյն խաւար ասել,
այսպէս և ոչ միտքն ճշմարտին՝ սուտ. վասնորոյ՝ հեր֊
ձուածողք միայն արտաքսապէս մարանչին Ը. դէմ ճըշ֊
մարտութեան, [illegible]
[illegible] Սատուած յաղաչելն մեր
թողու զպարտս. բայց նմ թէութեան թողլոյ մեր ըղ֊
պարտս եղբօրն. խակ մեք՝ եթէ ոչ թողումք, և ոչ մերն
լինի թողեալ. որպէս նմ թէութեան աղաչաւորութն
տայց զերծանումն նինուէի. և մինչ աղաչաւորեցին, [illegible]
ոչ կործանեցաւ. վասնորոյ ի փոխանակ՝ որպէս ոչ թո֊ Գ. 10։

զեալ՝ խնդրէ զպարտս, մատուցելով դաշնանց դիւաց ցը-
հատուցանել. և ոչ կարասցէ զիւր քանքարս հատու-
ցանել, որոյ վասն ՚ի յաւիտենան տանջեսցի. Նմին իրի
Մատթ. տէրն մեր ուսոյց ՚ի հայր մերն թէ՝ * Թող մեզ զպար-
Զ. ԺԲ. տիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց։
Եւ ցուցեալ՝ թէ անհնար է առանց թողլոյ եղբօր՝ թո-
ղութեան հանդիպել. ուստի եզրափակէ. Նոյնպէս և
Հայրն իմ երկնաւոր արասցէ ձեզ, եթէ ոչ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբօր
իւրում ՚ի սրտից ձերոց զյանցանս նոցա։

ԱՌԱՒԵԼ ԱՐԺԷ ՐՈՊԷԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆ ՍԻՐՈՅ. ՔԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Տէրն մեր յիսուս քրիստոս առ ՚ի ցուցանել թէ՝ որքան արդիւնաւոր է սիրով աշխատելն ՚ի փառս տեառն՝ առաց զառակս զայս,

Մատթ. Ի. Ա. Քանզի նման է արքայութիւն երկնից առն տանուտեառն, որ
ել ընդ առաւօտս վարձու կալ մշակս յայգի իւր։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս այս տանուտէրս՝ որպէս ընթացք բանիս յուցանէ, էր յոյժ գթած և առատաձեռն նաև հոգունակ. էր հոգունակ՝ զի յառաւօտէ մինչ ցմետասաներորդ ժամն ոչ դադարեաց ՚ի տան ծուլութեն,

այլ անընդհատ ել՝ փոխել զմշակս. և այս ՚ի յառաջման գործոյն իւրոյ։ Այսպէս պարտին առնել և ամենայն գործակալք ՚ի յառաջացումն գործոց իւրեանց. Էր և գթած, զի զմետասաներորդ ժամու անկեալքն ՚ի հրապարակի դատարկ գթածաբար յանդիմանէր և յղէր յայգին. այսպէս յանդիմանելն է գործ գթութեան։ Էր և առատաձեռն. զի յայնմ երեկոյի եւ ճոխս մշակացն մեծաւ առատութբ. վասնորոյ արժանացաւ նմանել վերին տնտեսութեան։ Վայ խստասիրտ և զրկող տնտեսաց, որ փոխարէն զգործավարս իւրեանց՝ կամ յամեցուցանելով զվարձս՝ և կամ ոչ ամբողջ տալով։

Խորհրդապէս՝ արքայն երկնից, որում քաղկեդոն արքայութիւնն նման է առն տանուտեառն՝ որ ել ընդ առաւօտուն անել. այսինքն տէր հանգոյն տանուտեառն՝ ընդ առաւօտս սկզբան աշխարհի՝ յորում անկեալ զերկիր, եած անդ զմշակն զադամ. յառաւօտէ մինչ ցերրորդն ժամ՝ է յադամայ մինչև ցնոյ. յերրորդ ժամէ մինչև ցվեցերորդն՝ է ՚ի նոյէ մինչև ցաբրահամ. ՚ի վեցէն ցինն՝ յաբրահամէ ցմովսէս. յինն ժամէն ցմետասանն՝ է ՚ի մովսէսէ ցքրիստոս. և ՚ի մետասան ժամէն ցերկոտասանն՝ է ՚ի քրիստոսէ ցկատարած։ Արդ՝ ՚ի ըստեղծմանէն ցկատարած՝ եբրև զմի օր դնէ. զի հազար ամն եբրև զմի օր է յաչս տեառն. յայսմ. * Հազար Սաղ. ՁԹ. 4։
ամ յաչս տեառն, որպէս զմի օր երէկի՝ զի էանց. այլ զի մի՛ մեծ համարեսցին զօրն՝ դնէ և ոչ քան զայն նուազն՝ որպէս պահ մի գիշերոյ։ Տես աստ զանհուն ողորմութիւնն և զսէրն այս առ մարդս՝ որ ՚ի սկզբանէ ցկատարած աշխարհիս, մեծաւ նախախնամութեամբ կոչէ զանկեալս ՚ի ծուլութիւն անհաւատութեան՝ յայգի ե-

կեղեցւոյ և յաշխարհի գործել զգործ տեառն, զի ար-
ժանացեն դահեկանի տեսութեան իւրոյ. ուստի՝ իրա-
Ծու. Է. 8: ւամբք ասաց Ժողովողն. Թէ * ի վերայ ամենայնի է
Թագաւոր անդաստանի գործեցելոյ: Այսպէս և տէրն
յովհան. ցուցանելով զանչափ գթութիւն հօրն, ասէ. * Հայր իմ
Է 17: մինչև ցայժմ գործէ, և ես գործեմ: Երանի այնոցիկ՝
ոչ որք մտեալ են յայգի տեառն, այլ՝ որք ջերմապէս
գործեն՝ ի նմին: [illegible]
[illegible]
[illegible]: Մովսիսական օրէնքն որով-
հետև ոչինչ կատարումն գործեցին, և ոչ եղև նորա-
մուտ աւետական յուսոյն, որովք մերձենամք առ Ած,
վասնայսորիկ մերձ գալստեանն Քրիստոսի՝ գրեթէ և
Եսայի. ձեռք և ոտք նոցա լքան ըստ Եսայեայ. վասնորոյ Եբ-
ԼԷ. 3: րու Թէ կային դատարկ ՚ի հրապարակս. քանզի յոյս
յապաղեալ՝ նեղէ զանձն և լքանէ յամենայն գործոց.
Յանուտէրն մեծաւ իրաւամբք զպատճառն խնդրէաց
դատարկութեան՝ ասելով, [illegible]
[illegible]. և քանզի ունէին առաջի զբնական և զգրական օ-
րինաց այգին, առ որ ատուած բազում անգամ հրա-
ւիրեալ էր, բայց նոքա վասն ծուլութեան զանց ա-
րարեալ էին և առ աւօթոյ ասացին. [illegible]
[illegible]: Ըստ Նկարագրին՝ բազում անգամ հանդի-
պի, զի ոմանք ՚ի մշակաց միայն դատարկ յակամայ, զի
ոչ կալեալ լինին. իսկ ըստ խորհրդոյն՝ մշակաց մեղքն
է, զի ոչ հեթանոսք և ոչ հրէայք, և ոչ տաճիկք կա-
րեն կարկատել զչար անձանց իւրեանց Թէ՝ [illegible]
[illegible], զի զհեթանոսս ընկալնու բնական օրինօք.
Հռովմ. * Հեթանոսք՝ որք զօրէնս ոչ ունին՝ բնութեամբ զօրինացն
Բ. 14: գործեն. զհրէայս գրաւորական օրինօք. որ արարեալ զայն՝

կեցցէ 'ի նոսին. այսինքն 'ի տասնաբանեայ օրէնսն՝ և յոչ
արարողականսն. եւս զմին աւետարանական օրինօք. յոր-
մէ հանգոյն հրէից և կոյր տաճիկքն՝ սադրանօք այսակիր
հագարացւոյն, զայս իւրեանց կախուցին՝ զի մի՛ ծագես-
ցի առ նոսա լուսաւոր գիտութիւն աւետարանական
փառացն քրիստոսի ։ Ըստ սմին զմետասաներորդ ժամու՝
որ նշանակէ զժամանակն քրիստոսի՝ իրաւամբք յանդի-
մանեաց զնոսա յառակն. Ընդէ՞ր կայք աստ՝ զօրս ողջոյն դա-
տարկ ։ Թէպէտ պատճառեն զպատճառս մեղացն՝ բայց ոչ
են իրաւանց. քանզի ած կամի՝ զի ամ մարդիկ կեցցեն և ա. տիմ.
'ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեսցեն ։ Իբրև երեկոյ բ. 4 ։
եղև՝ ասէ տէր այգւոյն ցգործակալսն իւր . կոչեա՛ զմշակսն և
տո՛ւր զվարձս՝ սկսեալ 'ի յետնոցն ։ Զկատարած երկիցս այս զվար-
ձուց առաքինեաց՝ նախ աստ 'ի ձեռն գաւառապետաց, այս-
ինքն՝ վերակացու հրեշտակացն. զի ած սրբոյն գիտնել-
ալ, միջնորդութեամբ հրեշտակաց հեղու առ մեզ ած
զլոյս շնորհաց իւրոց . որքան առայս՝ դահեկանն նշանա-
կէ զշնորհսն՝ որ առ ամենէ հասարակ. բայց յարժանա-
ւորագոյնսն՝ քան յարժանաւորսն առաւելագոյն հեղու
զշնորհսն . առ որս դիտեալ բազումք յառաքինեաց,
մինչև տեսանեն թէ 'ի սուղ ժամանակի անտոհմք և
յետինք փայլին մեծամեծ շնորհօք, գայթակղեալ և 'ի
միտս կարծեն զայն ընդդէմ իրաւանց արարեալ . վասն-
որոյ մեծապէս զարմացեալ դղրդին 'ի միտս իւրեանց և ասեն
առ աստուած, Դոքա յետինք մի ժամ գործեցին՝ և հաւա-
սարս մեզ արարեր, որք բարձաք զծանրութիւն աւուրն և զտօ-
թն. այսինքն՝ ամբողջ զօրէնս քո կատարեցաք. կրեալ
զլար աւուրն և զտապ փորձանացն սատանայի. այլ ած՝
որ գիտէ զջերմագոյն սէր 'ի մետասան ժամու եկեղե-
ցւոյն յայտնի՝ և ած այնմ քաջ զշնորհս արդարապէս, և

՚ի բաց թողեալ զանարժանութիւն մեր՝ զերիս փառ-
ւորս յառաջ բերէ, որով արդարացուցանէ զինքն. Նախ ա-
սէ, ո՛չ գոհանամ զքեզ, զի ոչ եմ իբրեւ զայլս ի մարդկանէ՝ [illegible]
ինչ [illegible] յափշտակող, անիրաւ, [illegible] կամ իբ-
րեւ [illegible], մի թէ պարտ է քեզ
[illegible] յառաւօտէ իմն. կամ [illegible] մատոց աշօք
վասն տառապանութեան իմոյ. Այսպիսի վաստիւք
յաղթեաց զչարութեան և ըմբերանեաց. յայս դիպեալ
Փ. խոր. սոսոց առաքինին, * Զ կիմարս աշխարհիս ընտրեաց ած,
Ա. Ք. Գ. որպէս զի մի՛ պարծեսցի ամ մարմին առաջի այ և թէ՝
հոմ. ծով լիցի՝ որ մեղաւոր լինիցի ընտրելոյն յայս այսպիսիքն՝ ա-
Ը. 33. նարժան համարեցի. և մարգարէն ասէ, * Որպէս ար-
դար եղիցիս ՚ի բանս քո՝ և յաղթեսցես ՚ի դատել քո.
Այսու բանիւ զգուշացուցանէ զմեզ տէրն, զի մի՛ ՚ի
տեսանելն զանպատշաճ ինչ յաշխարհի, խնդրն առնի-
ցիմք դատել զած, տրտնջելով և տալով անզգամութի
առաջի այ. զիրաւունս նորա յափշտակելով. քանզի իրա-
ւունքն այ են խորք բազումք, առ որ միտք մեր ոչ կա-
րէ հասանել. վասն որոյ պարտիմք դնել զմիտս մեր ՚ի
ձեռս տեառն, և որ ինչ անհարթութիւնք լինին յաշ-
խարհի, իրաւունս համարել. ըստ նորա իմաստնոյն,
Ժողով. * Եթէ զրպարտութիւն անանկաց, և զյափշտակութիւն
Ե. Դ. իրաւանց, և զանարդարութիւն տեսցես յերկրի, մի՛
զարմասցիս ՚ի վր իրացն. զի զբարձունս ՚ի վր բարձանց
պահէ, և զբարձրութի ՚ի վր նոցա. և ՚ի վր ամի է թա-
գաւոր անդաստանի գործեցելոյ, և դու հաւատարիմ լեր
՚ի ծանր յափշտակելոյն. կամի ասել թէ՝ այն, որ ե-
րեւի քեզ անարդար՝ մի՛ զարմասցիս, զի քան զքեզ բարձ-
րագոյն իմաստութեան՞ է արդարութիւնն. ապա եթէ
անզգամաբար քննես դատել, մոլորիս յոյժ, ըստ այնմ,

* Զի մեծամեծք և դժուարապատումք են գործք քո տր̄. Իմաստ.
վասն այսորիկ անձինք անխրատից մոլորեցան: Երկրորդ՝ ՚ի ժէ. 1.
հանդերձելումն, և յայնժամ դաշն կանն նշանակէ զե-
րանական տեսութիւն այն՝ որ սուրբ լինի մեզ. բայց
Ը յառկութեան սիրոյն, որով փայլի միտքն՝ տեսանեն
մեքն. որպէս որք պայծառ ունին տեսանելիս, առաւել
տեսանեն զմանկերևոյթ ծովունքան զժոտոն. յայնժամ
թէպէտ յղման սէքն ՚ի միտս իւրեանց զարմացումն
առ ոմանս, բայց անդրէն հասատանին՝ մտածելով զար-
դարութիւն և զողորմութիւն տեառն: Չորրորդ վարձս Մտթ.
տայց ասէր: * Որ երկուցէ զինի իմ, Հարիւրապատիկ ժթ. 29.
առցէ ատտ, և զկեանս յաւիտենականս ժառանգեսցէ
անդ. պատճառն՝ եթէ վասն էր յեսանոյն նախ հրամա-
յեաց տալ՝ է նախ, զի յետինքն նշանակեն զքրիստոնեայ-
սըն. որք վասն այն ասին մի ժամ գործել. զի լուծն քր-
իստոսի քաղցր է՝ և բեռն փոքրոգի. իսկ առաջնովքն նշա-
նակին հրէայքն, որք զանտանելի ծանրութիւն լծոյ օրի-
նաց բառնալով՝ չկարացին յաստիճան քրիստոնէից ժամա-
նել. երկրորդ՝ մի ժամու գործքն քրիստոնէից՝ գերա-
զանց է քան զմիոյ աւուր գործս հրէից, արդեամբք և
շնորհօքն քրիստոսի. երրորդ՝ զի նոքա ջերմ սիրով գոր-
ծեցին քան զառաջինսն. ուստի առաւել քաղցրացան յա-
ջոյս աստուծոյ. որ առաւել դիտէ յեղանակ գործոյն՝
քան ՚ի գործն. զի ոչ որ գործէ. այլ որ բարեպէս գոր-
ծէ՝ գովի. առ այս ասի յայլերտն. մանկլայք՝ բայց են
իշխանք, ուր գոն արքունուոր կեանք: Ըստ երևի այլ իմն
խորհուրդ. զի յառաւօտու եկեալքն ունին համարձա-
կութիւն առ աստուած, վասն ոյ բացորոշեցաւ վարձք
նոցա. իսկ ՚ի ծերութեան եկեալքն ոչ բացորոշեցան. զի
յոյս նոցա է միայն՝ ողորմութիւնն աստուծոյ. վասնո-

րոյ ոչ է պարտավան նախապէս տալոյն՝ յետնոցն յան-
ցուցանել զվարձս. յառաւօտու մանկութեան դառնա-
լոյն արդիւնաւոր է. զի ոչ ամենեցուն նոյնպէս պատահի,
Ղուկ. ԻԳ. որպէս և ոչ ամենայն աւազակաց. որ լինչ պատահեցաւ
43։ աջակողման աւազակին։

Բարոյականապէս՝ կեանքն մարդոյն է իբրև զմի օր-
առաւօտն է մանկութիւնն. երրորդ ժամն է պատանե-
կութիւնն. վեցերրորդն է երիտասարդութիւնն. իննե-
րորդն է ծերութիւնն. իսկ մետասաներորդն՝ զառա-
մութիւնն։ Հայրն գթած՝ ա̅ծ կոչում արդար երանանց
զոմանս ՚ի մանկութեան կոչէ. զոմանս ՚ի պատանեկութեան,
զոմանս յերիտասարդութեան և զոմանս ՚ի ծերութեան.
և զոմանս ՚ի զառամութեան. որոյ պատճառն անյայտ է
՚ի մեզ։ Դարձեալ՝ վասն մեծի գթութեան ՚ի մանկու-
թեան կոչէ. մինչ յամառին՝ ՚ի պատանեկութեան. և այն-
պէս մինչ ՚ի խորին ծերութի ոչ թողու ՚ի ձեռաց. ըստ
Եսայ. * Մինչև ցծերութիւն ես եմ. և մինչև կալի իսկ ծե-
խզ. 4։ րանջիք՝ սակայն ես եմ, ոչ թողից զձեզ, ասէ տէր։ ՚Ի
վերն ասացաք, թէ դահեկանն, որ է վարձն՝ է երա-
նական տեսութիւն ա̅յ. քանզի աստուած է վարձ ար-
Ծննդ. ԺԵ. դարոց, ըստ * Ես վերակացու եղէց քեզ, և վարձք քո մեծ
ԺԵ. 1։ յոյժ։ [illegible]

Խորհրդաբար՝ հրէայք էին առաջինք, և հեթանոսք
յետինք, որք եղեն յետոյ առաջինք քան զհրէայս։

Բարոյականապէս՝ ոմանք ՚ի մանկութեան սկսա-
նելով զգործս բարիս՝ լինին առաջինք, և հեղգանալով
կատարել՝ լինին յետինք. իսկ այլք ՚ի ծերութեան ըս-
կսանելով լինին յետինք. բայց մեծաւ սիրով և հա-
ստատութեամբ ծառայելով ամառն, լինին առաջինք։
Դարձեալ ՚ի մէջ սրբոց ոմանք են նախընծայք՝ բայց

չափաւոր արդեամբք. իսկ ումանք՝ յետադայք, բայց դե-րադանց արդեամբք. սոքա լինին առաջինք 'ի փառս, իսկ նոքա յետինք. յայս միտ առեալ լինի ասողն. Բայց ումանք տրանջօղք իմանան զմեղաւորս և ասեն. վասն ասաց. Եղիցին որք են առաջինք, յետինք. իսկ դաշնեկամու իմանան զմարմնաւոր բարիս, յոր թէ առաջին կոչե-ցեալքն անհաւատարմաբար աշխատեցով 'ի ծառայու-թեն տեառն՝ զմարմնաւոր բարիս առեալ 'ի բաց խո-տեցան. վասնորոյ ասաց փրկչն, Եղիցին են յետնե-ցեալ, և առաջեալ են ընտրեալ: Այլ մեզ այսպէս հաճոյ թուեցաւ՝ որպէս եդաք:

ԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾ ՑԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՍԱԿԱՑ ԽՆԴՐԷ ԶՊՏՈՒՂ:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Թ– զենի տեսեալ մի 'ի ճանապարհին՝ եկն 'ի նա, և ոչ գտաւ. եգիտ 'ի նմա պտուղ, բայց միայն տերև. և ասէ ցնա՝ մի այսու-հետև 'ի քէն պտուղ եղիցի 'ի յաւիտեան:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ասէ, թզենին զոր միայն 'ի ժամանակին իւրում յարմար առէր զպտուղ, որովք իրաւամբք եկն ընդ ա-նիծիւք՝ պատասխանեմ, վասն երկուց պատճառաց. նախ՝ զի որոշեալ սահմանողն երթայ առնել պտուղ էր նմա խնդրել ընծայել պտուղ՝ թէ և չէր ժամ, յաւել. 19:

նակ. որպէս ծովն ալեկոծեալ մինչ ետես՝ թէ ստեղծողն էջ ի վերայ իւր, ընդդէմ բնութեան իւրոյ եբարձ զնա. սա՝ զի ոչ արար, իրաւամբք անէծս ընկալաւ. Երկրորդ՝ որպէս տանուտէրն ունի իշխանութիւն հատանել յայգւոյ իւրմէ զորս և կամի, այսպէս և Քրիստոս՝ որ է տէր աշխարհի, իշխանաբար կամեցաւ և չորացոյց զթզենին, և ոչինչ է անիրաւութիւն։

Խորհրդաբար՝ թզենին նշանակէ զհրեայսն՝ որք ոչ ունէին զպտուղ բարեաց գործոց, բայց միայն զտերև մովսիսական օրինաց. և հրէական անուանց, որք ասեն
Յայտ. Բ. 9. զինքեանս հրեայս գոլ՝ և ոչ են. այլ են ժողովք սատանայի. և յիսուս քաղցեալ գոլով պտղոց բարեաց գործոց, մինչ ոչ եգիտ ի նոսա՝ արգել զհոսանս շնորհացն. որով չորանան հանգոյն թզենւոյն և պատրաստին ի հուրն։ Ոչ հեթանոսք կարեն պատճառել թէ չեմք քրիստոնեայ, որոց սակս՝ չէ ժամանակ պտղոյ. և ոչ հրեայք, քանզի յիւրաքանչիւր հասակէ խնդրէ ըզպտուղ։

Բարոյականապէս՝ անպտուղ և տերևազարդ թզենեաւն նշանակին այնք քրիստոնեայք, որք միայն և եթ ունին զհաւատ, և ոչ զբարի գործ. զի որպէս տերևն է նշան ծառոյն, այսպէս և հաւատն է նշան քրիստոնէին. Քրիստոս մեծաւ քաղցիւ գայ ի հոգիս մեր խնդրել զպտուղ առաքինութեան. թէ ի պատանեկութեան մերում, թէ յերիտասարդութեան և թէ ի ծերութեան. ապաքէն՝ հոգ տարցուք անպտուղ չգըտանիլ, զի մի՛ և զմեզ չորացուսցէ հանգոյն թզենւոյն. այնպիսի անպտուղ քրիստոնեայքն զանուն կենդանւոյ ունին, բայց մեռեալ են հոգւով. են բազում կըրօնաւորք, որք արտաքին զգեստուք տերևազարդք են,

Բայց եթէ մերձեսցի անկեղծն յաւելուլ զխնդրելին՝ գացէ ունայն ՚ի բարեաց. Վրէժառու ՚ի չորացուցանելն զթզե-նին՝ կամէր առնել այսպէս. չորացեալն ամենայն անպտուղ յոգւոյն։ մարդիկ. որպէս և հրեշտակն յընկենուլն զքարն ՚ի ծը. 21* ծով, ասաց՝ *Այսպէս ընկղմեսցի Բաբելոն ՚ի դժոխս.

ԹԷ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐՈՒՄՆ ԿՈՐՈՒՍԱՆԷ ԶԱՅՆ ԶՈՐ ՈՒՆԻ.

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Տէրն մեր զանհաւատարմութիւնն մշակաց այգ-ւոյն նմանեցոյց յանդիմանելով առաջ զառակն զայս.

Այլ առակ լուարուք. այր մի էր տանուտէր, որ տնկեաց այ-գի, և ցանկով պատեաց զնա. փորեաց ՚ի նմա հնձան և շինեաց 33* աշտարակ, և ետ զնա ցմշակս և գնաց ՚ի տար աշխարհ։ Եւ երբ մեր-ձեցաւ ժամանակն... և մշակացն կալեալ զծառայսն... և յետոյ առաքեաց առ նոսա զորդի իւր. ասեն մշակքն սա՛ է ժառանգն։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Զայս երգ՝ զոր այժմ երգէ յիսուս զիւրմէ այգ-ւոյ՝ կանխաւ երգեաց եսայիաս. Ե. * Երգեցից սի- Ե. 1* րեցելոյ այգւոյ իմոյ կանխաւ զերգս սիրեցելոյ նորա։ Սիրեցեալ այգին՝ է իսրայէլ. երգ սիրեցելոյն՝ է երգն յիսուսի՝ որ է սիրելի փեսայ։

Այլաբանօրէն՝ այգին է իսրայէլ. տանուտէրն տէր,

կողն այգւոյ՝ է աստուած, որ յեգիպտոսէ փոխեաց և
Սաղմ. Հը. յերկիրն աւետեաց տնկեաց. ըստ այնմ, * Զայգի յեգիպտո-
10. սէ փոխեցեր՝ և զնոսա տնկեցեր, հաներ զհեթանոսս։

Մշակք այսր այգւոյ են դպիրք և փարիսեցիք՝ որք նըս-տան յաթոռն մովսիսի. 'ի սոսա յանձնեաց աստուած Հայր զայգին. մինչև մովսիսիւ կացոյց զղևտացիսն՝ քա-հանայս սինագովգայն՝ զոր ցանկով օրինացն պատեաց և փորեաց 'ի նմա հնձան. այսինքն՝ սեղանն զոհից՝ ուր լինէին դառնազենութիւնք, և շինեաց աշտարակ՝ որք է-ին քերովբէքն փառաց. որք միշտ հսկէին՝ իբրև յաշտա-րակէ. 'ի նոսա առաքեաց զծառայս 'ի ժամանակի պը-ղոյն այսինքն՝ զմարգարէս. նոքա տեառն արժանի զպա-րեգործութեան պտուղ խնդրէին յայգւոյն. այլ զի մը-շակքն չար էին, ոչ հաճեցան ընդ նոսա. զի քարոզութիւնք նոցա էին ընդդէմ մշակաց անառակ վարուցն. վասն ո-րոյ կալեալ զոմն տանջեցին, զոմն սպանին և զոմն քար-կոծեցին. որպէս երևի վախճան մարգարէիցն աստուա-գի մահուամբ։ Յետոյ առաքեաց զորդին իւր և ասէ, Թերևս ամաչեսցեն յորդւոյ առաքելոյ իմմէ. այսինքն՝ թերևս քանզի որդւոյ իմոյ ունկն դնիցեն. և 'ի մեծամեծ հրաշից նորա յաղթահարեալ հաւատասցեն. և զինքեանս մշակ ճա-նաչելով տայցեն զպտուղ հնազանդութեան. բայց ամ-բարիշտ մշակքն զորդի այգետեառն սպանանելով սեպ-հականել խորհէին. վասն որոյ մինչ զգործս և զհրաշս մեծամեծս քրիստոսի տեսանէին՝ ծանեան թէ նա՛ է ժա-ռանգն. սա միայն կարէ կորզել զայգին 'ի ձեռաց մերոց.
Յովհան. ուստի ասէին՝ * Ահաւասիկ աշխարհ ամենայն զհետ նո-
ժբ. 48. րա գնաց. վասն որոյ թէ թողումք այնպէս, ամենեքեան հաւատասցեն 'ի նա, գայցեն հռոմք և բառնայցեն զազգ մեր և զտեղի. թէպէտ և խորամանկութեամբ ա-

սէին զայս . վասնորոյ խորհուրդ արարին սպանանել . զի իւրեանց լիցի ժառանգութիւնն . այսինքն՝ զի ՚ի կալուածս վայելեսցեն զժողովուրդն . և առաւել հանէին արդարոյ քան զայգին և զանձին . որպէս զի առբասրեսցեն թէ ոչ ինքեանք են սպանեալ . հանեն արտաքոյ այգւոյն. Յայս միտս՝ զի ցուցցեն թէ ոչ ունի մասն ՚ի ժողովրդենէն՝ և ոչ է հարազատ որդի օրինաց՝ այլ է մոլորե- Յովհ. ցուցիչ. Յայս միտ ասէին, *Ամենայն՝ որ խոստովանես- Ը. ԽԸ. ցի զնա՝ ՚ի բաց կացցէ ՚ի ժողովրդենէն. Արդ՝ յորժամ եկեսցէ տէր այգւոյն, զինչ արասցէ մշակացն այնոցիկ. ասեն ցնա չարեաց կորուսցէ՝ և տացէ զայգին այլոց:

Զվճիռն ՚ի բերանոյ նոցա խնդրէ՝ զի մի՛ գտանիցեն ամենևին տեղ պատասխանի . այսպէս և նաթան արար Բ. Թագ. դաւթի . մինչ կամէր յանդիմանել վասն բերսաբէայ . ԺԲ. 10, և դաւիթ որպէս և դատեաց, նոյն և դատապարտեցաւ . այսպէս և սոքա որպէս և դատեցին՝ այնպէս և դատապարտեցին զանձինս . այն է՝ զոր ասաց, *Զվէմն՝ Սաղմ. զոր անարգեցին շինողքն, նա եղև գլուխ անկեան: Եւ ՃԺԷ. 22, թէ՝ *Վասնորոյ ասեմ ձեզ, զի բարձցի ՚ի ձէնջ արքայութիւնն, և տացի ազգի՝ որ առնիցէ զպտուղ նորա, Հրէայքն յետ վճռոյ տալոյն հարցմանն Քրիստոսի՝ ապա ծանեան թէ զինքեանց ասէր, վասնորոյ ասեն . քաւ մի՛ լիցի: Արդ՝ այս եղև յորժամ տէր այգւոյն ե- Ղուկ. կն յետ օրէնս տալոյն. և կարգս սինագոգականին հաս- Ի. Թ: տատելոյն՝ աներևոյթ եղև. և որպէս թէ՝ այնու գնացեալ էր ՚ի հեռի աշխարհ. և մինչ զգալապէս եկն յայց այգւոյն, մշակքն աւերողք և ոչ շինողք, զայս վէմ ըմբռնեալ անարգագոյն մահուամբ սպանին . բայց լուսափայլ յարութեամբն եղև գլուխ անկեան. և յորժամ տէր այգւոյն եկն, զչար մշակսն չարեօք՝ տխտուխս և

վերակացութիւն կարգս. և զայգին եւս այլոց մշակաց՝ մինչ

Մատթ. ԻԸ. ասաց. *Երթայք, աշակերտեցէք զամ հեթանոսս՝ և մկ-
19: րտեցէք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սբյ:

Խորհրդաբար՝ այգին է եկեղեցին. պարիսպն է Աս-
տուած. Զաքարիա. * Եւ եղէց նմա պարիսպ հրեղէն շուր-
ջանակի: Հնձանն՝ է սուրբ սկիհն ի վերայ սուրբ սե-
ղանոյն. ուր գինին լինի արիւն անմահ Գառինն. և աշ-
տարակն՝ է սուրբ խաչն. մշակք են պաշտօնորդքն և ան-
հաւատարիմ զանձինս արածողքն, որպէս որք զանարգար
վարձս և զանձինս իւր ի տեսչութենէ վերնոյն պաշ-
տօնօք, պատրաստ մեծութեամբ և փառաւորութեամբ
կորուսանեն և այգին տուեալ լինի հաւատարիմ մշա-
Երգ. Ը. կաց, զի բերցեն հազարս ճշմարտին Սողոմոնի. և երկե-
11: րիւրս ինքեանց: Քրիստոսի արտաքոյ այգւոյն սպանանի-
Եբր. ԺԳ. լին եղև խորհրդաւոր. զի որոց անասնոց արիւնքն հե-
11: ղանին, և նոցին մարմինք արտաքոյ դրանն այրէին.
Նոյնպէս և Քրիստոս՝ զի իւրով պատուական արեամբն
սրբեսցէ զժողովուրդն՝ արտաքոյ դրանն չարչարեցաւ.
Արդ՝ եկայք և մեք ելցուք սիրովն Քրիստոսի արտաքոյ
սիրոյ աշխարհիս յանձնառեալ զնախատինս՝ զարհամար-
հանս և զչարչարանս Քրիստոսի, որով և մեք արժանի
եղիցուք սրբել և ազատել ի մեղաց, և մտանել յա-
ռագաստն լուսոյ. և վայելել երանական տեսութեան
իւր՝ ի Հայր և յամենասուրբ Հոգին, յանվախճան յաւի-
տենանս ամէն:

ԹԷ ՈՐՔԱՆ ՉԱՐ Է ՑԱՄԱՔՈՒԼ Ի ԿՈՉ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՀԱՐՍԱՆԵԱՑ:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Տէրն մեր զմեծ խրատն և զանմտութիւն հրէից և անհաւատից՝ այսու առակաւ բացայայտեաց:

Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից՝ առն թագաւորի, որ արար հարսանիս որդւոյ իւրում:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Արքայն երկնից հանդոյն թագաւորի միոյ՝ որոյ զարարմն ընթացք բանին ցուցանէ, արար հարսանիս որդւոյ իւրոյ: Այստ հարսանիքն նշանակէ զմարդեղութիւն Քրիստոսի. զի որպէս 'ի հարսանիսն լինի զգալապէս միաւորութի՛, այսպէս և 'ի մարդեղութեանն եղև յարգանդ կուսին իմանալապէս միաւորութիւն ածային և մարդկային բնութեանց՝ յանձն բանին աստուծոյ. աստուած և արգանդ կուսին կոչի հարսնարան. յայս միտ խորհուրդ առակքն որպէս նշանակէ զխորհուրդ մարդեղութեան. ապա զՔրիստոս՝ և զեկեղեցին : Եւ առաքեաց զծառայս իւր՝ կոչել զհրաւիրեալսն 'ի հարսանիս, և ո՛չ կամէին գալ. Հրաւիրեալքն էին յաբրահամէ անտի մինչև ցգալուստն Քրիստոսի, 'ի ձեռն մարգարէից բազմազան օրինակաւ կոչեցեալքն 'ի հաւատ գալստեան մեսիային. և թէպէտ նախ մեծապէս ըղձային, բայց մինչ եկն՝ և առաքեաց զառաքեալս և զյովհաննէս՝ կոչել 'ի հաւատս գալստեան իւրոյ՝ նոքա ամբարշտեալ ոչ

կամէին գալ. Դարձեալ առաքեաց այլ ծառայս և ասէ, ա-
սացէք հրաւիրելոցն, ահաւասիկ զճաշ իմ պատրաստեցի, զուարակք
իմ և պարարակք զենեալ են. և ամենայն ինչ պատրաստ է, եկայ՛ք
՚ի հարսանիսն ։ Այս այն է՝ զոր նախագուշակեաց իմաս-
Առակ. Թ. տունն թէ՝ * Իմաստութիւն շինեաց իւր տուն՝ և
1 ։ կանգնեաց սիւնս եօթն. եզեն զզենլիս. և առաքեաց
զծառայս ։ Երկին անգամ առաքելն զծառայս՝ ցուցանէ
զճշմարիտ սէրն առ հրաւիրեալսն. Ճաշն՝ է աւետարանն
քն. * Ո՛չ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլ ամենայն բանիւ
որ ելանէ ՚ի բերանոյ Աստուծոյ ։ Զուարակն՝ է ինքն
ուխտեալ զուարակն Քրիստոս. և պարարակքն են եօ-
թըն խորհուրդք եկեղեցւոյ. թէ առ հրէայս՝ և թէ առ
հեթանոսս, միշտ առաքէ զծառայս. բայց մեծ հրաւիրու-
մըն եղև ՚ի գալստեան իւրում. և նոքա յուլացեալ
գնացին՝ ոմն յագարակ իւր, և ոմն ՚ի վաճառս իւր, և այլք կա-
լեալ զծառայս նորա թշնամանեցին և սպանին ։ Լուր մեծի մասին
հրէայք մինչ կոչեցան՝ ոչ հաւատացին գալստեան նորա.
իւրաքանչիւր ՚ի գործս իւր գնաց. և ոմանք ՚ի ծերա-
կուտիցն ոչ տանելով խստութեան բանիցն ծառայից՝
Գործ. թշնամանեցին. այսինքն, թշնամութիւն արարին և սպա-
ԺԲ. 2 ։ նին, որպէս զՅովհաննէս, և զՅակոբոս ։ Սոքա ոչ կա-
մեցան թողուլ զանզգամութի, և ոչ ընտրեցին գիտու-
թեամբ զհանճար, և ոչ երանութեան զանձինս արժա-
Յայտն. նիս արարին. Եւ այսմ, զոր ասէ. * Երանելիք են՝ որք կոչե-
ԺԹ. 9 ։ ցեալք են յընթրիս հարսանեաց գառինն ։ Յիմարք ե-
ին և անզգամք, քանզի զօգուտս իւրեանց ոչ գիտացին
մինչ զի՝ զրկեցան ՚ի թագաւորական ընթրեաց ։ Երկ-
րորդ զի ոչ խորհեցան, թէ գուցէ բարկասցի թագա-
ւորն, և փոխս հատուսցէ մեզ. այսպիսիք են այնք անըզ-
գամք, զորս բազմիցս կոչեմք ՚ի խոստովանութիւն և ՚ի

հաղորդութիւն և ոչ գան ։ Իսկ [illegible] ,
[illegible] , և [illegible] ,
[illegible] ։ Աստուած մինչ եռեա՝ զի ոչ կա-
մեցան գալ հրեայքն ՚ի հարսանիս որդւոյն , այլև զհրա-
ւիրակսն սպանին՝ բարկացաւ յոյժ , և [illegible]
իւր , այսինքն , զտիտոս և զվեսպասիանոս՝ սատակեաց զսպա-
նողսն և զքաղաքս հրէից այրեաց . այսպէս Նաբու-
գոդոնոսոր և կիւրոս՝ գաւազան կոչեցան աստուծոյ՝
զի նոքօք կատարէր զվրէժխնդրութիւն . նա և բաժակ
դառնութեան , զի նոքօք Թափէր զսրտմտութիւն իւր .
Բայց յատուկ զօրք աստուծոյ , են հրեշտակքն ։ Բար-
կութիւն աստ դնի փոխանակ գործոյն և ոչ կրիցն ,
որ ոչ անկանի յաստուած ։ [illegible] ,
[illegible] են , և [illegible] . աս-
տուստ իմանամք թէ տաճիկք և հրեայք որք ոչ գան
առ քրիստոս՝ չեն արժանի ։ [illegible]
[illegible] ։ Աստ
ցուցանի կործանումն հրէից , պատճառ լեալ կանգնե-
լոյն հեթանոսաց . իսկ ըստ պօղոսի՝ եթէ ※ Անկումն [illegible] .
նոցա եղև պատճառ կանգնման հեթանոսաց . իսկ զի՞նչ ծա . 15 ։
լիցէ յառնումն , եթէ ոչ ՚ի մեռելոց ՚ի կենդանութիւն .
այսինքն . բովանդակ տիեզերաց յարութիւն ՚ի հաւա-
տոյս ։ Երանի թէ դարձցին նոքա , զի բովանդակ տիե-
զերս առողջանայր ՚ի հաւատս . քանզի կարի դժուարին
է հնազանդել սմա , յորմէ ամենայն ընտանիքն ապրե-
ցամբք [illegible] ,
[illegible] ,
[illegible] . յայնժամ եղին ծառայքն յանգս ճանա-
պարհաց՝ մինչ ասաց ※ Գնացէք այսուհետև ազգերս [illegible] .
տեսցէք զամենայն հեթանոսս ։ Աւաքելականն քարոզու- 19 ։

թիւնն համագոյն ուռկանի ժողովեաց զամենայն ազգս ՚ի
տունն հարսանեաց հաւատոյն քրիստոսի. բարիքն գան
՚ի հարսանիսն՝ հանդիսաւոր և փառաւոր առնել ըզ-
հարսանիսն և զթագաւորն. իսկ չարքն ոչ ունելով զայն-
մանէ փոյթ՝ ՚ի սակս որկրամոլութեան գան. այսպէս
ոմանք գան ՚ի հաւատս քրիստոսի ոչ վասն փառաւո-
րելոյ զորդին աստուծոյ, այլ սակս լցուցանելոյ զկարիս
իւրեանց. այսպիսիք են և ոմանք յուխտաւորաց. որք
մտանեն ՚ի կարգ կրօնի ոչ առ ջերմեռանդութե՝ այլ
սակս զօշաքաղութեան. և Տգէտ Բագարոն Հայել չէ...-
ջանօֆն, եզէր ... Դ՝ որ ՛ն էր ... Հանդէրյ Հար-
սանէեայ։ Որպէս թագաւորն առ ուրախութեան սրտին
եմուտ ՚ի տունն ՚ի զուարճութիւն բազմականացն,
այսպէս մտանէ և երկնաւոր թագաւորն. զի միշտ աչք
իւր գթած է յեկեղեցին հաւատացելոց ՚ի մխիթա-
րութիւն. հանդերձն որպէս պատուի հարսանեացն քաջ
է սէրն աստուծոյ. զի որպէս հանդերձն ծածկէ զմար-
մինն, այսպէս և սէր ծածկէ զբազմութիւն մեղաց։
յայտն. Գ. զայսմ հանդերձէ ասի. * Զգեցարուք զպատմուճանս,
18. զի մի՛ մերկս շրջիցիք, և երևեսցին ամօթանք ձեր. զայս
հանդերձ՝ որ որ ոչ ունի՝ ոչ վայելէ նմա մտանել ՚ի
Ե.Բ.Դ.Զ. տուն հարսանեաց երկնաւոր թագաւորին. զի թէ ՚ի
պալատն արտաքին թագաւորին ոչ մտանէր ոք առան-
ց հանդերձից. քանի ևս քրիստոսին. բայց այր մի յան-
դուգնաբար մտեալ եղև առանց հանդերձից միայն
վասն որկրամոլութեան. ընդէր մի այր գտեալ եղև
յայնքան բազմութեան. ցուցանէ թէ՝ յառաջին քրիստո-
նեայսն սակաւ գտանիւր մեղաւոր. կամ ՚ի մի այր զա-
մենայն մեղաւորս առնէ. և ... ընչէ՛ր չէ՛ որդ Տէր
...փ, չի ու ... հանտէրէ հարսանէեայ, և նա պատրանէցաւ.

միմիայն ՚ի քաղաքագոյն հարցաբանութեանն պատճառի պատասխանատուն, սակս զինչ լինիցի՝ յորժամ յահաւոր բեմին պղտորեսցէ աչերք և սոսկալի բարբառով հզօրն . յաւորն ասէ ցպաշտօնեայսն, կապեցէք զոտս և զձեռս [illegible], և հանէք՝ ՚ի խաւարն արտաքին, ՚ի ձմեռան ժամանակի լինի ըստ մեծին մասին հարսանիքն՝ վասն բարեաց առառութեանն, ուր արտաքին ցուրտն սաստկանայ . և մինչ յերեւելի լինի ընթրիքն, խաւարն եւս առաւելանայ . հանեալ մինչ անկանի արտաքս, լալ վասն խաւարին . կրճել զատամունս առ խստութեան ցրտոյն, կապեալն ուր անկանի, անդ մնայ . այսպէս և մեղաւորն անկանի ՚ի դժոխս, որ է արտաքոյ այցելութեան Այ, և անդ մնայ յաւիտեան ։ *Փայտն ուր անկցի՝ անդ կացցէ . այսու ա- Ժողով.
ռակաւ ցուցանի թէ՝ այլ է դատաստանն անհաւատից, Ը. 10
այլ հրաւիրելոց և ոչ եկելոց, և այլ՝ այս եղազգես-
տից . նաև ցուցանի թէ՝ այնոքիկ՝ ուք եղանեն յեկեղեցւոյ և ուղղափառ զհաւատսն, են անարժան եկեալքն ՚ի հարսանիսն ։ Ծանիր և, զի հարսանիքն նշանակէ ըզմիւսանգամ գալուստն Քի . *Եկն հարսանիք գա- յայտն.
ռին և կին նորա պատրաստեաց զինքն ։ Բազմականաց ԺԹ. 7.
տունն է ձորն գեթսեմանի, ուր չարք և բարիք կոչեցեալք լինին . մի այրն անզգեստ՝ նշանակէ զբազմութիւն մեղաւորաց . մի այր կոչին վասն միաւոր լինելոյն . որք մինչ արտաքսին ՚ի խաւարն արտաքին, մնացեալքն ցնծան ՚ի հարսանիս յաղթող գառինն ։ Զի բազումք են կոչեցեալք . թէ համեմատութեամբ չեկելոցն՝ և թէ մեղսազգեստիցն՝ յոյժ սակաւք են ընտրեալք . դու ուրեմն ջանա զգեստն փառաց Քրիստոսի, մկրտութեամբ զգեցեալդ՝ չմերկանալ մեղօք, զի ՚ի թիւս ընտրելոց գտցիս համակ ։

ՎԱՍՆ ՄԻՒՍԱՆԳԱՄ ԳԱԼՍՏԵԱՆ ՏԵԱՌՆ.

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Մատթ. Նա առաքեսցէ՛ զհրեշտակս իւր փողով մեծաւ. և ժողո-
ԻԴ. 31. վեսցէ զընտրեալս իւր ՚ի չորից հողմոց, ՚ի ծագաց երկնից մին-
չև ՚ի ծագս նոցա։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Տէրն մեր ՚ի գալստեան իւրում հրամայէ ըստ ո-
մանց, հրեշտակապետին գաբրիէլի հարկանել զփողն իւր.
որոյ ձայնն այնքան սաստիկ է լինելոց, մինչև ժամանել
յանդունդս դժոխոց, և յամենայն ծագս տիեզերաց
և ՚ի զարթուցանել զամենայն զմեռեալս. զայսմանէ
ընդհանուր յարութենէն մարգարէացաւ Եսայի՝ յա-
Եսայ. սելն, * Յաւուր յայնմիկ հարցեն փող աւագափող,
ԻԷ. 13. և ժողովեսցին կորուսեալքն յերկրին յուդայ. ի ձայն
փողոյ հրեշտակապետին ըստ վարդապետաց լինի այս
բան, * Առնէք մեռեալք. որով յառնեն ամենեքեան. Ա-
սիցես, սակս ձայնիւ հրեշտակապետին զիարդ յառնեն
մեռեալքն՝ պատասխանեմ, ձայնն միայն է հրեշտակա-
պետին՝ իսկ բանքն Քրիստոսի. զի որպէս լեզուն դա-
Սաղմ. ւթի էր գրիչ արագագիր դպրի հոգւոյն սրբոյ՝ որով
ԽԴ. 3. զմարգարէութիւնս բարբառէր, այսպէս և ձայն հրեշ-
տակապետին լինի գործիք բանիցն Քրիստոսի, վասն որոյ և
առաքեալն զձայնն հրեշտակապետին ասէ, և զփողն՝ աստո-
Ա. Թեսաղ. ւծոյ յասելն. * Զի ինքնին Տէր ՚ի ձայն հրեշտակապե-
Դ. 15. տի և ՚ի փող աստուծոյ իջանէ յերկնից. Ուստի թէ-
պէտ փողն է հրեշտակապետին, բայց ձայնն՝ Քրիստոսի.
Յովհան. Ե. * Եկեսցէ ժամանակ՝ յորժամ լուիցեն ձայնի որ-

դիւոյն սատանայի, և որք լուիցեն նմա՝ կորիցեն։ Եւ զոր օրի-նակ է. 23։
նակ մինչ զէական բանս խորհրդոց եկեղեցւոյ արտա-
բերեմք ասելով, ես մկրտեմ զայս անուն՝ յանուն Հօր
և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ։ *Առէք կերէք. և թէ՝
*Արբէք ի սմանէ. ոչ եթէ զօրութեամբ բանից մերոց
անուն խորհուրդքն կատարին, այլ զօրութեամբ
բանիցն Քրիստոսի, զոր աւանդեաց։ այսպէս և Հրեշտա-
կապետն ի փողին՝ արիք մեռեալք. ոչ եթէ ի բանից
իւրոց յառնեն, այլ զօրութեամբ բանին Քրիստոսի զոր
հրամայէ. և բանն այն այնպէս զօրաւոր լինի ի
յարուցանել, որպէս բանքն աստուածայինն ի սկզբա-
նէն, որոյ յասելն՝ եղիցի լոյս, եղիցի հաստատութիւն՝
իսկոյն եղեն։ Հրեշտակք ի չորից հողմոց ժողովեն զընտ-
րեալսն, այսինքն, ի չորից ծագաց երկնի և աշխարհի,
որք են, արևելք, արևմուտք, հիւսիս և հարաւ. յորոց
չորս գլխաւոր հողմունք հնչեն. իսկ զմեղաւորսն դևքն
բերեն առաջի Քրիստոսի։ Ծանիր զի ընտրեալքն ունե-
լով զօժիտն յարութեան՝ ընդ հրեշտակաց արագ ըն-
թանան, իսկ մեղաւորքն ի դիւաց բարձեալ բերին։

ԶԳԱԼՍՏԵՆ ԷՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Յայնժամ նմանեսցի արքայութիւն երկնից տասն կուսանաց. Մատ. ԻԵ.
Նոյն, որոց առեալ լապտերս իւրեանց՝ ելին ընդ առաջ փեսա-
յին և հարսին։

Այսինքն՝ յորժամ համբերձեալ լինի Քրիստոս ծա-
գել ՚ի յերկնից հանգոյն փայլական և գալ ՚ի դա-
տաստան, ըստ նմին նմանութեան արեգական լուսոյ՝ (որ նշա-
նակէ զնկերելցն զհաւատացեալս իւր ՚ի սկզբանէ աշ-
խարհի մինչև ցայժմ,) յայտ է այսուհետև, որ ընդ այսմ էանն
ճեմայն. միոյ բանին է, թէ որպիսի անցք անցին ըստ սա-
ւրն կուսանաց, նոյնն անցցէ յայնժամ ըստ հաւատացելոց
խմ... փեսային է Քրիստոս, հարսն է սուրբ տծա-
ծէին. որ յարուցեալ ընդ փեսային ելանէ յերկինս.
(Թէպէտ հաւատարակապէս եկեղեցին ևս է հարսն)
տասն կուսանքն են բովանդակ հաւատացեալքն, զի
կուսին կուսանք. վասն զի կոյս աղջկունք զանազան լինել
Է յոր. սուրբ՝ հոգւով և մարմնով. վասնորոյ առաքեալն զհա-
Ծա. Բ. ւատացեալս նմանեցուցանէ կուսի յանեղի, * խօսե-
ցայց զձեզ առն միում, երև զկոյս մի սուրբ յանդի-
ման կացուցանել Քրիստոսի: Տասն թիւն՝ դնի առ փո-
ղե. փա. խանակ բազմութեան. ըստ * Նեփեսայեն տասն կին ըղ-
Խղ. 26. հացն ձեր ՚ի միում թոնրի. այսինքն, բազում կանայք.
Ա. Թագ. * Ոչ լաւ եմ ես քան զտասն որդիս. այսինքն, բազում
Ա. 18. որդիս: Արդ՝ հաւատացեալ կուսանք, որք հաւատով
խօսեցեալք են Քրիստոսի, յայնժամ առնուն զլապտերս
իւրեանց՝ մինչ միւսոյն յանուն հօր և որդւոյ և հո-
գւոյն սրբոյ, ուր իւղով սուրբ մեռոնին մինչ կնքեն՝
վառին և լուսաւորին լապտերք հոգւոց իւրեանց շնոր-
հօք սբ հոգւոյն. վասնորոյ զգուշացուցանէ առաքեալն
Ա. Բէ-ղ. ասելով, * Զ հոգին մի՛ շիջուցանէք, որ վ կնքեցայք
Է. 19. յաւուրն փ կուլթեան. այսինքն յաւուրն մկրտութեան.
և քանզի գիշեր է կենցաղս, ուր թանձրանոյ խա-

ւաքն մեղաց և աղխտութեան. վասնորոյ ընդդառաջ ե-լոց օրինորդացն քրիստոսի՝ պարտ է լինել 'ի ձեռս լապ-տեր վառեալ.

Մասնաւորապէս՝ կուսանօք նշանակին վարդա-պետք և կուսանք՝ ուխտաւորք զմարմնական կուսու-թիւն. սոքա արդարպէս ընդդառաջ ելանեն առ նը-մանատիպ կոյս փեսայն՝ քրիստոս, առեալ 'ի ձեռս ըզ-լապտերս կուսութեան, զի երթիցեն զհետ գառինն՝ ուր և երթիցէ. քանզի կուսութիւն հանգոյն լապտերի լու- Յայտն. սաւոր երևեցուցանէ զենթակայն 'ի գիշերի մեղաց ԺԴ. 4. կենցաղոյս ։

Հինգն 'ի նոցանէ յիմարք էին՝ և հինգն իմաստունք։

Յիմար՝ աստ նշանակէ զանխոհեմն. զի անխոհեմն ոչ նկատէ զվախճան իրին, և ոչ նախապատրաստէ զպատ-գայն, և ոչ մտածելով ինչ՝ բարւոք կարգաւորէ շուրջ զայնոքիւք զգործս իւր. ուստի ասէ իմաստունն, * Որ Ժող. անմիտն՝ է ընդ խաւար գնայ. և առաքեալն, * Ո՛չ գի- Բ. 14. տեն, վասնորոյ ընդգեալն են. այսպիսիք էին յիմարքն, զի Ա. Թես. ոչ զմտաւ ածին թէ՛ գուցէ յանկարծ փեսայն՝ և ձէթ Ե. 3. լապտերին չիցէ բաւական. այլ զներկայական վառումն ճրագին դնելով, կարճմտութեամբ բաւական համա-րեցան։ Այսպիսիք են ոմանք 'ի յիմար հաւատացելոց, որք զվառումն հաւատոյն և զմանկական բարեգործու-թիւնսն բաւական համարեալ 'ի փրկութի անձանց՝ ան-հոգ մնան. որպէս և ոմանք 'ի սուտ կուսակրօնից ա-նուամբ միայն պանծացեալք։ Իսկ իմաստունքն ցուցա-նեն խոհեմքն, որոց գործ է նախապատրաստել զպատ-գամ՝ և զվախճան իրին նկատել. և այնու զմիջոցն բարւոքապէս կարգաւորել շուրջ զվախճանաւ. զայսպի-սեաց ասէ իմաստունն. * Իմաստնոյ աչք 'ի վերայ Ժող.

Ե. 24. գլխոյ իւրոյ. և Թէ՝ իմաստութիւն մարդոյ լուսաւոր
առնէ զերեսս իւր։ Այս հետևի ՚ի միւսոյն. զի որ զայս
մտացն իւրոց դնէ ՚ի գլուխ գործոյն՝ բարեպէս կար-
գաւորէ զմիջոցսն, որով լուսաւորի երեսն իւր. այսպի-
սի են իմաստուն հաւատացեալքն, որք վասն ՚ի վառ-
ւահելոյ զլապտերս հաւատոյն, անընդհատ պատրաս-
տեն զիւղ բարի գործոյն, մտածելով զյամեցումն փե-
սային և զայլ պարագայս. Նման այնոցիկ՝ որք արարին
զանձինս իւրեանց ներքինիս վասն արքայութեան՝ հաւատար-
մաբար պահելով զիւղ ջերմեռանդութեան իւրեանց, յիմարք-
ն առին զլապտերսն, և ոչ առին ընդ իւրեանս ձէթ։ Այսպի-
սիքս վատթարագոյնք են քան զմիջինս, որք նախահո-
գան զպարագայից։ Իսկ իմաստունքն առին ձէթ ամանօք ընդ
Մատթ. լապտերս իւրեանց. զմտաւ ածեալ զայն առած Թէ՝ * Պատ-
Սաղմ. ՃԺԸ. 60. րաստեցայ և ոչ խռովեցայ։ Յիմարն բաւական համարի
զիւղ աւազանին. իսկ իմաստունն զայն ենթադրեալ՝
զայլ ևս պատրաստէ, և իբրու զյետոյն մոռացեալ
՚ի յառաջադէմն նկրտի. և ՚ի յամէն ժամայն, ներհեցին ա-
ղաղակեն և ՚ի ժամն մահու. քուն սաստ զմահուն առնէ, ա-
մենայն հաւատացեալք ունելով զլապտեր հաւատոյն,
ննջեն մինչև ցգալուստ Քրիստոսի։ ՚ի քուն առակէ. զի
որպէս դիւրին է մեզ զննջեալն զարթուցանել, նոյնպէս
և Քրիստոսի՝ զ՚ի բազում դարուց հետէ զմահացեալն.
Յովհան. վասնորոյ սովոր է տէրն զմեռեալսն՝ ննջեցելոց նմանե-
ԺԱ. 10. ցուցանել, * Ղազարոս բարեկամ մեր ննջեաց. * Ո՛չ
Մատթ. է մեռեալ աղջիկդ՝ այլ ննջէ։ Բայց ըստ Յովհաննու՝
Թ. 24. Երանի մեռելոց՝ որք պատրաստութեամբ իւղոյ բար-
Յայտ. եաց գործոց ՚ի տէր ննջեցին. սոքա ՚ի մահուան իւր-
ԺԴ. 13. եանց ըստ իմաստնոյն, քաղցր ՚ի քուն լինին, որպէս ա-
Սաղմ. սէ սաղմոսերգուն. * Ի ժամանակի մահուան, որպէս

տացի քուն միրենլեացներոց․ իսկ անպատրաստքն ննջեն առակ․
խնճիւ, և ՚ի յարութեան արհաւրօք զարհուրեալ զարթ, Ծնն․Կ․
նուն․ և ՚ի մէջ գիշերի եղև բարբառ, ահա՛ փեսայ գայ ելէ՛ք
ընդառաջ նորա։

Փեսայն սուրբ է յիսուս տեղիս երթալ յերկնից
՚ի տուն հարսին, և առեալ զհարսն՝ անտի դառնալ․
որ բազմիցս հանդիպի ՚ի մէջ գիշերի․ զի յամենայնսցանեն
զփեսայն․ այսպէս և երկնաւոր փեսայն էջ ՚ի տուն
հարսին մարիամու՝ որ է աշխարհս․ ըստ, * Մոռա զժո, առակ․
ղովուրդ քո և զտուն հօր քո, զի ցանկացաւ թագա, Խդ․13
ւոր․ և են․ և առեալ զհարսն՝ գնաց յերկինս․ և ան ի
առեալ զհարսն՝ գալոց է ՚ի դառնալ․ որ լինելոց է ՚ի
մէջ գիշերի ըստ վարդապետաց․ որպէս և ծնունդն և
յարութիւնն․ բարբառն այն լինի ՚ի փողն գաբրիէլի, որ
նախ բարբառի, որքան առ հասարակ ազգ մարդկան,
արք մեռեալք․ իսկ որքան առ հարսանեացն քրիստո,
սի հաւատով բարբառէ․ ահա՛ փեսայ գայ, ելէ՛ք ընդառաջ
նորա։ յայնժամ պատրաստքն որպէս սիրահարք փեսային՝
ջերմ սիրով փութապէս ընդ առաջ ելանեն․ յայսմիտ ա,
սէ առաքեալն․ * փող հարկանի և մեռեալք ՚ի քրիստոս՝ Ա․ Թեսաղ․
յարիցեն յառաջագոյն․ Մինչ առաւօտն զի՝ ունելով զայս, Դ․15։
տերս փառս, ոսկինքն, զօծիւս յարութեան, փայլ ըն,
թանան առ քրիստոս․ յայնժամ յարէան ամենայն հաւատացեալ
նախ ընդ պատրաստ փեսային։

Ի յարութեան ամենայն հաւատացեալք մտանեն ըղ,
հաւատալ իւրեանց ՚ի քրիստոս և յամենօրհնութիւն
նորա․ այս է կազմեն զպատրաստ զի՝ առաջնումն փոյթ է
հաւատն հանգոյն ձիթոյ՝ որ տացէ զլոյս իւր ՚ի խա,
ւարչական տեղւոջ իսկ ոմն՝ ոչինչ լուսաւորի և մեծա,
փոյթ արուեստն քրիստոս ծագի ՚ի սիրտս իմ հաւա,

տացեալց, որով պայծառանան միտք ամենեցուն շուրջ զհաւատացեալօք. այս՛է կարգեալն նմ կուսանաց զլապտե-րըս իւրեանց. [illegible] մէր.

Խղճմտանքն յիմարաց՝ զորմէ առ անփոյթ տանէին, որքան բաղխէր զսիրտս իւրեանց, յայնժամ խոկալես վըկայէ, թէ ոչ ունէին զիւղ բարեգործութեան. վասնորոյ և լոյս հաւատոյ նոցա շիջանէր, և երբ մեռանէր. այսինքն՝ զի ճանաչէին անդ խոկալես, թէ հաւատն ոչ ունի զօ-րութիւն առանց գործոց. վասնորոյ զինքեանց անյոյս եղեալ՝ զընկերան ողորմին. ոչ գիտելով թէ՝ *Եղբայր

Սաղմ. խը. ոչ փրկէ՝ և ոչ փրկէ մարդ, և ոչ տայ այլում զգինս

8, փրկանաց իւրոյ անձին. քանզի հազիւ կայցէ անդ նաև կարի խուկ արդարն. և ուր կարասցէ օգնել մեղաւորին. Ուստի պատասխանի տան. [illegible] յիրաւի ա-սեն. քանզի ով ունիցի անդէն այնքան համարձակութի՛ մինչև և զմեղաւորս ջատագովել. որովհետև յահա-ւոր բեմին և զօրութիւք երկնից շարժին. ով աղաչեսցէ զերեսս նորա. զի մի բան՝ հազար բանի պատասխանի ոչ տայ: գնել ՚ի վաճառականաց՝ առ յարմարութիւն ա-ռակին՝ առ բարեկրով ասացին. քանզի ՚ի մէջ գիշերի ուր իցէ վաճառական՝ զի գնեսցեն. զայնմ գիշերոյ ասաց տէրն՝ *Գայ գիշեր, յորում ոչ ոք կարէ գործել, Ս.Յ. Դու՝ զայն սոսկալի գիշերն խոկալով՝ սատէն ուղղեա զխղճմտանս քո, և քննեա զինքնին, գուցէ լոյս հաւա-տոյդ՝ որ ՚ի քեզ է, խաւար իցէ. այսինքն՝ առանց իւղոյ բարեգործութեան. աստ գոյ վաճառական. այսինքն՝ աղքատն. ուր զողորմութիւն, և առ զիւղ բա-րեգործութեան ՚ի նոցանէ. և պատրաստեա զլապտերս

քո. զի վասն լուսաւորեալք ընդունողացն եղանիցեն երկնաւոր
փառացն։ Բազումք ՚ի կամաւոր նուրբենեաց ոչ ունե-
լով անդ զիւրեանց զօրութեանն, սատէն ՚ի պէսպէս սխալ-
թաւալին, և թմրեալք զանթառամ պսակն՝ և ոչ
ապաշխարեալ՝ միայն անդ ճշմարիտ լուսաւորօք։ Իբր. Գէ-
նոյին նորա գնել՝ էին հեռայն և պատերազմեալ մարին ընդ նմա ՚ի
համբակնելոն և խոնջեցաւ դատան։

Որովհետև յիմարք են՝ ոչ մտածեն թէ անդէն ան-
հնար է գտանել ողորմութիւն, զի եկանց ժամանակն.
այլ մինչ թափառին այսր և անդր. զ որոց ասէ մար-
գարէն. *Ամենեքին որպէս շունք և չ՚ճգէին զխաղաղութիւն։ Սաղ. ծը.
Այսոքիկ բանք ոչ ունին այնքան մեկնութեան տեղի, Ց. 18.
այլ միայն ըստ պահանջման առակին՝ եդեալ լինին։
Արդ՝ երկու դասք լինին անդէն՝ ուխտորդաց կամ կու-
սանաց. մին խաւարեալ և սևացեալ հանգոյն այծեաց.
իսկ միւսն պայծառ և լուսաւոր հանգոյն ոչխարաց. յոր-
փխափոյլ դիմաց փեսայէն՝ ճշմարիտքն հալածին որպէս
զՋղջիկանս։ իսկ պատրաստքն մտանեն ընդ նմա յերկ-
նային առագաստն հարսանեաց և փակի դուռն ողոր-
մութեան, և արգելանի գութն զթած ստեղծողին, և
միայն արտաքոյ։ Միայն յարտաքին խաւարի է անկանել
՚ի դժոխս, որ անուանի խաւար արտաքին. բայց աստ
ներգործութեամբ ոչ դնէ, զի զրկելն յայլփխափոյլ փե-
սայէն դիմաց՝ ահաւորկու է քան զհուր դժոխս, ըստ սա-
կերերանին. վասն որոյ միայն զրկումն եդ։ յետոյ գոն և
այլ հատանին և ասէին՝ Տէ՛ր Տէ՛ր բա՛ց մեզ։ յառակութի է յի-
մարաց ոչ նախամտածել զապագայն և զղջալ յետոյն,
մինչ ընդդէմ կամաց նոցա էր ինչ հանդիպել ՚ի գործն
յառաջադրեալ. այսպէս պատահեցաւ յիմար կուսա-
նացն, մինչ տեսին զրկեալ ՚ի փեսայէն՝ ՚ի լուսաւոր լի-

կերացն , և յուրախութենէ հարսանեացն , հարսն 'ի
Իմաս. սուգ և 'ի զղջումն . ըսմ , * Զղջասցին 'ի միտս իւր-
5 . 3 : եանց , և առ նեղութեան անձանց՝ յոգւոց հանիցեն .
և սկսան բաղխել զդուռն ողորմութեան , բայց անա-
գան . զի որ աստէն բաղխէ՝ անդէն բացեալ գտանէ .
Եւ ասեն տէ՛ր տէ՛ր բա՛ց մեզ , իսկ նա զինչ՝ ո՛չ գիտեմ զձեզ :
Նա զձեզ 'ի կեանս յայս կոչէր՝ և ո՛չ լսէիք , վասն որոյ
իրաւունքն պահանջէ , զի և դուք կարդայցէք առ նա .
Առակ. և նա ո՛չ լուիցէ ձեզ : * Քանզի կոչէի և ո՛չ լսէիք . եր-
Ա. 24 . 28 կարէի զբանս իմ և ո՛չ անսայիք , եղէ՝ զի կարդայցէք
առ իս և ես ո՛չ լուիցեմ ձեզ . խնդրեսցեն զիս չարք՝ և ո՛չ
գտանիցեն : Դուռն արդէն բաց զականջս քո , և լուր զինչ
խօսի աստուած . զի և նա անդ լուիցէ քեզ : Նա պատա-
խանի ետ և ասէ , ամէն ամէն ասեմ ձեզ , ո՛չ գիտեմ զձեզ :
բաղխմամբ գրան յիմար կուսանաց՝ իմանի զղջալն մե-
ղաւորաց 'ի դժոխս և մօրք թախանձելն զաստուած .
աստուած ևս պատասխանէ նոցա զճշմարիտն , ամէն ա-
սեմ ձեզ , այսինքն , զստոյգն ասեմ ձեզ , թէ այսուհետե-
ոչքան աստուած եմ , ո՛չ գիտեմ զձեզ , և յիրաւի աստ-
Առակ. ուած ո՛չ ճանաչէ խնամօք զմեղաւորս . Նախ զհպարտս ,
Ճշ. 8 : * Զբարձունս 'ի հեռաստանէ ճանաչէ . Երկրորդ՝ ըղ-
նախանձոտս , * Ոչ առնէ զեղբայր իւր զաստուած ո՛չ
ճանաչէ , այլ և ո՛չ աստուած զնա , և երրորդ՝ զղջա-
Յովհ. 4 Ի. խոհս . * Աչք մթացելոյն պահեսցեն զխաւար . յայտ է՝ զի
15 . 'ի խաւարի դժոխոցն է զերն ճանաչել . թէպէտ աստ-
ուած լոյս է , և ճանաչէ զգաղտնիս խաւարին , բայց զինչ
միաբանութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի : Աստանօր բստ
նկարագրին , եթէ կուսանքն այնքան ճգանց տարեալ ,
միայն ո՛չ ունելով զիւղ սիրոյ , և այլոց առաքինութեանց ,
մնան արտաքոյ առագաստի հարսնարանին , ապա զինչ

կատարած այնոցիկ իցէ, որք և զկուսական լապտերն քոկէին, և ոչ ապաշխարեցին 'ի փառս աստուծոյ․ [illegible]

Վախճան առակիս էր զգուշացուցանել զմեզ, զի մի՛ անպատրաստ նիրհեսցուք հանգոյն յիմար կուսանացն․ և արդարև՝ մեծի զգուշութեան պէտս ունիմք․ քանզի ծառայ ոք կամ ժողովուրդ, եթէ գիտիցէ զգալուստ տեառն իւրոյ, կամ թագաւորի հարկաւորապէս և զժամանակն անգիտանայցէ, պարտի յամենայն ժամ զգոյշ լինել, զի մի՛ յանդէտս եկեալ անպատրաստ գտանիցի․ և յայնժամ զվատթարի պատուհասի առցէ 'ի Ղուկ․ վերայ նոցա․ Այնմ․ * Եկեսցէ տէր ծառային այնորիկ ԺԲ․46։ յաւուր յորում ոչ ակն ունիցի․ և 'ի ժամու, յորում ոչ գիտիցէ, ընդ մէջ կտրեսցէ զնա։ Այսպէս՝ քանզի ոչ գիտեմք զօր մահուան մերոյ, և ոչ զժամանակ գալստեան փեսային, յամենայն ժամ լիցուք պատրաստք, զի մի՛ ընդ ծառային և ընդ յիմար կուսանացն կրեսցուք զդատաստան։

Աւարտ մատթէոսեան առակաց։

ԾԱԳԵՑ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՆԿՄԱՆ ԵՒ ԿԱՆԳՆՈՒՄՆ ՆՈՐԻՆ.

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Այր մի իջանէր յԵրուսաղէմէ յԵրիքով, և անկաւ 'ի յձեռս Ղուկ. Ժ.
աւազակաց, որք մերկացուցին զնա և վէրս 'ի վերայ եդին, թողին 30:
կիսամահ և գնացին:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ.

Նկարագրապէս՝ տէրն մեր զայս առակ ասաց օրինականին, որ խնդրէր զճանապարհ փրկութեան. և իբրև յառաջագրեաց զսէր աստուծոյ և ընկերին՝ և զայլ օրէնսն, նա կամեցաւ զանձն արդարացուցանել ասելով, և ո՞վ է իմ ընկեր. իբրու թէ ասիցէ, և ով իցէ իբրև զիս օրինապահ. այլ Յիսուս գիտելով զի թէպէտ պահեալ էր զօրէնսն, բայց զի ոչ ունէր բաւական սէր և զգութ առ ընկերն, այսու պատմութեամբ զաղէտ անկելոյն՝ և զգութ սամարացւոյն ծանոյց նմա և հրամայեաց հետևիլ այնմ, որ արար զողորմութիւն, և այնու հասանել փրկութեան. զսոյն և պատանեկին՝ որ
ասաց, * Զայդ ամենայն պահեցի 'ի մանկութենէ իմմէ, Ղուկ.
հրամայեաց և պատուիրեաց: Ժ. 20.

Խորհրդապէս միով առամբ նշանակի մարդկային
բնութիւն. և այս բազում ուրեք տեսանի, որպէս մի Ղուկ.
դրամ կորուսեալ, մի ոչխար մոլորեալ, և մի անառակ ԺԵ. 4:
որդի, որք զնոյն նշանակեն. իսկ յառակապէս նշանակէ ԺԵ 13.
զԱդամ. Երուսաղէմ՝ թարգմանի տեղի խաղաղութեան, ԺԵ. 18.
և է տեղեաւ բարձր քան զԵրիքով. նշանակէ զդրախտն՝

որ է քարձր 'ի վերայ ամենայն երկրի. վասնորոյ և եր-
կին անուանի. Յիմ, * Մեղայ յերկինս և առաջի քո. և
է ոտողի խաղաղութեան այսինքն աստուծոյ. զի անդ սկիզբն
կալաւ աստուած երևիլ մարդոյն. դարձեալ՝ որպէս
երուսաղէմ է մայրաքաղաք վերստին ստեղծման Յիմ.
Սաղմ. * Սիոնին ասի մայր, և մարդ ծնաւ 'ի նմա. այսպէս և ս-
ՁԶ. 5. դրախտն է մայրաքաղաք ստեղծման մերոյ. զի մայրն մեր
Եւայ անդ ստեղծաւ. և մինչ հրապուրմամբ օձին պատ-
րեալ սխալ լինէր, յերուսաղէմ՝ մնաց ամայի. յայս
մետ ասէ. * Օձաշամբ պատրանօքն ճաշակեալ 'ի պտղոյն.
և եղև վտարանդի մայրաքաղաքն յերուսաղէմ. այս-
ինքն 'ի դրախտն. Ըստ ընդառաջ եկանեն երեք դըժ-
ուարութիւնք. նախ՝ զի ինքն գըլով արտաքսեալ, վասն
էր ասէ իշխանէր ելբոու կամաւ, որով ցուցանի թէ պա-
տիժ մեղաւորին հեռանի կամացն. ուստի ոչ է մեղադ-
րելի աստուած, զի ինքն կամեցաւ զմեղս. որոյ հարկա-
նորապէս հետևեցաւ արտաքսումն. վասնորոյ կամաւ
էջ 'ի դրախտէն՝ և ոչ ակամայ. այսպէս գողն մինչ ածի
'ի կախաղան՝ է ըստ կամաց իւրոց. երկրորդ՝ մինչ էր
'ի դրախտին՝ շօշափեցաւ յաւազակէն՝ վասն էր յետոյ
ձինէ, պատասխանեմ. 'ի դրախտին թէպէտ օձն պատ-
րեաց՝ բայց ոչ տիրեաց. գըլով 'ի ներհս և 'ի խնամս
ստեղծողին. իսկ մինչ արտաքսեցաւ որքան 'ի դրախտէն՝
այնքան և ն 'ի խնամոցն աստուծոյ. յայնժամ տիրապետեց
և թագաւորեաց 'ի նմա, Յիմ, * Աստուած եթող ըզ-
նա՝ հալածեցայք և հասցուք նմա. զի ոչ ոք է, որ փըր-
կէ զնա: Վասնորոյ 'ի դրախտին յօձ ձևացաւ՝ որ է խո-
րամանկութեան կերպարան. իսկ արտաքոյ՝ աւազակ.
որ է բռնութեան ցոյց. երրորդ մերկացումն. քանզի ե-
Ծնն. Գ. Է. ղև 'ի դրախտին, * Բացան աչք նոցա, և տեսին զի

զմերկս էին ։ վասն էր արտաքոյ դնէ ․ Վերծանողքն շնորհա-
տախտանեմ. ասէ իմաստունն, * Ամենեքեան՝ որք զնո-
վաւ են, զգեցեալ են զկրկին պատմուճան. վասնորոյ
տուրքն զնովաւ են. աստուած փառաւորեալ է 'ի խոր-
հուրդս որբոց իւրոց, մեծ և ահաւոր 'ի վերայ այնո-
ցիկ՝ որք շուրջ են զնովաւ։ Սոքա զգեցեալ են զկրկին
պատմուճանս՝ մին զԱյ սիրոյն, և միւսն՝ զընկերին. այս-
պէս և մարդկայինս բնութիւն 'ի դրախտին, զպատ-
մուճան սիրոյն աստուծոյ մերկացաւ, իսկ արտաքոյ՝
զընկերին. ուստի այնքան մարտք, արիւնհեղութիւնք
և մարդասպանութիւնք, են, եթէ ոչ յատելութենէ
միմեանց, ըստ այնմ, * Չար բնութեամբ, որդիք բարկութեան էաք. Եփես. Բ.
այսինքն 'ի բնէ ատեցեալք, և զմիմեանս ատեաք. Երի- Տ.
քովն՝ որ Թարգմանի լուսին, փոփոխումն. նշանակէ զաշ-
խարհս, որ հանգոյն լուսնի միշտ փոփոխի. * Ծագեսցի
յաւուրս նորա արդարութիւն, բազում խաղաղութիւն Սղմ.
մինչև կատարեսցի լուսինն, այսինքն՝ ցկատարած աշ- ՀԱ. Է.
խարհի։ Արդ՝ այրն Ադամ յերուսաղեմէ դրախտէն՝ յէջա-
նելն յերիքով յաշխարհս, անկաւ 'ի ձեռս աւազակաց
դիւաց՝ հանդերձ ծննդովքն. որք թողին կիսամահ. և
մերկեալ նախ 'ի զգեստէ եղբայրական սիրոյն։ Երկրորդ՝
'ի զգեստուց Հոգևական պարգևաց. երրորդ՝ 'ի զարդուց
բնական օժտից. քանզի բանականն՝ ցանկականն՝ և ցաս-
մնականն մերկացուցան 'ի կարգաւորեալ զօրութենէ
իւրեանց, և զգեցան զկարս անասնոց։ յորս միտ առեալ
ասէ Թէ՝ * Մարդ 'ի պատուի էր և ոչ իմացաւ, հաւա- Սղմ.
սարեցաւ անասնոց անբանից և նմանեցաւ նոցա։ և թէ ԽԸ. 12. 21.
'ի դրախտին մերկացուցին 'ի սկզբնական արդարութենէ.
իսկ 'ի քաղաքական և 'ի մարդկական արդարութենէ՝
արտաքոյ են. և չէր՝ 'ի վերայ Երկրի. զհոգին խոցոտեցին

՚ի քանականն՝ ազնուութեամբ, ՚ի ցասմնականն՝ բեր-
կութեամբ. և ՚ի ցանկականն՝ ախտիւք. և ՚ի վերայ այսր
զնեաս ամենայն մեղաց ՚ի նմա ապականեցաւ. Թողին կիսա-
մահ և գնացին ։

Խնդրեսցես՝ թէ մարդկային բնութիւն ՚ի դրախտին
ամի մնացեալ, ՚ի նկզմնական արդարութեանն՝ և ՚ի
Ծնն. շնորհաց. Ըստ այնմ. ✳ Ցորում աւուր ուտիցես ՚ի նմանէ՝
Բ. 17 մահու մեռանիցիս. ապա ընդէր ասէ կիսամահ ասէ, պա-
տասխանեմ, կեանք մարդոյն է կրկին՝ հոգևոր և մար-
մնաւոր. ըստ հոգւոյն մեռուցին ըստ մասին ՚ի դրախ-
տին, և ըստ մասին արտաքոյ. և ըստ մարմնոյն՝ Թողին
կենդանի. և որ զայսօրինակ ունի կեանս ասի կիսա-
մահ. Դարձեալ՝ ՚ի դրախտին մարդն էր անմահ. իսկ ար-
տաքոյ մարմնովն եղև մահկանացու. և այսպէս մնաց մարդն
կիսամահ. զայս արարին աւազակքն. Դարձեալ՝ որպէս
՚ի բեկմանէ ձեռին՝ նաւն լինի երբեմն կիսամեռ, այսպէս
մինչ կուրացուցին զբանականութիւն մարդոյն մեղք,
և ծառայեցուցին արարածոց, հանդոյն անասնոց եղև
մարդն կիսամահ. իսկ ըստ սրբոյն Իգնատիոսի շնորհա-
լից վարդապետին մերում՝ մինչ միով արամբն նշանակեաց
զմարդկային բնութիւնս, յայտ է՝ զի բազումք ՚ի նեղութեան
՚ի զանազան դարս՝ հզօր ձեռամբ ամենակալին, ազատ
եղեցին ՚ի բանսարկուին Թունից. և ոչ երբէք չէջաւ նը-
շոյլ շնորհացն աստուծոյ ՚ի մէնջ. վասնորոյ կիսամահ
Եսայի. մնայաք. ✳ Բայց եթէ տեառն զօրութեանց ոչ էր թո-
Ա. 9. ղեալ մեզ զաւակ (զորս կենաց քրիստոս) յայնժամ բոլո-
րովին մահացեալ էաք՝ իբրև զսոդոմ լինէաք և գոմորայնը-
մանէաք. Եւ գնացին. որպէս աւազակք թողուն զվիրաւո-
րեալն, այսպէս և դևքն լքանեն զոր խոցոտեն. Դէպ
եղև քահանայի միոջ իջանել ընդ նոյն ճանապարհ, և տեսեալ

զնա՝ զանց արար։

Քահանայն նշանակէ զպահարան իւր ցեղովքն. ընդ նոյն ճանապարհ իջանելն, որ է յերուսաղեմէ յերիքով. նշանակէ ՚ի սկզբնական մեղս ծննդեամբ իջանելն. իսկ պատճառ զանց առնելոյն նախ՝ զի վէրքն էին հոգեկանք. իսկ սպեղանիք հին քահանայից էին մարմնականք. ոչինչ կատարել ումն գործեցին օրէնք. և ոչ մեւս ազնուական յուսոյն՝ որով մերձենամք առ աստուած. Արեան ցլուց և մոխիր երնջոց՝ զպղծեալսն սրբէր առ ՚ի մարմնոյ սր_ Եբր. Թ. ԺԳ.
բութեան. երկրորդ՝ զի անմարմինն էր խոցեալ զնա. վա_ սն այն՝ մարմնաւոր մարդ ոչ կարէր բժշկել. երրորդ՝ ընդդէմ աստուծոյ մեղաւ և խոցեցաւ. վասնորոյ՝ աս_ տուած միայն կարէր բժշկել զնա։ Նոյնպէս և ղեւտացին էջեալ ընդ նոյն տեղի՝ զանց արար։

Այդ՝ ղեւտացին նշանակէ զմովսէս, համդերձ ամե_ նայն մարգարէիւք. նոյնով պատճառաւ և նոքա զանց արարին. զի ըստ հզօր ցաւոց վիրին, հզօր դեղոց պէ_ տոյ էին. յոր զգեցեալ տկար մարմին, ապաքինել՝ ոչ բաւէին։

Սամարացի ոմն ճանապարհորդեալ ընդ նոյն և գտեալ զնա՝ գթ_ ացաւ։

Սամարացի անուանէ զինքն, Թերևս՝ որով նախատէր հրեական տոհմն ժպիրհ, որ եկն ընդ նոյն ճանապարհ՝ ընդ որ եկեալ այլն՝ անկաւ. զի որպէս նա յերուսա_ ղեմէ էջ, այսպէս և սա ՚ի վերին երուսաղեմէ՝ յերկ_ րով աշխարհս. որպէս հովիւ ընդ հետս մոլորեալ ոչ_ խարին։ Եւ գտեալ զնա՝ գթացաւ, զի էր կիսամահ եդեալ ՚ի ճանապարհի կենցաղոյս. ոչ ունելով դարմանիչ, և ոչ էայ_
ոք էր, որ փրկէր՝ ըստ եսայեայ. վասնորոյ և գթալոյ Ե. 6.
էր արժանի։ Դարձեալ՝ ընդ նոյն ճանապարհ եկն, ընդ

որ ամենայն մարդ գայ յաշխարհ ծննդեամբ. Թէպէտ
նա անսերմնաբար. և այս վասն երկուց պատճառաց.
նախ՝ զի աստուածային կրիւքն հաստուսցէ զպարտս մեր.
երկրորդ՝ զի աստուածային արեամբն բժշկեսցէ զ՚ի հո-
գի խոցեալն։ և այսոցիկ անհնար էր լինել, եթէ ոչ հա-
ղորդեալ էր մարմնոյ և արեան՝ որով կրելոց էր զեր-
սն. Թէպէտ աստուածային բացարձակ զօրութեամբն
ամենայն ինչ կարելի և հնարաւոր է:

Եւ մատուցեալ պատեաց զվէրս նորա, արկեալ ձէթ և գինի՝
և եդեալ զնա ՚ի վերայ գրաստու իւրոյ, եած զնա ՚ի պանդոկ
մի և դարմանեաց զնա։

՚Ի հնումն այս պատան և ձէթ ոչ գոյր. վասնորոյ
խղճմտութիւր մարդկային բնութիւն վիրօք. ուստի ող-
Եսայ. Ա. 6։ բոլոր եսայի. *Յոտից մինչև ցգլուխ ոչ ՚ի նմա առող-
ջութիւն. վէրք, այտուցք, և հարուածք խղճմտեալք.
ոչ ձէթ և ոչ պատանս ՚ի վերայ դնել. Այժմ եսայի ևս
զընութիւնս մեր մարդկային մեղօք արամբ նշանակէ. գո-
հութիւն և փառք մարդասիրին աստուծոյ, զի այնպիսի
ժամանակի դիպեցաւ՝ յորում երկնային բժիշկն վերա-
ւորելոց առատաբար բաշխէ զաստուածային սպեղա-
նին. Թէպէտ ոմանք նախեալ վիրօք՝ զայս բժիշկն մերժ
ունելով, ոչ խնդրեն զսպեղանին. այնու՝ զի ոչ ճանաչեն
զվէրս իւրեանց։ զայսմ ձիթոյ հառաչէր եսայի։ Իմ՛ս
առ աստ զքաղցր մարդասիրութիւն փրկչին. որ ընդ-
ունեալն իւրոյն գթացեալ պատեաց. ձիթովն նշա-
նակի շնորհք հոգւոյն սրբոյ, ապաւորեալ ՚ի հինն
և ՚ի նորս ՚ի զանազան իւղս, որովք օծանէին թա-
գաւորք և քահանայք. ևն, այս ձէթ սպասեալ էր ՚ի
Ծննդ. բնութենէս, *Մի՛ հատցէ հոգի իմ ՚ի դոսա՝ վասն զի
Զ. 3։ ներոյ դոցա մարմին, և քրիստոսիւ առատացաւ, զի չէ՛

էր հոգի․ քանզի Յիսուս չև՛ էր փառաւորեալ ։ ✱ Ա՛ռա֊ Յովհ.
քեցից զաւետիս հօր իմոյ առ ձեզ․ վասնորոյ կոչի անուն Է. 39 ։
նորա իւղ թափեալ ։ Նաև ձեռն ունի զզօրութիւն բը֊ Ղուկ.
ժշկական․ վասնորոյ՝ ՚ի բժշկաց ՚ի բազում դեղորայս ՚ի ԻԴ. 49 ։
գործ ածի ։ իսկ գինին նշանակէ զփրկական արիւնն Եբր. Թ.
քրիստոսի․ որ ՚ի կենսաբեր վիրաց անտի հոսեալ բժըշ֊ Գ ։
կեաց զմեզ․ ✱ Նորա վիրօքն բժշկեցաք ։ Մեծ սպեղա֊ Եսայ.
նիք եկեղեցւոյն սոքա են․ զի ձիթով հոգւոյն բժշկիմք 53. 5 ։
՚ի մեղքնական վիրաց․ իսկ գինեաւ արեանն՝ ՚ի ներգոր֊
ծականաց․ գրաստն քրիստոսի՝ է սուրբ խաչն․ ✱ Ձիա֊
ւորեալ ՚ի վերայ բուսաբեր արմատոյն ։ Պանդոկն է
եկեղեցին․ յորժամ դնիմք ՚ի վերայ գրաստուն՝ մինչ Հռովմ.
ածիմք յաւազանն․ որ է խորհուրդ խաչին․ ուր տնկա֊ Զ. 4 ։
կից լինիմք նմանութեան մահու նորա ։ ✱ Թաղեցաք ը֊
նդ նմին մկրտութեամբ ՚ի մահ․ և ապա դնիմք ՚ի պանդո֊
կի․ այսինքն՝ լինիմք որդիք եկեղեցւոյ․ և ՚ի վաղիւ անդր՝
իբրև ելանէր անդի․ հանեալ ետ պանդոկապետին երկուս դահե֊
կանս՝ և ասէ․ դարման տար դմա․ և զոր ինչ ծախեսցես ՚ի դմա՝
՚ի դառնալ գալստեան իմում հատուցից քեզ ։

Երկուսեանն նշանակէ զհամբարձումն քի․ պանդո֊
կապետն է գլխաւորն եկեղեցւոյ․ որում յանձնէ ըզ֊
բուժեալն․ ըստմ․ ✱ Արածեա զգառինս իմ․ և ՚ի համ֊ Յովհ.
բառնալն ասաց․ ✱ Մկրտեցէք զնոսա յանուն հօր և ԻԱ. 15 ։
որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ․ իսկ այժմ պանդոկապետքն Մատ.
են ամենայն քրիստոնէից կաթուղիկոսունքն․ որպէս՝ հա֊ ԻԸ. 19 ։
յոց․ հապէշից․ ասորւոց․ ղպտեաց․ ֆռանգաց․ յունաց և
այլոց․ քանզի զաղալուր իմն է ասել․ թէ ամենայն ազ֊
գաց կաթուղիկոսունքն մոլորեցան․ և միայն պապն մը֊
նաց անմոլար ։ որովհետև ամենեքեան ունին յառաջե֊
լոց անտի սահմանեալ զերկոտասան մասունս հաւա֊

տոյ։ Երկու դաշնականն՝ նշանակէ զհին և զնոր կտա-
կարանն, որովք զպարտիսն կաթուղիկոսունք, որք են եկե-
ղեցւոյն քո պանդոկապետք՝ կրթել և դարմանել
զեկեղեցին Քրիստոսի ի սէր աստուծոյ և ընկերին։
Եւ երկոքին թէ հաւատարմաբար ծառայեսցեն եկեղեց-
ւոյն՝ զի ի միւսանգամ գալստեանն Քրիստոսի հանգոյն
արեգական եղական փառօք պայծառացեալ երևե-
ցին ի մէջ մանկանցն, և համարձակ ասասցեն * Ահա
ես և մանկունք իմ։ և յայնժամ զոր ըստ որոց առնու-
ցուն յայնմանէ՝ որ ասացն․ Ի միանգամ գալստեան իւրում
հատուսցէ․ Ապա եթէ հեղգանիցեն ի դարմանել
զվիրաւորսն, և յարածել զանձինս պարապեսցեն, վայ
նոցա, քանզի զրկեսցին ի վարձուցն Քրիստոսի, և ընդ նոր
նախատինս առնուցուն․ որպէս՝ ի յերեզոյնոյ Բ․․․ մէր-
յ․․․ ․․․ ․․․ ի ․․․ ․․․։

Ի միտ առ ով հրեայ, որ ժողովրդեան սամարացի կոչես
զՔրիստոս, և ի մոլեկս պարծիս․ այրն հրեայ անկեալ
ի ձեռս աւազակաց, ոչ ի քահանայէն ահարոնէ, և ոչ
ի ղևտացւոյն մովսէսէ՝ որք էին եղբարք իւր, այլ
ի սամարացւոյն մերմէ եգիտ ողորմութիւն։

Բարոյականապէս՝ այրն յերուսաղեմէ իջեալ յե-
րիքով, է նա՝ որ յարդարութենէ արշաւէ ի մեղս․ որ-
պիսիք են ոմանք խոստովանեալք և հաղորդեալք, որք
անդրէն դառնան ի փսխածն իւրեանց․ արդարև այնպի-
սիքն կրկին անկանին ի ձեռս աւազակաց դիւաց, և
Եբր․ խոցոտեալ սատակին չարաչար․ Զի * Որ արտաքնեմա-
Բպ․ Բ․ նայ յարդարութենէ ի մեղս, աստուած պատարաստեց
զնա ի նիզակս․ Յօրինակ այսմ Սեմէի զղջացեալ, հը-
ռամայեցաւ կալ յերուսաղեմ․ և մինչ ել արտաքս՝
սպանաւ, Դարձեալ՝ իւրաքանչիւր կրօնաւորք երու-

սաղէմ՝ է իւր վանքն։ Եթէ ելցէ առանց հրամանի՝ ան-կանի ՚ի ձեռս աւազակաց դիւաց, եւ վիրաւորի չարա-չար։ Թէպէտ մերձաւորք բազումք իւր քահանայն եւ ղեւ-տացին հանդիպին նմա՝ բայց զանց առնեն. ուր ուրեմն պատահի սամարացին քրիստոս։

ԹԷ ՑԱՐԱՏԵՒ ԱՂՕԹՔՆ ԱՌՆՈՒ ԶՈՐ ԽՆԴՐԷ։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Եւ ասէ ցնոսա, ո՞վ ՚ի ձէնջ՝ որոյ իցէ բարեկամ, եւ եր- Ղուկ.
թիցէ առ նա ՚ի մէջ գիշերի, եւ ասիցէ ցնա. բարեկամ, փո՛խ տուր ԺԱ. 5.
ինձ երիս նկանակս։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ըստ խնդրոյ աշակերտացն՝ մինչ զեղանակ աղօթիցն ուսոյց, եւ ՚ի նմա պատուիրեաց զհանապազորդ հացն խնդրել եւ զթողութիւն պարտուց, ՚ի հաստատութիւն իւրացն ասաց զառակս զայս. զի օրինակաւ բնութեանս քաջալերեսցին թէ՝ զոր խնդրեն՝ անխափան առնուցուն. ուստի զօրինակն ՚ի խոնարհագունից դնէ. այսինքն, ՚ի մարդկանէ. զի առաւել ակնդեսցին ՚ի բանն. զի եթէ մարդ՝ անկարութեամբ եւ կարեօք զգածեալ, ՚ի թա-խանձելն՝ առ ձանձրութեան տայ զխնդրելին, որպէս եւ դատաւորն անիրաւ, քանի՞ եւս հայրն երկնաւոր. վասն-որոյ յաւելու ՚ի վախճանի, ինչ եթէ տալ՝ որ լուրջ է.

Խորհրդապէս՝ բարեկամ է մեզ հայր աստուած.
Երեք է յատկութիւն բարեկամին. Նախ՝ հաղորդակից
առնել բարւոյն իւրոյ՝ զոր սիրէն. այսպէս արար աստ-
ուած ստեղծմամբ՝ հաղորդելով բարւոյն իւրոյ. այս-
ինքն՝ կենաց և մտաց. Յայնմ, * Չհանդուրժեալ բը-
նութեամբ բարւոյն. Երկրորդ՝ ի նեղութեան ի թի-
յոհան. կունս հասանել, * Այնքան սիրեաց աստուած զաշ-
3.16, խարհս, մինչև զորդին իւր միածին ետ։ Երրորդ՝ խորհր-
Մտ. 25։ դակից առնել. * Զհոգին՝ զոր առաքեսցէ հայր, նա ու-
սուսցէ ձեզ զամենայն։ Ըստ այսց երից յատկութեանց՝
բարեկամ է մեզ և տէրն մեր. Նախ՝ հաղորդելով բար-
ւոյն իւրոյ. * Հա՛յր զորս ետուր ինձ՝ ետու նոցա։ Զե-
րխ ետ նմա հայր. զաստուածութիւն, զմարդկութիւն
և զհոգին. զառաքինեան ետ մեզ՝ մինչ ասաց. * Առէք
Յովհ. կերէք. իսկ զհոգին փչելով և առաքելով. * Առէք ըզ-
Իէ.19 զհոգի սուրբ։ Երկրորդ՝ ի թիկունս հասանելով. * Մեծ
յոհան. Քս քան զայս սէր ոք ոչ ունի. եթէ ոք զանձն դիցէ ի
Ժ.22։ վերայ բարեկամաց իւրոց։ Երրորդ՝ խորհրդակից առ-
ԺԵ.13։ նելով ինքեան. * Դուք բարեկամք իմ էք. զի զամենայն
ԺԵ.15։ զոր լուայ ի հօրէ իմմէ՝ ծանուցի ձեզ։ Ըստ այսպիսի
բարեկամս յոր պահու և երթիցեմք աղօթիւք՝ պատ-
րաստ է տալ զխնդիրս. վասնորոյ յորդորէ յամենայն
Ղուկ. ժամ աղօթս առնել. * Պա՛րտ է յամենայն ժամ յաղօթս
ԺԸ.1։ կալ և մի՛ ձանձրանալ։ Իսկ ի դրունս երկրաւոր տէ-
րանց գնացողքն՝ բազմիցս ունայն դառնան. բայց դը-
ժուարին է, եթէ ի մէջ գիշերի իցէ խնդիրն. քանզի
յայնժամ դրունքն փակեալ լինին, և մանկունքն յան-
կողնի. որով և յառնելն դժուարին։ Երանի այնմ, որ
ունիցի նախապատրաստութիւն հոգևորապէս և զդու-

շուԹիւն յամենայն ժամ. զի 'ի գալ բարեկամին չամա-
չեսցէ. մանաւանդ՝ զի չգիտեմք երբ գայ. յիրաւի ✳ Ոչ
գիտես Թէ երբ տէր տանն գայցէ. յերեկօրեայ, եԹէ Մր.
'ի մէջ գիշերի. եւն: վասնորոյ՝ պիտոյ է մեզ միշտ արԹ- ԺԳ. 35:
նուԹիւն պատրաստուԹեան յամենայն ժամու պատ-
րաստ գտանիլ: արդ՝ մէջ գիշերն զերիս նշանակէ.
նախ՝ զկեանքն մեղաւոր երկրաւորաց, յորում ամեն-
եւին պակասի լոյսն բանականուԹեան. որպէս 'ի մէջ
գիշերի լոյսն արեգական: ✳ Ոչ գիտեմ զճանապարհ Առակ.
առն մեղաւորի յերկրաւորուԹեն իւրում: Երկրորդ՝ Լ. 19:
նշանակէ զկեանս չարեաց ծերացելոց. որոց ոչ միայն
լոյսն հոգւոյն՝ այլ եւ մարմնոյն աչաց պակասեալ խար-
խափեն 'ի սունջեան՝ որպէս 'ի հասարակ գիշերի.
երրորդ՝ նշանակէ զժամն հոգեւոր մեղաւորի, յորում
սկսանի սպառիլ լոյսն կենաց. յայսպիսիս մինչ գայ բա-
րեկամն, այսինքն, հոգեպահանջ հրեշտակն՝ որ է բա-
րեկամ ազգի մարդկան՝ միջնորդ մահու եւ յարու-
Թեան. 'ի տեսանելն զդուռն բարեկամին դատարկ՝
տրտմի յոյժ, եւ յորդորէ 'ի զղջումն: Այլ՝ առաջին բա-
րեկամն մեր այնքան քաղցր է, մինչ զի յայնմիկ պահու
եւս՝ եԹէ ոք դիմեսցէ առնա զղջմամբք եւ աղօԹիւք հե-
ծեծանաց խնդրելով զերիս նկանակս՝ տայ, որ ունի
զերկուս խորհուրդս մի՝ զերրորդուԹեան եւ շնորհա-
լոյն. ✳ Տուր ինձ ընդ երից նկանակին՝ զդաւանուԹիւն
երից անձին; Երկրորդ՝ զարքայական պատարագին, յորում
է երեք նկանակ, այսինքն, մածուԹիւնն, հոգին եւ մար-
մինն. ✳ Եւ զմարմին քո երկնային՝ որով ծանեաք զեր-
րիս դիմին: այսինքն՝ յերից մասանց հոգւոյն սեղան
պատրաստել բարեկամին. զի եԹէ չունիցիմք զայլ բարիս՝
գէԹ սոքին պարտին գտանիլ 'ի հոգիս մեր. այսինքն՝

դաւանութիւն երրորդութեան, և հաղորդութի կեն-
սաբեր խորհրդոյ մարմնոյ և արեանն քրիստոսի. յայն-
ժամ Թէպէտ առաջարկէ և յանդիմանէ զտարաժամ դի-
մեալսն, բայց ոչ ընդունայն արձակէ. զի Թախանձէ Թէ՝
Բարեկամ իմ եկն առ իս յուղւոյ. և ոչ ինչ ունիմ դնել առաջի նո-
րա, (այսինքն սեղան բարեգործութեն :) և ի ներքսոյ
պատասխանի տայցէ և ասիցէ, մի՛ աշխատ առներ զիս, զի դուրք
փակեալ են, և մանկունք ընդ իս են յանկողնի . ո՛չ կարեմ
յառնել և տալ քեզ:

Այսու ցուցանի Թէ՝ կարի դժուարին է և յայն-
պիսի պահու ընկալնուլ զխնդիրն. և Թէ զինչ ասէ ած
մեղաւորին յայնժամ. և այս վասն երից պատճառաց.
Նախ՝ զի մինչ մեղաւորն հասանի ՚ի խորս չարեաց, և
մինչ ժամանէ ժամն պահանջման հոգւոյն, սկսանի
դրունք ողորմութեանն աստուծոյ փակիլ. և յայն-
ժամ լսէ ըստ ենԹադատման խղճմտանացն իւրոց,
դուրք փակեալ են : Երկրորդ՝ որքան մեղաւորն է
կենդանի, աստուած միշտ կայ առ դրան խղճի մտաց
նորա և բաղխէ, * Ես հանապազ կամ առ դուրս քո
Յայտն. և բաղխեմ : իսկ մինչ յամառեալ՝ անկանի ՚ի յոգւոց
Գ. Ի. պարզումն, աստուած ևս մտանէ յանկողնի հանգստեն
իւրոյ. այսինքն դադարէ ՚ի բաղխելոյ զսիրտ նորա. և
յայնժամ եԹէ ինքն կարդայ առ նա՝ և նա պատճառէ
զաշխատուԹիւն. մի՛ աշխատ առներ զիս. Երկրորդ՝ սաստ-
կուԹիւն մեղացն նշանակէ զմէջ գիշեր. և զի՝ մեղաւորն
՚ի ժամու աւանդման հոգւոյն էբրու Թէ ՚ի մէջ գի-
շերի բաղխէ զդուռն ողորմուԹեան աստուծոյ, վասն
այնորիկ յամէ աստուած յառնել և տալ, յայս մի-
Եսայ. Խ. աս: * Աշխատեցուցեր զիս ՚ի չարիս քո: Քանզի մեծ
ԻԴ: աշխատուԹիւն է զամբարիշտն արդարացուցանել: այն

զի մեղաւորն ոչ յառնէ յանկողնոյ հեշտութեան բա֊
նալ ՚նմա ասելով թէ՝ մերկացայ զպատմուճան իմ, զի֊ Երգ. Ե. Գ.
արդ զգեցայց զնա։ Տես, քանի՜ աշխատութի՛ է աստու֊
ծոյ՝ այնպիսւոյն յառնել և բանալ նմա զի՝ և մանկունք
ընդ խուրձ կան ՚ի քուն. այսինքն՝ հրեշտակք և սուրբք,
որք որպէս զձագս Է թեւօք հաւուն կան յանկողնոջ
հանգստենն աստուծոյ, որպէս ղազարոս ՚ի գոգն աբ֊
րահամու։ Անկողինն միաւորութեան է նշանակ. առա֊
քինիքն և սուրբքն միանան և զուգաւորին մտօք ընդ
աստուծոյ յաւիտեան։ Ջուցանի եւս թէ՝ ընդ ննջելն
աստուծոյ՝ անտես առնելով, հրեշտակք և սուրբք Է
նմա ննջեն. և ոչ ոք գտանի օգնական մեղաւորին, եթէ
կամիս արթուն գտանիլ փնա՝* Մի՛ տար ՚ի սասանու֊ [illegible]
թիւն զոտն քո, զի մի՛ ննջեսցէ պահապան քո։ Աստ լեզ֊ ՃԻ. Գ.
մոր բերէ զօրինակ, զի որպէս մայր գգուէ զմանուկն
և ննջէ, այնպէս գգուեսցէ ակըր՝ որ արժանանայ նորին
անկողնոյ փառաց։ [illegible]
[illegible]
[illegible]

Այսու բանիւ մեծապէս յուսադրեաց տէրն զմե֊
ղաւորս, և խրախուսեաց յարատեւել յաղօթս. զի թէ
ոչ առ բարեկամութեան՝ գոնեայ առ ժտութեան առ֊
նումք զխնդիրն, որ զինչ պիտոյէ. որով ուրախ լինիմք ձա֊
նապարհորդեալք զբարեկամն, եթէ ՚ի տարաժամու ըս֊
տիպելն այսքան զօրաւոր է, ո՜րչափ եւս ՚ի ժամու. այս֊
պէս և այրին յաճախելով զերթն և թախանձելով ըզ֊ Ղուկ.
դատաւորն՝ ընկալաւ զդատն. և քանանուհին ՚ի չառ֊ ԺԸ. 5.
նուլ զխնդիրն յառաջին նուագին՝ անընդհատ աղաղա֊ Յոբ.
կելով զհետ քրիստոսի՝ եառ. այսինքն՝ զբժշկութիւն ԺԵ. 28.
դստեր իւրոյ։ Աստ տէրն մեր զերիս պարագայս յաւա֊

Ջաղրէ. Նախ՝ զի խնդրեսցէ զհարկաւորն, *Տո՛ւր ինձ երիս նկանակս. զոր և յաղօթական բանին հրամայեաց. զհաց մեր հանապազորդ. Երկրորդ՝ խոնարհեցուսցէ զանձն՝ ոչինչ ունիլ ասելով. Երրորդ՝ սովորեսցէ ժուժելով. զի է աղքատք ժուժելով առնուն:

Բարոյականապէս, ՚ի գալ Հրեշտակին՝ Հոգին բաղխէ զմիտ աղերսելով, զի տայցէ զդաւանութիւն երից անձանցն, և զերիս նկանակսն հաղորդութեան ընկալցի. Ուստի՝ ինքն Հոգին յերիս զօրութիւնս իւր ընկալեալ իբրու զերիս նկանակս, որպէս բարեկամն սեղան դիցէ առաջի Հրեշտակին. իսկ նա պատասխանէ, դուռք խղճի մտացս փակեալ են և դադարեալ, և մանկունք միշտ ընդ ինև կան յանկողնի անզղջութեան, և աշխատուն է ինձ ՚ի քնոյ միշտ յառնել. քանզի մերկացայ զպատմուճան շնորհաց. և զոտս յաւետարանական կօշկաց. զիարդ զգեցայց վերստին. այլ թէ սովորեսցէ յառնել ՚ի զղջումն վասն ժտութեան, այսպէս այրի հոգին թախանձանօք զարթոյց ՚ի զղջումն, որպէս ասէ Իգնատիոս սուրբ վարդապետն մեր:

ՎԱՍՆ ԱԳԱՀԱՑ.

ԳԼՈՒԽ Ի :

Տէրն մեր տեսանելով զսաստիկ յարումն ագահաց յինչս իւրեանց՝ իբրու թէ կեանք նոցա զինչից կախեալ իցէ, ՚ի զգուշութիւն մեզ ասաց զառակս զայս:

Ո[illegible] (այսինքն՝ [illegible] ԺԷ․ 16։
ճերմակս և բեղմնաւորս։)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Աստի ցուցանի՝ թէ մեծութիւնքն են յաստուծոյ․
ըստ այնմ՝ *Ինև մեծամեծք մեծանան․ և թէ՝ *Մեծու- Առակ․
թիւնք և փառք իմ են, ստացուածք բազմաց և ար- Ը․ 18։
դարութիւն․ ապա ոչ է հպարտանալ։ մեծութիւնք տու-
եալ լինին ի սփոփանս և ի մխիթարութիւն ոչ միայն
ինքեան, այլ և այլոց մխիթարեսցէ․ բայց անզգամք
չարաչար վարելով գայթակղին ի նոսին․ և լինի ի մէջ
արարածոցն աստուծոյ հանգոյն կռոյ՝ որոգայթ ոտից
անզգամաց ։ Ուստի մեծութիւնքն նմանին գինւոյ․ որ Իմաստ․
զուարթ առնէ զզգօնս՝ հեզս և առատաձեռնս․ իսկ զա- ԺԴ․ 11։
միտս՝ խրոխտս, անառակս, բարկացողս և ապահարս ։
Այսպէս են ոմանք, որք որքան մեծանան՝ այնքան խո-
նարհեցուցանեն զինքեանս որպէս զոստս բազմապտու-
ղըս․ այսպէս ասաց յակոբ․ *Եթէ տայցէ ինձ տէր Ծնն․
հաց ուտելոյ և հանդերձ զգենլոյ՝ եղիցի ինձ տր՝ յած։ ԻԸ․ 20
իսկ են ոմանք՝ որ մինչ մեծանան՝ զաստուած ուրա-
նան, յորմէ երկնչէր սողոմոն․ *Զի մի՛ մեծացայց և Առակ․ Լ․ 9։
ասացից ո՞վ է տէր ։ Վասնորոյ զգուշացուցանէր տէր
մովսիսիւ զժողովուրդն․ *Զգոյշ լեր, գուցէ ժառան-
գեսցես զերկիրն, և բազմանայցեն քեզ արջառք․․․ և
մոռանայցես զտէր աստուած ։ Արդ՝ մոռացող երախ-
տեաց գտաւ այս մեծատուն, յասելն․ Զինչ գործեցից,
զի ո՛չ գոյ տեղի՝ ուր ժողովեցից զարդիւնս իմ, մեծատու-
նըն եթէ բարի ոք էր՝ բաց ի բանելոյ զաւետարա-
նըն՝ գոյր առաջի նորա այլ հնար դիւրապատրաստ ․

այսինքն զուերորդն տալ աղքատաց՝ որք են երկնային
շտեմարանք, յորս գանձեալն մնայ անապական. Թէպէտ
Յոբ. գովելին է ՚ի հարկաւորացն տալ. * Սա գոյիւ չափ է,
Ծն. 44. արկ զկեանս իւր. Բայց ձեռն նորա կարկամ, և ոչ յա,
ւելորդացն տարածեցաւ առնուլ և արկանել ՚ի սիրտ
քաղցելոց. երկրորդ՝ հնար էր գէթ զուերորդն հանել
———. քաժին աստուծոյ, Թէպէտ սերմն անդովքն հանդերձ
Գ. Թ. եցէ նորա. * Պատուեամ զոէր ՚ի քոյոց արդար վաստա,
Ծ. [illegible] կոց. * Տուր զբաժին եօթանց այլև՝ ութից. Իսկ Թէ
Ծ. [illegible] տակաւին ես մնայ աւելորդ՝ ըստ իմաստնոյն. և * Առա,
քեա զհաց քո ՚ի վերայ ջրոց. զի Թէ բազում իցեն ա,
ւուրք քո՝ գտցես զնա. Այլ նա զլայցանէ և ոչ զմի
խորհեցաւ. քանզի ագահութեամբ այնքան յարեալ էր
յինչս, մինչև զաստուած գլխովին մոռացեալ, զկեանս
՚ի նմանէ կարծէր. վասնորոյ և ոչ զաղքատաց ինչ փոյթ
ունէր. քանզի և ինքն իսկ ՚ի մեծութեան իւրում էր
աղքատ, զի իբրև զաղքատ՝ հոգայր զապրուստից իւ,
րոց և ասէր, [illegible]. Այրն՝ սա ոչ ունէր յոյս
յաստուած, և ոչ հաւատայր, Թէ նովաւ կեայ անձն
իւր. այլ կարծէր զկեանս իւր ՚ի մԹերից ընչից իւրոց.
վասնորոյ և ոչ զյագուրդ ունէր ՚ի ժողովելն ։ զայս,
———. պիսեացս ասէ, * Հաւատացելոյն՝ աշխարհ ամենայն ըն,
Ծ. [illegible] չիւք են է. իսկ անհաւատոյն՝ և ոչ դանկ մի. * Որ սիրէ
Ծող. [illegible] զարծաԹ, ոչ յագեսցի նովաւ. և չէ զարմանք. զի որոյ
Է. Գ. աչքն միշտ ագահ է, նա և ՚ի Թագաւորութեան իւ,
րում լինի աղքատ. ոչ միայն յինչից՝ այլև յիմաստից.
վասնորոյ յիմարութեամբ գտեալ զհնար՝ ասէ, [illegible]
[illegible]
[illegible]

Զայսքան աշխատութիւնս յանձն առնու, քանզի

զշտեմարանս, և զմեծամեծս շինէ, և ժողովէ զարդիւնս
վասն երից, հանգչելոյ, ուտելոյ և ուրախանալոյ. այս է
դիտումն ամենայն ագահաց՝ որ խնդրեն զինչս որոց
հանգիստն է 'ի մեղս. *Մովաբ հանգեաւ 'ի մրուրս Եսայի.
իւր. սեղանն է 'ի մեղս. վայ՝ որք յառնեն ընդ ա- Ե. 11.
ռաւօտս՝ և զհետ լինին ցքւոյն՝ և երեկոյանան 'ի նմին.
զի գինին զնոսին անդէն այրէ. Պղծեցին՝ մեղօքն զհոգի- Ովսէ.
այն. և թէ ո՞ւմ է վայ, որ յամենայ 'ի գինւոջ. Առակս ԻԳ 29.
և ուրախութիւն նոցա է 'ի մեղս, *Ուրախ լինին ընդ
չարիս, և թէ՝ *Վայ որք ծիծաղիքդ։ Առակս Բ. և ա- Ղուկ.
նողորմ մեծատունն. երանի թէ՝ վասն անանց հանգստեան Ղ. 25.
և ուրախութեան զմասն ինչ յայս ծանր աշխատանաց
յանձն առնուլն. և զփոքր շտեմարան մի 'ի նպար ան-
ձանց իւրեանց շինէին։ դարձեալ և սէր կենացս հա-
նեալ էր 'ի մտաց նորին զյիշատակ մահուն, ուստի
յուշ առնէ աստուած. ասէ ցնա անզգամ, անմիտ՝ յայսմ գի-
շերի զոգիդ 'ի քէն պահանջեսցեն, և զոր պատրաստեցեր՝
ո՞ւմ լինիցի։

Յիրաւի՝ զի որ ոչ մտածէ զապագայս Ե ամբող-
ջութեան՝ է անմիտ. զի ոչ կարէ լսել պատշաճի պատ-
րաստել զմիջոցն, որով հասանիցի առ այն. զորօրինակ՝ ե-
թէ նաւապետն միայն զերկարութիւն ճանապարհին
նկատիցէ՝ և ոչ զալէկոծութիւն, զռոճիկն միայն պատ-
րաստէ՝ և ոչ զխարիսխ՝ որով զերծանիցի յալէկոծու-
թենէ. այսպիսի են մրջիւնք, որք բնական իմն ազդմամբ՝
թէպէտ հոգան զապագայսն, և զբազում համբարս
դնեն 'ի հունձս, բայց ոչինչ է փոյթ նոցա վասն հեղե-
ղաց որք 'ի յառնելն ոչ միայն զհամբարս նոցա ողողեն.
այլև զինքեանս հեղձուցանեն. այսպիսի էր և այս մե-
ծատուն. որ նման մրջման ունելով զմիմիայն զգալի ա-

ցես, զապրուստիցն մերոյն հոգացաւ, անգիտացեալ զար-
կածից մահուան որ զրկէ յամենայնէ՝ յորս ջանացաւ
՚ի ներքոյ արեգական, Զանգիտաբար խօսի սիրաք զայս-
Սիր․ պէսեաց անմիտ ագահաց՝ յասելն․ * Ո՛ որ փարթա-
ԺԱ․ 18։ մանայ անխռովաբար առնըլով, և այն է մահն փորձու-
թեանն․ Ըստ այնմ զոր ասէ․ * Գտի զհանգիստ ինձ․ և այժմ
կերից ՚ի բարեաց իմոց․ Նոյնակ․ և ոչ գիտէ թէ ժամա-
նակ անցանելոց է, և մահ մերձենալոց և թողցէ զամե-
նեսեան այլոց՝ և ինքն մեռանիցի ։ Սաղմոսերգուն
Սաղ․ խնդրէ իմանալ զաւուրս իւր․ * Ցո՛յց ինձ տէր զկատա-
ԼԸ․ 5։ րած իմ, և գիտացեալ թէ եօթանասուն ամ է՝ կենա-
լեց երգէ․ * Ահա չափով եդեր զաւուրս իմ․․․ և որպէս
ոչինչ համարելով եզրակացուցանէ՝ * Ապաքէն որպէս
՚ի պատկերի շրջի մարդ․ գանձէ և ոչ գիտէ ում ժո-
ղովէ։ Չ՚նար է այսօր բայօք անջատել սրտիւ՝ նախքան
զմեռանելն հանգոյն իմաստնոյն․ գիտացեալ թէ՝ յակա-
Ժող․ մայ կամաց թողլոց էրք․ վասն որոյ ասէ․ * Դարձայ հը-
Բ․ 20։ րաժարեալ սրտիւ իմով յամենայն վաստակոց իմոց․ զի
թողում զայն մարդոյ՝ որ լինելոց է զկնի իմ, Բայց յետ
հրաժարելոյն սրտիւ պարտիմք յուսով փառացն արքա-
յութեան բաղձել աղքատաց, * Սփռեաց և ետ աղ-
քատաց, արդարութիւն նորա մնայ յաւիտեանս յաւի-
տենից և եղջիւր նորա բարձր եղիցի փառօք։ Ապա թէ
ոչ՝ յակամայ կամս թողցէ․ ըստ Երեմ․ * Մեծութիւն անիրա-
ւութեան խառնեալ՝ ՚ի կէս աւուր թողցէ զնա ։ Որ
կատարեցաւ յայս ագահ մեծատունս, որում և ոչ օր
մի ներեցաւ վայելել յանիրաւ ստացուածոյն ։ Այս-
պէս լինի և նոցա՝ որք գանձեն անձանց՝ և ոչ յԱծ։
Աստուստ երեւի թէ մտածումն մահուան որքան օգ-
տակար իցէ․ զի անջատէ զսիրտ մարդոյ ՚ի զգալեաց․

վտանգոյ տանէ. * Որդեակ յիշեա զվախճան քո՛ և յաւիտեան ոչ մեղանչիցես:

ՆԱԽԱՄՏԱԾԵԼԻ Է ՍԿԻԶԲՆ ԳՈՐԾՈՑ.

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Ո՛վ ոք ՚ի ձէնջ կամիցի շինել աշտարակ. և ո՛չ նախ նստեալ համարեսցի զծախսն, եթէ ունիցի բաւական ՚ի կատարումն. Ղկ. ԺԴ. 28: զի գուցէ իբրև արկանիցէ հիմն՝ և ո՛չ կարասցէ կատարել, ամենեքեան որ տեսանիցեն, սկսանիցեն ծաղր առնել զնա և ասել եթէ՝ այս այր սկսաւ շինել՝ և ո՛չ կարաց կատարել:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս յայտնի է բանն. զի հարկ է յամենայնում զվախճան իրին նկատել, և ապա ձեռնարկել ՚ի նոյնն:

Բարոյականապէս՝ աշտարակն առաքինութեան՝ որ պահպանէ յաշխարհական և ՚ի դիւական յարուցմանց, խնդրէ զբազում ծախս, բայց բաւական ՚ի կատարումն է աղքատութիւն. որ սկսանի, զայս աղքատութենէն պարտի խորհիլ: դարձեալ՝ յատուկ աշակերտ լինիլ քրիստոսի է մեծ աշտարակ. որ պահանջէ զբազում ծախս առաքինութեանց. այսինքն՝ զխաչ, զուրացումն անձին՝ և զաղքատութիւն: Որ ոք չիցէ բաւական առ այսմեծ ծախս՝ մի՛ հիմն արկցէ այն մեծ աշտարակին. քանզի՝ չունելով զմեծ ծախսն բաւական ՚ի կատարումն,

այսինքն՝ զկատարեալ հնազանդութիւն, կատարեալ աղ-
քատութիւն, և կուսութիւն, յանցաւոր աշխարհակա-
նաց ծաղր լինի. որպիսի են այժմոյս անուանք և եթ
աշակերտքն, որք պարծին յամբարտաւանութիս և յին-
չըս՝ և ոչ յամենագովելի վարս քրիստոսի. այլ բաւա-
կան համարիցի ընդ ցած տանք աշխարհականաւն հաւա-
քան թէ անքաւական գոլով ելանել յաշտարակ աշա-
կերտութեան քրիստոսի. յայսմիտ ասաց պօղոս. * Ա-
պա թէ չունիցի ժոյժ՝ ամուսնասցի. զի լաւ է ամուս-
նանալ՝ քան զջեռնուլ: Բայց զկատարեալ տեսութիւն
քանիցս ընթերցցիր ՚ի սուրբն Իգնատիոս:

ՅԱՂԱԳՍ ԵՐԿՈՒՑ ՄԱՐՏԱԿԻՑ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ.

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Ղուկ. Կամ ո՛ր թագաւոր երթեալ փոյթէ պատերազմ ընդ այլում
ժդ. 31. թագաւորի և ո՛չ նստի նախ խորհիցի. եթէ կարօ՛ղ իցէ տասն
հազարաւ ընդդէմ ելանել այնորիկ՝ որ գայցէ քսան հազարաւ:
Ապա թէ ո՛չ՝ մինչդեռ հեռագոյն իցէ՝ հրեշտակութիւն առա-
քեալ աղաչէ ՚ի խաղաղութիւն:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս յայտնի է բանն. քանզի՝ մեծ յիմա-
րութիւն է ընդդէմ հզօրագունի ձեռն ամբառնալ. Այլա-
յայտն. բանօրէն՝ թագաւոր է քրիստոնեայն. *Արար զմեզ քա-
Ե. 10. հանայս և թագաւորս. զի եմք անդամք թագաւորին

քրիստոսի. *Այլ դուք ազգ էք ընտիր, թագաւորու֊ Է.10.
թիւն, քահանայութիւն։ Քանզի ևս՝ մինչ քարոզմանն Ա.Պետ.
յաշակերտութիւն քրիստոսի, նմանապէս՝ սատանայ Բ.9.
կոչի ապականմք թագաւոր և իշխան աշխարհի, այսին֊
քն՝ մեղաւորաց։ Այլ կամիցի յառաջ աշակերտ լինել
քրիստոսի հրաժարելով յաշխարհէ՝ յառնէ Հրէշն չա֊
րին, որ գայ 'ի վերայ նորա քսան հազարաւ. որոյ տա֊
սլն է յաղթն գթող. և սասն յահեակն. վասնորոյ և նա
պարտի ապաւինել գնոցա տասն հազարաւ. այսին֊
քն՝ տասն պատուիրանաւն աստուծոյ. և 'ի վերայ այ֊
նոր ունելով զաւետարանական աղքատութիւն, որով
մերկանայ յամենայն ընչից. զոր զէն եթէ զգենուցու՝
յայնժամ հզօրապէս յաղթեսցէ չարին. վասնորոյ ունին
եղբարկացուցանէ տէրն զառաջին ասելով. Արդ՝ Այսպէս ա֊
մենայն ոք 'ի ձէնջ որ ոչ հրաժարեսցի յամենայն ընչից իւրոց՝
ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել. Աղքատութիւնն է մեծ զէն,
որով եթէ ոք կարիցէ սպառազինիլ՝ մտցէ 'ի հանդէս.
ապա թէ ոչ՝ Հրեշտակս առաքեալ խնդրէ, այսինքն՝ զանձն
անքաւական համարելով՝ նստցի խաղաղութեամբ 'ի տան
աշխարհականութեան. որ թէպէտ նորա ևս չեն ապա֊
հով յարկածից չարին, բայց առ մեր համեմատելով
իբր խաղաղութիւն է նոցայն։ Զայս երկու առակս
յառաջ եբեր քրիստոս, որովք խրատեաց ամենայն որք
կոչեսցեն զանձն իւր՝ և ապա 'ի հանդէս մտցեն. զի մի
անհամեմատեալ որպէս զաղն՝ արտաքս անկեալ կոխան
լիցի. ոչ միայն աշխարհականաց՝ որք ասիցեն, Այս այր ըս֊
կսաւ շինել, և ոչ կարաց կատարել, այլ և քան զհազարաց
չարին. և այնու լինիցի որպէս փայտ որթոյ անպիտան Եզեկ.
'ի հուր արկանիլ։ Այսուիկ յայտ է, թէ որքան մեծ ԺԵ.5.
անօրէնութիւն է անփոյթ առնել զայս 'ի սարկաւագութիւն,

կամ յաբեղայութիւն՝ դնելով ՚ի մեծ վտանգի․ նա և-
ուսանիմք զմատաղատունկն անձամբ ընծայել ոչ դիւ-
րաւ ընդունել ՚ի կարգ հրեշտակական․ զի նոքա զան
ձինս կշռել ոչ գիտեն․ ուստի անկարծիք՝ ձեռնադրող-
քըն են պարտաւոր այնպիսեաց, թէ և նոքա աղաչե-
ցեն ։ Վերջապէս՝ տասն հազարն է տասն օրէնքն,
իսկ դեւլին՝ վասն այն դնէ ՚ի հազար, զի ըդէմ միոյ օ-
րինի՝ երկու կերպիւ մարմնչի հանգոյն երկու ծայրի-
ցըն․ մի ըստ առաւելութեան և մի ըստ նուազութեան։
Ուրեմն՝ յամենայն աստիճանս՝ որպէս քահանայութի,
վարդապետութիւն, առաջնորդութիւն, եպիսկոպոսու-
թիւն, և կաթողիկոսութիւն, զգուշութեամբ կշռել
պարտ է իւրաքանչիւր ոք զանձն իւր, և ապա յանձն
առնուլ և ընդունել շնորհօք տեառն։

ՅԱՂԱԳՍ ՈՉԽԱՐԻՆ ԵՒ ԴՐԱՄՈՅՆ։

ԳԼՈՒԽ ԻԴ․

Ո՞վ ոք իցէ ՚ի ձէնջ մարդ՝ որոյ իցէ հարիւր ոչխար, և ե-
թէ կորուսանիցէ զմի ՚ի նոցանէ՝ ո՛չ թողուցու զիննսուն և զինն
յանապատի, և երթիցէ զհետ կորուսելոյն, մինչև գտանիցէ զնա․
և իբրև գտանիցէ՝ դնէ ՚ի վերայ ուսոց իւրոց խնդալով, և
երթայ ՚ի տուն․ կոչէ զբարեկամս և զդրացիս և ասէ՝ ուրախ
լերուք ընդ իս, զի գտի զոչխարն իմ զկորուսեալ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս՝ դժուարին իմն է գտանել զայնպի-

սի հովիւ, որ չերթայցէ զհետ կորուսելոյն՝ թողեալ
զանմոլարսն ։ Ա՟ծաբանօրէն՝ հովիւ քաջ է ինքն Տէրն
մեր Յիսուս Քրիստոս. Յոհան. * Ես եմ հովիւն քաջ. Յովհ.
Եւ թէ՝ * Տաց ձեզ հովիւս ըստ սրտի իմոյ ։ Հարիւր Ժ. 11.
ոչխարքն են հրեշտակք. այլև՝ ոչխարք են մարդիկ. յոչ- Երեմ.
խար առակէ զնոսա վասն անմեղութեան նոցա, որոց Գ. 15 ։
ընդհանրական հովիւն է Տէրն. զի նովաւ հաստատե-
ցաւ որ ինչ յերկինս՝ և որ ինչ յերկրի։ Արդ՝ 'ի սուրբ
գիրս՝ տասն, հարիւրն, հազարն, են բազմութեան նշա-
նակ. վասնորոյ՝ մերթ տասն թուով անուանէ զնա՝ որ-
պէս տասն դրամն. մերթ՝ հարիւր ոչխար. և մերթ՝ հա-
զարք հազարաց, են ։ Մինն 'ի հարիւրոց մոլորեալն՝ է
մարդկայինս բնութիւն, որ առ նոքօք այնքան փոքր է,
որքան մի՝ առ հարիւրովն. վասնորոյ երկնային հովիւն
քաջ և բարի զմոլորեալն սորա խնդրեալ՝ եթող զանմո-
լար հօտ իւր 'ի լեառն երկնից և իջեալ 'ի խնդիր Է
դաւթի, որ զմարդկային բնութիւնս ասէր, * Մոլորե- Սաղմ.
ցայ ես որպէս զոչխար կորուսեալ. խնդրեա զծառայս ՃԺԸ. 176 ։
քո, զի ոչ էառ մոռացայց զէր քո. յայց ել մոլորե-
լոցս՝ ոչ թողուլ թափառիլ Է գազանաց դիւաց՝ յան-
ջրդի վայրս կռապաշտութեան 'ի կորուստ կենաց. և
գտեալ 'ի լեառն գողգոթայ խաչելութեամբն՝ եդ 'ի
վերայ ուսոց իւրոց խնդալով, և ելեալ 'ի սեպհա-
կան տունն իւր յերկինս՝ կոչեաց զբարեկամս զհայր
և զհոգին՝ ըստ յարմարութեան, և զդրացի հրեշտակ-
սըն՝ և ասէ՝ ուրա՛խ լերուք ընդ իս, զի գտի զոչխարն իմ
կորուսեալ։ Այսպէս ուրախանայ աստուած, եթէ մեղա-
ւոր ոք՝ կամ անհաւատ դարձցի և ապաշխարեսցէ.
յայս միտ յաւելուլ և զայս եմ՝ 'ի հաստատութիւն
իրացն, ասելով.

[illegible]

Նկարագրապէս. արդարև ծիլ իցէ մարդ՝ կամ կին.
Ղուկ. որոյ դրամ ցանկալի գոլով կորուսեալ՝ ոչ որոնիցէ մե-
ԺԳ. 44. ծաւ ջանիւ. և թէ գտցէ զնա՝ ուրախութեամբ
[illegible] ուրախ լինի. և ոչինչ իրք գիտէ է [illegible] ընդ-
դէմ որքան դրամոյ. ոչ ապաքէն մարդն զծածկեալ
[illegible] մինչ եգիտ՝ թագոյց ՚ի խնդութենէն.

Այլ [illegible]՝ կին կոչէ զինքն վասն զթութ բարու-
[illegible] [illegible]. [illegible]. * [illegible] մայր գեղեցիկ սիրոյ [illegible]. Կին [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. այսպէս և [illegible] նոյն զաւազանն,
[illegible]՝ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] և [illegible]. [illegible] [illegible] դրամ [illegible]՝ զինն [illegible]
[illegible], և զմին մարդիկ՝ ՚ի դրամ [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] թագաւորի. [illegible]. * Այլ [illegible]-
[illegible] է [illegible] կամ գիր, [illegible] [illegible]. [illegible] թագաւո-
Որպէս հրեշտակք և մարդիկ են ստեղծեալք ՚ի
[illegible] պատկեր [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]՝ * Այսպէս
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] է [illegible]-
հրեղէն [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]՝ [illegible] է քանն.
[illegible]՝ դրամ [illegible] [illegible] լինի մարդ,
[illegible] կորոյս [illegible] [illegible]. դրամն [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ՚ի [illegible]՝ բայց [illegible]՝ կորուսաք. այսպէս
մարդն [illegible] կորեաւ բայց [illegible], կինն կորոյս, և թէ
[illegible] էր ՚ի [illegible] կորեաւ դրամն, [illegible] է, [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] է ՚ի [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

արտաքոյ չէին. արդ որ են․ տունն նշանակէ զաշխարհս․
ըստ որում, * Զի որչափ մեծ է տունն Աստուծոյ․ եւն։ Արդ՝ Բար․
զայսպիսի ցանկալի դրամս մինչ կորոյս, ոչ ժուժեաց
մնալն՝ այլ խաղոյն եւ ՚ի խնդիր՝ յամենեցունց ես մտանէ։
և լուցեալ ծնունդեանն լուսով զճրագ մարմնոյն՝ եկաց
զաւեալ ՚ի տուն աշխարհիս մեծաւ ջանիւք չարչարանա-
ցըն, և գտեալ ՚ի յաղբեւս դժոխոց զդրամն պատկե-
րացն զմիակ, զայն զորմէ ասէ․ * Արար զմարդն ՚ի
պատկեր իւր․ և լուացեալ ՚ի տղմոյ մեղաց՝ կրկնակի
աղբերբք կենսաբեր կողին, յ-չէ-ց շէ-րէ-շ-ն և արեամբն՝
(զորոյ աստցաւ) [illegible] այս երկու առակօք
պարտին ուսանել հովիւք և միջնորդք, թէ որպիսի ցա-
ւակցութեամբ որոնելի է զմոլորեալն ՚ի հօտէն քրի-
նաև վտանգաւորք պարտին մեծաւ զգուշութեամբ և սի-
րով շահել զմիմեանս և զկրօնաւորսն, զի մի՛ արտաքս
ելեալ մոլորեսցին․ զի ոչ գոյ այնքան հաւատարիմ հովիւ՝
որ զկնի մոլորելոյն գնացեալ դարձուցանիցէ կամ ըզ-
կորուսեալն նման կնոջ որոնիցէ․ ուրեմն * Զգոյշ լե- Գործ․
րուք հօտիդ՝ յորում եդ զձեզ Հոգին սուրբ տեսուչս։ Ի․ 28․
Դարձեալ՝ հարիւր ոչխարօք և տասն դրամովքն՝ իմանի
զմնտուորեալ եկեղեցին․ յորոց թուոյ ենթէ մին մեղօք
մոլորեսցի, կամ անկցի՝ այնքան է հոգաբարձութիւն երկ-
նայն տեսչին, մինչև հանգոյն քաջ հովուին և գթալից
կնոջ՝ զմոլորեալն և զկորուսեալն անեղծ ըստ շնորհօքն
գտանել․ ըստ որում, * Զորս ետուր ինձ՝ ոչ կորուսից ՚ի Յովհ․
նոցանէ և ոչ մի ։ Բայց այս լինի՝ երբ մոլորեալն ենթէ ԺԸ․ 9․
իցէ համակամ խնդրողին․ ապա թէ ոչ՝ լուիցէ զայն, որ
առ Հրէայսն ասաց՝ թէ * Քանիցս անգամ կամեցայ Մատ․
ժողովել զձեզ՝ զորօրինակ ժողովէ հաւ զձագս իւր ԻԳ․ 37․
ը թեւօք իւրովք՝ և ոչ կամեցայք․ ուրեմն է երկուամբք

եթէ լուսոյն. *Այսուհետև թողեալ լիցի ձեզ տուն ձեր աւերակ. որպէս և լուան ըստ երաւանցն. և յայս-մանէ է՝ զի բազում մոլորեալք և ուրացողք խայտառ. կո-րնչին. զի ոչ համաձայնին ամենաքաղցր ձայնի կոչողին քրիստոսի թէ՝ *Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքա-յութիւն երկնից: Օն՝ ապաշխարեսցուք և մեք, զի ու-րախ լիցի աստուած և հրեշտակք ՚ի փրկութիւն մեր, յայնժամ. *Ուրախութիւն է յերկինս հրեշտակաց վասն միոյ մեղաւորի, թէ ապաշխարիցէ:

ՅԱՂԱԳՍ ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՈՅՆ:

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

Ղուկ. Ասէ՝ առն միոջ էին երկու որդիք:
ԺԵ. 11:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրապէս յայտնի է բանն. զի որ ՚ի կրթու-թեան ոչ հնազանդի հօրն, այլ անզգօութեամբ և մանկական բարուքն որոնէ զհաճոյս կամաց իւրոց, յի-րաւի սպառահի այնպիսի վտանգաց. վասնորոյ յիրաւի
Առակ. ասաց իմաստունն թէ՝ *Որդի անհնազանդ ՚ի կորուստ
ԺԳ. 1: եղիցի:

Այլաբանօրէն՝ այս նշանակէ զաստուած. զի որ-պէս հայրն միշտ զորս սիրելիս իւր անուանել, յայնժամ *Ես ասացի թէ աստուածք էք: այսպէս հեշտութիւն իմն է նորա՝ անուամբ սիրելեաց անուանիլ: Դարձեալ՝

զի ըստ իմացական մասին ած՝ հրեշտակք՝ և մարդիկ՝
ազգականք են. վասնորոյ ըստ մեզ զիջանի. ըստ այնմ
Նորա ազգ իսկ եմք: Երկեց որդւոցն՝ նշանակեալ իմա-
նին հրեշտակքն, զի նոքա նախ ստեղծան. վասնորոյ և
երկ աստեղք անուանեն. ըստ այնմ, * Յորժամ եղեն աս- յոբ. լը.
տեղք երբ, ամենայն հրեշտակք աստեղաց օրհնեցին է:
զիս մեծաձայն, և ամենայն հրեշտակք իմ գովեցին. իսկ
կրտսերոյն իմանին մարդիկ, որք յետոյ արարան. ուստի
ասէ * փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտա- սաղ. ը. զ:
կըս քո: Կրտսեր եմք նաև այսու, զի նոքա բարձր և
ազնիւ են իմացականութեամբ. մանաւանդ զի՝ ըստ սբյ
հրեշտակակրօն վարդապետին՝ են ազատագոյնք պաշ-
տօնեայք երկնաւորին այ. յաղագս այսորիկ՝ պարզ ի-
մացմամբ ըմբռնեն. իսկ մեք խոնարհ. զի ոչ պարզ նը-
կատմամբ՝ այլ հաւաքաբանութեամբ տրամաբանելով ժա-
մանեմք ի սկզբանց առ եզրակացութիւն:

Ասէ կրտսերն ի նոցանէ ցհայրն, հայր տուր ինձ բաժին, որ
անկանի յընչիցդ, և նա բաժանեաց նոցա զկեանսն:

Դէմք առակիս այսպէս բերէ. զի ած ողորմութբ
իւրով զհրեշտակս և զմարդիկ ստեղծ, որով և հայր
անուանեցաւ. ըստ այնմ. * Ո՞չ սա ինքն է հայր քո՝ որ ըս- Բ. օրէն.
տացաւ զքեզ, արար զքեզ և ստեղծ զքեզ: Եւ ըստ լբ. Զ:
իւրաքանչիւր ստացմանն ելից շնորհօք. և այս է բաժա- Եփ. գ:
նեալ նոցա զկեանսն. զի ած կանխէ քան զխնդիրն մեր. ըստ այնմ.
* Տայ առատապէս, քան զոր խնդրեմք և իմանամք:
Կարէ և այլ թէ՝ կամք մեղաւորին մինչ խոտորել յայ
ած բաժնոյ ի նմանէ զհետս բնականս, զոր իբրև բա-
ժինս տուեալ է նմա, որպէս յայտ է ի դևսն՝ և յա-
դամ. որպիսի է բանականութիւն, և անմահութիւնն
հոգւոյ, անձնիշխանութիւնն և ընդունակութիւնն շը-

Նորհաց. Եւ. զայսոսիկ ամենայն՝ մինչ մարդն է ՚ի շնորհա՝
ունի ըստ իւրեանց յատկութեան զբանականութիւնն
սուր, զհոգին պայծառ, զխղճմտանսն մաքուր, զանձնիշ-
խանութիւնն ազատ և զմիտն լուսաւոր. բայց մինչ յա-
մէ ՚ի մեղս երկար սովորութեամբ՝ բնաւքն խանգարին՝
և մարդն անկանի ՚ի կարգէ բանականաց, և զգենու
զյատկութիւնս անբանից, զգայական մասին ծառայե-
լով. այն է՝ զոր ասէ, [illegible]
[illegible]. Այսու իմանամք՝ թէ ադամ
՚ի դրկանս փափկութեան դրախտին չէցէ վայելեալ
՚ի բազում ժամանակս, հեռի յաշխարհէ գնալն է ՚ի դը-
րախտէն անկանել յայս աշխարհ. ըստ Նիւսացւոյն՝ չիք տեղի
հեռի յայյ. քանզի ած է յամենայն ուրեք ներկայ. զի
սաղմ. ըստ ծիրանազգեաց մարգարէին *Ընդ ամենայն տեղիս
ճբ. 6. է տէրութի՛ նորա։ և թէ՝ եթէ ելանեմ յերկինս՝ դու
անդ ես եւ։ այլ մեղքն խորոց արկանեն ընդ մէջ
ըստ այնմ, Ես ած մերձաւոր եմ և ոչ հեռաւոր։ այլ մեղ-
Եսայ. ծթ. քըն ձեր որոշեն ընդ մէջ իմ, և ը մէջ ձեր։ և թէ՝ հե-
սաղմ. ռի է ՚ի մեղաւորաց փրկութիւն. այսինքն՝ ած հեռի է
ճժը. 155. ՚ի մեղաւորաց՝ զի զօրէնս նորա ոչ պահեն ։ [illegible]
[illegible]. Անառակու-
թիւն ասելն՝ զամենայն մեղս պարունակէ և ս յատկա-
պէս իմ զպոռնկութիւն. ինչքն մարդոյն են յատկա-
պէս երկու, այսինքն՝ ած և հոգի իւր։ մեղաւորն կո-
ա. թգ.-րգ. րուսանէ զաստուած. ըստ այնմ, *Եւ հոգի տեառն վերա-
ժզ. 14. ցաւ ՚ի սաւուղայ։ այսպէս մարդկային բնութիւն կո-
րոյս զհոգին անապականութեան, և իբրաւմբք լուա-
ծնն. զ. 3. րէ* Ոչ մնասցէ հոգի իմ ՚ի դոսա՝ վասն լինելոյ դո-
ցա մարմին. նաև զհոգին իւր ըստ ամենայն յատկու-
թեանցն ապականելով ՚ի մեղս. այսինքն՝ զմիտն կուրու-

թեամբ. *Լոյս նորա խաւար 'ի յարկէ իւրում. զանձն- Յոբ.
իշխանութիւնն ծառայեցուցանելով. *Որ առնէ զմեղս՝ ԺԸ.6.
ծառայ է մեղաց. զբանականութիւնն բթացուցանելով. Յովհան.
*Հոգիք ըմբռնեալք 'ի մեղս՝ 'ի մտաց են անկանին. և Ը.34.
զհոգին բծիւք մեղաց. համակ սևացուցանեն. *Նմանեցան
քան զածուխ տեսիլք նոցա. Զաստուածօրինակ տեսակեալ Ողբ.Դ.8.
մարդկայինս բնութ, փառանաց զգերերկնական և զբնա-
կան բարին իւր. Յայնժամ, *Ապականեցան և պղծեցան Սաղմ.
յանօրէնութեան իւրեանց. փախնորդ 'ի դիմաց մարդ- ԾԲ.2.
կութեանս ասէր. *Խոնարհեցո՛ տէր զունկն քո և լուր ՁԵ.1.
ինձ, զի աղքատ և տնանկ եմ ես. զգայարանսն յիւրում
հայցելով. Թէպէտ ինքն էր հարուստ հոգւով և մարմ-
նով:

[illegible]

Սոյն բաժանի յերկուս, 'ի հոգևոր՝ և 'ի մարմնա-
ւոր. հոգևորն է անըմբռնելի յոյժ. զի զմիտս գործէ
զոգւոց՝ զրկելով 'ի շնորհացն. քանզի կայանայ 'ի պա-
կասութեան բանին աստուծոյ՝ որ շարաբերէ զհոգիս.
Յայնժամ. *Տաց սով ոչ հացի և ոչ ջրոյ, այլ լսելոյ
զբանն աստուծոյ: Եւ այս եղև յաշխարհ անառակի
բնութեանս մինչև ցաբրահամ. ուր ոչ տեսիլ, և ոչ մար-
գարէութիւն և ոչ բան աստուծոյ, և բնութիւնս չը-
քաւորեալ յամենայն գիտութեանց և 'ի բարեգործու-
թեանց, որք են նպար հոգւոյ: Ի ժամանակս սովու ե-
թէ ձեռնհաս իցէ ոք ընչից, ոչ այնքան փտանգի. բայց
աղէտ մեծ է, թէ և ինքն իցէ չքաւոր, որպէսի էր բը-
նութիւնս: *Աղքատացաւ 'ի տկարութենէ զօրութիւն
իմ, և ոսկերք իմ խռովեցան: Ի նքողին մարմնոյն՝ ըզ-
գայութիւնքն թուլանան. իսկ 'ի սովէն հոգւոյն՝ ներքին

ոսկերք իմացականին թմբեալ ընդարմանան: Եւ գնա-
ցեալ յարեցաւ 'ի մի [illegible] [illegible] [illegible] տիկին, և
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Որպէս մինչ մեղա-
ւորն յետս դառնայ 'ի ստեղծողէն՝ յար 'ի ստեղծ-
ուածս, և ոչինչ է ընդ մէջ, այսպէս ընդ ելանելն յար-
քայութենէն աստուծոյ, մտանէ ընդ պետութ սատա-
նայի. զորօրինակ՝ ընդ ելանելն 'ի սահմանաց պարսից՝
իսկոյն մտանեմք 'ի սահմանս այլ թագաւորի. այսպէս
դիպեցաւ անապակի բնութեանս. զի մինչ եւ 'ի հովա-
նաւորութէ զթածագոյն հօրն անհնազանդութեամբ,
հարկեցաւ յարել դժոխային բռնաւորացւոյն. թէպէտ
նախ քան զյարելն ատեալ էր 'ի նմանէ, բայց աստ բոլո-
րովին ենթարկին նշանակէ կամաց նորին: Այլ նա՝ որ 'ի
սկզբանէ ոխակալ ընդ պատկերին մեր, կամելով զվրէժ քի-
նուն որ առ աստուած, 'ի մէջ կատարել, 'ի նախա-
տինս աստուծոյ յղեաց արածել զխոզսն: Խոզքն նշա-
նակեն բղջախոհսն. որով ցուցանի, զի թէպէտ ամենայն
մեղաւորք են ստացուածք նորա, բայց սեպհական ժա-
ռանգք նորա են բղջախոհքն: Դարձեալ՝ թէպէտ ամ
մեղք հեշտացուցանեն զնա, բայց և 'ս առաւել բղջա-
խոհութիւնն. վասն այսորիկ առաքէ 'ի խոզսն, քանզի և
բնակութիւն նորա է խակ 'ի խոզսն, ըստ նմ, * Առա-
քեա զմեզ 'ի խոզսն: Այլ եւս ցուցանի թէ մարդկային բը-
նութեանս ծանրագոյն մեղքն՝ որով քան զամենայն արա-
րածս անարգ գտաք, որպէս խոզն 'ի մէջ կենդանեաց,
էր անխտիր խառնակութիւն, յոր չարաչար ծառայե-
ցաք սատանայ. որով բարկացեալ աստուած՝ զայնքան
պատիժս եած 'ի վերայ, զջրհեղեղին ասեմ, և զհրա-
խառն ծծմբոյն. քանզի որքան սիրելի է այս մեղք դիւին՝
այնքան գարշելի է այ: Ցուցանէ պարտին ուսանել ման-

կուռքի՝ թէ որքան մեծ վնասուց է թողուլն զհայր, և ընկնագլխելն չարին յօտարութիւն. մանաւանդ հեռանալն անառակութեամբ. զի նա է որ վնասէ զամենայն բարիս, զհոգւոյ շնորհս և զհամբաւս. նաև զմարմնոյ ինչս՝ զարմատական խոնաւութիւնս ընդ բնական ջերմութեան. որով սպառէ զծերութիւն և վաղվաղէ զմահ. ըստ, * Հուր վառեալ յանդամս նորա, ընդ որ կոյս հասցէ՝ յարմատոց ելեալ է, Յովբ. ԼԱ. 12:

* Եւ ցանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջերէն, զոր խոզքն ուտէին, և ոչ ոք տայր նմա:

Եղջեւրն՝ որ է տափարակ՝ երկայն և նեղ պտուղ ծառոյ, զոր ժողովեալ կերակուր խոզից առնէին, է համգոյն եղջեր այծու. յայն սակս կոչեցաւ եղջեւր, ունի զհամ քաղցր. բայց պատճառէ զցաւ որովայնի. նշանակէ զպոռնկութիւն, որ նախ պարարէ որպէս զմեղր, բայց վախճանն լեղի դառնագոյն է քան զօշինդր: Անառակն մինչ ունէր զգոյս՝ դիւրաւ գտանէր զբաղձալին. բայց մինչ չքաւորեցաւ՝ ոչ կարաց ի ձեռս բերել. քանզի սովոր են բոզք՝ կապէնիւք ընծայել զանձինս: Բարք է սատանայի հրապուրել ի մեղս, զմեծ հեշտութիւնս խոստանալով. և մինչ ընկղմէ, լքանէ. յայնժամ թշուառականն այն, անյուսացեալ յառաջին շնորհաց՝ յուսահատութեամբ դիմէ ի մեղս, զի գտցէ նուաղուլ փոփոխելի, բայց ոչ գտանէ. զի կամ ընութիւնն չլինի ձեռնտու, և կամ ունակք մեղաց չգան ի ձեռս. վասնորոյ՝ անձկացեալ լաւ համարի դառնալ անդրէն յառաջին կեանսն եկեալ ի միտս, քան կալ ի նմին: Մանաւանդ այս լինի ի խնամոցն աստուծոյ. որ փակէ զճանապարհն մեղաց, զի դարձցի. քանզի մեղօք յագեալ որովայն զմեղր շնորհացն աստուծոյ արհամարհէ. որպէս

բաղէն յագեալ, ոչ դառնայ՝ մինչև բաղցեսցի. զայս կար-
ծիս յայտնապէս հաստատէ բանս տեառն թէ՝* Վա-
սն այսորիկ ես փակեցից զճանապարհս նոցա պատնիշօք
և ընթասցի զհետ հոմանեաց իւրոց՝ և մի՛ հասցէ նո-
ցա, և սաստեսցէ, երթայց և դարձայց առ այր իմ ա-
ռաջին, զի յայնժամ բարի էր ինձ քան արդ։ Այսպէս
մարդկայինս բնութիւն պանդխտեալ զհետ սատանայի կը-
ռապաշտութեամբ, և ընդ զանազան պատժօք նեղեալ՝
տեսանէր, թէ ոչ գոյ հանգիստ ՚ի մեղս, ցանկայր հանգ-
չել՝ և ոչ գտանէր. այսէ ոչ ոք տայր. յայս միտ առնու
և շնորհալին, Յայնմ, * Ցանկացեալ ջերմ եղջերուն,
քաղցր մեղաց դառնադունին։ Բայց սուրբն եգնաւորս
եղջերուք խմանայ զընդակամ առաքինութիւնս և արդա-
րութիւնս անասնոց. որպէս արագիլ արդար, տատրակ
ողջախոհ. ասէ թէ՝ այնքան յանարգութիւն մտեալ
բնութիւնս՝ մինչև ցանկայր գէթ ՚ի կարգի անասնոց
կալ և մնալ՝ և ոչ ժամանէր։ (տե՛ս անդ) երկոքեան
եւ ունէին զտեղի։

Եւ ելեալ ՚ի միտ իւր՝ ասէ, քանի՛ վարձկանք են ՚ի տան
հօր իմոյ հացալիցք. և ես աստ սովամահ կորնչիմ։

Զայն է կրկին. հայց ցաւոց մեղաց՝ զոր մեղաւորքն
—է. մտադիւր ունին. Յայնմ, զհայց գաղտնի մտադիւր կե-
Բ. ԺԴ. րիցես, խորատէ կենդ պառնէ. յայսմանէ սովեալ՝ խնդրէ
զհայց շնորհաց, որով վարձկանք են հացալիցք. այսինքն՝
հրեշտակք, որք առաքին ՚ի սպասաւորութի. զի առակն
ըստ տեղւոյն փոխի յայլ միտս. այսպէս և մարդիկ մի-
շտկք կոչին, որպէս ՚ի վերն. այսպէս ՚ի բնութէս հայրն
արքայական քննութե յեղցս ձմնաւորով զնախկին պատ-
ճառն, ըստ պողոսի բանին՝ զհայր գոյն ամենեցուն և
զի նմանէ կախեալ գոյն ամենքյ, գրեթէ ասէր ՚ի մի-

[illegible] երկնա-յինք և երկրայինք ըստ իւրաքանչիւր կարգի, և ես ասեմ 'ի պիղծ պաշտօն կռոց սովամահ կորնչիմ· զի որ ծառայէ կռոց՝ ոչ յագի միտքն· զոր միայն անստեղծ էին աստուծոյ պաշտօնն կարէ յագեցուցանել· քանզի զերդ այնքան վսեմ միտքն հանգչել կարէ 'ի պաշտօն ստեղծուածոց·

[illegible]

Զ.այս՝ բնութիւնս մեր յայնժամ ասաց, մինչ նահապետական դարձաւ 'ի հնազանդութիւն ստեղծողին· անառակն ոչ ունէր այլ փաստիւք արդարանալ և անբասիր լինել· վասնորոյ զամենէ բուռն եհար՝ [illegible] ։ Արդ՝ զայս երկնիս սուրբ վարդապետքն մեր Իգնատիոս և Գրեգոր տաթևացին և այլք ևս՝ խմանան զդրախտն· վասն զի նախ Ադամն որ մեղաւ, մինչ զհասարակ որդւոյ իցէ բանն՝ 'ի մեղանչելն առ հայրըն իւր՝ նախ մեղանչէ առ հայրն երկնաւոր.

[illegible] ։ Արդ 'ի մեղանչելն զրկի յորդեգրութենէ հօրն երկնաւորի, և լինի որդի սատանայի· ուստի՝ յասել հրէից, *Որ է հայր մեր աստուած, ասաց տէրն դուք 'ի հօրէ սատանայէ էք· վասնորոյ խրատամբք յովհան.
ասաց անառակն թէ՝ [illegible] ը. 44.

[illegible]

Ցուրտաւ 'ի մահաբեր քնոյն, և յանկմանէ 'ի խորս մեղաց, և մինչդեռ հեռագոյն էր՝ ետես զնա հայրն՝ և գթացաւ· քանզի ետես մերկ, աղքատ, անօթալից դիմաւ· ուստի [illegible] ամենագութ հայրական բարութն 'ի գութ շարժեցաւ· նախ հայրն ետես զորդին· որով ցուցանի թէ մինչ

մեղաւորն դառնայ սրտիւ՝ իսկոյն ած սկսանի քաղցրութբ
հայիլ 'ի նա․ այսպէս ընդ դառնալ բնութեանս Աբ-
Գործ․ րահամու, իսկոյն աստուած քաղցրութեամբ հայեցաւ
է․ բ։ առ նա․ Յայնմ․ * Աստուած փառաց երեւեցաւ հօր մե-
րում Աբրահամու մինչդեռ 'ի միջագետս էր, մինչև
բնակեցուցեալ էր զնա 'ի խառան, և ասէ ցնա․ Ել
յերկրէ քումմէ և յազգէ քումմէ՝ և եկ յերկիր՝ զոր
ցուցից քեզ ։ և այսպէս զմտաւորակն՝ շնորհն աստուածա-
յին զարթոյց, և էած 'ի միտս իւր դառնալ։

Ցորէաւ և ընթացաւ ընդ առաջ, անկաւ զպարանոցաւ նր՝
և համբուրեաց զնա։

Սորա՛րև՝ մինչ մեք դիմեմք զղջմամբ առ աստուած,
և նա դիմէ առ մեզ շնորհօք․ ըստ այնմ, * Դարձարուք
առ իս, և ես դարձայց առ ձեզ, Ուստի խրատէ
սրբազան առաքեալն յակոբոս թէ * Մերձեցարուք առ
աստուած՝ և մերձեսցի առ ձեզ․ Այսպէս տեսանեմ
մինչ մերձեցաւ առ քրիստոս, և նա դարձեալ հայեցաւ
'ի նա, Ուրեմն դարձարուք առ տէր մեղաւորք, և մի՛
յապաղեցէք խոստովան լինել նմա․ այսինքն, առաջի խոս-
տովանահօր ձերոյ՝ զմեղս ձեր․ ահա՛ որ փրկութն հոգ-
ւոյ ձերոյ, և թողութեան մեղաց․ զի ո՞վ որ դարձաւ
առ նա՝ և անտես եղև 'ի նմանէ․ զի ինքն իսկ երեմի-
Երեմիա․ այիւ յորդորէ յասելն թէ՝ * Դարձարուք առ իս որդիք՝
Գ․ ԺԴ։ և ես ընկալայց զձեզ։ Ցիրաւի ճշմարտեցաւ 'ի դարձ
անառակին․ առ որ և ինքն մերձեցաւ քաղցրագին և
ողջամբ ընկալաւ զնա․ համբուրեաց աստուած զբնու-
թիւնս բերանով մարգարէին․ Թէպէտ սա արքեալ
գոլով սուրբ սիրով խնդրէր զանմիջական համբոյր, որ
լինելոց էր որդւովն՝ ասելով․ * Համբուրեսցէ զիս 'ի
համբուրից բերանոյ իւրոյ։

* Եւ ասէ ցնա որդին, հա՛յր մեղայ յերկինս եւ առաջի քո։
Խոնարհ մտաց է ՚ի մեծարանս զինքնիւր․ անարժան
զայնչափ սիրոյ նշան տեսանել, ոչ մոռանայ զյառաջա-
դրութիւն իւր․ այլ սրտի մտօք գոչէ զմեղայն, հաւա-
սար առնելով զանձն վարձկանաց․ վասնորոյ եւ ես ըն-
դունի զշնորհս եւ զփառս․ քանզի բանքն Աստուծոյ է ըզ-
խոնարհս բարձրացուցանել․ վասնորոյ խրատէ սիրաք․ Սիրաք․
* Որդեակ՝ որքան ՚ի մեծութի հասանիցես՝ ՚ի խոնար- Գ․ 20։
հութեան կալ զանձն քո, զի առաջի Աստուծոյ գտցես Առակ․
զշնորհս։ ԾԴ․ 3։

Ասէ հայրն ցծառայս իւր․ վաղվաղակի հանէ՛ք պատմուճանն
առաջին եւ ագուցէք դմա, եւ տո՛ւք զմատանին ՚ի ձեռն, եւ կօ-
շիկս յոտս դորա։

Ծառայք են հրեշտակք․ զի միջնորդութեամբ նոցա
տայ Աստուած զշնորհս․ զի մերթ որդիք կոչին, մերթ
վարձկանք եւ մերթ ծառայք ըստ պահանջման տեղւոյն․
Նմա՛ առաքեալք, որք զգեցան եւ զգեցուցին զորդեգիրս։
Զպատմուճանն առաջին հրամայէ հանել վաղվաղակի․
զի մինչ ադամ մեղաւ ՚ի դրախտին՝ զսկզբնական արդա-
րութեան պատմուճանն մերկացաւ․ * Բացան աչք նո- Ծնն․ Գ․
ցա, եւ տեսին զի մերկք էին։ Այսպէս մարդն մինչ մեղանչէ՝ Է։
շնորհքն վերանայ՝ եւ առ Աստուած մնայ․ իսկ ՚ի դառ-
նալն՝ նոյն աննախանձ բնութիւնն՝ որ զդարձն կամի
մեղաւորաց, վերադարձուցանէ, որպէս արար անառա-
կին ադամայ՝ նոյնպէս առնէ եւ ամենայն մեղաւորաց․
Պատմուճանն առաջին էր սկզբնական արդարութիւնն․
եւ այժմ շնորհ աւազանին՝ որ է հոգին սուրբ․ * Մի Եփես․
տրտմեցուցանէք զհոգին սուրբ Աստուծոյ, որով կնքե- Դ․ 30։
ցայք յաւուրն փրկութեան։ Մատանին է նշան սիրոյ
միաւորութեան սրտի հօր՝ ընդ որդւոյ․ ձեռայն՝ ընդ

հարսին. և եպիսկոպոսի՝ ընդ թեմին՝ ըստ որում մու-
ծանի ընդ մասն. է ևս նշան իշխանութեան. Հայրն՝ ը̅
մեծի սիրոյն՝ ՚ի վերայ վարձկանացն իշխան կարգէ ըզ-
նա, տալով զմատանին. նշանակէ ևս զգործնական ա-
ռաքինութիւնն: կօշիկն ոչ միայն պահապան է ոտից ը̅-
դէմ կամակոր օձին, այլ ՚ի կոխել զօձս և զկարիճս,
Երգ. Է. 1: այլև է գեղեցկութիւն նորին * Գեղեցիկ են գը-
նացք քո կօշկօք դուստր Նաքադայ: Ոտքն է մշակ մը-
տաց հոգւոյն՝ զոր գեղեցկացոյց հայրն երկնաւոր պատ-
րաստութեամբ աւետարանի որդւոյ իւրոյ. ը̅մ, * Ա-
գուցէք զոտս ձեր պատրաստութեամբ աւետարանին
խաղաղութեան: Այսու իմանամք թէ հայրն երկնաւոր՝
զանառակ բնութիւնս ը̅ ամենայն մասանց զարդարեաց:

Եւ ածէ՛ք զեզն պարարակ և զենէ՛ք, կերիցո՛ւք և ուրախ
լիցուք. զի այս որդի իմ մեռեալ էր՝ և եկեաց. կորուսեալ էր՝ և
գտաւ:

Այլաբանօրէն՝ եզն է տէրն մեր յիսուս քրիստոս,
որ կոչի ուխտեալ զուարակ, որ էր պարարեալ աս-
տուածութեամբն, և լիութեամբ հոգւոյն շնորհաց՝ որ
է իւղ խնամալի, որ պարարէ ուր հեղանի: Հայրն երկ-
յովհան. նաւոր առ ուրախութեանն հրամայէ զենուլ, * Այն-
Գ. 16: քան սիրեաց աստուած զաշխարհս՝ մինչև զորդին իւր
միածին ետ. Մեղքն մեռուցեալ էր զբնութիւն. յա-
Ծնն. Բ. դամ. ը̅մ, * Յորում աւուր ուտիցես՝ մահու մեռա-
17: նիցիս. Ճշմարտեցաւ՝ զի ընդ ուտելն մեռաւ հոգւով.
Իմաստ. յայս միտ ասաց իմաստունն. * Նախանձու բանսարկ-
Բ. 24: ուին եմուտ մահ յաշխարհ: և բան առեալն յայս դիտէ
որ ասէ, * Նա մարդասպան էր ՚ի սկզբանէ. Ուստի և
Հռովմ. պօղոս ասէ. * Թագաւորեաց մահ յադամայ մինչև ցը-
Ե. 14: մովսէս, զի յայնմհետէ խորհուրդ գալստեանն քրիստոսի

զօրացան․ որոյ զհնմամբն՝ մահուն յաղթութեան պար-
տեցաւ, և ադամ վերստին կենդանացաւ և լցաւ գի-
րն, * Ո՛ւր է մահ, յաղթու՛թի քո, ո՛ւր դժոխք՝ խայթոց
քո ։ Վ․ ամենայնորէն յետ զհնմանն ասաց․ այս որդի իմ մե-
ռեալ էր՝ և եկեաց, կորուսեալ էր՝ և գտաւ․ քանզի քրիստո- Ծգ․ 14․
սիւ եղև փրկութի։ Այլաքէն խոյք քրիստոսիւ կատա-
րեցան․ խնկ ըստ խորհրդոյն՝ յաբրահամայ սկսեալ յամ
մարգարէս և յարդարս․ վասն որոյ ասաց առ երն․ * Աբրա-
համ հայր ձեր ցանկացաւ տեսանել զօր իմ․ եւ տես և
ուրախ եղև․ այսինքն՝ խաչակաւ, զմև՝ առաջիննահա-
պետքն, քանզի ամենեքեան հաւատով ծանեան զգա-
լուստ քրիստոսի, և այնու զգեցան զքրիստոս և եղեն
անդամք եկեղեցւոյ։ Որդ՝ երևակերպեամ միոջ զանա-
ռակ բնութիւնս․ զի բերանալից շնորհակալ լիցիս ըզ-
հօրէ․ Ընդառաջն ադամ առ հօրն բարւոյ ՚ի դրախտին
գգուեալ, ապա տարաշխարհիկ ՚ի մերկութիւնս՝ և ՚ի
սով՝ եղջերայն խոզից ցանկութեամբ մաշեալ, խնկ այ-
ժմ կայսերաձևոյ փառօք պսակեալ․ ՚ի յընթրիս երկ-
նաւոր հօրն ճաշակմամբ պարարակին և արբմամբ ա-
նապական գինւոյն զուարճանայ, լսելով զերգս ծա-
յն իմաստից աւետարանին․ Ըստ այս և այլ իմաստք․
բնութիւնս մեր հիքագոյն գտաւ քան զանառակն․ զի
նա յետ հեռացմանն՝ ոչ ընկալաւ զնշան լինչ սիրոյ ՚ի
հօրէն․ քանզի ՚ի դարձ նորա ոչ եթէ որդի՝ այլ ոչ
վարձկան առաքեցաւ․ այլ ինքն ՚ի սաստիկ սովու լլ-
կեալ՝ դարձաւ առ հայր իւր․ բայց մեք այնքան յամա-
ռեցաք յանառակութիւնս մեր, մինչև ծառայիւք ան-
գամ չդառնալ․ քանզի մինչ կամեցաւ զմովսէս առաքել՝
գիտելով զանբաւականութի իւր՝ ասաց, * Աղաչեմ, Տէր․ Ելից․ Դ․
այլ ոք զօրաւոր ձեռն ՚ի ձեռն․ դիտաւ մին էր առ քրիս- 13․

տոս. մինչ եւս եւս թէ մոլորեալ չեղև հնար՝ տարակու-սեցաւ զո՞ առաքիցէ. * Զո՞ առաքեցից, և կամ ո՞ եր-թիցէ առ այն ժողովուրդ, Զոր եսայի չգիտելով թէ զինկական փրկութենէն խօսէր, յանձն էառ. միայն էր զորդւոյ իւրմէ՝ զոր ՚ի վախճանն աւուրցս առաքելոյ, որով հաւատք թէ դարձայք. և այն՝ ըստ մասին. այլ նա ըստ մեծի գթոյն՝ այսքան պարգևաց արժանի արար. եթէ զարմանալ ընդ անխնայականութիւն հօր անառա-կին՝ հրաշալի յուրէտ ընդ սէր երկնաւոր հօրն,

Եւ էր երէց որդի նորա յագարակի . . . ըստ [illegible] [illegible] և պարտոյ.

Հայրն ցնծայր՝ զի եգիտ զորդին, որդին ցնծայր՝ զի գտաւ ինքն. իսկ բնութիւն ցնծայր գոհանալով՝ զի ըղ-ձացեալ զհայրն սուրբ, ԿԱ.Ժ. * ցնծասցէ անձն իմ ՚ի Տէր՝ զի զգեցոյց ինձ հանդերձ փրկութեան և պատմուճան ուրախութեան. իբրև զփեսայի եդ ինձ պսակ, և որ-պէս զհարսն զարդու զարդարեաց զիս,

Կոչեաց առ ինքն զմի ՚ի ծառայիցն՝ հարցանէր, զի՞նչ է այն. և նա երազգած ասէր:

Երէց որդին՝ հրեշտակ, յարդարակէ երկնից կամ օ-րինաց (զի են Ը օրինօք ծծայլն կամաց) լուեալ զխրա-խութիւն բնութեան՝ անդիտացեալ զիրն՝ հարցանէ ցծառայն: ծառայիւ նշանակէն ներքին դասք հրեշտակաց. զի եր-բեմն ծառայք կոչին՝ երբեմն որդիք. զի թէպէտ ըստ Դիոնեսիոսի՝ անօրէնութեան քրիստոսի՝ նախ հրեշտակք եղեն խորհրդազգածք, բայց ըստ մասին. այլ զբովանդա-կ եկեղեցւոյն ուսան, այսինքն՝ ՚ի քրիստոսէ, որ է գլ-
Եփս. ուխ եկեղեցւոյ. Ըստ այնմ. * Այժմ եկեղեցւոյն, այսինքն՝
Գ. Ժ. գլխաւորին. յայս միտ առի, Եկեղեցւոյ քո ուսան ըղ-
բազմապատիկ զիմաստութիւնս քո. ներքինքն ուսեալ ՚ի

Քրիստոսէ՝ զմերձեան խորհրդազգած առնելն. քանզի
ներքինքն զլինալն Քրիստոսի տեսանելով տարակուսել
ասէին. իսկ այս ոմն է՝ որ դիմեալ գայ. իսկ Քրիստոս ՚ի
ներքուստ պատասխանեալ ասաց՝ * Ես խօսիմ զար- Եսայ. կգ.
դարութիւն և զիրաւունս։ * Հնձան հարի միայն ես։ Գ.
որով ուսեալ հրեշտակքն՝ ուսուցին զմերձեան ասե-
լով. * Համբարձէք իշխանք զդրունս ձեր, զի սա է թագ- Սաղմ.
աւոր փառաց։ ԻԳ. Է. Թ.

Երկնայինք՝ և ոչ կարէր հասանել. և հայրն էլեալ ընդառաջ
առաւել զնա։

Երկնայինն ասա՝ առեալ լինի ՚ի տեղի զարմաց-
ման, ըստ որում և զորանքնող մշակացն ասացեալ ե-
ղև. քանզի հրեշտակք ոչ միայն ոչ ախտանան նախանձու
ընդ կեանս մեր՝ այլև ուրախանան ըստ վճռոյն Քրիս-
տոսի թէ՝ * Ուրախութիւն լինի յերկինս հրեշտակաց
վասն միոյ մեղաւորի, որ ապաշխարիցէ։ Զի և ինքեանք
իսկ ըմբռնան վասն մերոյ փրկութեան. * Ո՛չ ապաքէն Եբր. Ա.
հոգիք են հարկաւորք, որք առաքին ՚ի սպասաւորու- ԺԴ.
թիւն վասն այնոցիկ, որք ժառանգելոցն են զփրկութիւն։
Բայց մի ինչ է՝ զի նոքա չև ևս էին տեղեկացեալք
անճառելի անոխակալութեան զթութեան և սիրոյ հօրն՝
որ առ մարդկայինս բնութիւն. վասնորոյ ընդդէմ ի-
րաւանց համարէին զայնքան անարատն միմիայն մեղա-
ջիւ յայնքան փառս բարձրացուցանել. և դատէին ՚ի
միտս իւրեանց թէ սա՝ որ զայսօրինակ փառաւորեցաւ,
մեզ քանի ևս վայելէ, որ երբէք զպատուիրանս նո-
րա չանցաք. բայց յայսքան ժամանակ զպատիւ ինչ
խնդութեան զոր ունիմք՝ չընկալաք. այսէ ուլն։ Բայց յայսմ
վրիպեցան ՚ի խորհուրդս իւրեանց. զի անգիտացան զմեծ
պատիւն իւրեանց՝ որ է միշտ տեսանելն զաստուածա-

Մատթ. ԺԸ. յերեսս հօրն. Յայնժամ * Հրեշտակք նոցա հանապազ
10. տեսանեն զերեսս հօր իմոյ որ յերկինս է։ Որով դը-
րեթէ փայլեցին զամենայն բարիս հօրն, վասնորոյ հայրն գթած՝ յուշ առնէ նոցա զմեծ բարիսն՝ ուրոյն գերազանց. նախ՝ ասելով, դու հանապազ ընդ իս էիր եւ երրորդ՝ որ ինչ իմ է՝ այն քո է. և այժմ չհարկն ուրախութեան առաջի դնէ։

Ուրախ լինել և խնդալ պարտ էր, զի այս որդի իմ մեռեալ էր և եկեաց, կորուսեալ էր՝ և գտաւ։

Որով բուժեալ զմիտս հարկին՝ ածէ զնա յուրախութի. կորուսեալ էր որպէս զդրամն, անկանելով ՚ի դրախտէն յերկիր՝ և աստ՝ ՚ի դժոխս։

Բարոյականապէս՝ ամենայն դիպուած անառակին պատահի մարդոյն՝ մինչ մեղանչէ անհնազանդութեամբ, և այլ մահացու մեղօք. և եթէ դարձցի մեղացն՝ անդրէն գտանէ զկորուսեալ բարիսն՝ զոր կորոյս մեղօք, և անթերի փայլէ զառաջին սէր հօրն երկնաւորի։

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԱՏԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԻՆ։

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

Ղուկ. ԺԶ. Այր մի էր մեծատուն՝ որոյ էր տնտես. և էին չարախօսեալ
1. ամբաստանութեան, որպէս թէ վատնիցէ զինչս նորա։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այրն մեծատունն՝ է աստուած. որոյ տունն բաղկա-

նայ յերկնից և յերկրէ. ընդ որ զարմանայ Բարուք.
*Զիարդ մեծ է տունն աստուծոյ, և ինքն ասէ. մե- Բարուք.
ծութիւն և փառք իմ են. և թէ՝ իմ է արծաթ, և իմ Գ. 24.
է ոսկի: Արդ՝ սա արար զերիս տունս, նախ՝ զիմանալի Անգ. Բ.
աշխարհն, և ՚ի նմա հաստատեաց տնտեսս՝ զպետս հը- 18,
րեղինաց. զորմէ ելեալ ամբարտաւանութ՟ եհան ՚ի տնտե-
սութենէն, և խաւարային կապանօք արգել ՚ի տար-
տարոսն. *Եւ զհրեշտակս՝ որք ոչ պահեցին զիւրեանց Յուդ. Ա.
իշխանութիւն, ՚ի դատաստանս մեծի աւուրն՝ մշտըն- 6.
ջենաւոր կապանօք պահեաց ՚ի խաւարի. Երկրոր-
դըն՝ զեդեմ. և ՚ի նմա եդ զմարդն առաջին՝ գործել և Ծնն. Բ. 15:
պահել. զորմէ ևս ամբարտաւանութիւն լուեալ՝ թէ ե-
կեր զպտուղն, եհան և արձակեաց ՚ի դրախտէ անտի.
Երրորդն՝ զխորհրդաւորն զեկեղեցի՝ որ է տուն աս-
տուծոյ, որոյ տունն մեք իսկ եմք. որոյ տնտեսս կացու-
ցան նախ՝ մարգարէք. *Մովսէս հաւատարիմ է տան Եբր. Գ. 6.
նորա իբրև ծառայ: Երկրորդ՝ առաքեալք. *Խնդրի է Ա. Կորն.
՚ի մէջ հազարապետաց, եթէ ոք հաւատարիմ գտցի. Դ. Բ.
հազարապետք եմք խորհրդոցն աստուծոյ. *Գիտաս- Ա. Տիմոթ.
ցես՝ թէ որպէս պարտ է քեզ ՚ի տան աստուծոյ շրջիլ՝ Գ. 15.
որ է եկեղեցի սիւն և հաստատութիւն ճշմարտութեն.
Երրորդ՝ վարդապետք, որք են քարոզք բանին ճշմար-
տութեան. զորոց ասէ տէրն. *Իսկ ո՞վ իցէ հաւատա- Ղուկ.
րիմ տնտես և իմաստուն, զոր կացուսցէ տէր իւր ՚ի վե- ԺԲ. 42.
րայ գերդաստանի իւրոյ՝ տալ ՚ի ժամու զկերակուրս:
Սոքա են՝ Հայրապետք, հովիւք և առաջնորդք. երա-
նի՝ որք ՚ի ժամու տան զկերակուր առանց զըկանաց.
ապա թէ ուտիցեն՝ ըմպիցեն՝ և հարկանիցեն զծա-
ռայս, կամ լեզուօք և կամ չար վարուք, ամբաստանողք
բազումք լինին, և յայնժամ անկանին ՚ի տնտեսութենէն.

Դարձեալ՝ տնտես աստուծոյ է զգալի աշխարհս․ յորում տնտես կացուցեալ են Թագաւորք․ վասնորոյ պարտին ուսանիլ՝ անխափան առնել զդատաստան և զգուշանալ յանիրաւ զրկանաց․ զի մի՛ որբք և այրիք զրկեալ ՚ի նոցանէ աղաղակեսցեն․ զի բողոքն հասանի յականջս տեառըն զօրութեանց ըստ առաքելոյն ; վասնորոյ խրատէ
Իմաստ․ զնոսա իմաստունն ասելով, * Լուարուք թագաւորք ,
Զ․ 1․ և ՚ի մի՛տ առէք, զի ՚ի տեառնէ տուաւ ձեզ իշխանութիւնդ և հարստութիւն ՚ի բարձրելոյն, որ պահանջէ զգործս ձեր․ և քննեսցէ զխորհուրդս․ ահիւ և արագնապաւ հասցէ ՚ի վերայ ձեր․ զի դատաստան անաչառ իշխանաց լինի։ Ըստ այսմիկ գլխոյ խօսի զթագաւորաց, զի մի՛ անիցեն զիրաւամբք․ և լիցի ՚ի նոցանէ ամբաստանութիւն ; ո՛ Թէ՝ որքան վատնիչ արքունի գանձուց գոն անհաւատարիմ և անիրաւ ոստոսք յաշխարհի․ Թագաւորք՝ որք զհեանս աղքատաց կեղեքեալ՝ յապօրինաւորըս ծախեն ; Հայրապետք՝ որ զնմայս անանկաց ժողովեալ՝ ՚ի զգեստս և ՚ի ծախս անպատշաճս կրօնի վատնեն ։ Առաջնորդք և վարդապետք փառամոլք՝ որ զպանըն կենաց ՚ի յաղքատ ժողովրդոց զլացեալք՝ հնթելով մեծատանց առ շնորհուկս ՚ի ծախորսակ իշխանս վատնեն․ զայսպիսեաց արդարև լինելն ամբաստանութիւնք․ և երանի Թէ նմանիցին անիրաւ տնտեսին ։

[illegible]

Աստէն նախ՝ զարմանայ տէրն․ ինչ է այս․ երբ և Թէ ասիցէ, զիարդ կարացեր վատնել զինչս իմ, չերկնչելով յինէն՝ որ եմ տէր քո․ նաև երաւանց ներհակ է, ոչ խնամով ունել զինչս օտարին․ քանզի մարդ առաւել խնամով պարտ է պահել զինչս օտարին՝ քան զիւրն՝ վա-

սըն երկու պատճառի. նախ՝ զգուշանալով յանհաւա֊
տարմութենէ. երկրորդ՝ ՚ի զրպարտութենէ. զի բազումք
մեծացուցանեն զկորուստն, վասն որոյ պատահին լա֊
լով դիմեաց առ եղիսէ վասն կացնին՝ որ ՚ի միջամտէն
անկաւ ՚ի յորդանան և ասէր, Ջայն յանօթ առեալ էր Դ. Թգ. Զ.
իմ. այսինքն՝ փոխ. եւր թէ՝ եթէ իմ լինէր, ոչ էր այնքան Է. 5:
փոյթ. ուստի՝ որ զայլոցն վասնէ՝ զխուրն ամենևին ոչ
կարէ պահել, Ցայս միտ ասի, *Եթէ օտարին չեղէք
հաւատարիմ, զձերն ո տացէ ձեզ. Երրորդ՝ ասէ պա֊
ղոսմար թէպէտ ած է տէր ամենայն ի֊
րաց, որքան տայ, այնքան առատանայ և ոչ իմիք կարօ֊
տի, սակայն ճշմարտիւ պահանջէ զհամար ընչից իւրոց
հանդերձ տոկոսեօք. ուստի քանքարաթաքոյցն ՚ի մա֊ Մտթ. ԻԵ.
տուցանել զառեալն՝ դատապարտեցաւ և տէրն ասէր 26:
*Ժողովեցէք զնշխարեալ կոտորսն, զի մի՛ ինչ կորիցէ: Յովհ. Զ.
Ինչքն են երկու ցեղք, այսինքն՝ հոգևոր և մարմնա֊ 12:
ւոր. ած է յաստուծոյ, Ըստ այսմ *փառաւոր արարէք
զաստուած ՚ի հոգի և ՚ի մարմինս ձեր՝ զոր ունիք
յաստուծոյ, և չէք անձանց տէր: Որ ոչ օրինաւորապէս
վարի յայսոսիկ, է վատնող ընչից. Չորրորդ՝ ասէ, ո՛չ ևս
կարես լինել տնտես. զի որ ոք է վատնող ընչիցն աստու֊
ծոյ, չէ արժան տնտեսութեան. այսպէս թագաւորք և
հայրապետք զխաւնեսն՝ յիշխանութենէ և յառաջնոր֊
դութենէ և ՚ի տնտեսութենէ լուծանեն, Հանեն ՚ի
տնտեսութենէ՝ է կրկին, կամ յանօրինանէ, կամ ՚ի կե֊
նացն. յերկրաւն ևս պահանջէ ստացուած զհամար
խղճմտանաց: զերիս իւր պարտին հոգալ տնտեսք, նախ
չափաւորապէս և խնամով ծախել զինչս տեառն. երկ֊
րորդ՝ հաւատար բաշխել ըստ իւրաքանչիւր արժանեաց.
եւ երրորդ՝ զծախուցն զառելին և զորոյն ունել յի֊

գիր յիշատակաց պատրաստի՝ ի տալ զհամար.

[illegible]

Նկարագրապէս՝ մինչ գործակալ ոք անկանի ի պատուհան, արդարև գործել ոչ կարէ՝ և մուրանալ ամաչէ. հնարն՝ է ունել և ստանալ զբարեկամ. զի ըն-կալցին ի տունս իւրեանց. Շոգևորապէս ևս մինչ հա-նի ոք ի կենաց, գործել ոչ կարէ, զի անցեալ է ժա-
Երեմ. Ը. մանակ արդեան, առ այն ասէ. * Եանց ամառն՝ և ըս-
20. պառեցաւ հունձն։ Եւ մուրանալ ամաչէ, քանզի ամօ-
[illegible]. Նեքեան նախատեն՝ և ոչ տան. [illegible] * Վ.սան ցրտոյ ոչ
Ի.Գ. կամեցաւ հերկել ծոյլն, յետոյ մուրանայցէ՝ և ոչ ոք տայցէ նմա։ Որպէս պատահեցաւ մեծատանն՝ և յիմար կուսանացն. այն մեծատունն յիմարաբար հեռացեալ
[illegible]. ԺԲ. ասելով, * Փակեցից զշտեմարանս իմ։ Իսկ սա իմաստնա-
24. բար հեռացուցանէ յանձնէ, [illegible]

[illegible]

Նկարագրապէս՝ զմուրհական ի ձեռս նոցա տայ, ասելով, կա՛, ալքինքն, առ կամ կա՛լ զգիր քո, և հրա-մայէ նուազեցուցանել զպարտիսն, զի նոքա ծանիցեն զբարերարութիւնսն՝ և ընկալցին ի տունս իւրեանց։ Այսպէս պարտի իւրաքանչիւր ոք, Թէև իցէ անտես ա-նիրաւ, ի հանելն ի անտեսութենէ մահուամբ, ի յա-

նիրաւ ստացուածոց իւրոց բաշխել աղքատաց, և ըս-
տանալ զբարեկամս, զի ընկալցին 'ի տունս իւրեանց, այսինքն 'ի յարկսն արքայութեան, որ է սեպհական տուն աղքատաց. Ըստ այնմ, Երանի աղքատաց հոգւով զի նոցա է արքայութիւնն երկնից. Ցայս միտ եղանակացուցանէ տէր զառակն՝ ասելով,

Եւ ես ձեզ ասեմ, արարէք ձեզ բարեկամս 'ի մամոնայէ անիրաւութեան. զի յորժամ պակասիցէ այն՝ ընկալցին զձեզ 'ի յարկսն յաւիտենականս։

Անիրաւ ասէ, ոչ ըստ բնութեան՝ զի է բարի. այլ ըստ ստացմանն. զի ըստ մեծի մասին անիրաւութեամբ ըստացեալ լինի և անիրաւաբար պահի. կամ՝ եթէ ոք յընչից տեառն իւրոյ բաշխէ աղքատաց՝ այնու անիրաւաբար տայ. բայց զի աղքատաց տայ, վասն այսորիկ է անմեղադրելի և գովութեան արժանի. յայն սակս գովեաց տէրն զտնտեսն անիրաւութեան։

Խորհրդաբար՝ տնտես է միտքն, իշխանականն պերճացեալ պատուով. երկու պարտապանք տեառն՝ են հոգին և մարմինն. հոգին պարտի հարիւր մար ձիթոյ՝ այսինքն ընդդէմ հոգւոյն սրբոյ՝ որ 'ի ձէթ առակի, 'ի ծայրագոյն աստիճանի գոլով մեղուցեալ. իսկ մարմինն պարտի հարիւր քոռ ցորենոյ. ընդդէմ սէրունական մարմնոյն՝ որ 'ի ցորենոյ փոխաբերի. և նա գոլով 'ի ծայրագոյն աստիճանի մեղուցեալ. զի որպէս հարիւր ցորենոյ բերքն զգլուխ արդեանց սերմոց նշանակէ, այսպէս և հարիւր թիւն՝ աստ զբուռն չափու մեղաց նշանակէ, որ լինի յայս երկուս մեղանչելովն. վասն որոյ անհագինս բարբառի առակեալն. * Իսկ արդ՝ որքան Եբր. Ժ.
առաւելիկ պատժոյ արժանի համարեսջիք զայն, որ զարիւն 19
նորոյ ուխտին խառնեալ համարեցաւ։ Այս առ ցորեա-

նըն. և զհոգէն շնորհաց թշնամանեաց. այս առ ձէթն. Այլ՝ թէ վասն էր ձիթոյն պարտէքն առաւել թողու և ցորենոյն սակաւ, նկարագրական պատճառն է՝ զի ձէթն է առաւել թանկագին՝ որ դժուարաւ վճարի. իսկ ցորեանն դիւրագին, որ դիւրաւ վճարի. վասն որոյ նորայն շատ թողու՝ և սորայն սակաւ: իսկ խորհրդական պատճառն՝ զի մարմինն տկար գոլով, որքան ջանայ զինքն պատրաստել ըստ արժանւոյն առ սուրբ խորհուրդն, տակաւին 'ի վայր մնայ. վասն որոյ ոչ է այնքան մեղադրելի. ուստի թէպէտ թողուլ լինի սմա՝ բայց մնացեալն դիւրաւ վճարի մեծ մեղայիւ. իսկ հոգին իմացական գոլով և տէր իւրոց գործոց, մինչ մեղանչէ ընդդէմ հոգւոյն շնորհաց անձնիշխանութեամբ նախանձու ընդդէմ եղբայրական սիրոյ և ընդդէմ ճշմարտութեան ջատագովելով, որք են հայհոյութիւնք ընդդէմ հոգւոյն սրբոյ՝ ծանրագոյն'ս մեղանչէ. վասն որոյ մնայ 'ի ներքոյ ծանր պարտուց աւազանին շնորհաց. ուստի 'ի քաջալերութիւն նմին թողու զկէսն, զի յոյս առեալ դիմեսցէ յողորմութիւն տեառն: Այսպէս և շնորհալին վճռէ * Հոգւոյն զմար ձիթոյն՝ յիսուն. մարմնոյ քսան՝ քոռ ցորենոյն, Մարն՝ է չափ հեղեղուկ իրաց. որպէս ձիթոյ. իսկ քոռն՝ ցամաքեղինաց, որպէս ցորենոյ:

[illegible]

Ամենայն տնտես 'ի համար տալն՝ ճշտիւ պահանջէ 'ի պարտապանաց տեառն իւրոյ, զի թերևս զերծցի. բայց սա յեղանակէ իրացն գիտելով թէ անպատճառ հանի 'ի տնտեսութենէ, 'ի խորհուրդ մտեալ հնարս գտանէ. յետ այնքան վատնելոյ զինչս տեառն՝ սակա‐

ւին վասնէ, բայց իմաստնաբար, զի ստասցի զբարեկա-
մըս. վասնորոյ գովութեան արժանի է. զի իմաստնագոյն
գտաւ քան զորդիս լուսոյ, կեցութեան եղանակ զը-
տանելով, և փոխաշխարանաց քուռն հոգանելով, այ-
նու՝ զի քաջալերեսցի զհոգի և զմարմինն յուսալ յո-
ղորմութիւնն աստուծոյ. Զի եթէ նէքն զկէսն եթող,
աստուած զբոլորն թողու, զոր ոչ կարացին չար հրեշ-
տակք որդիքն լուսոյ՝ առնել ՚ի հանդերձ ՚ի անտեսու-
թեննէն=Երանի է և մեք յիշելով զմահն՝ յորում հա-
նիմք ՚ի անտեսութեննէն, ՚ի ստացուածոց աւսանն մե-
րոյ զոր անիրաւաբար ունիմք, առնէաք մեզ բարեկա-
մըս յաղքատաց, զի ընկալցին ՚ի տունս իւրեանց յարկ-
սըն յաւիտենից.

Ի ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԱՏԱՆՑ, ԵՒ Ի ՍՓՈՓԱՆՍ ԱՂՔԱՏԱՑ։

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

Մ[illegible]։ Առակ. ԻԲ.
2 :

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Մեծատունն անկանի ՚ի մեղսաւորութիւն նախ՝ ա-
գահապէս ժողովելով. այսպիսի էր ունողն զցորենականս
որ ասէր, Ո՛ւր ժողովեցից զարդիւնս իմ. երկրորդ՝ անի- Ղուկ.
րաւս ստանալով. որպէս անտեսն անիրաւութեան՝ սաստ- ԺԲ. 16.
կապէս սիրելով, որպէս սպասանին՝ որ գնաց տրտմա- ԺԶ. 1.

Ծն. 23. Թեւամբ. չորրորդ՝ շռայլութեամբ ի կեր արկանելով.
որպէս այս մեծատունս. զորմէ ասէ,

Այր մի էր մեծատուն, և ագանէր բեհեզ և ծիրանի։

Սա ունէր զչորս մեծամեծ մոլութիւնս. նախ՝ զունայ-
նափառութիւնս, զի ագանէր զբեհեզս և զծիրանիս. բե-
հեզն է նրբաթել վուշեղէն հանդերձ. իսկ ծիրանին է
սաուեղէն կամ մետաքսեղէն հանդերձ՝ ներկեալ ի
գոյն կարմրերանգ, որ լինի յարենէ ծիրանի կոչեցեալ
խեցեմորթից ձկան, որ միայն թագաւորաց պատկանի.
* Ահա որք զփափուկս զգեցեալ են՝ ի տունս թագա-
ւորաց են. զայսպիսիս դատէ աստուած, Յոբ. * Այց ա-
րարից ի վերայ ամենեցուն, որք զգեցեալ են զհան-
դերձս պատուականս. * Հանդերձք ձեր կերակուր
ցեցոյ. և թէ՝ * Հանցէ տէր զզարդ օտարոտի հանդերձից
նոցա, Արդարն թէ և իցէ մերկ՝ է զարդարեալ որպէս
զլուսաւոր վայրի՝ և ոչ ամաչէ. * Երկոքեանն էին մերկ՝
և ոչ ամաչէին. Մեղաւորն խնդրէ ծածկել, զի մի՛ երե-
ւեսցի տգեղութիւն իւր. Երկրորդ՝ ունէր զորկրամո-
լութիւն, զի ուտէր և ըմպէր, յորոց իբրև յովկիանոսէ
Եզեկ. բղխին ամենայն գետք մոլութեանց. * Այս է անօրէ-
Ծն. 44. նութիւն սոդոմայ քեռ քո. պարարտութիւն հացի և
լիութիւն գինւոյ. վասն որոյ ասէ. և ուրա՛խ լինէր հանա-
պազ առատապէս։ Զի ուրախութիւն բղխի ի զեղխութենէ
գինւոյ. Թէպէտ յետոյ բերէ զտրտմութիւն. ուստի ա-
Ղուկ. սէ. * Վա՛յ որք ծիծաղիքդ այժմ, զի սգայցէք և լայցէք։
Ղ. 25. Երրորդ՝ մոլութիւն մեծատանս էր ի գինարբուս ու-
րախ լինելն, ոչ երբեմնապէս, որ անհշամբելի է, այլ
հանապազ. ոչ չափաւորապէս՝ որպէս վայել է պարկեշ-
տից, այլ առատապէս. այսինքն՝ չափազանցօրէն, քան զոր
Եսայ. չէք վտանգ կենաց. զայսպիսեաց ասէր Եսայի. * Վա՛յ

որք յառնեն ընդ առաւօտս և զհետ լինին ցքէոյն. որք Է. 11։
երեկոյանան ՚ի նմին. և սողոմոն ասէ. * Ո՛ւմ է վայ, առակ.
որ յամենայ ՚ի գինւոջ։ Զորրորդ ունէր զանողորմու- ԻԳ. 29։
թիւն այնքան խստագոյն, մինչև առ դրան իւրոյ անկեալ
ողորմուկ աղքատին զաղաչրու ևս չողորմել ։ Այսպիսի
մեծատունքն են որպէս սապատ ուղտեայ՝ ցցեալ աղբով,
յաչս աշխարհի մեծ, իսկ յաչս քննողին գաղտնեաց մարդ-
կան ակիղծ գոլով՝ անկեալք են յաչացն աստուծոյ.
վասնորոյ զանուն նոցա ոչ առնէ յիշատակաց արժանի
Ըմ, * Ոչ յիշեցից անուանք նոցա ՚ի շրթունս իմ։ սաղմ. ԺԵ.
երկրորդ՝ զի անուանք նշանակեն զգոյացութիւնն հան- 5։
դերձ որակութեամբ. ընդ կոչելն նշանակեալ գոյա-
ցութեան՝ կոչի և անունն. զորօրինակ՝ անուն ուրուք
գոլով յոհաննէս՝ որ նշանակէ շնորհ, եթէ ինքն իցէ
ապաշնորհ՝ ոչ վայելէ անունն նմա. այլ պարտի փոխել
և ջնջել անունն առաջին. ուստի աղեքսանդր՝ ցհոմա-
նուն երկչոտ պատանին ասաց, ով պատանի, կամ զա-
նունդ կամ զսիրտդ փոխեա։ Վասնայսորիկ այս մեծա-
տունն՝ ունելով զգործ ներհակ անուանն, ոչ արժանա-
ցաւ յիշատակի։ Երրորդ անունն մեղաւորաց ջնջի ՚ի մը-
տացն աստուծոյ. զի այլ ոչ ևս անկանի մեղաւորն ՚ի
միտս աստուծոյ, յետ դատապարտութեն, Ըմ, * Ջըն-
ջեցին նոքա ՚ի դպրութենէ քումմէ կենաց։ ընդ ունայն
ջանայ չար մեծատունն, ՚ի տապանավէմս քանդակելով
զանունն՝ զի կարդասցի ՚ի հողս իւր։

Եւ աղքատ ոմն անուն ղազարոս՝ անկեալ կայր առ դրան նորա.
հարուածեալ. և ցանկայր յագել ՚ի փշրանացն, որ անկանէին ՚ի
սեղանոյ մեծատանն. այլ և՝ շունք ևս գային և լեզուին զվէ-
րս նորա։

Աղքատութիւնն է յետին թշուառութիւն անտա-

նելի. ուստի բազումք ասացին ՚ի հեթանոսաց թէ՝ լաւագոյն է անկանիլ ՚ի վերն, քան յերկրին աղքատութիւն ծնգիլ. Այս կարէ ասել զհեթանոս աղքատաց, բայց ոչ զհաւատացելոց. որք համբերեն անխռովք մտօք յուսով արքայութեան որ պատրաստեալ է նոցա. Ըմ, *Պատրաստ արարեր քաղցրութ. քով աղքատի աստուած. առ որ ուրախութեամբ ածեալ եղև ղազարոս. Արդ՝ աղէտ աղքատիս կարի ծանրագոյն էր. քանզի բաց յաղքատութենէն՝ էր վիրաւոր և անխնամ, մինչև շանց գալ՝ և լիզուլ զվէրսն. բայց զայսքան վտանգ կրէր ՚ի փառս Այ. ուստի հոգի նորա ՚ի վերալից մարմնին թագուցեալ կայր որպէս քասաղ պայծառ ՚ի մառախլապատ ամպս, որպէս գոհար ՚ի խորս հողոյ. որպէս մարգարիտ լուսափայլ ՚ի փոր ոստրէի. որպէս ոսկի սափերայ ՚ի սեպէթ երկաթեայ. վասնորոյ ցանկալի գոլով անուն սորա աստուծոյ՝ ՚ի յիշուամն ածէ. զի որպէս անունն աստուծոյ ցանկալի է սրբոց. ըստայնմ,
Եսայ. իզ. *Ցեր յիշեցաք զանուն քո ՚ի նեղութեան ցանկութիւ
16. ոգւոյ, որում ցանկացան անձինք մեր. այսպէս և անունըն սրբոց ցանկալի է աստուծոյ անդրադարձաբար, այն զի գրեալ է ՚ի կամարն երկնից, յոր միշտ ընթեռնու, և ՚ի դպրութեան կենաց, այսինքն ՚ի միտս աստուծոյ, ուր աներևութանելի մնայ յաւիտեան.

Եղև մեռանիլ աղքատին և տանիլ հրեշտակաց զնա ՚ի գոգն աբրահամու:

Տիրապէս մարդ՝ հոգին է, վասնորոյ տարան զնա ասէ. զհոգին թէպէտ մի հրեշտակ տանու, բայց ՚ի պատիւ սրբոց բազումք ուղեկցին. վասնորոյ ասէ տանիլ հրեշտակաց. որպէս յարքայութեան են օթևանք բազումք, այսպէս և ՚ի դժոխս. և կամ որպէս ՚ի քաղա-

քի են որ 'ի պատուի են. և են՝ որ 'ի նախատինս, այսպէս և 'ի դժոխս՝ են որ 'ի նախատինս դիւաց են. և են՝ որք ընդ պահպանութեամբ հրեշտակաց. քանզի 'ի պատիւ հոգւոց արդարոց բարի հրեշտակք են առաքեցեալ 'ի դժոխս, զի մի՛ անդէն տանջեսցին. վասն որոյ Աբրահամ և այլք էին 'ի խաղաղութեան օթևանի՝ ուր և զՂազար հանգուցին: Այսպէս և Երեմիա և Եզեկիէլ Ա ժողովրդեանն առաքեցան 'ի գերութիւն, զի մի՛ անգիւտ մոլորեսցին: Արդ այն է վախճան ամենայն թշուառութեանց, և եղև ձգանց մարտիրոսաց, *Երանի որ տևեսցէ մինչև ցմահ, զի յետ այնորիկ գտցէ զմեծ բարութիւնս. և կամ լե՛ր հաւատարիմ մինչև ցմահ, և տաց քեզ զպսակն կենաց: Այսպէս Ղազարոս տոկաց դառնագոյն կրիցն, իսկ մահն՝ բարի դատաստան արար նմա. զի եհան յաղցաւոր կենաց, 'ի վերաւոր մարմնոյն 'ի բազմակարիք կենցաղոյս, և հանգոյց 'ի գոգն Աբրահամու հաւատով, զի էր նորա որդի հաւատոյ. ուստի ասէ Սիրաք. *Ո՛վ մահ՝ բարի է դատաստան քո մարդոյ կարօտեցելոյ, և որ նուազեցի 'ի զօրութենէ:

Յայտն. Բ. 10:

Եբրա. ԺԲ. 3:

Մեռանի և ձեռագործն և Աստուծոյ.

Զթաղումն իմոյ թաղեցաւ. զի որպէս էջն երկրի և անկանի 'ի կեր գազանաց, այսպէս մեծատունն յիւրոցն՝ 'ի մահուան. 'ի պատուական ծիրանեացն մերկացուցանի, և իբրև քերթի և միով պատանաւ դնի 'ի գերեզմանի. յորում ժառանգեն զնա օձք, դևք զհոգին զոր առին, և գազանք զմարմինն՝ եթէ իցէ արտաքոյ մնացեալ. և որդունք, եթէ իցէ 'ի չիրմի. որպէս Սիրաք ասէ, *Որովհետև այս է վախճան մեր, զի մարդ հարստանայ ոչ գտանէ հող և մոխիր: Եւ քանզի յատկութիւն է հպարտ մեծատան՝ ընդ մեռանելն անկա-

Եբրա. ԺԳ. 13

նիւ ՚ի դժոխս ՝ վասն այսորիկ ոչ յիշէ զանունն իւր ա-ւելորդ։

Եւ ՚ի դժոխս մինչ ՚ի տանջանս էր՝ համբարձ զաչս իւր և ետես զԱբրահամ ՚ի հեռաստանէ և զՂազարոս ՚ի գոգ նորա հան-գուցեալ։

Մինչդեռ կենդանի էր՝ փակեալ էր զաչսն, և ոչ դիտէր առ Ղազար գթալից աչօք. այլ այժմ բանայ զաչ-սն տանջանքն, զոր հեշտութիւնն փակեաց։ Այսպէս ըղ-ձալորդ թէ՝ ՚ի կենդանութեան փակեալ ունի զաչսն. և մինչ մեռանի՝ բանայ, բայց ընդունայն. Այսպէս և սա յետ մահուանն ՚ի զուր ամբառնայ զաչս իւր, զի կորուսեալ էր զժամանակն բանալոյ. վասնորոյ ասէ
յոբ. միրաք, * Մեծատունն ննջեաց, և ոչ յաւելցի. զա-
իէ. 19։ չս իւր եբաց՝ և ոչ ևս իցէ. այսինքն՝ օգնական. ոչ յուն-չից՝ և ոչ ՚ի բարեկամաց։ Ի դժոխս է սաստիկ տապ յանհագին հրոյ անտի. որ պատճառէ զսաստիկ ծարաւ. ՚ի մէջ այն տոչորիչ տապոյն էր, վասնորոյ պապակէր լեզուն ՚ի ծարաւոյ. ՚ի հեռաստանէ տեսանէ զՂազար. զի հեռի է ՚ի մեղաւորաց փրկութիւն, ՚ի տեսութէ արդարոյն սաստկանայ յոյժ ցաւ մեղաւորին. Ըստ այնմ,
սաղմ. ճա. * Արդարութիւն նորա բարձր եղիցի փառօք։ * Մե-
9. 10։ ղաւորն տեսցէ և բարկասցի, զատամունս իւր կրճտես-ցէ և հալեսցի, և ցանկութիւն մեղաւորաց կորիցէ. եւ թէ. * Տեսեալ զնա խռովեսցին ահինարին երկիւղիւ։

Եւ նա աղաղակեաց և ասէ. Հայր Աբրահամ, ողորմեա՛ ինձ, և առաքեա՛ զՂազարոս, զի թացցէ զծագ մատին իւրոյ ՚ի ջուր, և զովացուսցէ զլեզու իմ, զի պապակիմ ՚ի բոցոյ աստի։

Սաստիկ նեղութիւն զմիտս մարդոյն այնպէս պա-շարէ և աղմկէ՝ մինչև ցնորիլ և չգիտել զինչ խօսին. և զի է ՚ի դժոխս տանջանք անտանելի, ուստի պատ-

ում պատճառին կնոջ, որպէս երեւի աստ. նախ զի խօ-
դրէ զղազար յիմարաբար. երկրորդ՝ զկամելն ջրոյ. և
այն զինչ է առ սաստկութեամբ տաւոյ դժոխոյն. թէ-
պէտ նկատմամբ ողորմութեանն աստուծոյ կամիլ մի
ջուր զթութին նորա կարէ զիջուցանել զմեծաբոց հը-
նոյն դժոխոյ. որպէս ցօղագին հողմն զհուրն բաբելոնի. դան.
նաև՝ թէպէտ լուաք 'ի դժոխս գոլ սաստկութի ցըր-, գ. 50.
տոյ՝ բայց և ոչ ջուր զովացուցիչ. Սոյ սաստկութեան
ցաւոյն ծամէր զլեզուն, Յոյնսի* Ծամէին զլեզուս յոյժն.
ներեանց 'ի յախտէ ցաւոյն. խնդրէր զովանալ, կարօ- ծդ. 10.
տեւր կամիլ մի ջրոյ այն՝ որոյ կոկորդն քաղցրանայր
ճաշակմամբ մեղու, և լեզուն հեշտանայր յըմպելեաց
քաղցրաւենեաց օշարակաց. իսկ այժմ ըմբռնէ զնա իբ-
րև զհուր կարօտութիւնն, մանաւանդ զայն անդամն՝
որով որպէս հրով զմիրտ բազում աղքատաց տոչորեալ
էր հայհոյութեամբ և մեծաբանութեամբ. Արդ՝ առ-
նու զպատիժ իւրոյ անզգամութեն, Յոյնսմ* Որչափ փա-
ռաւորեաց զինքն՝ այնչափ հատուցէք դմա զտանջանս. ծբ. 7.
հայր կոչէ զաբրահամ և ոչ ամաչէ, որդի գոլով սատա-
նայի, զի զգործս սատանայի գործեաց. Ըստ իւրում սո-
վորութեանն մարդեալյզն այն խորամանկ, կեղծաւորա-
բար յիշէ հայր կոչելով զնա, որպէս զի շարժեսցէ 'ի
գութ.

[illegible]

Աստուստ յայտ է թէ՝ 'ի դժոխս հոգին 'ի գործ
ածէ զզօրութիւնս, այսինքն՝ զիմացականութիւն և ըզ-
յիշումն. բայց 'ի պատիժ իւր. քանզի իմանալով զփառս
ղազարու և յիշելով զիւր առաջինն՝ տոչորի.

Ասէ՛ն՝ «Որդեա՛կ յիշեա՛». կամի ասել եթէ իմս բա-
րեաց պատրաստ եմ ողորմել, բայց իրաւունքն ծածկէն
ոչ թողու. զի դու անդ զմարմինդ պարարեալ յղփացու-
ցեր, և զմիտսդ կամիս աստէն հանգուցանել. զի այս
Յոհ. Է. հանգիստ ղազարանման աշխատաւորաց է. *Արք են
14 · որք գան ՚ի վերայ մեծայ։ Դու վայելեցեր ա-
ղաղակես լալով փառն զի անդ ՚ի կեանս քում ծիծա-
ղեցեր և խնդացեր. իսկ սա վաստակեցաւ մխիթարի աստ,
զի անդ էր սպառ։ Բազէն մինչ կենդանի է՝ պատուի
յոյժ. իսկ հաւն անարգի. յետ մահուանն՝ բազէն ան-
կանի յաղբանոց. իսկ հաւն հանի ՚ի սեղան թագա-
ւորաց. սոյնպէս մեծատունն ՚ի կեանս յայս հանգոյն
աւարառու բազէի էր ՚ի պատուի. իսկ աղքատն ըստ
Յոբ. Ի. հաւու՝ յանարգութեան. իսկ անդ լինի հակադարձա-
16 · բար, Գեղեցիկն յղփացեալ ՚ի հիւանդութեան հօր իւրոյ
Ծնն. ԽԲ. յակոբայ՝ մեռոց զանդրանիկն մանկանս յաջակողմն.
13 · իսկ զեփրեմ ՚ի ձախակողմն՝ զի օրհնեսցէ. իսկ նա փո-
փոխեաց զձեռն, զաջն արկանելով զեփրեմաւ, ձախն
զմանասէիւ. այսպէս յայս կեանս մեծատունքն թէպէտ
են ՚ի յաջ և աղքատքն ՚ի ձախ, իսկ ՚ի հանդերձե-
լումն ներհակաբար. [illegible]

[illegible]

Ի դժոխս են մեծամեծ վէմք, յորս զետեղին դասք
դասք մեղաւորաց ըստ եղեռնէն. *Ընդ ասուր և ծիր
բազմութեան նորա ՚ի շուրջանակի գերեզմանի նորա,
այսպէս մաւք և եղամ։ Վ. ինն որ ընդ մեզ էր ՚ի մե-
ծատանէն ցաքրահամ, էր ձոր մեծագոյն՝ ընդ որ անհը-

ճար էր ումեք անցանել ։ Խորհրդածքս՝ է վճիռն աս- տուծոյ ։ Յայնմ, * Եթէ անկցի փայտն 'ի հարաւ՝ կամ 'ի կողմն հիւսիսոյ, յոր կողմն և անկցի՝ անդ կացցէ. Փայտն անկեալ 'ի հարաւ՝ է արդարն մեռեալ 'ի շը- նորհս աստուծոյ. իսկ 'ի կողմն հիւսիսոյ անկեալն՝ է մեղաւորն ։ Երկրորդ՝ վէհն է որդիւնքն մեղաւորաց և արդարոց, յորս գոյ մեծ զանազանութիւն ։ Երրորդ՝ ար- դարն է բարձրակայ որպէս զարեգակն, որ ոչ կարէ խոնարհիլ յերկիր. իսկ մեղաւորն է ծանրագոյն քան զերկիր, որ ոչ կարէ մերձենալ յարեգակն. զայս երկ- րորդ պատճառ եբեր աբրահամ, զի անմեղադրելի ա- րասցէ զինքն և հաստեսցէ զայս նորա. յիրաւի ասաց տէրն * Դիւրին է մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել, քան մեծատան յարքայութիւն աստուծոյ մտանել ։

Եւ ասէ, արդ աղաչեմ զքեզ, զի ուղարկեսցես զդա 'ի տուն հօր իմոյ, են իմ անդ եղբարք հինգ, որպէս զի վկայէ նոցա զայ- սութիւն, զի մի՛ և նոքա գայցեն յայս տեղի տանջանաց ։

Յիրաւի է թէ որով ոք մեղանչէ՝ նովիմբ և տանջի. աղքատն հանդէպ դրան մեծատանն անկեալ, միշտ տեսանէր զնա և տաղտկեր, և ոչ ոք մխիթարէր զնա. իսկ այժմ ներհակաբար հանգոյն արեգական կայեալ 'ի վերուստ ճառագայթիւք փառաց իւրոց կիզու զնա. Յայնմ, * Յայնժամ կացցէ արդարն բազմաւ համար- ձակութեամբ հանդէպ նեղչաց իւրոց, և որոց անգոս- նէին զվաստակս նորա. տեսեալ զնա խռովեսցին ան- հնարին երկիւղիւ ։ Ուստի որով մեղուցեալ էր՝ նովիմբ և տանջի. վասնորոյ հնարէ յերեսաց իւրոց 'ի բաց մեր- ժել ասելով զայն. կամ ունելով զհեղգարս թերևս հո- գայր անմտաբար. վասնորոյ ասէ, Ունին զՄովսէս և զմար- գարէս՝ նոցա լուիցեն ։ զի սուրբ գիրք բաւականք են հա-

ւաստացողաց.

Եւ նա ասէ, ո՛չ հայր ա՛բրահամ, բայց եթէ ոք ՚ի մեռելոց յարիցէ՝ նմա լուիցեն։

Որպէս այժմս բազումք են յայս միտս, սակայն խա-բին. զի եթէ բանից կենդանութեան յաւիտենականս յաւիտենից ոչ հաւատան, զինչ ՚ի մեռելոց յարուցելոյն հաւա-տասցեն, եւ ոչ համարեսցին ցնորեալս, այսպէս եւ մո-լիս. վասնորոյ խրատմամբ ասաց,

Եթէ Մովսէսի եւ մարգարէից ո՛չ լուան, եւ ո՛չ եթէ ՚ի մեռե-լոց ոք յառնիցէ՝ հաւատասցեն,

Եւ այս յայտ է ՚ի ղազարու, որում փոխանակ հաւատա-լոյ, դաւեալ խնդրէին սպանանել։ Հերովդէս զՏէրն յիսուս լուեալ՝ կարծէր զՅովհաննէս յարուցեալ ՚ի մեռելոց. եւ մինչ տարան առնա՝ փոխանակ հաւատա-լոյ եւ ագահելոյ, արհամարհեալ յղեաց առ պիղատոս։ Ծանիր աստ՝ զի երկնային իմաստութիւնն յարմարէ զառակս զայս ճշմարտաձայն, ընդդէմ որոյ հակառակի-լոյն մեծ յանդգնութեան է. վասնորոյ ոչ իշխեցի ասել թէ պատմէ զեղելոց՝ իբրեւ զեղելոց եւ կամ լինելոց. այլ մի-տաց բանին հեղաբար հանդիպելով ասեմ թէ՝ օթե-անք հոգւոց արդարոց՝ զոր եւ կայանս կոչեմք, զօրու-թիւ առակին տարբերէր ՚ի տեղւոյ հոգւոց մեղաւորաց։

ԶԶՕՐՈՒԹԵՆԷ ՅԱՄԱՏԵՒ ԱՂՕԹԻՑ,

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ա. Թես. Ե. 17. Մ[illegible] բազում [illegible] է յա[illegible]

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Երեք կերպիւ մեկնի. նախ յամենայն ժամս աղօթից, զոր սահմանեաց եկեղեցին որ է ինն. պարտ է յաղօթս կալ և մի՛ ձանձրանալ։ Երկրորդ՝ ՚ի մտի ունիլ յամենայն ժամ զաստուած, և միշտ գոհանալ զնմանէ։ Երրորդ՝ ՚ի խնդրել զոր ինչ յաստուծոյ, յարատևել ՚ի նմին մինչև ցառնուլն. առ այս բերէ զառակն՝ զի մի՛ լքանիցիմք յաղօթս։

Դատաւոր մի էր ՚ի քաղաքի ուրումն. յաստուծոյ ո՛չ երկնչէր և ՚ի մարդկանէ ո՛չ ամաչէր։

Դատաւորք ժամանակիս ըստ մեծի մասին են այսպիսիք. զորս եթէ ո՛չ թախանձիցեն զրկեալք, ո՛չ երբեք առնեն զդատն. եթէ առնեն ևս, առ օգուտ իւրեանց։

Բարոյականապէս՝ քաղաք է մարդն. և մանաւանդ իմաստունն. զի որպէս ՚ի քաղաքի զոր ինչ խնդրէ ոք՝ գտանէ, այսպէս ամենայն իրատք, ամենայն տարակուսանաց լուծումն և ամենայն քաղաքավարութիւն առ իմաստունս գտանին. վասն այսորիկ տէրն զառաքեալսն կոչէ քաղաք. ըստ այնմ, * Ո՛չ կարէ քաղաք թաքչել, որ ՚ի վերայ լերին կայցէ. այսինքն ՚ի վերայ լերին սիովնի։

* Քաղաքավարութիւնն ճշմարիտ առաջի գտանիլ յիմաստունս, զի կայանայ ՚ի սէր աստուծոյ և ընկերին, և ՚ի հպատակիլ կամացն աստուծոյ. որով բարձրանայ քաղաք ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ որ իմաստնոց է գործ։

Բայց այժմ այնքան ապականեալ է մարդկայինս բնութիւն, և յանարգութիւն միտեալ, մինչ զի զկեղծաւորութիւն շողմոգաց և զողոքորդութիւն մարդելու-

ղոյ՝ քաղաքավարութիւնս անուանեն, թէպէտ է քաղաքաւորութիւն. Իսկ դատաւոր այսր քաղաքի կոչեցեալ է միտքն՝ զի իրաւունս արասցէ ՚ի մէջ հոգւոյ և մարմնոյ. ուստի նմա կշռոյ է միտքն արդար, ոչ պարտի հակել այսր կամ անդր. սակայն միտք մարդկան, այսինքն մեղաւորաց, հաստատեալ գոլով ՚ի խնամս չարին ՚ի մանկութենէ, բնականաբար ըստ քուսոյ բարուքըն առաւել խնամս տանի մարմնոյն՝ քան հոգւոյն. և թէպէտ գիտէ զսաստ աստուածային արդարութեան, քայց կապեալ գոլով ՚ի սէր մարմնոյն, ոչ երկնչի յաստուծոյ, և ոչ ամաչէ ՚ի մարդկանէ. ոչ միայն ըստ խորհրդական մեղացն՝ այլ և Է ներգործականին. զի այնպիսին անամօթացեալ է առ ամենեսեան հանգոյն սպառնելի. Տես դու աստ զկամառութիւն մտաց մեղաւորին. զի ՚ի մարմնաւոր դատաւորէն, որ միայն ունի իշխանութիւն սպանանել զմարմինն՝ երկնչի. իսկ յաստուծոյ, որ ընդ մարմնոյ և զհոգին կորուսանէ ՚ի գեհենի՝ ոչ երկնչի. Երկիւղն է սանձ մտաց, որով խոտորի ՚ի չարէն. *Երկիւղիւ տեառն խորշի ամենայն ոք ՚ի չարէ. Իսկ ամօթն է առագաստ՝ որով թագուցանէ զինքն ՚ի մեղաց. եթէ սոքա չիցեն՝ միտքն արձակերասան խաղոյ յասպարէզ մեղաց. որով հոգին զրկի՝ և մարմինն ապարարի. այլին տրտմի՝ և ոտնին բերկրի.

[illegible]

Արդ աստ նշանակէ զհոգին, որոյ այրութիւն կրկնակի իմանի. մի՝ զի մինչ միտքն յարի ՚ի մարմինն, հոգևոր կապակցութիւնն ընդ փեսային իւրում Յիսուսի՝ լուծանի մեղօք. երկրորդ՝ զի միտքն է որպէս այր ՚ի մէջ երկուց կանանց՝ այսինքն հոգւոյ և մարմնոյ. ՚ի կատա-

րհել զցանկութիւն միոյն՝ միւսն մնայ այրի • * Մարմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ՝ ։ Սարէն գայ առ դատաւոր, երբ հոգին խղճիւն յառաջադրէ և առարկէ մի-տայն զմեղս և զանիրաւութիւնս յիշեցուցանելով • իսկ ի չհաւանիլ նորա՝ սա յիշատակաւ միայն յանձնէ զխայթն, և լռելեայն տանջէ զնա և խածատէ։ Զայսմ փշոյ ասէ դաւիթ • * Դարձայ ի թշուառութիւն, զի հա-րան յիս փուշք • որ է յիշումն մեղաց • և որպէս զհուր տոչորէ • * Հանից ի մէջոյ քումմէ զհուր, որ ու-տիցէ զքեզ։ Բայց միթէ սատանայք հեշտութեամբ զզ-գայականին երբ քաղցր քնով լմբռնել ոչ կամի զարթ-նուլ • վասնորոյ ասէ. Գաղ. Ե. Գղ. Սղ. Եզկ.

Եւ ո՛չ խօսէր ի քաղաքս ... Բայց քանզի յա-րարչէն բնութեան եդեալ է խիղճն որպէս անաչառ դա-ւոր, և անդուլ կշտամբիչ, խթանօք մեղացն անհանգիստ առնէ զմարդն ըստ բանին եսայեայ • * Մեղաւորք եբ-րև զծով ծփեսցին, և զհանգիստ մի՛ գտցեն։ Վասն այսորիկ մինչ տեսանէ, թէ ի տուէ և ի գիշերի է ի կասկածի ըստ եսայեայ, և յիշատակ մեղացն զրհա-նսալով տանջէ զինքն՝ թէ և ոչ ի փառս աստուծոյ կամ գթալոյ ի հոգին, գէթ առ զերծանելոյ ի խղճէն՝ բացորոշէ առնել դատ հոգւոյն։ Աստուած բազումք ի մեղաւորաց դառնան յապաշխարութիւն • վասնորոյ ասէ. Եսա. ծէ 20։

Ցեզ ... ի ... , ... ո՛չ էր- ... ի ... ո՛չ ... , գ. ... ... , ... էր։

Աստուած երէկ թէ բանն երանելի կեանս փա-րէ արդարն. զի որոյ սիրտն ոչ պարսաւանէ, այսինքն՝ խիղճ, միանգամն ոչ տանջէ, զհամարձակութիւն ունի առ Ած Գ. 21։ Ա. Յհ.

ըստ յովհաննու. և որոյ սիրտ ունի զայս յոյս՝ է իբր ՚ի մէջ խրախճանութեան. Չափա և մեք արասցուք դատ-մերոյ զրկելոյն, սրբելով զսիրտս մեր ՚ի մեռելոտի ախղծ խորհրդոց, ՚ի հանդարտել զխիղճ մտացն, զի գէթ վայելեսցուք զխաղաղութիւն անձնական.

Եւ ասէ Տէր, լուարուք զինչ դատաւորն անիրաւութեան ասէր. իսկ Աստուած ո՛չ առնիցէ զվրէժխնդրութիւն ծառայից իւրոց՝ որք աղաղակեն:

Զայս առակ վասն երկու պատճառի ասաց տէրն. Նախ՝ զի ուսանիցիմք եթէ զոր ինչ խնդրեմք, եթէ ժը-
Ղուկ. տելով թախանձիցեմք՝ առնումք. զի նկանակախնդիրն
ԺԸ. և այրին ժտութեամբ ընկալան. Երկրորդ՝ զի ծանիցուք թէ՝ ոչինչ զրկեալ մնայ անդատ յատենի արդար դատաւորութեանն Աստուծոյ. զի եթէ դատաւորն անիրաւութեան ՚ի վախճանի ոչ եթող անդատ, և այն ոչ խղճելով այրւոյն՝ այլ առ հանգստութեան անձին, քանի ևս Աստուած, որ արդար է և զարդարութիւն սիրէ. և գթայ առ ամենեսեան, զոր արար: Յայսմանէ պարտին քաջալերել զրկեալք և աղքատք, գիտելով թէ Աստուած դատ առնելոց է ինքեանց՝ թէ աստ, և թէ անդ. և ոչ իսպառ երկայնամիտ լինելոց. յայսմանէ ևս պարտին ուսանել աշխարհիս դատաւորքն, առնել իրաւունս զրկելոց: Ոմանք ընդ աղօթելն սպասեն խնդրոյն. բայց ըստ այրւոյն յամենայն ժամ կալ պարտ է յաղօթս և ոչ ձանձրանալ. զի թերևս փեսայն Յիսուս հաշտեսցի ընդ մեզ և ուսուսցէ զիրաւունս իւր մտաց մերոց առնել դատաստան արդար ընդ ոսոխի մարմնոյ մերոյ.

ՅԿԵՐՊԷ ԱՂՕԹԻՑ.

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Արք երկու ելին ՚ի տաճարն կալ յաղօթս, մին փարիսե-
ցի՝ և միւսն մաքսաւոր։ Ժը. 10։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Աստուստ յայտ է թէ ՚ի հնումն առանձնաբար եւս ելանէին ՚ի տաճարն, կալ յաղօթս որպէս այժմ ազգն տաճկաց եւս առնէ. իսկ մերս և ոչ ՚ի հասարակ ժամու աղօթից երևէին յեկեղեցւոջ. փարիսեցիք ընկալեալ զանուն իւրեանց ՚ի փարիսէ՝ որ թարգմանի բաժանումն. զի բաժանէին զանձինս իւրեանց ՚ի մեղաւորաց՝ և յամենայն աղտեղի իրաց, յորոց յառաջ եկեալքն անուանէին յանուն նախնեայն՝ փարիսեցի. որպէս սերունդն հօմերին՝ անուանի էմիր. բայց որպէս էմիրքն՝ այսպէս և փարիսեցիքն յանուանէ անտի յղանային ըղձնափառութիւն. յորոց մինն ամբարտաւանութեամբ լցեալ՝ մտանէ յաղօթս զայսօրինակ։

Փարիսեցին կայր միայնակ և զայս առանձինն աղօթս մատուցանէր. Աստուած գոհանամ զքէն, զի ոչ եմ իբրև զայլս ՚ի մարդկանէ զյափշտակողս և զանիրաւս և զշնացողս, կամ իբրև զայս մաքսաւոր. այլ պահեմ երկիցս ՚ի շաբաթու, և տամ տասանորդս։

Հաւատալի է թէ զորինչ ասէն՝ արարեալ իցէ. բայց զի յաղօթս յիշէ զբարեգործութիւնս՝ խելագարութեան է նշան և ամբարտաւանութեան, վասնայսորիկ մեղադրի և պարսաւորի։ Սա յաղօթս իւր եւ կրկին յանցեաւ մի՝ մեղադրելով զմաքսաւորն. քանզի ա-

ղօթողն պարտի զինքն պատրաստել իմանալ. երկրորդ՝ յիշելով զյատուկ բարեգործութիւն, որ է մեծ ամ-
Յոբ. բարշտութիւն. ուստի ասէ յովբ. * Եթէ ձեռն եդի
լա. 27. ի վերայ բերանոյ իմոյ՝ համբուրեցի։ Իբրու թէ աս-
ցէ, եթէ երբէք զգործ ձեռին իմոյ գովեցի. երրորդ՝ հպարտանայր ի միտս իւր զինքեանն՝ որոյ առաջի եր-
կինք ևս չեն անարատ. ուստի զինքենէ խորհիլ մեծա-
լա. մեծս՝ մեծ մեղք է. վասնորոյ ասէ յովբ. * Եթէ գաղտ խօսեցաւ սիրտ իմ. այսինքն՝ հպարտացաւ. և սիրաք խո-
Սիր. զ. 2. րատէ ասելով. * Մի զքեզ հպարտացուցանէ ի խոկման
անձին քո իբրև ցուլ մի. գուցէ լուծեսցի զօրութիւն քո ի ձեռն յիմարութեան, և զտերևս քո կերիցէ, և զպտուղս քո կորուսցէ, և թողցես իբրև փայտ չորա-
ցեալ յանապատի։ Այս ամենայն պատահեցաւ փարի-
սեցւոյն. զի հպարտանալովն կորոյս զամենայն բարիս՝
Առակ. զոր ունէր, և դատապարտեցաւ. քանզի * Տէր ամբար-
Գ. 34. տաւանից հակառակ կայ, այլ շնորհս խոնարհաց։

Եւ մաքսաւորն կայր մեկուսի, և ոչ կամէր և ոչ զաչսն ընդ երկինս ամբառնալ. այլ կոծէր զկուրծս իւր և ասէր, Աստուա՛ծ քաւեա՛ զիս զմեղաւորս։

Համեմատական աղօթից կերպարան նկարել կայ յա-
ղօթս մաքսաւորին. վասն զի՝ հպարտի աղօթողն պարտի ճանաչել նախ զմեծութիւն այնմ, առ որ մատչի յաղերս. և այնու՝ զանարժանութիւն իւր, և կալ առաջի նորա դողութեամբ, և զայս արար մաքսաւորն, մինչ ոչ իշ-
խեաց զաչսն յերկինս ամբառնալ. քանզի ծանեաւ թէ մեծ է յերկինս, և մեծ ինքն, որ կայ առաջի նորա. բազումք ի ժամ աղօթիցն չունելով զերկիւղ՝ զաչս իւրեանց այ-
Առակ. սր անդր յածեցուցանեն, և ոչ զարմանք զի. * Աչք ան-
ժէ. 24. մտին զծայրս յածին։ Երկրորդ՝ պարտի ճանաչել զին-

քըն որպէս պարտաւոր․ ունելով ՚ի մտի կրել զամ պա-տիժս՝ եթէ ակըն հրամայեսցէ․ և զայս արար մաքսա-ւորն՝ բաղխելով զկուրծն․ որով ցուցանէր զանձն պար-տաւոր ամենայնի․ քանզի և աղքատք թէ ոչ ցուցանեն զվէրս և զպարտս՝ ոչ ընդունին զողորմութիւն ։ Երկ-րորդ՝ խնդրել զհարկաւորն, Աստուա՛ծ՝ քաւեա՛ զիս ըզ-մեղաւորս․ քանզի մեղքն է կրծին և արգելք ամենայն բարեաց․ եթէ բարձցի ՚ի միջոյ՝ յայնժամ որպէս դիմա-կաւ ՚ի բաց վանեալ յերեսաց գետոյ՝ վտակք հոգւոյն զեղանին առ մեզ ։ Բայց ասա գոյ այլ ինչ խորհուրդ․ զի՞նչ է, զի փարիսեցին ասէ՝ Աստուած իմ, իսկ մաքսաւորն՝ Աստուած ․ Նա հպարտութեամբ կարծելով զինքն ար-դար՝ զԱստուած իւրն համարէր․ իսկ սա ճշմարտապէս գիտելով զինքն մեղաւոր՝ վարկանէր յԱստուծոյ անջա-տեալ․ վասն զի մարդն մինչ մեղանչէ, Աստուած բա-ժանի ՚ի նմանէ․ ըստ Սաւուղայ․ * Եւ Տէր մեկնեցաւ ա․ Թգ․ ր․
՚ի նմանէ․ և թէ * Մեղքն ձեր որոշեն ՚ի մէջ իմ և ՚ի Ժզ․ 14․
մէջ ձեր ․ յայն սակս դաւիթ ՚ի մեղայական բանս իւր Եսայ․
ամենեւին ոչ ասէ՝ Աստուած իմ, այլ՝ Աստուած ․ * Ողոր-ԾԹ․ 2․
մեա՛ ինձ Աստուած ․ ․ ․ և զհոգի քո սուրբ մի՛ հաներ յինէն ։

Ասե՛մ ձե՛զ, էջ սա արդարացեալ ՚ի տուն իւր քան զնա․ զի ամենայն որ բարձրացուցանէ զանձն՝ խոնարհեսցի ։

Փարիսեցին բարձրացոյց զանձն՝ խոնարհեցաւ․ մաք-սաւորն խոնարհեցոյց՝ բարձրացաւ ։ Խոնարհեցուսցուք ուրեմն և մեք զմեզ յաղօթս ընդ հզօր ձեռամբ Աս-տուծոյ, զի զմեզ բարձրացուսցէ ՚ի ժամանակի ։

ԶԵՐԿԱՅՆՄՏՈՒԹԵՆԷՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ ։

Թզենի մի էր ուրուք տնկեալ յայգւոջ իւրում. եւ եկն խնդրել պտուղ ՚ի նմանէ՝ և ոչ եգիտ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Եսայ. Խորհրդաւորէս՝ այգին նշանակէ զեկեղեցին. Եսայեա
Է. Դ. *Այգի տեառն զօրութեանց՝ տունն Իսրայէլի է։ Եւ
բարոյական տունկք են ՚ի նմա լուսաւորեալ անձինք.
ուստի՝ յարէ ՚ի նոյնն մարգարէն. *Եւ մարդն յուդայ՝
նորատունկ սիրելի։ Արդ՝ ՚ի յայգւոջ լինին բազմազան
ծառք. այսինքն որթ, նուռն, և խնծոր բարեխառնու-
թեան, և թզենի սիրոյ. քանզի թզենին ըստ որում ու-
նի զքաղցր պտուղ, նշանակէ զսէրն՝ որ քաղցրանոյ առ
ամենեսեան. փոխանակ ՚ի թզենի առակէ, զի ծանի-
ցուք թէ յամենեցունց զսէր պահանջէ, զորմէ կախեալ
կան ամ օրէնք։ Եկեղեցին նմանի դրախտին, զի որպէս
անդ ոչ գոյր անպտուղ ծառ. զի եթէ լինէր, ոչ ասէր՝
*Յամենայն ծառոց, որք են ՚ի դրախտի այդր՝ ուտելով
կերիցես։ Այսպէս և ՚ի նորատունկս դրախտ՝ ոչ պարտի
գտանիլ ծառ անպտուղ. և սակայն ընդ անիծել թզ-
զենւոյն երևեցաւ թզենի մի անպտուղ. զի ոչ եգիտ
տէրն ՚ի նմա պտուղ։

Ասէ ցայգեգործն. ահա՛ երեք ամք են՝ յորմէ հետէ գամ խնդ-րել պտուղ ՚ի թզենւոջս, և ո՛չ գտանեմ. արդ հատ զդա՛, ընդէ՛ր և զերկիրդ խափանէ.

Այս նախ զարմանալի է ընդ երկայնմտութիւն այ

Թէ զինչ մինչև ցծերութի բանաւոր անպտուղ ծա-
ռոյն երկայնմտէ սպասելով՝ զի թերևս գտցէ զպտուղ,
Յայնմ, *Ահա մշակ երկայնամտեալ սպասէ պատու- յակ․ ե․ է։
ական պտղոյ, մինչև առցէ զկանուխն և զանագանն։
Առաջին ամն նշանակէ զմանկութիւն․ երկրորդն զե-
րիտասարդութիւն․ իսկ երրորդն՝ զծերութիւն․ զի թէ-
պէտ պտուղն որ յերիտասարդութեան պատուակա-
նագոյն է քան ի ծերութեան, որպէս մեղրն ձագուց
մեղուաց առաւել է քան զմորցն, բայց աստուած ծե-
րութեան պտղոյն ևս բաւականանայ, եթէ տայցեն,
Երկրորդ՝ զարմանալի է ընդ քաղցր ներողութիւն այ․
Թէ զմարդ երկայնմտեալ, չածէ ի վերայ անպտղուն
որդւոցն խաւարի զարժանահաս պատիժ․ քանզի մարդ-
յորմէ հետէ ծնեալ լինի՝ ժամ է պտղաբերել, Յայնմ,
*Ձեր ժամանակ յամենայն ժամու պատրաստ է․ այն յոհ․ է․ զ։
զի առած է հասարակ, թէ ամենայն ծառ՝ որ ոչ առ-
նէ զպտուղ բարի՝ հատանի և ի հուր արկանի․ այլ զի ղուկ․ գ․ զ։
աստուած դատաւոր արդար՝ հզօր և երկայնամիտ, սաղմ․ է․
որ ոչ ածէ զբարկութիւն իւր զօրհանապազ, զի թերևս 13։
ծանիցուք՝ թէ քաղցրութիւն և երկայնմտութիւն այ
զմեզ յապաշխարութիւն յորդորէ․ ապա թէ անզեղջ
սրտիւ խստացեալ ոչ դարձցուք առ նա, զսուր իւր սը-
րեալ է, որով հրամայէ, կտրեա զդա, և թէ տապար ղուկ․
առ արմին ծառոց դնի, Երրորդ՝ զարմանալի է յաւէտ գ․ թ։
ընդ գեղեցիկ կարգ աստուածային իրաւանց, թէ զ-
մարդ ինքն ոչ հատանէ՝ այլ հրամայէ մշակին հատանել․
և այս՝ վասն երկու պատճառի․ նախ՝ զի ոչ կամի ըղ-
հատանելն, վասն այսորիկ հրամայէ․ զի այս բարք է այ․
զոր ոչ կամի պատժել՝ ծանուցանէ․ որպէս զմահն ե- եսայ․
զեկիայի ծանոյց՝ զի աղաղակեսցէ․ զկործանումն նինուէ- լը․ ա։

յաշխարհ. Եկայք՝ զի տապաստարեսցեն. ցմռուխես աւեր, * Թագ.
Թ. Դ. Գ 2. ասէր՝ զի ընկեցից զդոսա և զքեզ արարից յազգ մեծ.
Ե. Օրէ. զի բարեխօսեսցէ. և աստ ազդէ մշակին՝ զի աղերսեսցէ
Բ. 24. խակ ՚ի տօթոյ, քանզի կործանելոց էր՝ ոչ առաջին զգայր-
զի՛նչ որպէս ՚ի նինուէ. Երկրորդ՝ կարգ տիեզերաց պա-
հանջէ՝ զի իւրաքանչիւր ոք զիւր գործ գործեսցէ. Այդ
հատանելն՝ մշակին վայելէ. վասնզի յարդարիկ նմա հրամա-
յէ հատանել. Ցայսմ կարգէ պարտին ուսանիլ թագա-
ւորք և հայրապետք՝ զպատիժ անզգամին թողուլ իշխա-
նութեան նոցա, որոց միանգամ յանձնեցին զթեմս. կամ
թէ հարկն պահանջէ՝ ձեռամբ նոցին պատժել.

Կտրէ՛ զդա, ընդէ՞ր և զերկիր խափանէ.

Այդ՝ հատանող մշակն է նախ հրեշտակն, որ մա-
հուամբ հատանէ զանպտուղ ծառն ՚ի կենաց. երկրորդ՝
Մտթ. հայրապետք, առաջնորդք և վարդապետք. * Եթէ ումեք
Ժէ. 13: թողուցուք՝ թողեալ լիցի. և եթէ զուրուք ունիցիք՝
Յոհ. կալեալ լիցի. և կամ թէ՝ եթէ եկեղեցւոյն ոչ լուիցէ,
Ի. 26: եղիցի քեզ իբրև զհեթանոս. Զայս դատաստան հայր
ետ որդւոյն, և նա՝ մեզ. զի ամենեքեան պատուեսցեն
զորդի՛ և զմեզ. Հրամայէ կտրել նախ՝ զի անպտուղ
գոլով է անպիտան և ՚ի հուր պիտանացու. երկրորդ՝
զի զերկիրն խափանէ. մինչ է մարդն երկրաւոր՝ թէև
իցէ անպտուղ, ոչ այնքան խափանէ զերկիր, կամ լինի
պատճառ գայթակղութեան. զի տեսանողքն զանց առնեն
աներկիւղ, դեռ ևս ժամուկ է և երկրաւոր. բայց մինչ
լինի ծառ ծերութեամբ, յայնժամ մեծապէս խափանող
է երկրին, այսինքն՝ եկեղեցւոյն լինի մեծ գայթակղութ.
քանզի կենք ծերոց է հայելի մանկանց. վասնորոյ եթէ
իցէ ծեր ոք ապականեալ վարուք, քան ժամանակաւ և
քան զհեր իւր առաւել ապականէ զեկեղեցին. Ո՛հ

թէ որպիսի ծանր է պատիժ այնպիսույն. Լաւ էր նը-մա, եթէ զերկան իշոյ կախեալ զպարանոցէն՝ ընկա-նիւր ՚ի ծով. քան գայթակղեցուցանէր զմի ՚ի փոքրը-կանցս յայսցանէ. Ապա որքան է իրաւամբք ՚ի բաց զայն-պիսին,

[illegible]

Ծանր եւս է այգեգործին աշխատութեամբ հա-սուցանել զծառ՝ և ոչ վայելել զպտուղ նորա. այն զի երկայնմտութե՛ սպասէ պտղոյն. ապա քանի եւս ծան-րագոյն իցէ պահապան հրեշտակին չվայելել զբեր ինչ բարի յայնմանէ, յորում ՚ի ծնէ ցծերութիւն աշխա-տեցաւ. փանորոյ յաղերս մատչի. ժամանակ ամենա-արուեստին երկրագործութեան, համոզէ զմիտս տեա-ռըն ասելով. [illegible]: խղճմտանք մանաւանդ ՚ի մեզս ծերացելոց և ասուրբք չարութե՛ հնացելոց ընդ-արմանայ և դադարի ՚ի հարկանելոյ ։ Հրեշտակն պա-հապան շարժելով զերեւակայութիւն տեսակաւ մեղա-ցըն՝ զարթուցանել յանձնառնու զխղճմտանսն, և արկա-նել զաղբ. այսինքն՝ զկշտամբ մեղացն. որ թէպէտ ՚ի կամս երիտասարդաց է որպէս մեղր. *Մեղր կաթէ ՚ի [illegible]-շրթանց պոռնկի, բայց ՚ի քիմս ծերոց դառնագոյն է Է. 3. քան զլեղի. երկուքն եւս են զօրեղ շարժառիթք. քանզի Ե. Է. 4. յիշատակաւ մեղացն սպառնալիքն խղճմտանքն՝ զան-դամանդեայ միտսն նուաճէ և զխստութիւն սառու-ցեալ յամառ կամացն լուծանէ ՚ի զղջման արտասու-աց ։ Այնձ այսքան է փոյթ և հոգ զերկութենէ մեր-մէ՝ ամենեցունց դաստիարակացն մերոց պահապան հը-րեշտակաց ։ Դարձեալ այգեգործքն են քարոզիչք բա-

նին ճշմարտութեան, որ յայգւոջ եկեղեցւոյ, զործայութենէ՝ զգժոխոց և զմահուանէ խօսելով զաղթուցանեն զխղճմտանս անպտուղ ծառոց. և այնու եբր ընրեն զարմիւ նորա. իսկ զգարշութենէ մեղաց և զապաշխարութենէ խօսելով, եբրու արկանեն զաղբ զնովաւ. որով միտքն զուարթացեալ զարթնու 'ի պտղաբերութիւն. մինչ մշակն ասաց, Թո՛ղ յայս ամ ևս, թարց ընդդիմութեան լսելով աղերսանացն, եթող տէրն. քանզի ոչ կամի զմահ մեղաւորի՝ այլ դառնալ նորա 'ի չար ճանապարհէն և զկեալն:

ՋԱՐԳԱՑՈՒԹԵՆԷ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ.

ԳԼՈՒԽ Լ.

Ղուկ. Այր ոմն ազնուական գնաց յաշխարհ հեռի՝ առնուլ իւ-
ԺԹ. 12: ր թագաւորութիւն և դառնալ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդաբար՝ յայսմիկ առակի խօսի զինքենէ տէրն մեր յիսուս քրիստոս. անուանէ զինքն այր վասն ճշմարիտ մարդեղութեանն՝ և ազնուական, թէ ըստ ծնութեանն որ ըստ ինքեան է ազնուագոյն 'ի մէջ էից. և այս այնքան, մինչև էակն անուն նմա միայն յատկա-
Ելք. նալ. Ըստ այնմ. * Ես եմ որ էն, և թէ ըստ մարդկութեան,
Գ. 14: զի յղացաւ 'ի հոգւոյն սրբոյ յանարատ կուսէն. ուստի
Իմաստ. ասէ սողոմոն զնմանէ, * Ազնուագոյն էր (առ առա-

ջինն) և եկն 'ի մարմին անարատ · (առ. երկրորդն ·) Ը · 19 ·
Այնքան է ազնուութիւնն քրիստոսի, մինչև անճառելի
է մեզ : * Զազգատոհմն նորա ո պատմեսցէ : Յոյժ ա, Եսայ ·
զնուական քան զամենայն արարածս վասն մե, ԾԳ · 8 ·
ծութեան, իմաստութեան և արդարութեն · այլա զինչ, Յովհ · Է · Ժ · 3 ·
սանել է զքրիստոսէ · վասնորոյ ասէ սուրբ · * Մեծ ազ, Եփր ·
նուութիւն իմաստութեան իւրոյ վայելչացուցց, որ է նախ Ժէ · 21 ·
քան զյաւիտեանս : Սորայն ազնուութիւն ոչ ծանեաւ
ազգ մարդկան · զի եթէ էր ծանուցեալ, ոչ արդեօք Ա · Կորն ·
զտէրն փառաց 'ի խաչ հանէին, Եւ քանզի Թագաւորու, Բ · 8 ·
թիւն իւր ոչ էր յայսմ աշխարհէ, այնու՝ զի յառաջին
գալուստն ոչ էր եկեալ պաշտօն առնուլ՝ այլ պաշ, Մատթ · Ի ·
տել · և տալ զանձն փրկանս փոխանակ բազմաց · և զի՝ 28 ·
զայս պաշտօն մատուցիւր կատարեաց, վասնորոյ իրա,
ւամբք Թագաւորեցոյց զնա հայր իւր 'ի վերայ ամենե,
ցուն · վասնորոյ ասէ առաքեալն · * Հնազանդ եղև մա, Փիլ Բ ·
հու չափ՝ և մահու խաչի · վասնորոյ և աստուած զնա Բ · 8 · 9 ·
առաւել բարձրացոյց : Զի յանուն յիսուսի քրիստոսի 10 : 11 ·
ծունր կրկնեսցի երկնաւորաց և երկրաւորաց և սան,
դարամետականաց · Զի թէպէտ 'ի սկզբանէ ունէր զայս
իշխանութիւն, բայց շնորհօք չարչարանացն առաւել ար,
դիւնաւորեցաւ · վասնորոյ ասաց 'ի յարութեան · * Տու, Մատթ · ԻԸ ·
աւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս և յերկրի : 18 ·
Զի եթէ ոչինչ բարեգործութիւն մեայ առանց պատ,
կերլոյ, քանզի և չարչարանքն քրիստոսի : Արդ՝ երկիցս ըն,
կալաւ որդի 'ի հօրէ զայս իշխանութիւն · նախ՝ 'ի յա,
րութեան, որպէս ասացաք · որով ծածկաբար վարէ ըզ,
Թագաւորութիւն իւր յաշխարհի · ի սահմանաց չորց
զսիրտ Թագաւորաց և հայրապետաց ի կամաց իւրոց
դարձուցանելով · յայսմիկ ասէ · Ահա ես ընդ ձեզ եմ

մինչև ցկատարած աշխարհի։ Երկրորդ՝ ՚ի միւսանգամ գա-
լստեանն յայտնապէս, և որքան առայս՝ ասէ. գնայ յաղ-
[illegible] այսին-
քըն՝ համբարձմամբն եմուտ ՚ի ներքին կողմն վարագու-
րին, որ է անցեալ ընդ հաստատութիւնսդ՝ զոր կո-
չէ վարագոյր, եմուտ ՚ի քուն իսկ յերկինս և նստաւ
ընդ աջմէ հօր, որ կոչի աշխարհ հեռի. մի՝ վասն սաստիկ
հեռաւորութեանն. զի եթէ յերկրէս մինչև ցաստ-
ղալից երկինքն՝ են 107,953. մղոնս. այլ քանի ևս
անտի յաթոռ աստուածութեանն, որ անթուելի է։
Երկրորդ՝ վասն յամեցման գալստեան իւրոյ կոչէ աշ-
խարհ հեռի. այլ ևնքն ՚ի կէսն եհաս ՚ի համբառնալն։

[illegible]

Ցասն մասին նշանակեն տասնքանեայ օրէնքն,
յորս աշխարհականն գրեթէ ամենայն օրէնք և մարդա-
րէք. զայս ասանդէ ծառայից իւրոց յարգել՝ առնելով
և պահելով։ Դարձեալ տասն թիւն, ըստ որում է Ժ.
համրական՝ որպէս յայտ է, նշանակէ զաւետարանն՝ որ
ընդհանրապէս աշխարհական զամենայն կատարելութիւն։
Այս է գանձն և տասն քրքառսի, որ ՚ի համբառնա-
լն իւրում եթող յեկեղեցի իւր, զի արդիւնաւորեսցեն
Ղուկ. ԺԹ. մինչև ցմիւսանգամ գալուստն իւր. զոր ՚ի մատթէոսի
15։ անուանք քանքարայ բաժանէ Ե իւրաքանչիւր ստա-
ցանի, ումեմն Ե, ումեմն Բ, և ումեմն Ա. քանզի երեք
են աստիճանք մարդկային մտաց. այսինքն սուր, միջակ
և գուլ. ըստ զօրութեան ծննդականին տրամադրութ.
վասնայսորիկ յերիս բաժանէ զքանքարս շնորհացն, ըստ
իւրաքանչիւր արժանեացն. զի և բանաւոր երկրի ար-
դիւնքն յերիս բաժանին. յերեսնաւոր, ՚ի վաթսնաւոր

և 'ի հարկաւորս․ Արդ հինգ քանքարն պատկանի՛ ե-
պիսկոպոսաց. երկուքն՝ քահանայից, և մին՝ աշխարհա-
կանաց։ Նաև ը՜ այս զանազանութիւն է 'ի մէջ վար-
դապետաց։ դարձեալ՝ որպէս բաժանեաց զքանքարն ը՜
արժանւոյն, այսպէս և զպատիւն. բայց գիտելի է, զի իւ-
րաքանչիւր ոք պարտական է շահել ըստ սման մնան.
բայց ըստ իւրաքանչիւր կարի. վասնորոյ ոմանք փոխան
շահեցան, ոմանք զհինգ,

Եւ քաղաքացիքն նորա ատէին զնա. առաքեցին հրեշտակս զհե-
տ նորա և ասեն՝ թէ ոչ կամիմք թագաւորել դմա 'ի վերայ մեր։

Ատեցին զնա՝ բայց 'ի տարապարտուց. առ նախան-
ձու մատնելով. *Ցիւրսն եկն, և իւրքն զնա ոչ ընկալ- Յովհ. Ա. 11։
ան։ Յայնժամ ոչ կամեցան զթագաւորութիւն նորա,
երբ ուրացան առաջի պիղատոսի, թէ * Չիք մեր թա- Յհ. ԺԹ. 15։
գաւոր բայց 'ի կայսերէ. և թէ՝ * Մի գրեր թէ՝ թա- Յհ. ԺԹ. 21։
գաւոր է հրէից. և զկնի համբարձմանն պատժելով զա- Գործ. Դ.
շակերտսն և պատուիրելով՝ յանունն յիսուսի ոչ ուսու- 18. 21։
ցանել. յայս կէտ հասոյց զնոսա ատելութիւնն, զի թէ-
պէտ ծանեան զյարութիւն, բայց նախանձն ոչ եթող
հաւատալ։

Եւ եղև դառնալ նմա առեալ զթագաւորութիւնն, և կոչել
զծառայսն, որոց տուեալ էր զարծաթն, զի գիտասցէ թէ՝ ո՛ զինչ
շահեցաւ։

Այս լինի 'ի միւսանգամ գալստեան. յորժամ տա-
ցի 'ի ձեռս նորա թագաւորութիւն աստուծոյ հօր,
*Յայնժամ տեսցեն զորդի մարդոյ նստեալ ընդ աջմէ. Մրկ.
զօրութեանն աստուծոյ, և եկեալ ընդ ամպս երկնից ԺԴ. 62։
զօրութեամբ մեծաւ և փառօք բազմօք։ Որ և նստեալ
յաթոռ փառաց իւրոց քննեսցէ զծառայսն։

Եկն առաջինն և ասէ, տէ՛ր մնասն քո արար տասն մնաս։

Երկրին մտօք մեկնի, նախ հասարակաբար. իբրու թէ տասն մնասն հասարակաբար բաշխեալ իցէ առ ամենեսին, որով նշանակի տասնաբանեայ օրէնքն և աւետարանականն. որ առ ամենեսեան բաշխեալ լինի. վասնորոյ անորոշ դնէ աստ զմնասն: Զայս ժն առեալ են ամենք, որք հասին ի կատարելութիւն աւետարանին. և այս գերազանցութեամբ. սիրելով զթշնամին, բարի առնելով ատելեաց. և սոքա են՝ որք զտասն մնասն շահեցան. Եւ են ոմանք, որ միայն ի տասնաբանեայ օրէնսն հասին և ոչ կարացին ժամանել ի կատարելութիւն աւետարանական խրատուցն. և սոքա դրամաբաշխական արդարութեամբ կենցաղավարելով իւրաքանչիւր ումեք, թէ ստացուածոյ՝ թէ ընկերին, թէ ինքեանց զիւրն բաշխեալ՝ զհինգ մնաս շահեցան: Իսկ են ոմանք՝ որ յերկուցն ևս վերջացեալ՝ ամենեւին ոչ ի գործ ածին ըղմնասն աստուածային պատուիրանաց: Երկրորդ՝ յատկաբար, ըստ իւրաքանչիւր կարի տուեալ, որպէս բանքարն, այսպէս և մնասն. յայս միտ առեալ նշանակէ զնորհըս հոգւոյն սրբոյ, որ է երից ստորինեանց մարդկան բաշխեալ լինի ըստ չափու ընդունակութե՛ նոցա. քանզի թէ ի մէջ աշխարհականաց, և թէ ի մէջ վարդապետաց են եռակի զանազանութիւնք. թէ է մարմնականին. և այսպէս ոմանք առաւել հարուստք են, ոմանք միջակ, և ոմանք նուազ. և թէ ըստ հոգեկանին. Առաւել լինի գիտութիւն, որ նմանապէս յերիս աստիճանս է որոշել: Արդ՝ ըստ որում ոմանք հնգից արժանաւորին, ոմանք երկուց և ոմանք միոյ, ըստ այնմ, որ տասն մնաս շահեցաւ, հինգ առեալ էր, շահն կրկնապատիկ եղև. զի որ ի գործ ածէ զմնասն գիտութե, մի՝ ինքն շահի, և միւս՝ ընկերն. քանզի որպէս է այծն

փքով արծարծանի, այսպէս և դիտութիւն ուսուցանե-
լով։ Եւ դարձեալ մի՝ վասն աշխատանացն առնու ըզ-
վարձս. և միւս՝ վասն ուսուցանելոյն. վասնայսորիկ
ասէ՝ *Երիցունք կրկին պատուոյ արժանի եղիցին, մանա- Ա. Տիմ.
ւանդ՝ որ աշխատիցին բանիւ և վարդապետութեամբ։ Ե. ԺԷ։
Այսպէս որք սփռեն զինչս, մի՝ արդարութեամբ պայ-
ծառանան. և միւս՝ փառօք փայլեն։ *Սփռեաց և ետ Սաղմ.
աղքատաց. արդարութիւն նորա մնայ յաւիտեանս յա- ՃԺԱ. Թ
ւիտենից և եղջիւր նորա բարձր եղիցի փառօք։

Եւ ասէ ցնա, ազնիւ ծառայ բարի և հաւատարիմ, զի 'ի
փոքուն հաւատարիմ եղեր, եղիցիս իշխանութիւն ունել 'ի վե-
րայ տասն քաղաքաց։

Սովոր են և որ 'ի մեզ են իշխանք, զ'ի փոքուն
հաւատարիմն 'ի վերայ բազմաց կացուցանել. որ գոր-
ծէ զառաքինութիւն, լինի ազնիւ և բարի. զի մեղքն գը-
ռեհիկ առնեն զմարդն. և որ մեղանչէ՝ 'ի չարէն է. այս
անուամբ պատկանի աստուծոյ. բայց որք հաւատարիմ
են բանին աստուծոյ՝ յափշտակեն յինքեանս։ Ո՛վ որ-
քան մեծ է անուամբ ազնուի և բարւոյ դրուատիլ բե-
րանովն աստուծոյ. ո՛ն եկայք և մեք շահեսցուք ըզ-
մեանն։ Ա վասնայսորիկ զուն գործեաց լինել ազնու-
ական, զի ազնուականի իմն ցանկացեալ էր. այսինքն՝
երկնաւոր քաղաքին. վասնայսորիկ զբաղձալին տայ ասե-
լով. եղիցի՛ս իշխանութիւն ունել 'ի վերայ տասն քաղաքաց։ Տա-
սին ըստ որում է կատարեալ թիւ՝ նշանակէ զերկնա-
յին քաղաքն, զորոյ զիշխանութիւնն տայ առաքինեաց.
և կամ այսու ցուցանէ զմեծութիւն վարձուցն հաւա-
տարմաց։ Են ոմանք մեծաւորք, որք կարի փոյթ են 'ի
պատժել զդաւաճանսն. բայց ոչ յամրագոյն 'ի պսա-
կել զհաւատարիմսն. ուստի ուրեմն լինել 'ի պատժելն

յամր՝ և ՚ի վերձատրելն արագ ։

[illegible] հինգ [illegible]

Սա զհարկաւորսն գործեաց զօրէնաց ըստ իւրում բաւականութեան. ոչ գոլով այնքան վսեմամիտ, հասանել առ կատարելութիւն աստուածայնական. այլ միայն առաքինացաւ զհինգ զգայութիւնսն զալեւ յանձնառշածից. վասնորոյ և սա նովին գովեստիւ դրուատեալ պսակի ըստ արժանեացն կացուցանելով ՚ի վերայ հինգ քաղաքաց՝ ըստ չափու շահեցողութեանն ։ Ո՛հ Թէ որքան մեծ է վարձն և փառք, զոր տայ աստուած առաքինեաց, որք դոյզն ինչ աստէն աշխատեցան. Ըստ այնմ, * Զի ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձելոց փառացըն՝ որք յայտնելոց են ՚ի մեզ ։ Քաղաքօքն իմանին աստիճանք փառաց երկնային քաղաքին. ուստի ցքանքարաշահն ասաց. [illegible] այսինքն՝ յերկինս ։ Աստուստ ցուցանի Թէ՝ է զանազանութիւն փառաց սրբոցն. քանզի ոմանց տուեալ լինի տասն աստիճան փառաց. ոմանց՝ հինգ ։ * Աստղ քան զաստղ առաւել է փառօք ։

[illegible]

Աստուած զերկու աչս ետ մարդոյ. յայտ արարեալ Թէ պարտի մի մարդն զերկու կողմանս խոկալով տեսանել, զաստիս և զհանդերձեալն. զհոգի և զմարմին. և որպէս Թէ զերկու կողմն գրոյն ընԹեռնուլ ըզներքին և զարտաքին. և դատել ըստ իւրաքանչիւր արժանեաց զակնոյն ։ Բայց են ոմանք, որոց աջոյ ակն ՚ի դժոխայինն այսական ըղձի կուրացեալ է, և միայն զձախն ունին բաց, տեսանել զաստիս և զմարմին. իսկ

զհոգին և զհանդերձեալն անգիտանալով. Երանի թէ զաջոյ ակն ունէին բաց, որոյ ճառագայթ սիրոյ ցոլացեալ ջերմացուցանեն զսիրտ փեսային քրիստոսի. վասն որոյ ասէ, *Արտասուեցեր զմեզ միով ակամբ քով. բայց քանքարաթագոյցն միայն ունէր զձախ ակն բաց, զի ոչ դիտեաց զերկու ծայրսն առաքինութեան, յորոց կախեալ 'ի մէջն կայանայր. արիութիւնն ունի զերկուս ծայրս յորս ապականի, երկչոտութիւն և յանդգնութիւն. եթէ 'ի գործ արկանէր զարծաթն, ոչ էր յանդգնութիւն. յայն սակս տուեալ էր, և ոչ պարտ էր երկնչել, զի ունէր զՏէր արիագոյն. վասն որոյ ասէր,

Պարտ էր քեզ արկանել զարծաթն իմ 'ի սեղանաւորս. և ես եկեալ տոկոսեօք պահանջէի զիմ.

Բայց սա միայն մտածելով զկորուստ արծաթոյն՝ երկեաւ 'ի տեառնէն, և ոչ կարաց զմիւս կողմն ևս մտածել, թէ տէրն իմ գոլով բացարձակ թագաւոր, եկեալ տոկոսեօք պահանջէ զիւրն յառողաց. վասն որոյ յիմարաբար կարծելով թէ զինքն մեղադրէ, 'ի յանդիմանութիւն և 'ի բարուրանս տեառն իւրոյ ասէ,

Գիտէի՝ զի այր մի խիստ ես։

Խորհրդաւորս՝ նշանակին ծոյլ վարդապետքն, որք թագուցանեն զքանքար գիտութեան 'ի վարշամակի ծուլութեան, ոչ արկանելով 'ի սեղանաւորս, ուսուցանելով, և քարոզելով. և այսպէս ունելով զփականս արքայութեան, այսինքն՝ զգիտութիւն, նոքեանք ոչ մտանեն ըստ գիտութեն գործելով, և որք պատրաստ են մտանել՝ արգելուն ոչ ուսուցանելով։ Նոքա զմանս մեղաւորեն յաշակերտաց բժշկութս համարելով, և զմանս 'ի ժողովրդոց թերահաւատս և հակառակորդս վարկանելով. և այսպէս ոչ ուսուցանեն, և ոչ քարոզեն,

բայց խաբէին. զի թէպէտ և այնպէս էցեն, ոչ պարտիմք կասել 'ի յուսուցանելոյ. որպէս և ոչ եսայի կասե-
Եսայ. ԿԷ. 2 ցաւ. ընդ այնմ, * Զօր ամենայն ձգեցի զձեռս իմ առ ժողովուրդ անհաւան և հակառակող. Յիրաւի տէրն մեր ոչ արար յամենայն տեղիս զօրութիւն վասն թերահաւատութեան նոցա զոր գիտէր. իսկ մեք՝ քանզի ոչ գիտեմք հաւատեաւ. և թէ գիտէաք ևս, սակայն զի յայտնի պաշտօն կացուցեալ եմք, պարտէ մեզ քարոզել. ոչ մի-
Հռովմ. այն հաւատացելոց՝ այլև անհաւատից. * Քանզի յու-
Ա. 14. նաց և բարբարոսաց իմաստնոց և անմտից պարտապան եմ, այնչափ՝ որչափ իմովսամբ. այսինքն ըստ զօրութեան իմոյ քարոզել. եթէ զայս առնեմք՝ և նոքա ոչ լսեն, զանձն մեր ազատեցուցանեմք ըստ եզեկիելի. Բայց վայ է մեզ, եթէ ոչ աւետարանեմք. քանզի հարկ 'ի վերայ կայ. վասն որոյ ոչինչ փաստ կարէ զմեզ արդարացուցանել. եթէ ծուլացուք 'ի պաշտօնէ մերմէ. ուստի ասէ:

[illegible]

Անհաւատ կոչէ, զի ոչ հաւատայ յամենակարող զօրութիւն նորա, թէ կարող է ճշդիւ պահանջել զիւրն յամենայն յառողաց. և հակադարձաբար կոչէր զնա խիստ և ստամբակ, որ է խստասիրտ և դառնաբարոյ. [illegible] և այսու անձամբ զանձն դատապարտէր. զի ոչ մտածէր եթէ առ իւրն խիստ է, քանզի ևս առ այլսն. վասն որոյ ասէ՝ [illegible] զի եթէ հաւատաս թէ խստամբակ եմ, ընդէ՞ր ոչ հաւատաս, թէ այնու խստամբակութեամբ զվատնիչսն իմոյ մնասի՝ պատուհասակոծ արարեալ՝ տոկոսօք պահանջել կարող եմ,

Զայս յանդիմանութիւն և առ ծոյլ վարդապետսն է պահել. նա և առ այնս՝ որք զաշխատս ոմանս ախտաւոր համարելով, ոչ բաշխեն զ[illegible]ն ողորմութեան. ասելով՝ արբեցող է, անառակ է, հպարտ է, ևն: Քանզի քանքարն հաւասարապէս շահի՝ մինչ պարգևապէս բաշխեալ լինի. թէ արդիւնաւորեսցի առողն և թէ ոչ. զի թէ չիցեն արժանի առողքն, անդրէն առ մեզ դառնայ վարձն. Ըստ այնմ՝ յայս միտ ասի. * Ողջոյն ձեր առ ձեզ դարձցի. և թէ աղօթք իմ ի ծոց իմ դարձցին: Ծ. Ե.

Եւ առէ ցպատասխանատուն, առէ՛ք ի դմանէ զքանքարդ, և տո՛ւք այնմ, որ ունի զտասն քանքարն:

Յայտմանէ իմանամք՝ թէ բարի շնորհքն զի մի՛ կորիցէ, տուեալ լինի այլոց. և այս վասն այսորիկ՝ զի ընդունակ է շնորհաց և շահեցող. իսկ միւսն անընդունակ, և իբրև թէ չունող. վասն այսորիկ ասէ.

Որ ունիցի՝ տացի. և որ ո՛չն ունիցի և զոր ունիցին՝ բարձցի ի նմանէ:

Յամենուստ առատանայ փառքն քանքարաշահից. իսկ ծուլիցն բնաւին հատանի, ծոյլն ունի՝ և ոչ ունի. ունի՝ զի զթութիւնն աստուծոյ ոչ եթող զնա առանց չափաւոր շնորհաց. իսկ ոչ ունի, զի ոչ ի գործ ածէ՝ զոր ունի: Այսպէս ծոյլ վարդապետք, զորոց ասէ. * Բա[illegible]րեգոյն է մարդոյ թագուցանել զյիմարութիւն իւր՝ քան Ի. 33. զիմաստութիւն. քանզի զինչ օգուտ է գիտութիւն ծածկեալ. որպէս առատութիւն խորտկաց շուրջ զգերեզմանաւ: Այդ՝ ծառայողն գալով այսպիսի՝ իբրու ոչ ունի. վասն որոյ զոր ունի՝ արդարադատն բառնայ ի նմանէ՝ պատժելով զնա. զոր օրինակ եթէ ոք քրէականապէս լիցէ մեղուցեալ՝ մատնի ի [illegible], և զոր ունի՝ զրաւեն յարքունուստ. և ի վայելս արքայականաց

տան . այսպէս 'ի դատապարտելոցն բարձեալ լինի նոցա որպէս յանհաւատից՝ օժիտն բնական՝ 'ի քրիստոնէից՝ շնորհք աւազանին . և 'ի վարդապետաց՝ պարգևքն գիտութեան, որք և բաշխին յորքունեանկանն . այսինքն 'ի հաւատարիմ ծառայսն քրիստոսի, զի յաւելցին փառք նոցա . Արդ՝ եթէ զառեալ մնասն ամբողջ տալով տակաւին դատապարտի այնու՝ զի ոչ շահեցաւ, ապա զինչ եթէ և զգլուխն իցէ կորուսեալ . Արդ՝ զգլուխն կորուսանեն վարդապետք, որք բաց 'ի շահեցուցանելոյն ուսուցմամբ, ընդդէմ գիտութեան խուրեանց և մեղանչեն. այսինքն գիտելով զբարին՝ և ոչ առնելով . * Որ գիտէ զբարին և ոչ առնէ՝ մեղք են նմա .

Բայց [illegible]

Թշնամիք նորա են նախ՝ հրէայք քաղաքացիքն իւր. երկրորդ՝ մահմետականք, որք ոչ հաւատան յաստուածային թագաւորութեան նորա. երրորդ՝ չար քրիստոնեայք՝
Յոբ. որք ասեն ամբարշտաբար, * Ի բաց կաց 'ի մէնջ, զճա-
ԻԱ. 14 ։ նապարհս քո ճանաչել ոչ կամիմք . Սոքա առ հասարակ
Սաղմ. սպանանին 'ի դժոխս, և մնալով կենդանի . Յայնմ, * Մահ
ԽԸ. 14 ։ հովուեսցէ զնոսա . Մահ առաջին հովուեսցէ առ երկրորդն ։

ՎԵՐՋ ։

ՑԱՆԿ ԳԼԽՈՑ ՄԱՏԵՆԻՍ

Երես

ԳԼՈՒԽ Ա. Յաղագս տեսակաւորեալ հաւատոյ. 1.

Բ. Յաղագս հաշտութեան. 5.

Գ. Յաղագս թէ որքան չար է խստասրտութիւն. 12.

Դ. Առակ սերմանացանին. 15.

Ե. Յաղագս սկզբան և կատարածի մարդոյն. 21.

Զ. Յաղագս գործունէութեն խոկման արքայութեն. 28.

Է. Յաղագս աճողական զօրութեն աւետարանին 31.

Ը. Յաղագս մեծութեան արքայութեն երկնից. 34.

Թ. Յաղագս գեղեցկութեան արքայութեն երկնից. 37.

Ժ. Յաղագս ամենազօրաւ զօրութեան արքայու-
թեան երկնից. 41.

ԺԱ. Թէ որքան հարկաւոր է թողուլ զյանցանս
եղբօր. 43.

ԺԲ. Առաւել մեծ է րոպէական գործն սիրով՝ քան
տարեկան առանց սիրոյ. 50.

ԺԳ. Թէ աստուած յամենայն հասակաց խնդրէ ըղ-
պտուղ. 57.

ԺԴ. Թէ անհաւատարիմն կորուսանէ զայն, զոր
ունի. 59.

ԺԵ. Թէ որքան չար է յամառիլ 'ի կոչ երկնային
հարսանեաց. 63.

ԺԶ. Վասն միւսանգամ գալստեան Տեառն. 68.

ԺԷ. Զգալստենէն Քրիստոսի. 69.

ԺԸ. Աղէտ մարդկային անկման և կանգնումն նորին. 79.
ԺԹ. Թէ յարատև աղօթքն առնու, զոր խնդրէ. 87.
Ի. Վասն ագահից. 92.
ԻԱ. Նախամտածելի է սկիզբն գործոց. 97.
ԻԲ. Յաղագս մարտանկեց թագաւորաց. 98.
ԻԳ. Յաղագս իշխանին և դրամին. 100.
ԻԴ. Յաղագս անառակ որդւոյն. 104.
ԻԵ. Յաղագս մեծատան և տնտեսին. 118.
ԻԶ. Ի զգուշութիւն մեծատանց և ի սփոփանս աղքատաց. 125.
ԻԷ. Զզօրութենէ յարատև աղօթից. 134.
ԻԸ. Զկերպէ աղօթից. 139.
ԻԹ. Զերկայնմտութենէն Աստուծոյ. 142.
Լ. Զարքայութենէ Տեառն մերոյ. 146.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՎՐԻՊԱԿՔ·	ՈՒՂՂԵԱԼՔ·		Երես·
ըմպեաւ·	ըմպել·	յառաջինն։	3·
զօրութի·	զօրութին·		16·
քրիստոի·	քրիստոսի·		62·
մամնոյ·	մարմնոյ·		136·
էկեաւ·	եկեաւ·		137·
զժառայս։	զծառայս։		148·
անքաւատ։	անհաւատ։		154·
քուոմնէ։	քումնէ։		...